

Պրագիյիւն հայ գաղութը

Վատ և բարի ստեղծելով որովհետև չստեղծելով
 զուրկը պիտի ապահովէ լուսավորյալ ապագայ մը:
 ՄԾԲԱՏ ԹՈՐԴՈՄԵԱՆ

Աճուխի եւ հումանիտար օգնարար

Կառավարութիւնը ծանր մարահաղտութեան մատնուած է, աճուխի տաղանային հետեւանքով եւ պիտի հարկադրուի աւելի խիստ կրճատուածներ կատարել, երկտարեան հոսանքը խնայելու համար: Արտադրութեան նախարարը յայտարարեց թէ զրեթէ տրամադրելի աճուխի չէ մնացած ամբարանցներուն մէջ եւ ամենախիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին յառաջիկայ շարժումին սկիզբը: Երկտարեանութիւնը նորէն պիտի կրճատուի թէ առտին գործածութեան, թէ մեթորոյն եւ թէ գործարաններու համար:

Պատճառը.— 150 տարեի ի վեր շտեմնուած երաշտ մը: Յետոյ, ամերիկեան գործադուլները կը խախտեն խոտաւորուած աճուխին տաղանքը, իսկ Ռուսիոյ շատ քիչ աճուխ տաղանքն է այս աւին: Անցեալ հոկտեմբերին 1.700.000 թոն աճուխ արտադրուած է Ռուսիոյ մէջ, Պրանսա տաղանքն է միայն 300.000 թոն: Իսկ հոկտեմբերի 1.900.000 արտադրութեան տաղանքն է միայն 200 հազար թոն: Այս նուազումը հետեւանք չէ փոխադրական միջոցներու պակասին, քանի որ Պրանսա կրնայ օրական 22 վազոն արտադրել, որուն շնորհիւ կարելի է 600.000 թոն աճուխ փոխադրել աճին ամիս: Ստուգուած է որ 6.500.000 թոն պատրաստ աճուխ կայ Ռուսիոյ մէջ: Կառավարութիւնը չի որոշում պիտի կատարէ, որպէսզի Պրանսա անարգել ստանայ իր բաժինը:

Երկտարեան հոսանքի նոր կրճատումը պիտի կատարուի երեքշաբթի օր:

Ճերկուաթի օր հոսանքը դարեցաւ անուշան Ժամը 8-9.30, կէս օրէն վերջը 2—3.20, յետոյ 3.40—6.10, որով թերթին տպարարութեան եւ առաքման մեծ մասը մնաց յալորդ օրուան: Անտ թէ ինչու սովորականին ուշ հասած են ճեմաւանները, կարող մը վայելելու մէջ: Եթէ այսպէս շարունակուի, աւելի խառնաւորով...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՎԱՅԻՆ կը հեռագրեն թէ սպարապետ Սթալին որոշած է երկարաժողի իր արձակուրդը եւ երկար հանգիստ մը վայելել, մայրաքաղաք վերադառնալէ առաջ: Այս առթիւ եւս չի հերքուի սպարապետին հիւանդութեան եւ իր յալորդներու մասին շրջման գրոցները:

Մ. ՆԱՃԱԿՆԵՐՈՒ ՆԱՍԱՄԱՆԸՆՔ՝ այլեւս տեւորը կը գտնէ Երեւ Մեծերու Ժողովը, ինչպէս յայտարարեց մամուլի ներկայուցիչներուն առջեւ: Այդ առթիւ թաւ թէ կը վերադառնա փոքր տամի մէջ արուած որոշումը Գերմանիոյ հակադուլթեան մասին եւ թէ ինչ համաձայն չէ այն մարդոց որ կը կարծեն թէ ուսանական քաղաքականութիւնը պատերազմի պիտի առաջնորդէ: Նախագահը մէկդի դնելով դիւանադիտական նրբութիւնները, բացէ իր բաց յայտարարեց թէ ինչ համաձայն չէ մեծ պետութեանց մասնաւոր խորհրդատուութեան, եւ կը յուսայ թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը յառաջիկայ 90 օրերու ընթացքին պիտի ստանձնէ լուծել այն բոլոր խնդիրները որ նախապէս կը քննուէին Երեւ Մեծերուն կողմէ:

ՆԻԻՐԸՆՊԵՐԻՆ զատակարարութեան հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, քան ամբաստանականութեան առջեւ ցուցարարուեցան շարք մը շարժանականներ, որ կը ներկայացնէին զերմանական արգելադրանքներու ահաւանդութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ Կէօքիւնի հասանցեց տաղանքին անդամ ըլլալով, մտնելով Գայթէլ քեթանը արքեպ Տեմակ թաղիկնաւոր մը, Պրանսոյ Լեհաստանի նախկին կուսակալը չիքոյալ դուրսի միջոցներ ամբողջ տասը օր կարգեան, Տեթթ. Եսթթ. Թայոյպանքի տնօրէնը, միթոնց դիւանի որ եւ շարժանակը, Տախտուի, Պուխնովալաի կամ Պէլզէնի գոմիսներին: Իր փաստարարը յայտարարեց թէ Տեթթ. Եսթթ. ինչն ալ բանտարկուած ըլլալով Տախտուի մէջ, ինչդինքն զոհ մը կը նկատէ եւ թէ ինչ քաղաքական ռախտինքն ալ գործած ըլլալ, մարդկօրէն պատասխանատու չէ այսպիսի ուժերներուն:

700.000 ՄԵՏԱՆԱԿԱՆՈՐԻՄԱԿԱՆ բանտարներ որոշեցին գործադուլ հռչակել Մ. Նահանգներուն մէջ, օրական երկու տոլար յաւելում ապահանջելով:

ԻՆՔՆԱՆՈՐԻՄԱԿԱՆ Զօջերն գործարանին վարիչները պիտի դատուին, հաստատուած ըլլալով թէ Գերմանիոյ համար կը բանդէին:

UNRRA-ի պաշտօնէաններէն աւելի քան 600 հոգի ձերբակալուեցան Գերմանիոյ մէջ: Ան չուկալով կը ծախէին կազմակերպութեան ապրանքները: Հետաքննութիւնները կը շարունակուին:

ՉԵՐԻԿԱՆՈՐԻՄԱԿԱՆ գերման Կ. խաչին նախագահը, Սաքս-Գոթթուրի Կոթայի գլուխը որ Վիթթթի թագուհիին թոռն է:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ սահմանադրութեան նախագիծ մը ներկայացուց Սահմանադիր Ժողովին, հիմնուած իր տեսակէտներուն վրայ: Այդ ծրագրին համաձայն, օրէնսդիր իշխանութիւնը կը գործադրուի Ազգ. Ժողովին կողմէ որ կ'ընտրուի չորս տարուան համար (ուրեմն մէկ ժողով), գործադիր իշխանութիւնը կը

յանձնուի հանրապետութեան նախագահի մը, ընտրուած վեց տարուան համար եւն:

ՀԻՆԻԼԻՌՈՒՄԻ շնորհիւ կը շարունակուի Մ. Նահանգներուն մէջ, «որպէսզի բաւարար պաշար ունենան», մինչեւ որ գործադուլի միջադեպին հակակշիռը:

Թուրքեր մսանդ

«Թանին» խմբագրապետ երեսփոխան Հիւսէյն Ճահիտ Եալըն, 27 հոկտեմբերի իր թերթին մէջ, կ'անդրադառնա Պալատներուն մէջ սովորութեան զինուորական գործունէութեան, ու կը խորհրդած:

«Թուրքեր կողմէ, հելլէն եւ եռկողմաւ սահմաններու վրայ, սովորութեան զինուորական պատրաստութիւնները կը տեսնեն: Մոսկուա հերքեց թէ եւ այս առթիւ ըրող զրոյցները, եւ սակայն՝ այդ հերքումը բառական չեղաւ վերջ տալով շնորհներուն: Արդարեւ, զօրաւոր կը նկատուին այն համապատասխանութիւնները, որոնց համաձայն սովորութեան կը համախմբուին պուլկարները: Սահմաններու վրայ, եւ պուլկար գործադիրները դիմը կը յարգարեն ռուս ուժերու կողմէ, սովորութեան պաշտօնը բառականութեան տակ: Պէտք չէ մոռնալ, թէ Մոսկուա արդարեւ չ'վերաւորուած քարկաւարներն են ոչ — յարձակողական իր դաշնակից: Թուրքիոյ հետ: Միայն Նոյեմբերի տարը, կ'աւարտի պայմանաւորում հին դաշնադրին, ու գործութիւն ունենալէ կը դադրեն անոր բոլոր տարադրութիւնները: Թուրքեր կողմէ սահմաններու վրայ սովորութեան համաձայն — բուլկար կապ ունի՝ այդ դաշնադրի պայմանաւորումները կ'աւարտուին հետ: Այնչէն պիտի ըսենք այս մասին: Գ'ուզենք յիշեցնել միայն, որ ու եւ զէպը անմահկալ մը պիտի ըլլայ մեզի համար, ու մենք պատրաստ պիտի ըլլանք միշտ ու եւ քաջ դիմելու: Իրենց զինուորը յարմար կը նկատեն զօրը դիմելու մեր սահմաններուն վրայ, ճնշում բանեցնելու, եւ ներդուցներու հարցին մէջ զիջողութիւններ ձեռք ձգելու: Համար: Իրենց զինուորը բանէ: Վստահ կ'ընան ըլլալ սակայն, որ այդ փորձէն ո'ր եւ ինչ դուրս չի դար: Հարկէ հաղաթարար զինուորներուն ներկայութիւնը այդտեղ, Թուրք սահմաններու վրայ, նախ բաւարար չէ ճնշում բանեցնելու համար մեզի դէմ: Անոնք որ լաւ կը ճանչնան մեզ, զիտեն թէ միջոցներ անհրաժեշտ են մեզի դէմ: Իսկ այդ միջոցները, դարձեալ, եթէ զան իսկ, մեզ պիտի զոհեն իրենց դէմ, որովհետեւ կենսական հարց է մեզի համար ներդուցներու խնդիրը:

Չենք ուզեր հաւատալ, թէ Սովորութեան պիտի տամի երրորդ պատերազմի մը փտանքը ընդունելու: Կ'ուզենք հաւատալ, թէ Պալատներուն մէջ սովորութեան զինուորական գործունէութիւնը կապ ունի առաւելապէս համալսարանային հարցերու հետ: Մ.

ՅՐ. ԿԱՊՈՏԵ ՆԱՅԸ ԿՐԸՆՈՊԻՒ ՄԵՋ

ԿՐԸՆՈՊԻՒ.— Պատերազմի վեց շարադու տարիներու ընթացքին Կապոյո Ուշի մասնաճիւղը շատ տուժեց իր յայն եւ ապա գործունէութեան համար: Առաջին առիթէն իսկ օգտուելով, մասնաճիւղը նոր շրջանի բացումը կատարեց դասախոսութիւնով մը: Պ. Եաւար Նարոյնի իրեն յատուկ ժողովրդական եւ հանձնի ուժով խօսեցաւ թէ, «Ինչպէս պէտք է խնամել երախտները, բացառիկ զանազան հիւանդութիւններու պատճառները: Երկրորդ դասախոսութիւնը շուրջան շահեկան, նշեթ ունէր «Մօր կաթը»: Դասախոսն էր Պ. Ս. Միլիանի որ իր մասնագիտութիւնը արթնացուց բացառելով արուեստական դիցեցման եւ մօր կաթին տարբերութիւնը երախտներու առողջութեան տեսակէտով:

Մեր երրորդ ձեռնարկն եղաւ թէյյանակ մը 18 շնորհներին կերակին: Հո՞ք բաղմունքին մը լեցուցած էր սրահը: Տիկին Միլիանի, օրուան նախագահուհին, պարզելով թէյյանակներն նպատակը, լայն կերպով բացատրեց Մեր Միութեան ազգադուտ գործունէութիւնը եւ կոչ ուղղեց բոլոր Տիկիններու եւ Օրիորդներու որ մտեն Կապոյո Ուշի մէջ: Գեղարուեստական ձոյն բաժին մը պատրաստուած էր, — երբ, արտասանութիւն, ներգա մասնակցութեամբ Տիկիններ. Կիւմրեւանի, Մուրախանի, Թորոնանի, Օրիորդներ. Թորոնանի, Ալաւանի, Տէր Կոմանի, Մարտիրոսեանի եւ Պ. Գ. Նահապետեանի, Արարհանի, Բիւրեւանի, Անտոնեանի, Տոյկեանի, Մարաշեանի, եւայլն: Ներկաները հիւրասիրուեցան թէյյով եւ կարկանդակներով, փառքիները: Թարմ կաթով:

Պ. Ղարիպեանի առաջարկով վիճէն Պ. Պէլեան նուիրեց 1000 Փր., օրինակ տալով ներկաներուն որոնք բանի մը վայելեան մէջ դաւարար բարձրացուցին 17.000 Փրոնի: Զարդանիներու

հաւաքումը մ. Կ. խաչը նախ օրը ունեցաւ 20.000 Փրանքի դաւար մը, որ ցոյց կուտար մեր Միութեան վայելաչա համակրութիւնը դադուլի մէջ:

Վերջերս մասնաճիւղը ընդունեց նաեւ այցելութիւնը Երջ. Վարչութեան անդամ ընդ. Է. Բիւզանի, որ ստեղծեց խանայալուութեան եւ նոր գործունէութեան համար զեւորութիւն:

Քիոյր շնորհատուներուն անունները հրատարակել կարելի չ'ըլլալով, հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք: — Լիւսի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՏԵՆ, — «Նոր Սերունդ» ի Ե. դասախոսութիւնը տեղի ունեցաւ ընկերակրականներու սրահին մէջ, որ լեցուած էր բարձրագոյն մար:

Ժիւրյոյ Ոսկեան, Նոր Սերունդի վարչութեան կողմէ բացման խօսքն աւելում, չեղանք: «Երիտասարդութիւնը գործի անցած է, կամը ունի աշխատելու ու երեւան պիտի չանէ նոր ուժեր»: Յետոյ բեմ հրաւիրեց Պ. Ե. Միլիանը, որ բուռն ծափերու մէջ յայտնեց թէ քանի մը օրուան համար եկած ըլլալով, պիտի չիքոյալ դասախոսութեանց շարք մը տալ: Իր նիւթն էր՝ դադուլթեան ինքնապաշտպանութեան պայքարը եւ մասնաւոր երիտասարդութեան զեւոր: Վիճակագրական թիւերով պարզեց իւրաքանչիւր դադուլթի կացութիւնը, կատարուած աշխատանքները: Պատմեց թէ ինչպէս տեղի ունեցաւ առաջին արտադրութիւնը 1895ին, եւ այնուհետեւ պատահած դէպքերը մինչեւ այսօր:

Մէկուկէս Ժամ խօսելէ վերջ, դասախոսը յորդուրեց երիտասարդութիւնը գործի կարգադրար, չմնայ վիզը ծուռ իրեն փոքր ժողովուրդի մը դաւակը, ալ զիտակին եւ հպարտ: Այս առթիւ յիշեց հայկական տարադիւրսն ու աճուած երկիրէ երկիր, զրական, գիտական թէ զինուորական ապարդիւն մէջ, — բացմաթիւ մասնագէտներ ամերիկեան քանակին մէջ, զօրավարներ կարմիր բանակին մէջ եւն:

Պ. Հրանտ Սամուէլ եւս ներկայ ըլլալով, հարեւանցի խօսեցաւ Հայկ. Դատի մասին եւ խօստացաւ առանձին դասախոսութիւն մը կատարել երկու օր վերջը:

Ասուկեւր վերջացաւ քննմ ծափերու մէջ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ամնակը Փարիզի մէջ

Կը տօնուի այսօր, չարաթ, Ժամը 2.30ին, 252 rue du Fbg. St. Honoré, Սալ Փլէյէլի մէջ, Երկրայտութեամբ կոնքրդային ղեկավար Պ. ՊՈՒՄՈՒՆՈՎԻ եւ նախագահութեամբ Պ. ՄԱՐՄԱՆՈՎԻ: Պիտի խօսին Պ. Գ. Մ. Ասատուրեան, Գ. Ֆիլեքսանդր, Պրօֆ. Տիկին Արշէն, գրականութեան դասախոս Հայաստանի համալսարանի եւ Mr. Billiet, ancien Directeur des Beaux Arts:

Հրաւիրատուներ կարելի է ճարել Ազգ. Միութեան կիցընէն եւ սրահին մէջ:

Լիմոն մէջ պիտի տօնուի 1 Դեկտեմբեր 1945, Եարաթ իրիկուն Ժամը 8.30ին, Պրանսու Դօմիէի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ տեղույն վրայ առանձին յայտարարութեամբ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄԻ Մեծիկ Մեծոյեան (Քղիի Ազգային դիւղէն) որ 1920ին Պոլսէն Պրանսա դադմած է մօրը հետ: Իմացին իր հօրեղբոր տղուն Հայապա Միշիշեանի, 524 Chemin de Mazargue, St. Anne, Մարսէյ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍԵՆԱՆ պաշտօն կը կատարուի վաղը, Կիրակի, 2 Դեկտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Տիկին ՄԱՐԻԱՆԷ ՄԵՐԱՄԵՐՏԵԱՆԻ մահուան ջրադառնութիւն տալով: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՅԵՏԱՆԳՈՒՄ Ե Եալիկ պատարազը, քահանային հիւանդութեան պատճառով:

CHEZ SASSOUNI
ՃԱՆԱՐԱՆ Հ. ԱՄԱՐՆԻ
ԲՈՒՐ ՆԵՐԱՅԱՆԱԿԱՆՈՐԻ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tel. GUT. 92-65

Հայկական կերպարներ, ընտիր օղի եւ քանդակ: Հարսնեք, Նշանաւոր, կնուք մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, Ժամը 7ին սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ եղանակի Տիկին Սոֆիա Դարապետ: Կերակր օրըր քոջ է:

Le Gérant: H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ԽՈՐՀՐԳԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻՐՈՎ

Ժողովուրդի մեկ կեսնաբնի մէջ, տարեգարծները այն չափով կարեւոր են որ չափով որ նոր թուական կը բանան անոր պատմութեան մէջ, կը հանդիսանան անկիւնաքար մը, կուտան մը՝ ուրիշ կը ծնի այդ ժողովուրդի սեփական եւ մշտնջենական խոչանքներուն իրականացման ձգտող նոր ոյժ մը:

Հայաստանի խորհրդայնացման այս տոնակատարութիւնը այսօր, քանեւհինգ տարի վերջին, արժեք եւ ինչ իմաստ ունի մեզի, Սփիւռքի հայութեան համար:

Կը կարծեմ թէ լաւագոյն առիթն է եւ ժամանակը, հանդարտ եւ անկեղծ բացատրութիւն մը ունենալու «մերկուշ» իրարմէ բաժնետու այս երկու եղբայրներուն, Երեւանի շուրջ հաւաքուած հայութեան եւ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, տառալիկապէս թրքահայերէ բաղկացած հաստատւածին միջեւ:

Ո՛ր է վէճ յարուցանելու ո՛չ միտք եւ ո՛չ այ տրամադրութիւն ունի:

Շնորհակալ եմ «Յառաջ» իմ քաղաքականին, որ ինծի կ'ընծայէ այս ազատ բեմը, ըսելու ինչ որ կը խորհիմ:

Այս վայրկեանիս ես ինքզինքս կը նկատեմ, առանց լաւահնութեան, կուտակցութիւններէն դուրս: Անանուն մէկ դաւանք այն բաղադրեանն որ թրքահայ կը կոչուի: Անպիտան մակեր մը որ սակայն ամէն յորդորումէ աւելի մեզ կը յատկանշէ ճշգրտօրէն: Այդ հողէն ծնած, օտար երկիրներու տակ հասակ նետած, հակառակ բոլոր լոյսներուն, ճշմարիտ թէ խառնակ, խորագէտ հայ միացած, ամուր կաշուով կորուսեալ հայրենիքի վերադարձներու եւ վերականգնելու անշէջ յոյսին եւ հաւատքին, եւ ձեռքի կը խօսիմ հազարաւոր եղբայրներու անունով, մեզի հետաւոր եղբայրներ, որոնց ոտքերուն տակ հայրենի հողը կայ, եւ դուրսէն ոտքերուն վերեւ նորին հակապահ երկիրը:

Ամէն քանի առավ հայրենասէրներ ենք մենք ո՛չ թէ խօսքով, ցուցարարական աման ծափերով եւ փայտներով, այլ հողով:

Գաղափարապաշտ անհաշիւ նուիրումով, անկաշտ սիրով, հպարտութեամբ եւ զեղեցկութեամբ առցուն, ճակատաբար հայրենասէրներ ենք: Հայրենասէրներ ենք ո՛չ միայն զբամի եւ ստամոքսի, այլեւ արեան չափով, կեանքը մահուամբ պսակող հոգի, զերագոյն չափով:

Մենք այսպէս ենք, լաւ գիտեցէք, եւ այսպէս ալ կը մնանք: Այդպէս պէտք է ընդունիք մեզ: Այժմ եկէք խօսինք աւելի մտերմօրէն, ուրիշ լուրջ հարցերու մասին, — ինչ ունիք կատարելիք, ինչ բանն է մեզ բաժնողը եւ ինչն է մեզ միացնողը:

Գիտեմ որ երկու ճիւղերն ենք, բխած նոյն աւելին: Բաժնուած ենք իրարմէ այնքան երկար ատմանակ եւ այնպիսի տարածութիւններով որ յաճախ իրարու լիզու չենք հասնիր: Մենք հոսած դէպի արեւմուտք, մեր հողին բացած արեւմտեան եւ միջերկրականեան քաղաքակրթութեան, դուք հիսիս ուղղած ձեր աչքերը, դուք արեւելեան գետ, ստեղծած ենք, նոյն հունով, բայց տարբեր արտայայտութեամբ եւ տարբեր սահմանքով մշակոյթներ:

Այս երկու տարբեր ուղղութեամբ հոսող նոյն գետին ճաղուկները, իթէ՛ շունին նոյն ափերը եւ իրենց վրայ ձուլուած նոյն կամուրջները, իթէ՛ իրենց կրած աւառն ու սկիւր նոյն բաղադրութիւնը չեն պարունակիր, ունին սակայն նոյն շուրթ, մէկ աւել բխած եւ նոյն պաշտօնը, — ոտովը հայկական դաշտերը, բերք հասցնելու համար:

Ա՜հ՝ թէ ուր բաժնուած ենք իրարմէ եւ ո՛ր պէտք է միանանք:

Այս երկու գետակներու միացումով է որ պիտի ստեղծուի այն խորութեամբ եւ այս անպիտան գետը որ նաւարկելի պիտի դառնայ, ուրիշ մարդկային աշխուզոյն մտածումներով, բնուցուած նուերը պիտի կրնան անցնիլ անարգի:

Ինչ պիտի բեռներնք այդ նաւերուն: Ինչն է մեր ազգային դիմագիծն ու կոչումը: Հաւաքական ինչն իտպի ունիք, ինքնաբերական միջաբանակ: Խօսքը մեր մէջ, — ո՛չ մեծ բան: Այս ազգը մինչեւ այսօր, հակառակ բոլոր բուռններուն եւ բոլոր կեանքներուն, կը մնայ մեծ խոստում մը: Եւ միայն այդ: Մեր պատմութեան ընթացքին, առաւել կամ նուազ չափով աշխատած ենք մարմին տալ այդ խոստումին, սակայն երբեք, նոյնիսկ մեր ամէնէն փառահեղ շրջաններուն ան իրականութիւն չէ դարձած, չօգտիւնի եւ տեսական կեանք մը չէ ունեցած, որով սեր կարեւորակցը անոր բոլոր մասնախտկութիւնները ընել եւ ճանչնալ:

Մեր գոյգ գրականութիւնները, հին թէ նոր, մեր արուեստները, մեր թաղաքական պիտոութիւնը, մեր կերպարանները, նոյնիսկ մեր վերջին 25 տարիներու նոր կեանքը, ցուրէր են միայն որ մեզ կը մղեն ենթադրելու թէ քահ մը կայ պահուած մեր ժողովուրդի հողին մէջ զոր պէտք է երեւան բերել ամբողջովին: Հայոց պատմութիւնը, փառահեղ խոստում մը: Եւ այս կը բաւէ որ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25 ԱՄԵԱԿԸ

Ո՛. Հայաստանի քանեւհինգամայ տարեգարծը բացառիկ եւ յատկանշական իմաստ մը կը ստանայ այս տարի, որովհետեւ կը գտագործուի մեծ յաղթանակի մը, որուն համար մեր հայրենիքը ամբողջ չորս դժնդակ տարիներ պայքարեցաւ անկարելի զոհողութիւններով:

Որքան որ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ հանձարին եւ շինարար ոգիին կը պարտինք Ո՛. Հայաստանի բարգաւաճ եւ ծաւալուն յառաջդիմութիւնները, այն սակայն անոր ներկայ բացառիկ վերելքը ունի ուրիշ կարեւոր ազդակներ ալ, քաղաքական ընկերային եւ տնտեսական:

Ո՛. Հայաստան քանեւհինգ տարիէ ի վեր կը վայելէ առաւ մեծ ազգին բարեկամութիւնն ու օգնութիւնը, որոնց շնորհիւ ունեցաւ, յարաբերաբար, հանդարտ շրջան մը, լծուելու համար ներքին շինարարական աշխատանքներու:

Ո՛չ մէկ դրացի ազգ չհամարձակեցաւ ծուռ նայիլ իրեն: Ընդհակառակն, իր նման փոքր ազգեր, խելացի եւ խոհեմ դրացիութեամբ փոխադարձաբար օգտուեցան եւ հայ ժողովուրդը այդ խաղաղութիւնն նպաստաւորութիւնով կենտեց, թերեւ տարապայմանօրէն նեղ միջոցներով, իր պատմութեան ամենամեծ վերելքներէն մին:

Ան շինեց իր քաղաքային հայրենի բոյնը, եւ նուիրեցաւ մշակութային, տնտեսական, ճարտարաւեստական, հոգաբարձային, շինարարական եւ զինուորական աշխատանքներու:

Յետոյ՝ ընկերային նոր կարգաւորումը եւ խիստ կարգապահութիւնը բարեխառնեցին նաեւ հայ ժողովուրդին բնականէն կրքոտ եւ վիճող տրամադրութիւնները եւ կապեցին իր բմբուս նկարագիրը հաւաքական պարտադիր աշխատանքի: Այսպէս ստեղծուեցաւ Ո՛. Հայաստանի մէջ աննախնիք նուիրումի միջոցառում մը ուր երեւան եկան մեր ժողովուրդին բոլոր զբաղմունքները, աւելի քան երբեք չեղած:

Հրապարակ երեւոյթ մըն է այս եւ այդ հրապարակ պիտի շարունակուի անկասկած, որքան ատեն որ արեւ խաղաղութեան շրջանը հայ ժողովուրդին համար:

Սփիւռքի հայութիւնը մեծ յոյսեր դրած է Ո՛. Հայաստանի վրայ եւ կը հաւատայ որ այսօրուան յուսանքը եւ հաւատանք:

Կեանքը խոստում մըն է արդէն: Սերմը որ հողին մէջ կ'իյնայ, խոստում մըն է, խոստումը ծիրիւն, թուփին, ծառին, ծաղիկին եւ պտուղին: Մտնուելու խոստումն է ապագայ մարդուն, անոր ֆիզիքական եւ մտային բարձրացումին եւ արդաստուգութեան, ինչպէս ծիրանի կուտը խոստումն է ծիրանի պտուղին: Գիշ մը աւելի թաղու ձեւով, սակայն գրիթի նոյնն է երեւոյթը ժողովուրդներու համար: Յոյն, Հռոմայեցի կամ ուրիշ հին ազգեր, իրենց խոստումը յարգած են, փառաօրէն իրականացուցած, առաւ եւ ինչ որ ունէին, պարպած իրենց հողին: Իտալացին կամ Փրանսացին առաւ եւ իրենց ունեցածը, ուրիշներ տալու վրայ են:

Հայ ազգը 3000 տարիէ ի վեր դեռ կը մնայ խոստում մը:

Պատճառները չփնտռենք, այնքան բարդ են անոնք եւ հասկնալի:

Հողին յանձնուած հուներ բարձրացնէ Է, կանանցներ, չար բանինը շարունակ հողածածկ են ըրած զայն եւ չորցուցած անոր ծաղիկները աւելն զարնան: Բայց ինչ է պտուղը որ պիտի հասնենայ վերջի վերջն անոր ճիւղերուն վրայ, ինձօր, զեղծ թէ ծիրան: Յատկաօրէն չենք դիմել: Ա՜հ՝ թէ ինչու չենք դիմել ճշգրտօրէն մեր խոստումին թաքուն ծաղիկն եւ մեր միտքերը յաճախ չփոխութեան մէջ են եւ հակասական: Աստուածը զոր կը պահենք մերհողիներու ամպհովանիին տակ, չենք դիմել թէ ինչ անուն կը կրէ, Անահիտ, Աստղիկ թէ Վահագն:

Արդ, ամէն դէպք որ կը պարզէ մեր շփոթը, եւ մանաւանդ ամէն դէպք, — եւ այս է հակառակ, որ կը ստեղծէ լաւատեսի պայմաններ ազգային ինքնորոշման, կը նպաստէ մեր ազգային ծառայութեան եւ պողաբերութեան, արժանի է մեր սիրոյն եւ յարգանքին:

Կուտակցութիւններ, Ֆէտայիներ, Անդրանիկ, Ուրմիսներ, Ջէյթօներ, Վան, Քրիստափօր, Միլանիկներ, — բոլոր անունները անձնութեան եւ քաղաքներուն:

Ա՜հ՝ թէ ինչ ձեւով կը մօտենանք մենք այս օրուան տունին: Ա՜հ թէ ինչ մտահոգութիւններով եւ յոյսերով կը մօտենանք այս տարեգարծին:

Եթէ քանեւհինգ տարի առաջ մեր ժողովուրդի մէկ մասը համակերպելով խորհրդային կարգաւորման, նպատակ է կամ պիտի նպատակ էր դրարուր յոյսերը իրականացնելու, թող օրհնուած՝ քայլ առ քայլ օրը: Եթէ ան պիտի միացնէ մայր գետին երկու անկախ բաղադրները եւ ծուռնդ պիտի տայ միացեալ ներդաշնակ կեանքի մը, բոցավառ ոգին:

Կ. ՓՈԼՏՏՆԿ

մեր յաղթական հարեւիքը պիտի շնորհայ իր հարազատ զաւակները, երբ վաղը կարելի ըլլայ իրականացնել մեր դարաւոր յոյսերն ու երազները:

Կ'ողջունենք քանեւհինգամայ տարեգարծը Ո՛. Հայաստանի, որովհետեւ ան հաստատուն կորիզն է մեր աւանդական հայրենիքին որուն շուրջ պիտի հաւաքուին բոլոր կամքերն ու բարի կամեցողութիւնները:

Կ'ողջունենք քանեւհինգամայ տարեգարծը Ո՛. Հայաստանի, որովհետեւ ան կենդանի ժառանգն է մեր պայքանական փառքին եւ հարստութեան եւ մենք անոր միջոցաւ կը յուսանք կրկին տիրանալ մեր բոլոր կորսուած իրաւունքներուն:

Կ'ողջունենք քանեւհինգամայ տարեգարծը Ո՛. Հայաստանի, որովհետեւ ան անընդհատ աշխատեցաւ, յուս ու մտնէ եւ յամառօրէն ճշնեցաւ կերտելու համար այսօրուան մեր սիրելի հայրենիքը որ տիրական դիրք մը գրաւած է պատմութեան առեւ, իրեւ օրքանը հերոսական ժողովուրդի մը:

Ո՛. Հայաստանը իբրեւ յաղթական եւ պետական իրականութիւն՝ ողբարկեալ անասաւ աղբիւր մըն է բոլոր այլաոտերիւ երթեկայն հայութեան համար, որ դրսուած է իր հայրենիքի բարոյական եւ հոգեկան բարեկեցութեան, եւ երբ ընդարձակուին մեր երկրին սահմանները, հայրենաբազմ գաղթականութիւնը, որ կը հիւսիսի եւ կը սպառի օտարութեան մէջ, հոն իր հողին վրայ է որ պիտի վերածնին եւ խելացի խանդավառութեամբ պիտի օտնէ յաղթող տարեգարծները մեր կարօտալի հայրենիքին:

ՀՐԱՋ ՍՍՏՐԳԻՍԵԱՆ

ՆՈՐ ԱՆՈՒՆԵՐԻ ԶՈՒՅՆՆԵՐԻ ԱՍՏԻՆԵ

Նոր սերունդին փրկութեան համար

Մեր նոր սերունդը հայ պահելու ինդիքը գաղութները գրադեցողը զլիաւոր հարցերէն մին կը կազմէ:

Այս հարցը իր զանազան ձևերուն տակ բնուած է եւ բազմաթիւ միջոցներ առաւարկուած են: Իրականին մէջ, չկայ գերբնական միջոց մը, որ կարենայ ձուլումէ փրկել նորահաս սերունդը: Ծառ մը միջոցներու համախմբումով է որ կարելի պիտի ըլլայ իրապէս պաշտպանել մեր նոր սերունդը:

Ճարգ, այս կարեւոր հարցին քննութիւնը, ընդհանրապէս եղած է «արտաքին» տուեալներէ մեկնելով, ինչ որ մեզ կը աւելի, շրջանակը քառասուկանալու նման, անլուծելի կացութեան մը:

Սկզբին մօտենալու ուրեմն «ներքին» տուեալներով եւ թերեւ կարենանք լուծում մը գտնել:

Միջնադարեան նշանաւոր գիտունը մը, Փարսաւէլ, րաւած է թէ «Մարդը եւ իր սնունդը պէտք է միևնույն հողէն զան»։ Այսինքն՝ այնչէս անհատ պարտի իր ցեղին օրքանին, հայրենի հողին վրայ ապրել: Այսպէս՝ հեռու իր հայրենի հողէն, ուշ կանուխ կ'ուճեմայ ու կը ձուլուի:

Եթէ ժողովուրդներու պատմութիւնները բնունենք, պիտի տեսնենք թէ միևնույն ցեղին քանակաւնող երկու հաստատմանը, երբ դաշած րաւած են տարբեր կլիմաներու եւ երկրներու մէջ, անոնք փոխուած եւ կազմած են իրարմէ բոլորովին տարբեր ժողովուրդներ:

Ուրեմն, կլիման որուն տակ կ'ապրենք, երկրի՞ր՝ ուր կը բնակենք, այդ երկրին օդը, շուրթը եւ արտաքին անունները, հողը, մեր վրայ յատկանշական ազդեցութիւն մը ի գործ կը դնեն ժամանակի ընթացքին եւ անանց շրջապատող բնիկներուն օրէնքները, լեզուն ու վարքը ու բարքը իւրացնելու, քանի մը սերունդ վերջ մեր յաղորդները արդէն իսկ պիտի տարբերին ցեղին հայրենի երկրին բնակիչներէն:

Եթէ այս «ներքին» ազդեցութիւններուն վրայ աւելցնենք «արտաքին» ազդեցութիւնները, որ պիտի են մեր բնական երկրին բնակիչներուն լեզուն, վարքը ու բարքերը, օրէնքները, դիւրաւ հասկնալի կ'ըլլայ թէ ինչպէս ձուլումը անխուսափելի կը դառնայ:

Ներկայ սերունդի Հայերս, տակաւին մեր մէջ ունինք մեր հայրենի երկրին, Հայաստանի մեր մէջ ամբարած ցեղային ոյժերը, որոնց շնորհիւ տակաւին կրնանք մնալ իսկ: Իայն պարագան նոյնը չէ օտար հողի վրայ ծնած ու մեծցած նոր սերունդին եւ ալ աւելի վերջը դալիք սերունդներուն համար:

Հայաստանի հողէն փարտախնեով հեռու, անբեր կլիմային, ուրիշ սնունդի, կենցաղի տակ ծնած եւ մեծցած մեր զաւակները, սերունդէ սերունդ պիտի ուժանան ու վերապահ ձուլուին անմիջապէս: Հայրենիքի դաւաթիւքները, ստուր հայերէն խօսիլ, Հայոց պատմութիւնն եւ դրականութիւն սորվիլ եւ կամ «ազգային հպարտութիւն» ներշնչել, — ասոնք արտաքին միջոցներ են որոնք թերեւս քիչ մը հեռաւոր անխուսափելի վախճանքը բայց երբեք պիտի չկարենան քննել ձուլումի վտանգը որ կը սպառնայ դալիք սերունդներուն:

ՊՈՒՏ Մ ԵՐԵՎԱՆ

Հայրենագիտություն

Հայրենակից, դաջեղ տեսեր իմը... Հայաստանը, չինքն, չհնցուցեր են: Գործարաններ, ջրանցքներ, առանձն, պալատներ, մասնավորապես, դպրոցներ, թատրոններ և օֆերա, որոնց զով «հիշակներ» են մանրիկայի եւ Եւրոպայի հետ...

Բարեկամ, կը ծծաղին մեր վրայ՝ նոյնիսկ Հայաստանցիները «... Եթէ երեսնի օֆերան քաղաքանէ քաղիցի, Նիւ Եորքի օֆերային կամ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին հետ, եւ Ստալինեան աղոյտանէ՝ Եան գիշիցի կամ Ալքիմի. Գոշի հետ (նախապատուութիւն տուով, աւելորդ է ըսել, Ստալինեան պաղտաւային), ծծաղի կը դառնան: Ետո քարոք գաղափար մը չեմք տար մեր լրջութեան մասին՝ Հայաստանի ժողովուրդին եւ դիկավարներուն: Պէտք չէ որ Հայաստանը պաղտաւային դառնայ հետադարձ գերազանցողի, ինչպէս կը դիկ պաղտաւար մը:

Հիշեցէ որ չունենէ իրականութիւնը: Նախանձի արդիւնք են այդ ըսածները: Չեմ հաւատար, զեմ՝ աշխույժ տես, այն ատեն կը տեսնուինք թիկի հետ:

Չհաւատար, բաւ լիցի, կը հաւատամ եթէ ոչ թեզմէ աւելի, զոնէ թիկ չափ թէ՛ Հայ Ժողովուրդը երբ քաղաքական նպատակաւ միջնորդութիւն զանուէր, մանաւանդ իր սեփական կառավարութեան ձեռքին տակ, կը չինքն, կը չինքն, կը չինքն, կը ցանկէ: Տե՛ս, այս օտար հողին վրայ իսկ զիւրեք, աշխատանքներ, տուններ, եկեղեցիներ, դպրոցներ եւ նոյնիսկ գոյժ հիմնած է...

Ե կերեւի դուք թէ մը սխալ դադարաւ կադուսէ որ այս Ժողովուրդին վրայ: Օտարը մը կամ Հայը նոր ճանցողի մը պէս, ցարմացած էք Հայաստանի մէջ մեր տեսնուներուն վրայ: Իրաւունք ունիք, լրաց թէ մը վերաւորական չէ՞ր դանիք Հայաստանի Ժողովուրդին եւ կառավարութեան համար՝ այսքան իրաւացեղով: Տեսակ մը «ապրիւս», Յակոբիկ, ի՞նչ աղետը զձեռն ալ այդ նկարը, Բիզմէ, չէի սպասեալքի պէս բան մը...

Ինչ կ'ուզես ըսէ՛, ես հիացած եմ: Քու ըսածներդ թէ մը կախալծի եւ մաս մըն ալ նախանձի կը վերադրեն ես: Պէտք է մեր Ժողովուրդին

արմատախրոթիւնը բարձրացնել: Հայաստանը սերունդն աւոր եւ...

Կեցի՛ր, «Հայաստանը սերունդն» ըսիր, որո՞ւ, Հայերն... Կը նշանակէ որ Հայաստանը ատող Հայ ալ գոյութիւն ունի... Վերաւորական է այս վերադրումը: Հայաստան իտրիք զատիկներ չունի...

Հայպա սա «վայոյ լուսն»ը, ինչպէս կ'անուանէ սուրբապա թիկը, անոնք ալ կը սերուն Հայաստանը...

Ես, Գամառ - Գաթիպային հետ «թիկ եմ» այն Հայուն ճակտին, որ լրանալով միայն խօսուած - գրուածներէն պիտի սիրէ իր Հայրենիքը եւ վայելքի համար պիտի երթայ հոն...

Հայրենակից, դուն նիւթէն չեղեցար: Զարգիչութիւնով կ'ուզես զիս լռեցնել: Ան որ կը քննադատէ Հայաստանը՝ դէմ է Անոր: Վերջացա՛ւ... Ժողովուրդը պէտք ունի Հայաստանով զինովնալու: Կրնա՞ս հերքել այս կէտը...

Ըսել է թէ՛ Հայրենագիտով Ժողովուրդը մը պիտի տանիք Հայաստան: Հայպա եթէ հոն, կարգ մը բաներ, իրենց լաճանքին տարբեր գտնէն զաղթողներ... Ես պիտի բերենք դիւնը հոս... որ իրկիր չունի իր դժուարութիւններն ու անյարմարութիւնները: Պէտք է չափէն աւելի զինովնել Ժողովուրդը...

Պէտք է ընդունիս որ քննադատելը չարամտութեան արդիւնք է: Մարդ իր ծնողքը կը բնահապտա՞ւ...

Ինչո՞ւ է, կրնաս ծնողքիդ կարգ մը սրբախնդրուն դիտողութիւն ընել, երբեք չարամտութեան նշան չէ այդ բանը: Լնտանիքներու մէջ ալ, տարբեր խառնուածքով եւ ըմբռնումով դասակներ կան: Կան չլու - հնազանդ դասակներ եւ կան որ թիկ մը ըմբոստ են եւ զժողովուրդէն, սակայն բոլորն ալ կը սիրեն իրենց ծնողքը:

Մնողք ուրիշ է, հայրենիքը ուրիշ բան է: Պէտք է քննադատել...

Տե՛ս, հոս Եւրոպայի մէջ, Թերթի կան որ դժգոհ են շատ մը օրէնքներէ կամ վարչաձեւէ: Կը քննադատեն եւ նոյնիսկ ծանր դիտողութիւններ կ'ընեն, սակայն ոչ որ զանոնք թշնամի կը նկատէ հայրենիքին: Քիչ մըն ալ առաջ երթալով, կրնամ ըսել որ ատեն այ նոյնքան օգտակար են երկրին՝ սրբան մինչեւ վերջ ռվաւանա երգողները... Կրնուի՞ր...

Կեցի՛ր, թէ մը մտածեմ այդ մասին...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԱՐԱՔՍ

(ՀԱՏՈՒՄՈՒ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ԵՐԿԻՑ)

Արա՛քս, ըմբոստ գետ, իմ քրք բերիկ մաշոյ դու յաւերժակամ, Արմէնեան ցեղի վեհութեան, փառքի դարաւոր վկայ,

Դու առողջ ես միշտ, դու չի՛ս ծերանալ, կայտաւ պարմաւոր, Ձայնդ յար հաւժիւ, հարազատ յանգ ու արմա՛ցանգ ունի:

Տեսիլ ես շուրջդ արցունք ու արիւն, անը ամենուր:

Քո սուրբ օրօրան Բիւրակնից մինչեւ ծովիդ լաճը, Մերք յոխարտեցի՛ր՝ ծառ - ծառ ելնելով ցաւաւ մըջ գաղա՛, Մերք սապարէզ ես կարգացել չարին արեւով յրգ-փացած:

Բիւրեղ ջրերիդ արտաւա՛ խառնած յոյլ գետակ-ներով,

Ափերիդ փարաւած հասում ես յաւէտ խառնած հեւեով,

Անխոնք ուսերդ իմ ժողովրդի հոգիք վաղաւա՛, Հաստատ ընթացիւ՛ վարաւ ես դէպի պայծառ ապագան:

Իսկ ես նախապէս այդ ժողովրդի բեկոր ճնշին, Հնայեով եմ հայում խօյ կայաւորութիւն փրկիմ, եւ ձուլուել ուզում եմ ժայռի փշրոյ թիւրով,

Համեկու համար հայրենի ագաւ ծովիդ ամիր:

Գրաւ մօր նման իմ էլ ընդունիրդ իրիցիարազատ, Քո գուրգուրանքով ափսիքի սիրտս սլիքից արագա՛,

Տա՛ր իմ գիրքակամ աշխարհն այն յուսել երկմիջի մերթնայ,

Տա՛ր իմ այս անեղ աշխարհն ցրտիցից, դէպ գաւաւն էս:

ԳՐԱՆԱ

ԳՐԱՆԱՆԻՐԻՐԻՆԸ իր նպատակով միայն կրնայ բարոյապետ կամ անբարոյական հոգեւոր-նկարագրութիւնները արտօնողական խոն-դիւններ են որոնք չեն կրնար երբեք անբարոյա-կանութեան իրենց փառա յառաջ բերուիլ: —

Գ. Զօհրապ

Վիճակագրական պատկեր մը
Խ. Հայաստանի մասին

ԽՄԲ. — Խորհրդային աղբիւրներէ հաղորդուած գեղեցիկ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկու-թիւնները, Հայաստանի 25 միլիոն առիւն: —

Երեւանի մասին: — Արդիւարեւութեան վերելքին մեծ չափով նպաստեցին նաեւ երկրի բնական հա-րստութիւնները: Բոլորովին նոր անդունդաւ եւ մեծ չափերով զարգացաւ շինանիւթերու արտա-դրութիւնը: Արթիկի հոգաւոր վարդապետն տուֆը, իրեն ածան, դիմացիուն եւ զեղեցիկ շի-նանիւթ յայտնի դարձաւ հետաւոր վայրերու մէջ:

— Մոսկուա, Դնեպրոպետրովսկ, Ռոստով եւ Սթալինի քաղաք: Սեւ Նոսիւ ստացան նաեւ Հայաս-տանի մարմարները, օմիւր (եղեցաբար), կերպ, ցեմենտ (կարգիւս), կրամիթ եւն: Անպատ-հարաւորութիւններ կան շինանիւթերու արտա-դրութեան զարգացման մէջ եւ տարուէ տարի կա-ծի գործարաններու թիւը: Այժմ կը գործեն շի-նանիւթերու 12 գործարաններ:

Սեւանի արդիւարեւութիւնն ալ մեծապէս զարգացած է: 1939 թ. սեւանի արտադրութիւնը կը կազմէր հանրապետութեան ամբողջ արտա-դրութեան 49 տո հարիւրը: Ամբողջ Խ. Միութեան մէջ յայտնի են Արարատ գործարաններու բնորոշ ընդհանր եւ զինները, պահածոյի չորս մեծ գոր-ծարաններու պահեստները, Ձէթ - օճառի գործա-րանին արտադրութիւնը, Երեւանի ծխախոտի գոր-ծարանին զանիւնները եւ ծխախոտը: Այս գետնին վրայ այժմ կը բանին 27 հաստատութիւններ:

Արեւմտագործական ճիւղին մէջ կը գործեն տասը հաստատութիւններ, արտադրելով՝ փուր-կոններ, սալիք, երկաթաբական սարքեր, գիւղա-տնտեսական մեքենաներ եւ գործիքներ, ապակեայ իրեր եւն: Ուրիշ 47 արհեստանոցներ կը շինեն 100 տեսակէ աւելի իրեր, — աղիւս, կոմիտար, դամ, մահաճակալ, պալաւ, ամանեղէն, կտորեղէն եւն: Այժմ կը շինուի յախճապակիի գործարանը եւ գործաներու մեծ գործարան մը որ պիտի ար-տադրէ տարեկան 3000 գուլան:

Արտաձուլման կարելու տեղ մը կը բռնեն Հայաստանի արտադրութեան մէջ: Խ. Միութեան միւս վայրերը կ'արտադրեն պղինձ, պղնձ-մարմար, տուֆ, պէմպ, կարբիտ, քաւչու, պղնձաթիւթ, ծխախոտ եւն: Ատեն փոխարէն միւս հանրապետութիւններէն կը ստանան մեքե-նաներ, անասանիւթ, ներկեր, ընտիր բրդեղէն, թուղթ, անուշահոտութիւն, երկաթ, պողպատ եւայլն:

Պատերազմի ընթացքին, հակառակ ծանր պայ-մաններուն, մեծ զարկ տրուած է ռազմական ար-տադրութեանը: Բացուած են 30 նոր գործարան-ներ: — Ժամացոյցի, օդանաւորութեան, շարժիչ մեքենաներու, ծծաբաթիկ եւն: Անկէ գաւ, հին գործարաններու կից բացուած են 110 նոր ճիւղեր:

Հայ գիւղը լիւրճանաւ 25 տարուան ընթաց-քին: Նախապէս զիւղացիներու ծախսարիւշ մեծա-մասնութիւնը բոլորովին հողազուրկ էր կամ չըն-չին հողաբաժիններ ունէր: Հողը կը մշակուէր յե-տաձեւաց եղանակով եւ նախնական գործիքներով: Կը տիրապետէր նահապետական արքուն եւ կը ցան-ուէին զլիստորապէս հացահատիկներ:

Խորհրդային իշխանութիւնը հողը ամբողջու-վին եւ ընդ միշտ յանձնեց զիւղացի աշխատու-թութեան: Պայմանական արօրին, դուրեմին եւ մանկալին յաջորդեցին՝ մեքենաւոր մարօր (արակաւոր), շարքաշարի, կախիչ մեքենան: Յե-տոյ անհատական տնտեսութեանց տեղ հաստատ-ուեցան հաւաքական տնտեսութիւնները (կոլխոզ), որոնք սովետական տնտեսութեանց հետ իրենց արմատադրութեան տակ ունին հողային տարածու-թեան 99 տո հարիւրը: Խ. Հայաստանի զիւղացի-ներուն 98 տո հարիւրը կը գտնուին հաւաքական տնտեսութեան մէջ:

Հողազործութիւնը մեծ զարկ ստացաւ մանա-ւանդ նոր քանցեցիկ շնորհիւ: Ուղղուած հողե-րու տարածութիւնը, որ 63.000 հէկթար էր 1919-ին, 1940-ին հասած էր 180.000, իսկ 1945-ին 200.000 հէկթար: Քսան տարուան ընթացքին (մինչեւ պա-տերազմը) շինուած են Սթալինի մեծ քանցքը 60 քիլ. երկայնութեամբ, որուն շուրջ կ'աղողէ 22.000 հէկթար հող, Երեւանի քանցքը (1000 հէկթար), Այդըր յճի քանցքը եւն: Միայն 1940-ին Հայաս-տանի կոլտնտեսականներու սեփական ուժերով եւ միջոցներով շինուեցան Սպիտակ ջրբանի Միկոյ-եան քանցքը, 47 քիլ. երկայնութեամբ, որ կ'ո-տոյէ 2650 հէկթար, Սիւխանի քանցքը (40 քիլ. եւ 5000 հէկթար), Դամադուրի եւ Զանգիւրատարի քանցքները (10000 հէկթար): Կը շինուին Թայկի քանցքը, որ պիտի ուտոյէ 30.000 հէկթար տարա-ծութիւն, Արագածոտնի մէջ՝ Էջմիածնի քանցքը, որ կ'աւարտի այս տարի եւ պիտի ոտոյէ 6-7 հա-րար հէկթար արդաւանք հողեր: Յիշենք նաեւ Խորհրդային ժողովրդի, որ շինուեցաւ պատերազմի ըն-թացքին, Երեւանի աշխատատեղերու քանցքով, Արարատի, Արաւիկեղի, Գառնի, Գառնի, Համբարէն եւն: Քանցքները: Այս տարւոյն ձեռ-նարկը:

ԽՈՒՄԲ ՄԸ Եւրոպայի գիտնականներ եւ դի-ւանագետներ կոչ մը ուղղեցին պետութեանց, ա-ռաջագիտել բարեփոխել աղք. դերձուներէն: Երեւանի մէջ իրար հետ ապահովել աշխարհի խաղա-դուութիւնը: Միեւնոյն ատեն կը պահանջեն մի-ջազգային յանձնարումը մը կազմել դիտուներէ, պրաքելու համար հիւսնական ուժով:

ՊԵՐՃ

նարկում է Արագածյանի աղտոտ եւ ճահճային հողերու մշակման, Արաքսի ափերուն վրայ: Առաջապահական ֆակտորին վրայ, մեծ աշխատանքներ կատարուած են համաճարակներու վերացման համար: Հայաստանը փրկուած է ժանտախտէն, զոյնրայէն, ծաղկախտէն: Պակասած է երախաներու մահացութեան համեմատութիւնը: Ճահճատնողն ալ մեծապէս կը ճատուած է: Հանրապետութեան հիւանդանոցներու մահահալանքուն թիւը 1945ին հասած էր 4885ի: Բոլոր շրջանային կեդրոններուն մէջ հաստատուած են հիւանդանոցներ անհրաժեշտ դոքտորներով: Մտային հիւանդութեանց համար հաստատուած է դարմանատուն մը 225 մահճակալներով: Մեծ խնամք կը տարուի մօր եւ երախային առողջապահութեան:

Պատերազմի անկատար վրայ հայ ժողովուրդին դաւանները փայլեցան իրենց քաջութեամբ եւ խիզախութեամբ: Աւելի քան 30.000 հայ ռազմիկներ վարձատրուեցան չքանչանքներով: 70է աւելի ռազմիկներ արժանացան Ու. Միութեան հերոսի բարձր կոչումին: Հայ ժողովուրդը կարմիր բանակին տուաւ 50է աւելի զօրավարներ: Ամբողջ աշխարհին ծանօթ են ծովակալ Իսահակովի, զօրավարներ Բաղրամեանի, Մարտիրոսեանի, Կարապետեանի, Աղաջանեանի, Մէֆէրեանի, Ու. Միութեան կրկնակի հերոս Նէստոն Ստեփանեանի, Ղուկաս Մաղաւանի, Լեւոն Դարբինեանի եւ ուրիշներու անունները: Ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուեցաւ զօր. Նուէր Մէֆէրեանի 89րդ հաշակաւան հրաձիգ զօրարարութիւն թամանեան - Պերլինեան զօրարարութիւն համբաւը: (Այս զօրարարութիւն մէկն էր այն զօրամասերէն որ առաջին անգամ Պերլին մտաւ):

ՍԱԼՎԱՌԻ ԶԻՆԱՐ ԷԶՄԻԱԾԻՆ.

(ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏՄԱԼ)

Կիտուիմ գծանք երկնայ ծովին, վարդ կու քաղիմք յերկուայ հովին, թամամ աշխարհի քեզ կը գովին, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Էջմիածին քարձր տար ա, Աղբընքերը կարմիր քար ա, Գո մառաղդ կարմուռ ցառ ա, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Էջմիածին, դու հեռու՝ գոյքը մօտիկ, Մէքքը կապեր կարմիր գօտիկ, Ըխաւարըդ գայ գլուխ, ոտ բոպիկ, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Էջմիածին՝ այս դարի, թամամ աշխարհի ոտքը քափի, Գո մեռնող անկրակ կ'սփի, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Էջմիածին ուցար դու ա, Ըխաւարըդ գայ դոշա դոշա, Խնդրում եմ ընծի տաւ փէշա, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Ես եմ Աղբը Ախաւանցի, Ազգաւանով երեւանցի, Ես արծաթի լի, քեզ գովեցի, Սալվալ ջինար էջմիածին:

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԶԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ Եւ Օր. ԻՆՆԱ ՄԻՄՈՆԵԱՆ, Ամաւնացած: 27 Նոյ. 1945 Pont d'Aubenas (Ardèche)

Դաւանուած հաստատութիւնները, որոնց վարչական խորհուրդները պիտի դադրեն յունուար 1ին: Չորս մեծ դրամատուններուն համար պիտի նշանակուին նոր վարչական խորհուրդներ, իւրաքանչիւրը 12 անդամէ բաղկացած: Աղբ. վարկի խորհուրդը պիտի բաղկանայ 35 անդամներէ, նախագահութեամբ էլմտական նախարարին: Այս մարմինը կրնայ ուրիշ դրամատուններու ազգայնացում ալ յանձնարարել:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր դահլիճը պիտի կազմէ Պ. Կասպերի, ժամանակցութեամբ վեց կուսակցութեանց: 2000 ԲԻԵԿԵՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին, բողոքելով իրենց սահմանուած վաւերանիշի (էսանս) անբաւականութեան դէմ: Ուսանողներն ալ կ'ուզեն զործադուր հռչակել, որովհետեւ կը թական նախարարը կը խորհի դաւառ վերադարձնել 200 բժշկական ուսանողներ, բնակարանի չզոյրութեան հետեւանքով:

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

Նոյեմբեր 4ին Գահլիճի մէջ մեծած Պ. Վահան Զարգարեան, Պոլսոյ ծանօթ գրականատու որ եղիպտոս իրադարձեցաւ 1922ի արաւաղովէն վերջ: 72 տարեկան էր: Հրատարակած է բազմաթիւ հին եւ նոր գիրքեր: Ծանօթ են իր Յիշատակարանները, հին դէմքերու կենսագրականներով եւ պատմական դիտելիքներով: Հին հնչակեան էր, բանասերկուած՝ Համբոեան շրջանին, յետոյ եղաւ ռամկավար, բայց լաւ յարաբերութիւններ կը պահէր ամէնուն հետ:

ԳԱՎԱՍՍԵՆ (Յունաստան) կը զրկեն թէ անդարտ արձակուած են թաղ. խորհուրդի նախկին ատենապետ Պ. Տիգրան Պիճեան, Ներսէս Զուրեան եւ զաւակը, Վարդան Թէրզեան, Գրիգոր Տէրախան, ատանարար իրաւապետ: Բանասերկուած կը մնան հինգ հոգի, որոնց մէկը՝ Բժ. Ս. Գալսեան:

ԴԱՆՆԱԳՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի Սարգիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ «Վարդան» ենթակումիտին, Դեկտեմբեր 23ի կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Ընկերահամակրական հանդէս խնջոյք: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ. — Լիոնէն Պ. Դաւիթ Մուրատեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրերը Պ. Յ. Մուրատեանի, Տիգրանի, (Մ. Նահանգներ):

Մեծ համերգ նուագաւորանոցի

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՐԻ ԵՐԳՁԱՆՈՒՄԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու զործե-րուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Լեւոնդեան, Մազլանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բաքստիգարեան, Տիգրանեան) ղեկավարու-թեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՆԻԱՆԻ (իր երկու առաջին անգամ յայտնուելով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիլպիլեան, Տիկ. Նաբայի Արամեան-Արթուրեան Եւ Concert Lamoureuxի նուագաւորներէն բաղկացած զործիական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Գեղեցիկեան ժամը 17ին, Salle Gaveaux մէջ, 45 rue de la Boétie, Métro Miromesnil:

Տոնուած համար դիմել դրատուն Հրանտ Մա-մուշէ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Գին 100, 80, 50 Ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ԵՆՈՐՀԱՅԱՍՏԱՆԻՔ. — Այրի Տիկին Բերուշ Զնկու-տեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զնկուտեան, Պ. Զօհրապ Զնկուտեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէր-զեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Պ. Նապար Աղաւե-հան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Բէլէկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ եւ զբաւոյր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՏԻԱՐ ՄԱ-ՄԱՍ ԶՆԿԱՐԵԱՆԻ մահուն ամօթիւ (Լիոն):

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՏԵՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱԶԱՆԻԷ-ՍԸ՝ շաբաթ, 15 Գեղեցիկեան, ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Նուաղ, ղեղարկուողական ճոխ բաժին, պիւֆէ:

ՄԱՐՍԵԻԼ. — Պոմոնի կըթական յանձնա-խումբը կը հրաւիրէ բոլոր երիտասարդները եւ հայրենակիցները իր կազմակերպած դասախոսու-թեանց, ամէն հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Աղբ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 10, Bld. des Marguerites, Beaumont:

Le Gérant: H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Dancouss - 13

ԱՂԱՆՎԵՐԻՆԻ ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆՐԱՐ

վէպ մը կարգալով, նախագահին հրաւերին վրայ սկսաւ կարգալ նամակի պահարանի մը հոտին զըր-ուած յայտարարութիւնը: Մինչեւ այն առնել ինչ որ կը հարցնէին, կ'ըսէր թէ յիշողութիւնը կոր-սնցուցած է: Այս անգամ խոստովանեցաւ թէ «յիշողութիւնը չտկուած է» եւ թէ կրնայ հետեւի դատաւարութեան: «Կը յայտարարեմ թէ կը ստանձնեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը ա-մէն բանի որ ըրած կամ ստորագրած եմ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ նոյնիսկ փաստաբանին հետ խօսած արեւն կը պնդէր թէ յիշողութիւնը կորսն-ցուցած է եւ ան հաւատացած էր ուղղութեամբ:

Եայտարարութեան ընթերցումէն վերջ, Հէսի փաստաբանը զրքիլ մը արձակեց, յետոյ միանալով ալ սկսաւ խնդր: Նիստը յետաձգուեցաւ առանց որոշում արձակելու:

Մ. Գերման հակալուծական վարչութիւնի օգնական տնօրէնը պատմեց թէ Զօր. Բանարիս, որ 1944 Յուլիս 20ին մասնակցած էր Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձին եւ ղեկավարուած, կը պաշտօնէր նաեւ հաւանական իրաւունք ունէր: Վկային յայտարարութեան համաձայն, 1940 Նոյեմբերին Զօր. Բանարիս հրամայած էր «Մարքիլ», այսինքն սպաննել զօր. Ժիոնի եւ զօր. Վէկանը:

ՌՈՒՍ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԶԱՐԻՐ

Յետոյ պատմեց թէ ուսու դերիններու բնաշն-ջումը կազմակերպուած եւ գործարարուած էր հա-մաձայն մասնաւոր ծրագրի մը: «Բոլոր անոնք որ ֆիզիքապէս հրէական դիմադիւ մը կը ներկայա-ցնէին կամ «ստորին» ցեղի մը կը պատկանէին, անմիջապէս կը ղեկավարուէին: Գերիներու կա-յանները հաստատուած էին ճակատին ետեւը, ա-մայի տարածութեանց վրայ: Ոչ պատմաբան հար, ոչ հաշուաւ, ոչ դեր, ոչ սնունդ Ահաբի հա-մաճարակներ կը հնձէին գիտնորները հարկեր հա-ղարներով: Մինչեւ անգամ մարդակերութեան սարսափելի դէպքեր պատահեցան: Պահուողները

խորադանքի եւ գաւազաններ կը դործածէին: Մահերու թիւը այնպիսի համեմատութիւններ ստացաւ որ խորհեցան դէպի արեւմուտը փոխ-գրել կայանները, ուր յարմարութիւններ կային տեղաւորելու, բայց Հիթլէր ընդդիմացաւ:

Վարկի ազգայնացումը

Մահմանադիր ժողովը այտու ալ, կիրակի, նիստ պիտի գումարէ, քննելու համար վարկի ազ-գայնացման ծրագրերը, որ կը հետապնդուէր 1936-էն ի վեր: Օրինազօրին տրամադրութեամբ, 1946 Յունուար 1ին սկսեալ աղային սեփականութիւն պիտի դառնան Պանք տը Ֆրանսը, Բրէտի Լիօնէն, Սոսիէթէ Ժէնէրալը, Գոնթաւա Նասիօնալ տ'է-քոնթընը եւ B. N. C. I. Միւս դրամատուններն ալ պետական հակալուծի տակ պիտի առնուին: Մէկ խօսքով, յայն ճեղք մը կը բացուի դրամատնութե-ան ճակատին վրայ: Պանք տը Ֆրանսի բոլոր բաժնեկիցները պետութեան պիտի փոխանցուին անմիջապէս: Բաժնեկիցները հատուցած պիտի ստանան 3 տո հարկի պետական պարտավորութե-րով, որոնք 50 տարի պայմանաժամ ունեն: Եթէ այս կէտը չուէր ընդունուի, յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ չափաւորներուն համար, որովհետեւ ընկեր-վարականները եւ համայնավարները կ'առաջար-կէին որ Պանք տը Ֆրանսի բաժնեկիցները իրեն հատուցում ստանան տարեկան 5 տո տարի դադրին սեփականատիրոջ մահէն տարւալ տարի վերջը կամ երբ իր զաւակները չափահաս ըլլան:

Միւս չորս դրամատուններու բաժնեկից-րուն ըլլալից հետոյ ժողովը տարբեր պիտի ըլլայ, — անոնք պիտի պահեն իրենց բաժնեկիցները եւ պետութիւնը պիտի ապահովէ նուազագոյն շահա-բաժին մը որ հաւասար պիտի ըլլայ 1944ին վճար-ուած շահաբաժինին:

Վարկի աղբ. խորհուրդ մը պիտի վարէ աղբ.

Մեր ԽՕՄԲԸ

ԱՐԶԱՆԱԳՐԵՆԴ ԱՅՍ ԱԼ

Ահնարկ մեր ալ յիսուն տարի առաջ արձանագրուած դէպքերու վրայ, հետեւողութեամբ «Նիւ Նոր» Հէթըմի —
1895 Նոյ. 22. — Եւրոպական պետութիւնները կատարելապէս համաձայնեցան նորին, հարթելով իրենց վեճերը բրգական քաղաքականութեամբ մասին: Ոչ մէկը առանձին գործողութիւն պիտի կատարէ:

1895 Նոյ. 23. — Կ'ըսուի թէ հայկական կոմիտէները կը ջանան նոր ջարդեր յառաջ բերել, որպէս զի պետութիւնները ստիպուին զինուալ միջամտութիւն կատարել Թուրքիոյ մէջ: Հայկական խաղաղական լուրերու, վիճակի մէջ կը հաւատան թէ եւրոպական պետութիւնները տողորմած են ամենակատարելապէս համաձայնութեամբ:

1895 Նոյ. 25. — Մեծ Եւրոպայի հաղորդելու իտալական դեսպանին թէ երեք ամիս ալ տեղի է, բարեկարգութիւնը վերահաստատուելու եւ պետութեան պահանջած բարենորոգումները գործադրելու համար:

1895 Նոյ. 27. — Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Ռուսիա դաշնագրի մը կը ստորագրեն, միասնաբար գործելու համար Թուրքիոյ մէջ, «առանց խանգարելու եւրոպայի խաղաղութիւնը»:

1895 Նոյ. 29. — Պոլսոյ առաջին դեսպանը ազգաբարեց Սուլթանին ար Եթէ որ եւ խաղաղութիւն ծագի Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ, միայնապէս տարմաղներ պիտի անցնին Տարաւաճելէ: Լեւոնտէն կը հաղորդեն թէ նոր ջարդեր պատահած են Եթէական գանձաւան քաղաքներու մէջ: (Նայել ազգաբարեցիները կը ծանուցան Նոյեմբեր 30ին ալ):

1895 Դեկտ. 1. — Թուրքիոյ մասին ծագած կոտորածը կը զարգանայ նորին, որպիսիքս. Սուլթանը կը մերժէ արտօնել որ պետութեանց պահակաւորները անցնին Տարաւաճելէ: Այստեղ Համիտ երկու տարի մէջ մնացած է երեք տեղի տալ պետութեանց պահակներին առջեւ, յեղափոխութիւն պիտի ծագի Թուրքիոյ մէջ. եթէ զինադրել իրեն ղէտ պիտի ունենայ եւրոպական խաղաղութիւնը:

Այս լրագրական, որը օրին տպուած լուրերն անդամ ամբողջ պատմութիւնն ար կ'արժեն: Պատկերը յիսուն տարի առաջ տարուած խաղաղութիւնը: Երեւոյթապէս՝ պահանջ բարենորոգումներու, պաշտօնական սպառնալիքներով: Իրականութիւն մէջ՝ Տարաւաճելի, ազդեցութեան շրջանակներու խնդիր: Մրցակցութիւն քաղաքական եւ տնտեսական, ի խնդիր նոր դերերու:

Համիտն էր այն ժամանակ որ պիտի խաղաղէր ալ խաղաղէր, ջարդերը դադարեցնելու համար բարենորոգումները գործադրելու համար: Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ջարդերը անարդէլ շարունակուեցան Պոլսոյ թէ դատարն մէջ, եւ մէկ հատիկ մարտանաւի ծխելոյցը չբեկեցաւ Եթէական արեւելոյ միայն:

Քանզինդ տարի վերջը, 1920ին, յաղթական տորմիդներ սկսեցան կը յաճէին Պոլսոյ շուրջը: Եւ մամբողջ բանակներ սեղանորում էին Փոքր Ասիայէն մինչեւ Կիլիկիոյ: Գրաւումը տեւեց լման չորս տարի: Եւ առաւել մը յաղթականները եւս կը դառնային «խաղաղութեամբ», չարաշուք ապստամբ իրմբը, Հաճընը, Մարաշն ու Եդիսիսն եւ ուրիշ քաղաքներ ալ ջարդել տալէ եւ Կիլիկիան պարպելէ վերջ: Կը դառնային զէնքի տուն, ողջ մնացած հայութեան մէկ մասը արտաքաղաքի մղելով, մնացեալը ձգելով իր բախտին:

Քանզինդ տարի եւս՝ 1920ին առջին: Եւ նոյն մասը պատկերը, — խուլ պայթեալ կանանց սեղաններու բոլորակը: Յաղթական յաղթական զէնք, ի խնդիր միջոց շահերու: Մանաւանդ Մօսուր եւ ինքին Արեւելի մէջ: Եւ մանաւանդ երբ խնդիրը կը վերաբերի Թուրքիոյ:

Որո՞ւ համար դադարեց եւս Մեծն Բրիտանիա ամուր կառնել կը մնայ իր հարկաւորայ քաղաքականութեան: — Խաղաղութիւնը իրական յաղթանակութեան: — Խաղաղութեան արեւելոյ: Դէպի տար ջարդերը: Ապա ուրեմն միշտ կանգուն եւ զօրաւոր պահել Թուրքիան: — սուլթանական, իրթնհատական կամ զէնքական: Իսկ Մոսկուան, թէ եւս ամենաբարեւոր, կը մնայ միշտ հարցաւոր, հարկի առնելով երրորդ ուժ մը, Մ. Նահանգները:

1895 — 1920 — 1945. — վերջապէս օղակ մը պիտի փրկէ՝ այս ժամանակաւ շղթայէն, որ փոքր փողովուրդներու ոտքերն ու ձեռքերը կը կապէ քարտէսի դարձահոտ հորիզոնն առջեւ:

ՀԱՆՏՈՒՆԻ ՌԻՍ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
հայ ներկայացուցիչներով

Միջազգային Ուսանողական Ժողովի քաղաքապետը արդէն զոյգութիւն ունէր վեց ամիս առաջ, երբ կը պատրաստուէր համաշխարհային երիտասարդական Ժողովը: Այդ ծրագրին իրագործումը յանձնուած էր եօթը ազգերու ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնախումբի մը, որ հիմնական կանոնադրի մը նախադիրը պատրաստած էր: Նոր կազմակերպութիւնը պիտի յաղորդէր պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունեցող Confédération Internationale des Etudiants (C. I. E.) որուն գործունէութիւնը Եւրոպայի մէջ դադարած էր Գերմանացիներուն զբաւեանն առնել: Բոլոր գիւմարտականները ջնջուած կամ տեղափոխուած եւ զբաւեանակները զոգուած էին:

Ժողովի հրաւիրուած էին 64 ազգերու ներկայացուցիչները, Անգլիոյ «National Union of Students» Միութեան կողմէ:

Յրահան, յաւիտենական հայրենիքը ուսանողներու եւ կարեւոր կեդրոն միջազգային մշակութիւն, ոչ միայն հրաւիրուած էր, այլեւ Անգլիոյ հետ հրաւեր կարգադրող ազգէն էր: Եւ որովհետեւ Յրահանի Հայ Ուսանողական (Institut Arménien) իր հիմնադրութենէն ի վեր սերտ յարաբերութիւններ ունեցած էր Յրահանի Ուսանողական կազմակերպութեանց հետ եւ ծանցուած կը թափանչէր նախարարութեան, Փարիզի Համալսարանի վերաբերեցութիւնն եւ արտաքին գործերու նախարարութիւնէն իրեն հայ երիտասարդական եւ Ուսանողական Միութիւն, հրաւիրուեցաւ զրիւկ պատուիրակութիւն մը: Այս առթիւ բարձրագոյն պատմական-տնտեսական զինուորներէն ընտելացին, այնպէս որ Փրանսական պատմութեան հետ միասին Ուսանողական երեք ներկայացուցիչները կրցան մեկնել Լոնտոն եւ մասնակցել իրջազգային Ուսանողական մեծ ժողովին:

Երեք հայ երիտասարդներն էին Ն. Սահակեան, Ն. Պոյանեան եւ Չ. Միսրոպեան:

Համադրմանը, որ տեւեց երեք օր, բացուած էր փափուկ հարցի մը վրայ: Անգլիոյ Ուս. Ազգ. Միութիւնը շատ մը ազգերու հաւանութեամբ կ'առաջարկէր — 1. Հին Confédération Internationale des Etudiantsը բոլորովին քննել: — 2. Ուսանողները նոր կանոնադրի մը զօր արդէն եօթը ազգերու ներկայացուցիչները պատրաստած էին եւ անմիջապէս ներկայիւ թուրք ազգերու ներկայացուցիչներուն վաւերացման:

Այս երկու առաջարկներուն կ'ընդդիմանային Ֆրանսան, Պեճիքա, Հոլանտա, Զուիցերիա, Հայերը եւս: Ֆրանսական պատմութեան խաղաղութեամբ հետեւալ դիտողութիւններն էին —

1. Ձեռնկող հին կանոնադրը, ծանցուած կ'ըլլար Գերմաններու տուած որոշումը որ խաղաղութեամբ չ. C. I. E. ամբողջ գործունէութիւնը:
2. Կարելի չէր C. I. E. լուծուած նկատել, քանի որ բնի ուժի տակ չէր կրցած գործել հինգ տարուան ընթացքին:
3. Ախտահմութիւն կը համարուէր սպաննել C. I. E. որ 20 տարիէ ի վեր կը գործէր եւ որ իր արդիւնները տուած էր:

Ուրեմն Ֆրանսա եւ իր կողմակիցները կ'առաջարկէին շարունակել, կարգ մը բարեփոխումներ աւելցնելով նախկին կանոնադրին վրայ: Երկրորդ ներուրէն մէկ քանի մը Եւրոպացի պատմութեան ինչպէս եւ Հարաւ. Ամերիկայի եւ Աֆրիկայի ներկայացուցիչներ օրոքը հին C. I. E. երեք մաս չէին կազմած, միտցան յանգիստեալ ծրագրին, պայմանաւ որ ան ալ իր պահանջները մեղմացնէր: Հին կանոնադրին սկզբունքները քննելով, ամէնքն ալ ընդունեցան թէ պէտք չկար բոլորովին քննելով լուծել խնդիրը:

Ի վերջոյ ընդունուեցաւ միջին բանաձեւ մը: Երկրորդ օրուան ժողովին մէջ, որոշուեցաւ — 1. — կազմել ամսական վարչութիւն մը, որուն յանձնուեցաւ հիմնական կանոնադրին պատրաստութիւնը: — 2. 1946 Մայիսին հրաւիրել ընդհ. մոդով Փարիզի մէջ վերջնական քուէարկելու համար կանոնադրի — ծրագիրը եւ ընտրելու վարչութիւնը: — 3. Յանապիւնքու առաջարկին վրայ ամսականապէս վարչութեան կեդրոնը պիտի հաստատուէր Փարիզ:

ԶԱԽԵ Գ. ՊՈՏՈՍՅԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Նոր եւ խիստ կրճատու
եղեկահաղորդում

Արտադրութեան նախարարութեան հրահանգին վրայ, հետեւեալ կրճատումները սկսան գործադրուիլ անմիջապէս, կիրակի օրէն ի վեր: —

1. Բացարձակապէս արգելուած են ցուցահանգրքներու լուսանկարութիւնը եւ լուսանկար նշանատախտակները: — 2. Բացի հպարտեցիկ խանութներէն եւ զեղարաններէն, արգելուած է լոյս վառել ժամը 17ին սկսեալ: — 3. Գիշերային թուրք քաղաքները զոգուած են: — 4. Սրահներու, ճաշարաններու եւ ուրիշ ամէն հանրային վայրերու լուսանկարութիւնը արտօնուած է նուազագոյն չափով: — 5. Փողոցներու եւ հրապարակներու լուսանկարութիւնը զեղուած է 1938ի վրայ 25 առ 100, ուրիշ խոտով: կրճատուած 75 առ հարիւր համեմատութեամբ: — 6. Առանձին գործունէութեան համար պէտք է համաձայնել 1944 Հիւսիսեւրոպ. սահմանափակումներուն: Անաստողներուն հոսանքը անմիջապէս պիտի կտրուի, եթէ արտօնուած չափէն աւելին գործածել են: Ներկայ օսմանափակումները կը մնան:

Ինչ աւելի լայն կրճատումներ պիտի կատարուին, ճարտարագործական, առեւտրական եւ առտնին կանքի մէջ, համաձայն նախարարական խորհրդակցութեան մը ուր ներկայ էին 15 մասնագէտներ: Այս կրճատումները պիտի գործադրուին կառավարութեան վաւերացման վերջը, այս շաբթու. իսկ՝ Այդպէս, կ'ըսուի թէ պիտի կրճատուին կառավարութեան եւ միջբոլորի երկեւեղը, շաբաթականներու ցուցադրութիւնը, եւ ջերեկը միայն մէկ — երկու ժամ եղեկորական լոյս պիտի տրուի:

Թերթերը կը դրեն թէ ամուսին տաքնապը աշխատող ստակացած է որ, զօր. առ Կոլ անձամբ ձեռք առած է խնդիրը եւ մասնաւոր նախաձեռն մը պիտի ձգէ Անգլիոյ վարչապետին, որպէսզի օգնեն, Թուրքն ամուսին ստանալու համար, ամէն զեղով: Հաւանական է որ արտադրութեանց նախարարը, Մարսէլ Փոլ (համայնապետ) Լոնտոն երթալ, այս դրոքը հետապնդելու համար:

Մուկուշիպաստիանը Իրանի

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ մայրաքաղաքին մէջ մնացած ուսանողները հեռացաւ կայանանէն եւ հաղորդակցութեանց կեդրոններէն, տեղափոխելով քաղաքէն չորս մղոն հեռու: Այս լուրին հետ միասին, պաշտօնապէս հրապարակուեցաւ Մուկուշիպաստիանը իրանեան կոտորածներէն վերջին ծանուցալուր, որով կը խնդրէր արտօնել իրանեան զօրքին մուտքը Ատրաքսանի մէջ: Ռուսական ծանուցալուրը կը հերքէ այն իրադրութիւնը թէ խորհրդային իշխանութիւնները միջամտած են հիւս. Իրանի մէջ եւ ընդհանրապէս կ'ամբաստանէ իրանեան կոտորածներէն վերջին մասին: Թէհրանէն իրապիւր պատմութիւնը թէ ուժ տուած է այնպիսի պատմութեաններու որոնք պատմութեանն են պատմական խոտորածներ: Սեւայ զիտի կոտորածը որ եթէ ուրիշ իրանեան զօրքը զրկուին հիւս. շրջաններ, խոտորածները եւ թերեւ ջարդեր ծագին եւ այն առնել խորհրդային կառավարութիւնն ալ պիտի հարկադրուի նոր զինուորներ զրկել, բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ ուսական պահակազօրք պայքարանելու համար:

Թէն ծանուցալուրը ողջովին չըսեր, բայց իրադիկներ կը հաւատան թէ Ատրաքսանի շրանի խոտորածները կ'ընան դարձիւ, եթէ ի. Միութիւնը զոհացում տաւայ Իրանի բարեկարգութեան մասին: Թէհրանի ուսանողները շրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ Ռուսիա զոհացում տաւայ պիտի ըլլայ, եթէ քարիւղի մենաշնորհ մը տաւայ կամ բոլորովին փոխուի իրանեան կառավարութիւնը:

Հիւս ինչու Լոնտոն գնաց

Ինչպէս կը յիշուի, Ռուսոֆ Զէս, որ Հիթլէրի պիտի յաղորդէր Կէօրենիէն վերջը, 1941 Մայիս 10ին Լոնտոն գնաց օդանաւով մը, խորհրդաւոր պարագայներու մէջ: Ամբաստանեալ ինչ ամբողջ պատմութիւնը պատմած է ամերիկեան բանակի զինուորական բժշկին: Այդ պատմութեան համաձայն, Հիթլէր որ եւ թան չէր գիտեր Զէսի մտադրութեանց մասին, մինչեւ իր նամակին ստացումը: Երբ Զէս ճամբայ կ'ըլլէր զոգուած օդանաւով մը, Հիթլէր վարչապետարան կը կանգնէ Կէօրենի, որ հետեւեալ ձեռք պատմած է հանդիպումը, դաշնակից հարցաքննիչներուն:

— «Տեսայ որ Հիթլէր նստած էր իր գրասենյակին առջեւ, ձեռքին մէջ բնածածկ Զէսի նամակը: Անշարժ էր: Քանի մը վայրկեան վրայ, նստած էր:

ԵՐԽՈՒՄԱՍՏՐՈՒՆԵՐՈՒ ՄԻՐՔԻՆԻՔ

ԱՄԵՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՐԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ինձի տուաւ կարգաւոր համար: Յետոյ յանկարծ կատարեցաւ եւ ներս կանչեց ով որ կրնար որ եւ է բան գտնայ այդ մասին: Հիշէր, Ռիչարդը թրոնի եւ եւ այն ատեն անկողնորէն հաստատացած էինք թէ Հէտ խնդ է եւ անկարելի գործի մը ձեռնարկած: Ինք Համբլիթի դուռնի կայտաւոր պիտի երթար, անոր միջոցաւ Անգլիոյ թագաւորին ներկայանալու եւ Հալոսթիանի առաջնորդներու համար: Հէտ անձամբ ալ Հալոսթիանի թէ կը յուսար համոզել Անգլիոյ թագաւորը որպէսզի միջամտէ, դադարեցնելու համար երկու ժողովուրդներու «եղբայրասպան» պատերազմը: «Ձէի կրնար ըմբռնել սա պարագան թէ աշխարհի երկու ամենամեծ ժողովուրդները կը ճգնին ընդմիջել իրար:»

Միւրեքսթըրի դատաւարութիւնը կը շարունակուի ամէն օր: Երաբով օրուան նիստին մէջ ծնո Քալիքի փաստաբանը նկարագրեց Վարդուհի ուղղեց զօր. Հալոսթիանի, որ իբրեւ վկայ կանխած ըլլալով, ծանր մեղադրանքներ ուղղած էր մասէշալ Քայթթի եւ ուրիշներու դէմ: Այս առթիւ ամբաստանաւորներ ուղեցին իրենք ալ ուղղակի Վարդուհի ուղղել վկային, բայց դատարանը մերժեց:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՈՅ ԹԵՐԹԵՐ կը գրեն թէ Հայերէն ներկայացումները արտօնուած ըլլալով, ծանօթ բեմաւոր դերասան Պ. Աշոտ Մատթեանց թատերախումբը եւ կողմած է: Առաջին ներկայացումը պիտի ըլլայ Թուրք հեղինակի մը գործը, «Հէրէշ»: ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԱԶՊԱՏԱՅԱՑԱՆ ծրագրին զանութիւնը մեծ դժուարութեանց հանդիպեցաւ ընտրած զինքը, հարկերէ աւելի փոփոխութիւններ առաջարկուած ըլլալով Մահմանադիր ժողովուն մէջ: Զօր. տը Կօլ հարկադրուեցաւ զինքն իր խորհրդակցութեան հրահրել անպայտօն նախարարները — երեք յաղթական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, եւ զարմացեալ յայտնեց որ նախարարական խորհուրդին կողմէ ընդունուած ծրագիր մը կը խեղդունի նոր բանաձեւերու դէպք օր առ օր:

ԵՆԻԿՈՍՏԱՆԻՍՆ Դաշնակցային Հանրապետութեան վերածուեցաւ, վեց պետութիւններով, ինչպէս Հաղորդած էինք: Այս կարգադրութիւնը մեծ մասնադրութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ, որ զայն կը նկատէ առաջին քայլը հարաւային Սլաւներու խմբաւորման, հոյսանալու թեմաք Ռուսիոյ: Նախորդ թագաւորը, այժմ Պ. Փիլեոս Բարեկրիկէն, անկախայն զիւր մը քաղաքացի է: Հանրապետութեան նախապաշտօնները պիտի վարէ նախադասական խորհուրդը մը՝ բաղկացած եօթը անդամներէ, որոնք զուլիք կը գտնուի Պ. Իվան Ռիպար:

76 ԳԵՐՄԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՄԱՆԵՐՆԵՐ Հերթականութեան Ռուրի շրջանին մէջ, անդր. իշխանութեանց կողմէ, մէջն ըլլալով Քրուսի վարչութեան անդամները: Հերթականութիւնները կատարուած են համաձայն փոփոխութեան մէջ արուած որոշումներու: Կալանաւորները ահապէն հարստութիւններ զիւրած էին: Հալոսթիանի է որ ամբաստանաւորները դատուին իրենց պատերազմի ոճրագործներ, երկրորդը դատաւարութեան ատեն որ պիտի կոչուի «Դատ թնդածօթի վաճառականներու»: Աստիճիկ մասինք պողպատի եւ երկաթի թագաւորներն էին եւ հօգը նեղուցիները նացի կուսակցութեան: Բրոնուած են նաեւ անհասարակ փաստաթուղթեր:

ԳԵՂԱՎԱՆԱՆԻՍՏԱՆԻ Գերման զօր. Անտոն Տոսթըր, որ հրացանի բռնել տուած էր 15 ամերիկացի զինքի զինուորներ, Իտալիոյ մէջ, 1944 մարտին: Մահապարտ, որ 54 տարեկան էր, հազար էր իր ամբողջ համազգեստը, զինուորական աստիճաններով, բայց ասանց պատուանշանին: Երբ հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի, «ոչ» պատասխանեց: Յետոյ գրուիք ծածկեցին եւ 12 զինուորներ կրակ թափեց: Ոստատանահալը կ'ըսէ թէ երբ զիւրեւ ծածկուող կը շաղկէ, մահապարտը փախըսաց — « Կեանքը Գերմանիոյ, Հողի ալ Անտոն ծոյ կը յանձնեմ »:

ԱՊՊՆԻՍԻԱՆ ալ հանրապետութիւն պիտի հռչակէ, հետեւողութեամբ Ենկուպիտի, որուն սահմանադրութիւնն օրինակած է: Զօկու թագաւորը, որ Էլնուտի կը գտնուի, այսպէս պիտի կորսնցնէ նաեւ իր գահը: Արդէն այդք ինկած է, իբրեւ գործիչ Իտալիոյ, որուն շատ մը մենայնորէններ յանձնեց, մեծազումս փոխառութիւններ ստանալով: Յունաստան հողեր կը պահանջէ Հալոսթիանի Ալպանիայէն (Նալիոյ), բայց Ալպանիացիները դիմելու կուտան թէ այդ շրջանը օրրանն է դիմադրական շարժումին եւ ուսման կայան: ամէն ինչէն կատարել կ'ընեն: Ալպանիայ կառավարութեան 12 անդամներէն ութը այդ շրջանին կուտան, եւ մէկը յոյն է, Մանոլ Քոմնիսի, դատական նախարար: Երբ փորձաքննութեան թիւն է 35.000:

ՄԱՀՆԱՆԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ Մարտին մէջ, Միմօն Սապիանի եւ Տիւտանի, իբրեւ դաւանան եւ գործակալ Կեսթապիտի: Միւրեւն ալ փախած են:

ՕԹԷԼ ՄԱԺԵՍԻԹԻԻ մէջ բռնուած փաստաթուղթերը, որոնք ահապէն գէղ մը կը կազմեն, կը մաղուին եւ կը դատարանին վերակայուին:

ՄԱՐՍԷԼ — Մեր քաղաքի բոլոր Հայ Երկտասարական Միութեանց կազմակերպած միջինը Հայկական Դատին ի նպատակ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 25ին, Rialto սինէմային մէջ: Կազմակերպող Միութեանց անդամ-անդամուհիներէ բաղկացած հանդիսականներու ստուար բազմութիւն մը փութացած էր հաւաքաւայլը՝ լսելու եւ ծափահարելու մեր երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչները, որոնք ընդհանրապէս օտար աշխարհ մը վրայ ծնած ըլլալով հանդերձ՝ վերջին ժամանակները մեծապէս կը հետաքրքրուին ազգային կեանքով եւ Հայկ. Դատով:

« Այագեալ » երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Հ. Համբարձումեանի բացումը կատարելով՝ երգեց պատան իրեր, Կոմիտաս Վարդապետի եւ Հայաստանի երգահաններու գործերէն:

Յետոյ՝ օրուան նախագահը խօսքը տուաւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ներկայացուցիչ Պ. Աշոտ Վարդապետին որ գրաւոր ճառով մը պարզեց Հայի. Դատին էութիւնը եւ զայն հետապնդելու անհրաժեշտութիւնը: Յօդ յայտնեց թէ արդարութիւնը այս անգամ պիտի յաղթանակէ եւ թրքաւայլական հողերու կցումովը արդի Հայաստանին, մեր ժողովուրդը հնարաւորութիւն պիտի ունենայ երթալ հաստատուելու իր պապենական հողերուն վրայ եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ալ պիտի կարենայ իրագործել նպատակը, առողջ միտք առողջ մարմին մէջ:

Հայ Երիտասարդը Ընկերակցութեան կողմէ Պ. Նուպար Քոսթանիան խօսք անելով՝ գովքը հիւսեց Հայրենիքի դադարակէտ, իմացական եւ հողեկան այն աշխարհը որ ժողովուրդները կըրնան երջանիկ ապրիլ: Հայ ժողովուրդն ալ ապրելու համար պէտք է ունենայ իր ամբողջական հայրենիքը. ուրեմն պէտք է Թուրքիոյ Հայապատկան նահանգները կցուին Հայաստանին:

« Նոր » մարզականի կողմէ երիտասարդ մը (անունը դժբախտաբար չեմ իշխեր) ըսաւ թէ Հայրենիքի դադարակէտ եւ Հայի. Դատին շուրջ բոլոր երիտասարդութիւնը միացան է եւ տարակարծութիւններ չկան: Նոյն պահանջը դրաւ — կցել Թուրքիոյ Հայկական նահանգները Պ. Հայաստանին:

Ճրանհաւայ Երիտ. Միութեան կողմէ Պ. Աւետիս Եղիանան ըսաւ թէ մեր դատը զգացումներով, երազներով լուծուելիք դատ մը չէ:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին արեւմտեաներէն Օր. Մէրէնիլիւնան եւ ուրիշ մը: Օր. Մաթիլտ Խաչատուրեան ջութակի ընկերակցութեամբ երգեց Հայաստանեան երգ մը եւ «Միւրանի ծառ»:

Հ. Յ. Դ. Նոր Մերմուզի կողմէ Ե. Հաղորեան գրաւոր ներկայացուց Հայի. Դատի գանազան փութերը եւ այն աշխատանքները զոր Հայ քաղաքական միտքը կատարեց Հայի. Դատի յաղող լուծումը համար: Հայ ազատագրական պայքարին շրջանին է որ 1918ին Հիւր զորեցաւ Հայ պետականութեան, որուն շարունակութիւնն է ներկայ Հայաստանը: Հայ ժողովուրդը կրնայ իր իրերէն մէջ ամփոփուիլ միայն հողերու ընդարձակումով — այսինքն միացաւ Հայաստանի իրականացումով: Վերջնական տալ զոյեց — Կեցցէ՛ Հայ ժողովուրդը, Կեցցէ՛ միացեալ Հայաստանը:

Վերջին խօսողն էր Հայ Արիւններու կողմէ Պ. Զ. Միլտոնեան որ անկարելի մը նեղելով անցանքին վրայ, իշխատակեց այն դէմքերը որոնք սկեսայ Խորալէ Օրիէն միջեւ իրենեան, Վարժապետեան եւայլ, աշխատած են թեթեւեղ Հայ ժողովուրդի ստատպանները: Յօդ յայտնեց որ այս անգամ Հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները պիտի ճանչցուին եւ մենք ալ անդուպական Արիւնների խօսքերով արտասահմանի հայութեան պիտի ըսենք. «Դէպի երկիր, դէպի երկիր»:

Ներկաները միևնոյն զօհ տպաւորութեամբ: Թղթակցեց

Թեամբ երկու ֆրանսացի սպաներու: Թերթերը կը գրեն թէ այս փաստաթուղթերով ամբաստանութեան տակ պիտի իյնան 20.000 ճրանհալներ, որոնք շահաւոր գործեր կը կատարէին 1940ի պարտութիւնէն ի վեր, անտեսական գտնել վրայ — Հոգեք գործարանի տնօրէնի դատը իտալացուեցաւ, ամբաստանաւորին հիւանդութեան պատճառով:

ԳՈՐԾԱՐԱՄԱՆԵՐԸ կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ, հետզհետէ աւելի լայն ծաւալ ստանալով: Միտադարձութեան բանուորներէն զատ, Շիբալիոյ սպանդանոցներու եւ պահածոներու 100.000 քանուորներ ալ որոշեցին գործադուլ հռչակել, օրական երկու տուր յաւելում ստանալու համար: Նոյն որոշումը տուին հետադարձական ընկերութեան մը պայտօնաները: Միւս կողմէ, առեւտրական նախարարը կը հաշուէ թէ զորքայուրկները թիւը եօթը միլիոնի պիտի հասնի 1946ին:

Աշխատանքի մը կը գրէ — Նորակազմ Ամերիկա - Հայկական Մշակութային Ընկ. Հոկտ. 20ի մեծ հանդէսին մէջ, ի Նիւ Յորք, պիւնթագէ տեղադրման եւ ընդհանրապէս «Իրօք». Կրէկուարի ճառի մասին թերթերը կը գրեն. — « Ան առանձնապէս կանց առաւ Ստաւրոյ Դաւիթ Ինքնագովարտի վրայ: Եւ ցաւ յայտնեց որ այդ սեմինիի գործը քարգմանուած չէ երապակեմ լեզուներու: Ու սրտառու կը ուղղեց ներկաներուն՝ օգնելու որ այդ գործը լոյս տեսնէ անգլիերէն քարգմանութեամբ »: (Յաւալ, 22 նոյ.):

Մենք Հայերն այսպէս ենք: Մեր ունեցած դանձրեանքն արժէքի կ'անդադարանանք՝ օտարներուն դաւաճառութենէ վերջ:

Տարեւոյն է որ լոյս տեսած է Մեր Աղագիրն Դիւցադանի պէտք մարդկան բնագիրը, ՍԱՍՈՒՆԱՅԱՆԻ պէս հակա հատորի մը մէջ: Եւ մեր Մշակութային Մարմինները կամ թերթերը՝ դեռ համապատասխան չարժեք մը յաւալ չբերին անոր շուրջը:

Իսկ ո՞վ կըրնէ խորհեցաւ Ստաւրականի դոնէ ամփոփումը թարգմանել օտար լեզուներու: Լաւ որ Ձիթունի ինքը, իր գործին մեծ արժէքը խորապէս ըմբռնած, զինքը ցերեկին խառնելով, կը տքնի եւ աւարտելու վրայ է անոր Փրանսերէն թարգմանութիւնը:

Անհրաժեշտ է որ անյապաղ ան վերածուի նաեւ անգլերէն, ռուսերէն, իտալերէն, գերմաներէն, սպաներէն լեզուներուն:

Մեր գմալելի Դիւցադանի վրայ՝ Ստաւրականի՝ երապակեմ լեզուներով երեւումը՝ ազգային մայրամայնորութեամբ է որ պէտք է կատարուի: Զի ան՝ դերազանցապէս պիտի նպաստէ մեր ցեղին զերպարուեստական արժէքներու ճանաչումին, մեր ազգը զնելով համախառնային գրական բարձրութիւններուն վրայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷԼ — Գուլպա Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Նոր Մերմուզի Խաչատուր խումբին ընդ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, 5 Դեկտեմբեր, ժամը 8.30ին: Մոլորական հաւաքատեղի:

Այլի Տիկին Արամ Աղապէսեան եւ զաւակ իրենց խորի շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ԱՐԱՄ ԱՆԳԵՆՅԱՆԻ ծանուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Հայ Կամաւորներու եւ Խաղաղակեցութեան Միութեան որ այնքան արատաւէ կերպով իր յարգանքի բաժինը բերաւ իր ողբացեալ զնեք ընկերոջ, այս անակնկալ եւ կեկծալի մահուան առթիւ:

ՍՏԱՆԱԲ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, ղեգարուեստական եւ գիտական բաժին Թիւ 4 (1945 Նոյեմբեր): Հասցէ B. P. 868, Le Caire (Egypte):

Հ. Գ. ՌԱԶ, եռամսեայ պարբերութիւն, Է. տարի, թիւ 1 (255). Հոկտ. 1945: Հասցէ՝ 212 Stuart St., Boston, Mass. (U. S. A.) Կը գտնուի նաեւ «Յաւալ» խմբագրատունը:

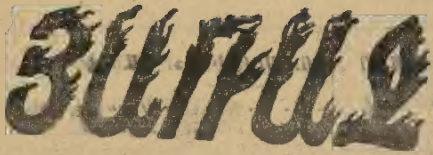
ԳՐԱՄԱՆ ԹՐԱՆՍԻՆ 1946 Թուականի, պատասխանեց Եով. Վարդապետեան: Մարտին:

ՃՐ. ԿԱՊՈՅԵ ՌԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղը խորի ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Մէրիլիւնանի եւ Սալանիանի, իրենց զաւակն եւ կըրոր՝ Պ. ՄԻՍԵԼՆ ՄԵՐԵՆԻԿԻԼԵՆԻՆԻ մահուան առթիւ:

ՃՐԱՆՍԵՐԸ բանաստեղծութեան Հայկական պատմութեամբ մասին, Դրվաթիլի կողմէ, նախագահութեամբ Պ. Արի Բաշոյի (Փր. Բաշոյեան), 15 ընկերներ (Գրաթ), ժամը 3ին, Salle de Géographie, 184, Bld St-Germain, Paris (մէթրո՝ Սեն-ժերմէն-սէ-Փրէ): Մուտքը ազատ է: Միտան բերէք Փրանսացի քարեկաններ:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՄ Հօրեղբոր որդիներս, Յակոբ եւ Դարեանի Սարգոյոսեան, Կիւրիւնցի: Իրարէ բաժնուած ենք Փէյրոթին: Կը կարծուի Պոսթոն ըլլալ: Կը խեղդուի իրենց հասցէն իմացնել Haig-nouch Kaloustian (ծնեալ Սարգոյոսեան), 51 Chemin de St. Trône, St. Louis, Մարտին, (B. du R.): Կը խեղդուի ամերիկահայ թերթերէն արտասանել:

ՄԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱԶԱՆԻՒՄԸ՝ շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9ին միջեւ տաւուտ, Aéro Clubի օրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Նուալ, ղեգարուեստական ճոխ բաժին, պիւնթ:

ՄԵՐ ԽՈՍՊԸՆ

ՄԻՇՏ ԶՈՒՐԻՆ ԵՐԵՍԸ

Փարիզի Թերթերը հազիւ քանի մը տողով յիշեցին Թուրքիոյ նախագահին մահը, Ազդ-ժողովը բացման առթիւ (1 Նոյ.):

Գոյտը Թերթերը ամբողջութեամբ հրատարակած են ձառը, որ կը պարունակէ չարք մը նշանակալից կէտեր: Մինչեւ անգամ «զապառիկներ», ապաքուցանելու համար Թուրքիոյ «պարկեշտութիւնը» պատերազմի առեւտրը:

Ամփոփեմք, իր իսկ բերնով:

1. Տակաւին 1939ի դարձան, երբ հորիզոնը կը մթաղանէր, «Թուրքիա միտքը եղաւ իրեն նման ազդերու հետ, որ դիմէր բոնեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէն:

2. 1940ին, երբ Ֆրանսան պարտուեցաւ եւ Անգլիա շարունակեց կռիւը, «մենք միակը եղանք որ փարեցանք Անգլիոյն»:

3. 1941ի սկիզբները, Հոտոտսէն մինչեւ Թաւկիա, ապառաժներ կը սպառնէին բոլոր գերման եւ խալկական ուժերուն դէմ: «Ամէն կողմէ պաշարուած էինք եւ Թուրքը ապրք միւս - միեւնի ինչ Եւրոպան նուաճող դուռը տարրերուն դէմ»:

4. «Երբ սկսաւ ռուսներման պատերազմը, անմիջապէս հաղորդեցինք երկու կողմերուն թէ չէ՛լորք ենք: 1941ին եւ 1942ին Ռուսիան եւ Անգլիա դժնդակ օրեր կ'ապրէին Առանցքին դրոշմին դէմ:

5. 1942 Յունուար 19ին խորհրդային կառավարութիւնը իր ղեկավարին միջոցաւ պաշտօնապէս եւ զնահատակով հաղորդեց թէ Թուրքիոյ բոլոր նախագահ ինքնաբերաբար յայտարարեց թէ հարկ է դիմադրապէս օդին Թուրքիոյ եւ ստորադրեց փոխ-վարժի օդինը: Անդ, կառավարութիւնը բանի - քանի պիտիւմ դաժանեց մեր ընթացքը:

Երբ վարչապետը 1943ի սկիզբները անմտաւայի խօսքը քրաւ Ատանայի մէջ:

6. Կը քննարկուեն մեզ թէ բարեկամական դաշնագիր մը կ'ընեցինք Գերմանիոյ հետ, ռուսներման պատերազմին առաջ: Մի ժողովք թէ Գերմանները, որոնք մինչեւ Ռաքմայուլի դուռները հասած էին, աւելի առաջ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կ'ընեցին Մովսէսներուն հետ եւ անոնց կայսրած էին այդ համաձայնութեամբ:

Այդ օրերուն մեր երկիրը միւս-մինակ էր ամբողջ Առանցքին ուժերուն դէմ: Ամերիկա պատերազմի չէր մտած, Անգլիա իր ամբողջ ուժերը յատկացուցած էր կողմնորոշ պաշտպանութեան, իսկ Սովետներն ալ դաշնագրով մը կ'ապրեցին էին Գերմաններուն: Ի՞նչ իրաւունքով մեզից կը պահանջէին որ մերժե՛ինք Գերմաններու դաշնը: Դաշնագրէն առաջ եւ վերջը, Գերմանները քննեցաւ սկզբին Սուրիան եւ Իրաք անցին Թուրքիոյ ճամբով: Մերժեցինք:

7. Կ'ըսեն թէ երբ Գերմանները դէպի Վոլիա յառաջացան, մենք ալ մեր ուժերը արեւելեան սահմանները կ'որոշեցինք, յեղուիթեան պատճառեցինք Սովետներուն: Իրողութիւնը ճիշդ հակառակն է: Երբ Գերմանները Վոլիա եկան, մենք մեր ճակատը քննարկեցինք Հոտոտսէն մինչեւ Հօփա: Հաւանական էր որ Գերմանները յանկարծ յարձակէին մեր ամբողջ Սեւմուր ճակատին դէմ, ուստի մեր բոլոր ուժերը տարածեցինք Սեւ Մուրու ափերը, եւ մինչեւ անգամ Անգարան զօրացուցինք էին:

8. Մենք 1942ի ամբողջ վերջը պաշտօնապէս հաղորդեցինք խորհրդային կառավարութեան թէ Հաւանական է որ Գերմանները գինուրը հանեն Հոփա-Կէն եւ Տրապիզոնէն, նախադր կ'ընենք զարեւելու համար: Ուստի գինուրը համախմբած ենք այդ վայրերուն մէջ: Սովետները գեղեցկաւոր-խնայակեցին մեզի:

Դեռ ուրիշ մեղրածոր խօսքեր ալ, ապաքուցանելու համար թէ պատերազմի սկիզբէն մինչեւ վերջը, Թուրքիա եղած է Գերմանիոյ դէմ, միւս օդեւած է Դաշնակիցներուն, միայնով հաստատարի մը յանձնառութեանց: Այն աստիճան որ, բոլորն ալ զո՞ք մնացած են, իսկ Թուրքիան ալ փրկուած է անտար պղծութիւնը: Այլեւս ի՞նչ կ'ընենք այսքան զպատուաւոր աղէկ մը:

Եւ, խիղճը հանգիստ, Իսմէթ Ինժօնիւ կը յայտարարէ արտառուշ միամտութեամբ:

«Ոչ մի պարտք մնիմք քաւր ինքիւնք եւ իրաւունքներէն: Պիտի ապրինք իրեն պատառառ մարդիկ, պիտի սնուցինք իրեն պատառառ մարդիկ»:

Եւ, խիղճը հանգիստ, Իսմէթ Ինժօնիւ կը յայտարարէ արտառուշ միամտութեամբ:

«Ոչ մի պարտք մնիմք քաւր ինքիւնք եւ իրաւունքներէն: Պիտի ապրինք իրեն պատառառ մարդիկ, պիտի սնուցինք իրեն պատառառ մարդիկ»:

Եւ, խիղճը հանգիստ, Իսմէթ Ինժօնիւ կը յայտարարէ արտառուշ միամտութեամբ:

«Ոչ մի պարտք մնիմք քաւր ինքիւնք եւ իրաւունքներէն: Պիտի ապրինք իրեն պատառառ մարդիկ, պիտի սնուցինք իրեն պատառառ մարդիկ»:

Եւ, խիղճը հանգիստ, Իսմէթ Ինժօնիւ կը յայտարարէ արտառուշ միամտութեամբ:

«Ոչ մի պարտք մնիմք քաւր ինքիւնք եւ իրաւունքներէն: Պիտի ապրինք իրեն պատառառ մարդիկ, պիտի սնուցինք իրեն պատառառ մարդիկ»:

Եւ, խիղճը հանգիստ, Իսմէթ Ինժօնիւ կը յայտարարէ արտառուշ միամտութեամբ:

«Ոչ մի պարտք մնիմք քաւր ինքիւնք եւ իրաւունքներէն: Պիտի ապրինք իրեն պատառառ մարդիկ, պիտի սնուցինք իրեն պատառառ մարդիկ»:

Պատմութիւնը սարքեր է

Ժէնով եւ Ժան Թափօ եղբայրները «Ֆիկա-նոս» ինքնակրթ 27 Թիւրքի մէջ, «Եղբայրական Քարիքի» մասին խօսելով, ի մէջի ալոյց, դրած էին նաեւ հետեւեալը:—Միամտաւոր որովորակները սիրեալ չեն այդ շրջանին մէջ: Այն պարագան հաստատուեցաւ նախորդ պատերազմի վերջը, երբ, Ֆիդայաշարուն պէս, Քիւրտները եւ Հայերը տպանաւորեցան Եանիսի դէմ եւ մեծ ջարդի մը մատնեցին իրանցիները, ամբողջ շրջանին մէջ: «Ֆիկաֆո»ի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը բոլորովին չի համապատասխաներ իրողութեան, ինչպէս գիտել տուած էր «Յառաջ»:

1. Նախորդ պատերազմէն վերջ Բիւրտերը չապառաժեցան Եանիսի դէմ, ընդհակառակն 1917ին 1918 Յուլի վերջերս, Ատրպատականի սահմանամերձ շրջաններու Բիւրտերը գերման եւ Թուրք զորակալներու զբոլորութեամբ, միայնուս պատանալիք դարձած էին այդ շրջաններու հայ եւ սուրի, ինչպէս նաեւ Թաթար խաղաղ բնակչու-թեանց համար, աւերելով ու թալանելով անոնց բնակիչները: Ի վերջոյ, անոնք միանալով, Երզն-կայէն - Վան - Ատրպատական արշաւող Ալի Իհսան փաշայի բազմապատկառ զինուորներուն, կոտորեցին Ուոյի Հայերը, հրդեհելով հայկական գիւղե-րը, ապա յարձակեցան Սարմատի վրայ, դաւա-դրութեամբ ապանեցին Ատրիները: Պատրիարք Մար Շիմօնը եւ իրեն ուղեկցող 150 Ատրիները: Սարմատի հայկական գիւղերու վրայ կատարած իրենց յարձակումները ուժգնօրէն ետ մղուեցան Սարմատի Հայերու եւ Ատրիներու կողմէ:

Ի վերջոյ Բիւրտերը զիջեցան, Աւստիններու պիտ Սմիլի (Իսմայէլ աղան) իր բերդին մէջ պա-շարեւորով, փախաւ Մանասոր եւ յետոյ Մալու:

Նոյն Սմիլին, Թուրքները կողմէ նորէն գէնք ստանալով եւ կազմակերպուելով, յարձակում գործեց Վանի վերջին ռազմաշին զէպի Ատրպատա-կան զինով Հայերուն մէջ, Կոթուրի ճորը (1918 Մարտ 27) եւ բաւական թիւով անոնց Հայեր կո-տորեցին վերջ, հարկաւորեցան փախչի Թուրքիա, մինչեւ Ալի Իհսան փաշայի երկրորդ յարձակումը:

2. Ատրպատականի Հայերը երբեք չեն ապրա-տարած Եանիսի դէմ, եւ ինչո՞ւ ապստամբէին, քանի որ կը վայելէին Եանիսի եւ պարսիկ ժողո-վուրդին բարեպաշակութիւնը: Դեռ չէ մոռնալ նաեւ, որ նախորդ պատերազմին վերջաւորութեան Ատրպատականի Ուոյ զաւաթի մէջ կը բնակէին ընդամէնը 2000 անոնց Հայեր (որոնք կոտորուե-ցան Բիւրտերէն), Սարմատի մէջ՝ 10.000, իսկ Ռաքմիոյ հազար 2500 Հայեր: Այսպիսի խեղճու-թիւն: Անոնք եւ Ատրիները հազիւ կ'ընայ ինքնա-պաշտպանութեան զինով վերինք բնաջնջելու եկած Բիւրտերու եւ Ալի Իհսան փաշայի բանակին դէմ, եւ, 1918 Մայիսին, լքելով իրենց Հայրենական տունները եւ հարստութիւնը, նահանջեցին զէպի Ի-րանի խորքերը ու տեղաւորուեցան Համատան (Եկ-րատան) քաղաքն եւ շրջակայները, օրուան Եանիս պաշտպանութեան տակ:

3. Եւ նոյն Հայերէն էին որ իրեն կամաւոր-ներ, պարսիկ զօրքերուն միանալով կոտորեցան Սարմատի շրջանի իրանցիներու եւ Թաթար խա-ղաղ գիւղացիներու գլխուն դարձաւ պատուահա-տարած թիւրք Սմիլիի դէմ:

Այդ կռիւին մէջ Սմիլի սպանուելով շրջանը բոլորովին խաղաղեցաւ:

Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ

ԱՆՇԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԵ սպանուեցաւ ծա-նօթ հրատարակիչ Ռապիւ Տրօֆ (Պիտիւիցի), երբ կնոջ մը հետ թատրոն կ'երթար կիրակիդի-շեր: Կառքը խանդավառու ըլլալով, կ'իյն պահա-կանոց գացած էր, իսկ Տրօֆն նորոգութեամբ կը զբաղէր, երբ խոշոր գնդակ մը ծակեց կոնակը: Ոչ մէկ վկայ: Տրօֆն վարկարկուած էր դրաման շրջանին, բազմաթիւ գերմանալուծ եւ հակա-հեղական գիւրքեր հրատարակուած ըլլալով: Սպա-նուեցան զոտոյները չէ լուսաբանուած տակալ:

ԱՄՊԵՐՈՒՆԵՐԻՆ Իրաւորութեանց մասնակ-ցեան թուակալներու 82 առ հարիւրը, եւ ջախ-ջախի յաղթանակ մը շահեցաւ ինչով Շօնայի Ժող-ովորդային Զնայուց: Այլեւս տարակոյտ կ'էյալ թէ Ապրանիսն ալ հանրապետութիւն պիտի հռչակէ:

ՄԱՐՏԻՐԻՆ Կարեւորութիւնը աղէկ մը հանդա-մանք ատած է եւ ամէն օր շաբաթի քաղաքա-ցիներ կը մեղնին անօթութիւնէ:

ԱՄԵՆԱՅԵ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Կը արմատանէ Խ Հայաստանի կցել Թրքիական Հայաստանը

Le Monde եւ որիք Թերթեր հետեւեալ հետա-գիրը կը հրատարակեն Մոսկուայէն, Դեկտ. 2 Թուակամով:—

Մոսկուայի ամբարի կը ծանուցանէ, թէ Ամե-նայն Հայոց կաթողիկոսը պահանջած է Խ. Միւս-րեան կցել այն հայկական շրջանները որ այժմ կը գտնուին Թրքիական գերիշխանութեան տակ: Կաթո-լիկոսը յայտարարած է Երեւանի մէկ քերթին:— «Արտասանման քննարկ Հայերէ մեզի հասած ան-համար հետազոտները եւ նախկիններ մեզ միջոցի վրայ երբեք Մեծերուն, խնդրելով զարմանել այն պատմական մեծ տեղաշարժի մը որ գործուեցաւ հայ ժողովուրդին հանդէպ: Այդ գրով մեծի կը պահանջենք Թուրքիայէն: Ենթադրեալ հայկական շրջանները եւ զոմանք վերադարձնել իրենց բուն տէրերուն, կցելով Խ. Հայաստանի, որպէսզի մեր ժողովուրդը կարենայ հաւաքաբար ապրիլ իր հայ-րենիքին մէջ»:

Ծանր վիճակ Իրանի մէջ

ԱՄԵՐԻՏԱՆԿԱՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱՅՁԻՆ ԹԵՂԻՆԵՆ

Լոստոն Հասած լուրերու համաձայն, Մարտի պահակազօրքին շարքը Եանիսից ցեղատեղա-րու կողմէ՛ կ'ընայ պատանաւ դառնալ Ռուսիոյ մի-ջամտութեան, պաշտպանելու համար խորհրդա-յին շրջանի (Ատրպատական) ժողովրդավար տար-րերը: Միւս կողմէ, մեծ մասնակցութիւն կը տրէ Թէհրանի մէջ, նկատելով որ բազմաթիւ ծառա-կաններ կը դադարէին մայրաքաղաքը, ուր միջո-ւորտը ծայր առաժան լարուած է: Միայն Պաշան թաղին մէջ 10.000 տարբ «այլուրեան» կը դա-նուին: Ժողովուրդը չի կրնար կառավարութեան հանդարտութեան կոչերը: Առեւտրականները կը հեռանան քաղաքէն: Կաթոլիկներ մեղմացնելու համար, կ'ըսուի թէ վարչապետը համաձայն է որ ձախակողմեան տարրերը աւելի լաւօրէն մաս-նակցին կառավարութեան: Վարչապետ Հաքիմի պատրաստ է հրաժարելու:

Ք Իրանի կառավարութիւնը մեծ զգուշու-թեամբ պատասխանեց Խ. Միւրթեան վերջին ծանուցադրին, հետեւեալ առաջարկները դնելով.

1.— Իրան կ'ընէ որ բոլոր ազնակից զօրամա-սերը հեռանան արաբօրէն եւ ամբողջովին: 2.— Ռուսիոյ թիւները պիտի աւելան հիւսիսային նա-խնորդներուն մէջ, որք իրանեան զօրքը զարմա-նան մանկ 3.— Օպիտական զօրքը հաւանական տա-լու մը զէպի Խ. Ատրպատականի չի կրնար մտահո-ղութեան պատճառ մը ըլլալ Խ. Միւրթեան հա-մար եւ չոր եւ չի կրնար պէտք չէ տեղի տալ խոր-հրդային նոր զօրքի գալուստին:

Եղբայրացիներ, իրանեան կառավարութիւնը կը հաւատարմ թէ այն զօրամասերը զոր կ'ընդգէպի հիւսիս զրկել սահմանուած են միայն եւ միայն բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ կը պնդէ որ իրանեան զօրքը կարենայ ապատրէն շարունա-կել իր ճամբան:

Իրանի խորհրդարանին մեծամասնութիւնը կ'ընէ որ ուղղակի բանակցութիւնները շարունակ-ուին Խ. Միւրթեան հետ, համաձայնութեան մը յոյնքովու համար: Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը տրամադրի է գոհացնելու Ատրպատականի ժողո-վրդավար հասանքին պահանջները համաձայն երկ-րին սահմանադրութեան որ կը նախատեսէ նահա-նգային խորհուրդներու հաստատումը, սակայն բացարձակապէս կը մերժէ պահանջուած «ազգա-կի ինքնակառավարութիւնը»:

ԿՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԱՐՈՒԹԻՆ

Իրանեան կառավարութիւնը յայտարարու-թիւն մը հրատարակեց, որուն համաձայն քրա-կան հրատարակութիւնը զէնք ու ռազմականք կը հա-ւաքեն եւ կազմակերպուած շոկաւանդու կը վերած-ուին, ապստամբութիւն մը սարքելու համար Խ-րանեան Բիւրտերականի մէջ:

Մարաղայի (80 քիլոմետր հեռու Թաւրի-զէն) կառավարիչը սպանուեցաւ: ապստամբնե-րուն կողմէ: Ըմբոսաբան շարժումէն ի վեր (26 Նոյ.) առաջին անգամ է որ Թէհրանի կառավա-րութեան մէկ պաշտօնատար կը սպանուի ան-ջատողականներու կողմէ: Ամերիկեան լուրք մը համաձայն, իրանեան կառավարութիւնը կը մե-ղապրէ թէ Ռուսերը կը զինեն Բիւրտերը:

ՄՈՍԿՈՒՍԵԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Խ. Միւրթեան պատասխանելով անգլիական ծանուցադրին, Ատրպատականի խոսիւթեանց պատասխանատու կը հռչակէ Իրանի գինուրական եւ ռուսկանական իշխանութիւնը եւ կը կրկնէ թէ իր զօրքը Իրանին պիտի քաշէ 1946 Մարտ 2ին: Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէջ կ'ըսեն թէ ռուսական պատասխանը զրկուած էր երկու շաբաթ առաջ եւ կ'ուսումնասիրուի նախարարին կողմէ: Նոյնիմաստ ծանուցադրի մը ալ Մ. Նա-հանգիւրուն զրկուած է մանուցադրի կ'ընէ թէ 6000 իրանեան զինուորները եւ ռուսիկները միջո-մեցին Ատրպատականի ժողովուրդին ինքնավա-

ՀԱՔԷՆ Գ. ՊՈՏՈՄԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍԲԸ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

Ոչ մէկ տրամադրութիւն՝ հեղինակու ա ե է ժողովուրդը որ կը ձգտի ազատութեան:

Քիւրտերն ալ զոհերն են զանազան բռնակալութեանց, եւ դարաւոր աղիտութեան: Պատկաւ միայն թուրքիոյ մասին, իրողութիւն է որ քիւրտ դիւղացիքն ալ նոյնքան կը հարստահարուէր ոչ միայն թուրք փայտներէն եւ պէյներէն, այլեւ իր իսկ մեծաւորներէն, — այլեւ, քոմուլ, սէյիտ եւն.:

Հայ յեղափոխականները, Դաշնակցական եւ Հնչակեան, ի զուր փորձեցին արթնցնել թուրք լայնք, ստորու ժողովուրդը, որպէսզի գործէր չղաճնայ արեւմաբնութեան: Որքան լծակազդին զոհեր տուած ենք միայն մենք, այս անկախին վրայ:

Ի վերջոյ Քիւրտն ալ արթնացաւ, շնորհիւ նախ մը լուսամտի տապանորդներու: Բայց շատ ուշ էր: 1915ին, անորոյ զապաւնութեամբ ոչնչացնելով հայ ժողովուրդը, մասամբ քարոզելով եւ յետոյ արտաքինով կամ փոխակերպելով Յունները, թրքական իշխանութիւնը իր ղեկացը դառաւ միայն մէկ ստուարթիւն փորձառասնութիւն, — Քիւրտերը, ինչպէս եւ Ձէյրէջները, Լազերը եւն.:

Հաստատարի մասնակցողը սուլթանական, եւ իթթիհատական աւանդութեանց, այս անգամ ալ բեմական իշխանութիւնը իր կատարողութիւնը թափեց քիւրտ ժողովուրդին վրայ, իրենէ պատասխան 1925ի ապստամբութեան: Հարեւաբար կարողանանք բարձրացան: Հարեւր հազարաւոր բազմութիւններ կոտորուեցան, ուրիշներ ալ կոտորուեցան զէպի արեւմտեան նահանգները: Անտէր ժողովուրդը դիտարկուեցաւ նոյն բարբարոսութեամբ, ծրագրեալ հետեւողականութեամբ, մինչեւ 1938, երբ քաղաքի Տէրսիմն ալ խեղդակեցաւ արեւան մէջ:

Ինչ մնացած է, այսօր, թուրքիոյ քիւրտ բնակչութեան՝ դժուար է ճշդել: Գիտենք որ թրքական կառավարութիւնը այդ օրերէն ի վեր ձեռնարկած է թրքացնելու քիւրտ նոր արեւելքը, համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը: Խուրք ուսուցիչներ նշանակուած են, հարպտութիւն պահանջներով: Եւ անձնաւորներ կը շարունակուէր յամառօրէն: «Քրտապատմութեան» քննիչ անոր համար որ, Le Mondeի թղթակիցը տարբերակ բանին կը պատմէ Քիւրտերու աշխարհագրական սահմաններուն, թիւին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

Ճիշդ է որ քիւրտ ղեկավարներն ալ վարակուած են մեծամոլութեան արտէն, եւ Քիւրտիստան ըսելով կը հասկնան անսահման տարածութիւն մը Սեւ Մոլէն մինչեւ Միջերկրական (խօսք թուրքերի մասին է): Եւ ՎԷՐ Մոնտէի թղթակիցն ալ թուրքալար կը կրկնէ, իրեն հաղորդուած տեղեկութիւնները:

Այսպէս, Քիւրտիստան եւ Ուրֆան, Մալաթիան, Սարգիսը, Կարինը, Վանը, Բաղէշը, Տիգրիսակիրտը, Էրզրումը եւն.։ Փարսիական թերթին իմամի աշխատակիցն ալ կը յայտարարէ առանց վերապահութեան, զոչ եղած դասի մը պէս:

«Քիւրտիստանը, որ կը կոչուի Կովկասի լեռնաշղթանմանը եւ Սեւ Մոլէն անիւրով, արդարեւ Միջերկրական կը կառնի Առաւելի եւ Ալէքսանդրիոյ միջին եւ մինչեւ Պարսից ծոցը:

Այս տեղեկութիւնները եւ բնակչութեան վերաբերեալ թիւերը սպառնալար անուած են յրոտական յայտարարութիւն մը, որ հաստատակուեցաւ Սեւ Միջերկրական ժողովին առթիւ:

Քիւրտիստանի «պատմական» տարածութեան չափ օտապարկական է նաեւ համարելը, — (8-9 միլիոն), — Աւելի քան չորս միլիոն թուրքիոյ մէջ, մօտ երեքուկէ միլիոն՝ Իրանի, աւելի, քան մէկ միլիոն՝ Իրաքի, 250.000 Սուրիոյ մէջ եւն.։

Առ այդ մեծք մակ չունիցի շարք մը վիճակագրական ուսումնասիրութիւններ: Բայց զիտենք որ Քիւրտերը երբեք չորս միլիոն եղած չեն թուրքերի մէջ: Իսկ այսօր, 1945ի պատերազմէն, 1925ի եւ միւս պարբերական ապստամբութիւններէն եւ համապարփակ ջարդերէն ու թրքացումներէն վերջ, հազիւ թէ 800.000 — մէկ միլիոն քիւրտ մնացած ըլլայ հոն: Իրանի Քիւրտերը կը հաշուեն հազիւ մէկ (ոչ թէ Յուկէս), Իրաքի մէջ՝ կէս միլիոն (ոչ թէ մէկ), Սուրիոյ մէջ՝ 150.000 եւն.։ Գումար մօտ երեք միլիոն կամ քիչ մը աւելի: (Մօտաւորապէս մեր համարները):

Հարստահարուած, հայրենիքէ եւ ազատութենէ զրկուած ժողովուրդները օգտուել է արդար ըլլան զոհէ իրենց հարեւաններուն հանդէպ: Այսպէս հասարակաց թշնամին է որ պիտի օգտուէ:

Ի. Հայաստանի 25ամակը

ԽՍԲ — Ուշացած է կաւէլ անկախ:

Շարաթ իրիկուն փչէլի մեծ օրակը քերթէ լեցուած էր հայրենաբաղձ ժողովուրդով, Խ. Հայաստանի 25ամակը տօնելու համար:

Ինքը զարգարուած էր Զօր. տը Կօրի, Սթալինի, Մացաղի Պապեանի, Հայ Կոմկուսի քարտուղար Յարութիւնեանի նկարներով: Բոլորին համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ ամբողջական Հայաստանի քարտէսը: Երկրի կրկնը՝ ամբողջութեամբ կարծիք ներկուած, կարսն ու Արտահանը կապրոյս գծով զատուած, իսկ Ուրիշները Հայաստանի՝ կարծիքը եզերուած: Ժամանակին մահացու մեղք նկատուած այս քայլը, մաղթենք որ բարի օրինակ մը ըլլայ ուրիշ վիճելի հարցերու լուծման համար:

Խորհրդային սովորութեամբ, հանդէսին պատուոյ նախագահութիւնը տրուեցաւ Հայ եւ ուսու պետական մարզող: Փարիզահայ եղբայրները զեկաւարտութեամբ Առաջ Կարթիւնեանի կարգով երգեց ֆրանսական, ուսական, հայկական ազգային քայլերգները: Դուրաքանչիւր երգի տառն, աղիւնք մը բեմ կուգար նոյն ժողովուրդին ազգային տարաբով եւ դրօշակով:

Օրուան նախագահը, Պ. Մարմարեան ուսանելն եւ ֆրանսերէն ամփոփ ճառերով բացատրեց հանդէսին նշանակութիւնը: Պատմեց Խորհրդային Հայաստան այնչեղութեան տառն տեսած՝ դրական աշխատանքները, տնտեսական եւ մշակութիւն մարզերուն մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնները: Առանց անտուր տալու, յիշեց տակաւին օտարի մը ձեռքին տակ մնացած մեր հայրենի հողերը եւ անոնց օրինական տէրերուն պահանջը եւ յոյս յայտնեց թէ մօտաւոր ապագային արդարութիւնը պիտի դործանային: Յարեւրի խօսքեր նաեւ ֆրանսական խորամուկ ժողովուրդին եւ կառավարութեան: Երաւարդիտութեան զրոյցումներու մեծ ժողովուրդին եւ իր Մարմարեանի հանդէպ:

Հ. Ա. Բ. Մ. Բ. քարտուղարը Պ. Ասատուրեան խօսեցաւ քանակական տարիներու քանակական աշխատանքներու մասին, հարեւանցի անկախ մը նիւտելով անցեալին վրայ, եւ խորաշէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի երգերէն իրականացումը տեսնելով ներկայ Խ. Հայաստանի եւ առական Խորհրդային եղբայրական փոխարարութեան մէջ: Ինքը եւս պահանջեց որ Հայաստանի չազատագրուած հողերը միացան հայրենիքին: Յայտնաւոր քարտէսին կարծիքը եզերուած հողամասը, մաղթեց որ 26րդ տարեկարծը տօնենք ընդարձակուած հայրենիքին մէջ:

France-Russie ընկերակցութեան նախագահին՝ Պ. Ժօզէֆ Պիլիէի հիւանդութեան պատճառով, իր ճառը կարգաւ ընդհանուր քարտուղարը: Համակրութեան եւ հաւատքի ընդհանուր խօսքեր եւ մաղթանքներ:

Հետաքրքրութեամբ սպասեցին Հայաստանի հիւրերէն երեւանի համալսարանի գրականութեան զատառ Տիկին Արէնեանի բանաստեղծութեան: Տիկինը ծանրութեան պատառնանց ինք եւս ծափահարելով: Պարզ բառերով եւ հարեւանքի ուժով ներկայացուց Խ. Հայաստանի վերելքը, եւ ուսու ժողովուրդին մեծ օժանդակութիւնը այդ վերելքին մէջ: Քանի մը անգամ յիշեց հայ ժողովուրդին երակայնախոթութիւնը ժողովուրդներու հայր եւ ուսուցիչը Սթալինի հանդէպ: Վերջին խօսողն էր Պ. Ֆէնէրճեան, որ պարզեց քանի մը ամիս առաջ Հայաստանի մէջ տեսածները եւ իր հաւատքը հայրենիքի յաւաքոյն ապագայի մասին:

Հանդէսին առակին մասի վերաբարութեան միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը: Ողջունի խօսքերէն վերջ, կը պահանջուէր Խ. Հայաստանի միացնել օտար տիրապետութեան տակ ամայի մնացած հայրենի հողերը: Կարգադրուեցան ուղերձներ զրկող կազմակերպութիւններու անունները: Հանդէսը վերջացաւ զեղարուեստական բաժնիով մը ուր օրուան տօնակատարութեան անյարմար քաղաքէն երկար կտոր մը զԵՐՆՈՒԸ հինք գիտեր ինչու:

Ուշագրաւ էր որ խորհրդային դեսպանը, հակառակ յայտարարութիւններ, ներկայ չէր, իսկ իր փոխանորդը ու է խօսք չարտասանեց:

ԵՐԶՈՒՆ ԹՂԾԱԿԻՑ

ՈՒՈՇԵՆԿՈՒՆԷՆ Փարիզ օդանաւ մը եկաւ 13ուկէս ժամէն: Ժամադրութեան մէջ կը գտնուէր Մ. Նահանգներու թղթատարական նախարարը:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 3 թուականով:

Ժողովուրդական գործավարներու խորհուրդը (Նախարարական խորհուրդ) շարք մը միջոցներով անոք առաւ, զիւրացնելու համար արտասահման լծակող Հայերուն վերադարձը պէպի Խ. Հայաստան: Այս տնօրինութեանց մէկն այն է որ պետական փոխառութիւն մը կ'ապահովէ ճանապարհը քիւրտներէն, տունը շինելու համար: Վարկ մը որ կ'ընայ կազմել շինութեան ծախսին գրեթէ կէսը: Ուրիշ տնօրինութեան մը շնորհիւ կայրեմիս վերադարձողները պիտի կրնան իրենց բոլոր անձնական գույքերը փոխադրել առանց մահաւատութիւնի:

ԾԱՌԱՋ. — Դժբախտաբար ուրիշ մանրամասնութիւններ կը պակսին այս կենսական որոշումներու մասին, զոր հաղորդած են Մոսկուայի անկախ եւ ամերիկեան զործակալութիւնները: Ինչպէս քրած էինք երեւի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ խնդրած է Երեւ Մեծերէն՝ Խ. Հայաստանի կցել թրքական Հայաստանը: Գրուել թէ կաթողիկոսը Մոսկուա կը գտնուի:

Երեւանականութիւն չկայ անորոյ կեւ օր մը

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ դումարելով, ուրիշ խնդիրներու կարգին զննեց ազգային եւ երկտարականութեան տագնապը, եւ աղիւնք խոստ կ'ըմատուներ որոշեց: Ահաւասիկ այդ որոշումները:

1. Բայց ի այն ճարտարագործութիւններէն որ անընդհատ կը բանին եւ անհոգմէ որ նախապատուութիւն կը վայելեն, միւս բոլոր գործարանները պիտի փակուին շաբաթը երեք օր, նաեւ կիրակի: Միւս երեք օրերը պիտի բանին ժամը 7.30էն 17.30: Սովորական կարգաւարը պիտի պահուի, կարելի եղածին չափ, հիւսուածեղէնի ճարտարագործութեան մէջ: Բանուորները իրենց լրանած օրերուն համար օրաւարձ պիտի ստանան շաբաթը մինչեւ 40 ժամի հաշուով:

2. Երեւանական հասանքը անընդհատ պիտի կտրուի ժամը 8էն 13 կամ 12էն 17, համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի եւ փոխի ի փոխը: Ամէն պարագայի մէջ, հասանքի ամբողջական ընդհատումը պիտի տնէ Կիլիկիա ժամ, քաղաքին համար:

3. Մեթրան պիտի դադրի դիւրերուն ժամը 12.30ին, փոխարին 1.15ի:

Այս տնօրինութեանց վերաբերեալ հրամանագիրը պիտի հրատարակուի երէկ: Թերթերը կը գրեն թէ որոշումները պիտի զործադրուին յատակաւ երկրի երկու շաբաթին սկսեալ:

ԾԱՌԱՋ. — Անկարդ է ըսել թէ այս կարգադրութիւնները վեր ի վայր կը շրջեն Ոստի մեր քերթին տպագրութեան եւ տառման պայմանները, որոնք զժողովուրդը են անոնք մը ի վեր: Եթէ հոսանքը կ'ետօրէն առաջ դադրի, կարելի պիտի չըլլայ թերթին վերջին մասը շաբթի ժամը 8-1: Եթէ կէս օրէն վերջը դադրի, հարկ պիտի ըլլայ շաբթի, ապիւ եւ ցրտել ժամը 5էն վերջը, իսկ յղարարութիւնը՝ յայտնաւոր: Ժամանակին կ'իշխանեն փոխիւարութիւնները:

Մոսկուա եւ Թեհրան
առանձին պիտի բանակցին
Անդրկասպան մամուլին տեղեկութեանց համաձայն, կաշտութիւնը աւելի ծանրացած է Իրանի մէջ: Խ. Միւրթիւնը մերժած է ամերիկեան առաւարկը, որ կը տրամադրէր զաշնակէջ շինութիւնները քաշել մինչեւ 1946 յունուար 1, եւ պիտի պարպէ 1946 Մարտ 2ին, ինչպէս որոշուած էր հաւաքաբար: Իսկ Մ. Նահանգները որոշած են իրենց յօրքը քաշել մինչեւ յունուար 1:

Իրանի նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը դումարեց առջի օր, զննելու համար Թեհրանի խորհրդային դեսպանին նոր առաւարկները: Հրատարակուած լուրերուն համաձայն, Մոսկուա պատասա է ընդունելու Իրանի առաւարկը:

Մեր ԽՈՍՏԻՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԱԽԵՏԻՍԸ

Երկարատեւ լուսնին մը ետք, վերջապէս ծայր մը Մոսկովայէն, երկու աւետարներ լուսնորով : Մուշինը՝ այն որ կ'ըսէր թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ դիմած է Երեւ Մեծերուն, խնդրելով Թրքական Հայաստանը կցել ԽՍՀՄ-ի Հայաստանին, «որպէս զի հայ ժողովուրդը կարենայ հաւաքաբար ապրիլ իր հայրենիքին մէջ» : (Յատույ, 5 Դեկտ.) : Երկրորդը զեռ երկէ կատարակեցինք, թարգմանելով տեղական թերթի մը ամփոփումէն : Այժմ աչքի առջեւ ունինք քննարկը, — հաղորդումը՝ Մոսկովայի անթիւն, Դեկտ. 2ի ժամը 13ին, ռուսերէն :

— «Ս. Ս. Ռ. Միութեան գործադիրները խորհուրդով անշուշտ խնդրեցին լուսնորով այժմ արաւաւստիման քննարկը Հայերու որակէ կը փափաքէին իրենց հայրենիքը վերադառնալ, ինչպէս իր այս իմաստով կատարուած գիտումները՝ Հայաստանի Ս. Ս. Համալսարանում պարտաւորեալ օրկաններում կողմէ, որոշեց գործադիր այս վերադարձի վերաբերեալ միջոցները :

Հայաստանի Ս. Ս. Համալսարանում գործադիրները խորհուրդով արտօնուած է կազմակերպելով վերադարձը արտասահման քննարկը այժմ Հայերուն որ կը փափաքէին իրենց երկիրը դառնալ, եւ թայտ տալու որ անոնք քննարկեցին իրենց : Այս առթիւ վարկ մը պիտի բացուի կառավարութեան կողմէ, վարկ մը որ կը հրաւիրուի տունի մը շինութեան ծախքին 50 առ հարիւրին : Իրենց երկիրը վերադարձող Հայերը արտօնուած զգրծ պիտի ըլլան մասնաւորաբար, այն գայեթում համար գոր կը փափաքէին իրենց ցար քննարկայլը փախադրել : »

Ուրիշ մանրամասնութիւններ չկան առ այժմ : Անշուշտ Երեւանը զեկոյց մը պիտի հրատարակէ այս մասին, տալով տեղեկութիւններ «Հայրենասիրած» կազմակերպութեան, Թուրքիայի, Թիւրքիայի և Կիւսիստանի միջոցներու մասին :

Այս առթիւ կրնայ պարզուիլ ուրիշ կէտ մը, — իսկական ներգաղթի է, թէ պարզապէս վերադարձ փախարկութիւն :

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան է լուրը : Կ'ուզէինք հաւատարմ թէ ատուցին աւետարներ պիտի չըլլայ : Մասնաւոր որ, «արտը նեղ է», եւ որոշ բազմութիւն մը միայն կրնան առնել, ներկայ պարագայներուն մէջ :

Հիմնական խնդիր մը՝ այս լուրին առթիւ :

Ինչպէս պիտի կազմակերպուի վերադարձը : Պիտի կրկնուի՞ն հին ժողովուրդները, — հաւատարմութիւն : Ստորութիւն հրէի եւ հինգիստի : Վերի եւ վարի արտի ցորեն : Տեսակ մը անուշիկ կամ նուազուրդ հայրենակարտ քաղաքականացող լուր : Անշուշտ ներկայացուցիչ մը պիտի այցելէ այն զաղովթները ուր վերադարձը անի ստիպողական է, — Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումինիա :

Արդ, ներկայացուցիչ պիտի կրնայ պահել իր անկասկածները, խորը շփոթում հայրենիքի գաւազներուն միջեւ, ինչպէս վայել է ո ինչ է գիտաւ կից իշխանութեան :

Թող չվիրաւորուին, բայց իրականութիւն է որ Հայաստանի վարիները չստ ըլին բան ղիտեն կաղովթներու կացութեան, հոգեբանութեան, հայրենասիրութեան եւ ուրիշ բաներու մասին :

Անոնք քննարկեցին իրենց տեղեկութիւնները կը քաղեն «հաւատարմութեան» : Այսպէս կոչուած «Հայաստանաւորներ» է, սրբոյ մասնաւոր ջերմաշիններ կամ ծանրաշարժիտ ունին, մէկուն եւ միւսին հայրենասիրութիւնը, անկեղծութիւնը եւ հաւատարմութիւնը աստիճանացուցի մը վերածնունդ համար : Անոնք են որ ամէնէն աւելի կը պատրուեն միտքերը, որոնք ցանկնով յոյն իսկ մշակույթի դիմելու վրայ :

Մեր պիտի մտաթէինք որ ամէնէն առաջ այդ «անկեղծները» խառնուէին կարաւանին, որոնք փոխարին ցորեն ցանելու համար հայրենի հողերուն վրայ :

Իշխանութիւն մը որ հաստատուած է իմեր ունի եւ կրնան ալ՝ հօր եւ յարկական բանակ մը, ոչինչ կը շահի, տեւականացնելով ռազմա-յեղափոխական ջրհանի մը արտաքին միջոցները :

Դանի որ լուր Մոսկովայէն կը ծագէ, քանի մը ռազմի ալ Երեւանը թող արձակէ, «ի բաւական գալթակալ մասաց» : «Ի պէտս զարգացնելոց» : Ե.

ՄԻ ԲԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պայթեցաւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը : Թուրքերը պատեհ առիթը գտան հայ ժողովուրդը զնչլացնելու :

Սկսաւ զորադաշտը : Ժողովեցին երիտասարդութիւնը խումբ - խումբ եւ անհետացուցին, աքսորեցին ժառանգականութիւնը, յետոյ կազմակերպեցին զանգուածային տեղահանութիւններ եւ Զարդ : Պատմութեան մէջ չտեսնուած կոտորած մը ուր չէին ինչպէս ոչ կիներու, ոչ ծերերու, ոչ ալ մանուկներու : Նկատի չէին տունում նաեւ կրօնական դասանանքները, կաթողիկ, բողոքական, առաքելական : Մի ամբողջ ժողովուրդ մասնաւորեալ կրօնական նախապաշտօնական : Եղան ինչպիսի ըմբոստացումներ, պատասխանութիւններ, սակայն ընդհանուր առումով միամիտ Հայր դո : Գնաց թրքական նախնիքին : Յանուն ազգութեան, կրօնի մեռան աւելի քան մէկ միլիոն մարդ : «Յիսուսը պիտի հրաժարէ իր առաքելութիւնից, եթէ ապրիւն ինչէր այն քաղաքը, ինչ մահաց առաջ վիճակեց ամէն մէկ Հայի», վկայում է մի օտար անձնատրուութիւն : Իրօք հայ ժողովուրդը աւելի Բրիտանիա եղաւ, քան ինքը Բրիտանիա, ցմբուր քանկելով դառնութեան բաժակը :

Նախնիքը կատարուեցաւ այն ժողովուրդին հանդէպ, որ պատեհութիւն ժամանակ լուսնորի կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը, եղաւ հաւատարմի եւ քաջ : Այդ մասին վկայում է ինքը՝ Էմիլ Զեյ, գրելով Դոնեայի Հայոց առաջնորդին :

— «Օգուտում եմ առիթից՝ ձեզ ասելու թէ Օսմանեան բանակի հայ զինուորները խղճմտօրէն են կատարում իրենց պարտը՝ ռազմադաշտում եւ վկայում եմ այս բանը, որ ես անձամբ տեսայ» :

Բայց այդ բոլորը չէին փոխեր Թուրքերի մտադրութիւնը՝ ազատել հայկական միջնաւանդ : Եւրոպական պիտուութիւններ պատերազմի մէջ էին, հայ ժողովուրդը մնացել էր Թուրք բարեկամին : Իշխանութեան հովանիի տակ : Գաղտնուած էր ցարական Ռուսաստանի անկէլը — Հայաստանը Թափուր էր, առանց Հայերի : Ահա թէ ինչ է դրում արաւաքի դործերու նախարար Սաղոմունով՝ Կովկասի փոխարքան Ե. Նիկոլայեւիչին :

— «Մեր զօրքերի ձեռքով գրեթէ ամբողջ Մեծ Հայքը գրաւուած եւ յառաջիկային նրա կցումը ուսումնական կաշարութեան» հերթի են դնում այս աշխարհի ապագայ կազմակերպման հարցը... Ինչ վերաբերում է Հայերին լայն ինքնավարութիւն տալուն, պէտք չէ մտաւան, որ մեծ Հայքում... նրանք այժմ դժուար թէ կազմեն բնակչութեան նոյնիսկ մէկ երրորդ մասը» : Ապա շարունակելով ասում է. — «Հայերին վերապահել դպրոցական եւ եկեղեցական ինքնավարութիւն, մայրենի լեզուից օգտուելու իրաւունք, նաեւ քաղաքային եւ գիւղական ինքնավարութիւն» :

Ահա «հայասէր» Սաղոմունովի ջնարկարէիկ ծրագիրը : Հայկական «ինքնավարութիւն» մնաց միայն լեզուից օգտուելու իրաւունք : Կովկասեան բանակի հրամանատար Եւրոպայիցը աւելի հետու է գնում — առաջարկում է Դոնից, Կուբանից ժողովուրդ քերել եւ տեղաւորել Հայաստանի մէջ, Ռուսները արգելում էին ողջ մնացած Հայերին վերադառնալ Հայաստան, վերաշինելու երկիրը : Ռուսները նաեւ իրենց «ազգապաշտպան» նախններով թող չեն տալիս Թուրքերին կոտորելու Մուշի, Բաղէի ջրհանի հայութիւնը : Արգելում էին նաեւ հայ կամաւորներին օգնութեան հասնել օրհասական կռիւ մղող ապստամբներին Տարսնում :

Կատարում էր Լորանով — Ռոստովսկիի ցանկութիւնը՝ «Հայաստանը առանց Հայերի» : Ինչ ըրին Անդրեան եւ Միսնան : Բողոքեցին, ծանուցադիր ուղղեցին Թուրքիային, աղաքարեանով թէ Թրքական կառավարութիւնը պատասխանատու է կոտորածին եւ այլան : Միւս կողմից Դաշնակիցները 1916ին զաղտնի դաշնագրով Հայաստանը բաժանեցին իրենց միջեւ :

Կոտորածը, բռնադատուած հայութեան վիճակուեցաւ նոր ողբերգութիւն մը : 1917ին պայթեցաւ Ռուսաստանի առաջին յեղափոխութիւնը : Տապալեցաւ ցարական կառավարութիւնը, հրապարակ եկան լեզուափոխական եւ ազատական հոսանքներ : Մի պահ թուած էր թէ վերջ գտան հայկական տառապանքները եւ թէ յեղափոխական Ռուսաստանը աշխարհի կանաչը՝ Հայաստանին : Կերենակին, Միլիկովը մարդաբարեկամ բարձր գործ էին համարում Հայաստանի վերականգնումը : 1917 ապրիլ 28ի որոշումով, Թրքահայաստան

20000 ցուցարարներ կը կոտորեն կը քաղին Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն չարեքարքի օրումը քուսկանով, — Տար Թուրք ուսանողներ վերաւորուեցան երկէ ապակիի կոտորներէ եւ փայտակներէ, երբ հակաբոլշեւիկեան ռուս ջոյց մը տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ : Թուրքերէն «Թան» եւ Ֆրանսերէն La Turquie թերթերուն խմբագրատունները եւ ապարանները խորտակուեցան եւ ռուսական դրամուն մը քարոքեցող եղաւ : Խորհրդային դեպի անասունն ալ վաճառուած էր, բայց օստիկանական եւ զինուորական կարեւոր ուժեր յաղթեցան կեցնել եւ ուրիշ փողացնելու մէջ զբաղեցան :

Յուշարարներ «կեցցէ՛» ազատ Ամերիկան տաղաղակեցին, երբ կ'անցնէին ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւէն : Բազմութիւնը կը հաշուեն 20.000 հոգի, «մեծ մասով ուսանողներ համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու» : Յոյցէն առաջ 7000 ուսանողներ ժողով մը դրամարեցին համալսարանին դիմացը, երկու խումբերու բաժնուած : Յետոյ թափուր մը կաղովթելով ուղղուեցաւ դէպի «Թան» խմբագրատունը, որ աւարի տրուեցաւ : (Այս թերթը բարեկամ է խորհրդային իշխանութեան եւ կը քննադատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը, ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները) : Ամբոխը խմբագրատան պատերէն վար առնելով Ամերիկացի եւ Իմմիգրանտի պատկերները, ճամբան շարունակեց դէպի «Պէյոլուն (Բեքա) : Յուշարարները կ'աղաղակէին — «Մայանցեցէ համայնավարները, անկէ՛» համայնավարութիւնը եւ Թրքական քաղաքացի կ'երգէին, դրօշներ պարզում : Երբ հասան Բեքայի փողոցները, դէպի Թաքսիմ յառաջանալով, վաճառատուներու փողեկներ փակուեցան եւ Թրքական դրօշներ պարզուեցան «հայրենի իմ» : Թաքսիմի հրապարակը հասած առնել, ուր կը գտնուէ Ամերիկացի յիշատակարարը, բազմութիւնը հոն տեղաւորեց խմբագրատունէն յափշտակած պատկերներ :

Ամբոխը խորտակեց նաեւ «Ե՛կէն Տիւնեա» եւ «Կէօրիւլլէ» թերթերուն խմբագրատունները :

ԱՏՐԱՍԱԿԱՆ, ԿԱՐԱ, ԱՐՏԱԿԱՆ

Լոստոնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Պոլսոյ այս խռովութիւնները կ'ապուեն Ատրպայականի կացութեան հետ : Թուրք աղաքականներ խմբակցութիւնները շատոնց է որ կ'ընդդէման խորհրդային քաղաքականութեան : Մօտաւոր Արեւելիք մէջ : Այս ընդդիմութիւնը աւելի զօրացաւ վերջերս, երբ Ռուսիա սկսաւ հետաքրքրուիլ Կարա-Արտասանով եւ մանաւանդ երբ ծագեցան Ատրպայականի խրտուները : Թուրքիոյ հակախորհրդային պայքարին մէջ կարեւոր դեր մը կը կատարէ «Համաթուրանական Եւրօպական»-ը, որ կը պահանջէ Թուրքիոյ կցել Կովկասեան հողերը : Կառավարութիւնը վերջերս կը փորձէր զգուշութեամբ սանձել հակախորհրդային արտայայտութիւնները, իր օրկանին «Էլուրա» մէջ : Բայց ուրիշ թերթեր կը շարունակէին անխնայ յարձակումներ կատարել : «Թան» եւ «Էլա Թիւրքի» միայն նպաստաւոր չէր մը քանզի էին խորհրդային քաղաքականութեան հանդէպ :

ԻՐԱՆԵԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Մոսկուա նորէն կը մեծի

Ռ. Միութիւնը նոր ծանուցադիր մը ուղղեց Իրանեան կառավարութեան, կրկնելով իր բացարձակ մեքսիմը օգնական զօրք զրկելու Ատրպայականի մէջ :

Անգլիոյ երեսի. ժողովին մէջ արտաքին նախարարը պատարարեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը ապստամբանելով բրիտանական ծանուցադիրն, Իրանի ռուսիկան զօրքին վրայ իր ձգէ վերջին զէպքերուն պատասխանատուութիւնը : Մոսկուա կ'ընդդիմանայ նոր զօրաւանքուն առաքման, դիտել տալով թէ Ատրպայականի մէջ եղած զօրքը բաւական է բարեկարգութիւնը պահպանելու : Ռ. Միութեան կարծիքով, եթէ Իրան օգնական ուժեր զրկէ, անկարգութիւնները պիտի աւելան եւ Թրքեան պրիմաւորութիւնը ծագէ : Այս առնի խորհրդային կառավարութիւնն ալ պիտի հարկադրուի նոր զօրք զրկել, բարեկարգութիւնը օրհասանելու եւ խորհրդային պահակազօրքը

նր իրեն աշխարհադրական եւ քաղաքական մէկ միաւոր կապուեցաւ անմիջապէս Ռուսաստանի կողմէն : Իշխանութեան իշխանութեան : Նշանակուեցաւ Հայաստանի ընդհանուր կոմիտար : Քաղաքային իշխանութիւնը անցաւ Հայերի ձեռք : Որոշուեցաւ միջնեւ հաշտութեան խորհրդաժողով ռուս զօրքը պահել Հայաստանի մէջ, Հայերը միջնեւ չձգելու համար Թուրքերի դէմ : Կառավարութիւնը կարգադրեց կազմակերպել հայկական բանակ, հրահանեց հայ զինուորներին ռուսական բանակից փոխադրել Կովկաս, դառնալու կողմը հայկական բանակի : Երկար չտեսնեց սակայն այդ կարգադրութիւնը, Ի դժբախտութեան Հայերի :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesno 13

ԿՐԿՈՒ ԽՕՍԳ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ՈՂՋԱԿԷԶ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ աշուշտ ճշմարտութիւնը ամբողջ ժողովուրդները դատաւարաւորած են ծիւղերը, մեռնելու ցորտէն, անօթութենէն, անտուն — անտէր:

Մ. Նահանգներու Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնականներէն օրիորդ մը, որ վերջերս Փարիզ կեանքէն մասնակցելու համար Աշխատանքի միջազգային համագումարին, ահաւոր պատկեր մը կը ներկայացնէ, թուանշաններով եւ ուրիշ փաստերով: Կամփոքներ, մօտաւոր զաղափար մը տալու համար:—

Ֆրանսա. — Տարութիւն չկայ. ոչ ալ կաթ, հաւիթ եւ միս: Անչափահասներու ոտիները կ'աւելնան: Մանուկներու մահը՝ սովորականին կրկնապատիւր:

Բուլղարա. — Երկրին 6500 քաղաքներէն ուսկի թան 1300ը քանդուած են, 879ը հիմնադրական, բոլորովին սրտուած: Մօտ 1,200,000 բնակիչ բնակատեղիներ: Թուրքիայէ վարակուած են 400,000 հոգի, ճահճատեղէ (մալարիա) ժողովուրդին մէկ երրորդը:

Պոլիմա. — Բանուոր բնակչութեան մէկ վեցերորդը աղքատութեամբ բռնի աշխատանքի համար: Մեծնոր պակասը եւ թուրքաւոր վրդովիւ աւերները կը գործեն:

Լեհաստան. — Մէկ միլիոն բնակիչներ անպատասխար: Երեք միլիոն զինուորական դատաւարաւորուած են ծնողը տնայնջուղ զեռնափոր խլտիկներու մէջ: Իւրաքանչիւր ինը մանուկէ մէկը — 14 տարեկանէն վար — կորսնցուցած է հայրն ու մայրը, իսկ 300,000 մանուկներ բաժնուած են իւրեանց ընտանիքներէն: Ուրիշ 2,000,000 մանուկներ ուտելու են հաղորատի կը կարծան:

Շուարմա. — Սուր տաղանդ ունեւոր, բնակարանի, կոշիկի, հագուստի եւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքներու: Մանուկներու մահը՝ սովորականին քառապատիւր:

Հոլանդիա. — Անկարագրելի տապալակ ուտելիքի եւ քերթութեան: Արքայութեան 75 առ հաւրար ողնջացած:

Իտալիա. — Մօտ 8,500,000 բնակիչներ անպատասխար: Փոխադրութիւնները կազմալուծ: Սուր տաղանդ ցործել: Վառելանիւթ գրեթէ չկայ: Նոյն սարսփելի կացութիւնը Աւստրիայ, Անտրապոլի, Եւրոպայի, Եւրոպայի մէջ: Անկարագրելի թերթերը կը դնեն թէ հակաբողոքական ուսուցողութիւնը բանական մտադրողները կը շարունակեն ասպատակել անտէր տարածութեանց վրայ, Աւստրիայ եւ Հունգարիայ սահմաններէն մինչեւ Եւրոպայի եւ Չեխոսլովակիա, աւերելով, աւարի տարւել եւ սպաննելով, ուտելիք եւ պատասխարան ճարելու համար:

Տակաւին իրելի էր ինչ ալ միլիոնաւոր Գերմանները որ կ'արտաքսուէին Չեխոսլովակիայէն (աւելի թան 2,000,000), Լեհաստանէն, Հունգարիայէն, Եւրոպայի մասերէն եւ ուրիշ երկրներէ: Միլիոնաւոր տարագիրներ, մատնուած ճիւղ ալ ղոփոխային կացութեան ուր կը գտնուէին ուրիշ միլիոններ, պատերազմի շրջանին, իբրեւ հետեւանք բարբարոս քաղաքականութեան մը: (Բաղդադի 1915) հայաբնիկ տարագրութեանց հետ: Ամերիկայէն անտեսափելի կը դառնէ հաղաւորներու, մանաւանդ մանուկներու մահը, եթէ անմիջական օգնութիւն չհասցնեն:

Տանթին, եթէ ողջ ըլլար, պիտի կրնար պատկերացնել այս Դոփալը, որուն ազօտ պատկերն անգամ կը սարսէ Իրեւակալութիւնը: Եւ մարդը ինքն իր ստեղծեց այս ղոփալը, — «Մարդը՝ մարդուն դալը»:

Ամերիկայէն օղջակողն, հարկը հաղաւորներու մահէն վերջն ալ, որբերովիները պիտի շարունակուի տարիներով: Ամբողջ անուններէն պիտի ծիւղէ: Թուաւորութեամբ արեւը պիտի փոխանցի զաւակներուն:

Ո՞ր կըցաւ համարը ամբողջ Եւրոպայի քաղաքներուն եւ զինուորներէն, քաղաքներուն եւ համարներուն վրայ փոխադարձաբար սղծուած, տարիներով լլկուած կիներուն եւ աղջիկներուն թիւը:

Նաեւ այն միլիոնները որ մարմին ծախսեցին եւ ծախսեց, պատառ մը հացի համար:—

Իսկ նկարագրի խաթարութեամբ — բռնութիւն, դողութիւն, մարդաբալանութիւն: Մինչեւ անգամ չի տրայ տեղը:

Պատերազմ: Մարդ — զապահի ուղղորդող ո՞ր բըլբէն ծնաւ այս արեւաբարութեւ հրէքը:—

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քանի երկար տարիներու ուրախութեան, ուսերունութեան, արցունքի ու յուսարեկութեան կեանք մը ունի Մարտիկը մեզի համար: Լուսաշող Փարիզը այս անգամ, իր մշուշոտ ու ամպամած երկնքով ետին ձգած, արդէն Միջերկրականի կապոյտ երկնաւառի պայծառ արեւին տակ կ'ողջազուգում միլիոններու հետ:

Ինչո՞ւ ծածկեմ, յուզուած եմ, նախ անոր համար որ այս սիրելի ու ազմիկալ քաղաքին մէջ անմոռանալի Մինաս Չերազին, Մարոյկ Նուպարեանին, Վարանդեանին, Պարսեանին, Ծաւլամեանին, Հիսանանին, Արդուսանանին, Փայլակ Սանասարին ու շատ մը սիրելիներու յիշատակները կը վերապրեմ: Աչքերու խոնաւութիւնով մը եւ սարսուռի քրտնիքով մը յարկաւոր տուրքը կը վճարեմ:

Կը խառնուիմ կեանքին: Յոյսի նշովները շատերու աչքերուն մէջ: Ուրախ են անոնք, ինչ կայ, Աստուած իմ: Մեծերը այս անգամ դո՞ւրս ունեցած են այս ցերեցային ժողովուրդը: Դանաւնու երկիրը փոխադրելու, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ արեւօք պիտի յուսարաւորուէ: Չեմ ուզէր մտածել այդ մասին: Լաւ է լուի, համբերել եւ հետեւել անոնց որ կ'անցնեն կը մնան հայկականհաստեղով:

Երեք օր առաջ հաղաւորութեան, քոյրեր ու եղբայրներ ի մի հաւաքուած են հայ Ազատագրութեան փառքը տօնելու: Չորս օր վերջ մայր հայրենիքին բուրբուն անմահութիւն, ցեղին սիրտը իրենց մէջ, մեր ճնոր Սերունդը կը պատրաստուի մեծ ողբերգութիւնով հանրութեան ներկայանալ, ըսելու համար որ «մենք կանգ ու քնդ պիտի ալքեցնենք»: Հազար ապրիլ, դուր, իմ անգին կուսերը եղբայրներ, որ յոյսի ու յոյսի շողեր կը բերէք մեզի համար:

Չեմ անգամ մեր պարտականութեան մէջ, երթանք տեսնել մեր Անարտիկան, ապրիլուհամար վայրկեան մը հայ ժողովուրդի երազն ու զոյր, կիբն ու կորովը, եւ ինչո՞ւ չէ ցատկած ու կամքը: Այս անգամ կը գտնեմ զինքը վերջնապէս դամուսած անկողինին: Կը նայի, կը ծանշայ եւ չի ճանչնար: «Ա՛, ա՛, այ՛, լա՛, լա՛, լա՛»: Եւ այսքան: Ինչիւր ուղիք ըսել, դժուար է դուշակել: Ո՞ր կը մտածեմ, — Լաւ, չէ՞ր ըլլար որ ծիածանի երանգներով դուստուրուած Արարտեսին դաշտի նկարը մեզի ցուցադրած ատեն, ուր կը նմարուէին կապտաւուն եւ ծիրանի շողերու մէջ լողացող հայաստանեան լեռները, ան բաժնուրէր մեզի, թէ Թեոքայի մայր մայր մեր մէջ իբրեւ վկայ, որպէս զի վերադարձի գիտանալ վերադառնաւ անցեալի մեր փառքը եւ քոսեպիտի վաղուան յաղթանակին համար:

Եւ ինչո՞ւ չգրտեպիտիլ եւ չշուսաղորդի, երբ ներկայ կ'ըլլանք սա մեր թաշուհներու հաւաքութիւն: Ինչ ողբերգութիւն ու անմոռանութիւն: Երեւելի աղետն, Արեւմտեանի արեւմտեան, պատերազմի արհաւիրքներէն կիբն այսօր յառն են անտէր որ Յունաստանի Հայրեր թշուառութեան մէջ են, անթի ու ցնցոտիներով ծածկուած, թէ օգնութեան պէտք է հասնիլ ու կը հասնին:

Ապրիլ, իմ անգին քոյրեր: Ապարիզ իմ էք մեր եղբայրներուն իբրեւ աշխատակից: Չեմ քաղաքական գիտակցութիւնը, մեր կողմից «Արեւմտեանի» հայրեր կեցուածքը անգամ մը եւս ապրեցուց այն պահը, մեր ժողովուրդի դերութեան վերադարձի ժամը, մեր բոլորի հաւաքական ոյժերը նուիրելու մեր պաշտօնի հայրենիքի յաւերժացման:

Դուր, իրական աւուր բանակ մը երեւցար աչքին, ու այդպէս ալ է: Իբրեւ խոյան, ինքնապաշտպանութեան անբաժան մասը, դուր իբրեւ զինք ունի մեր հողիները: Մեր ցեղին սպանուած պատերազմի կազմերուն դէմ տահմային պաշտպանութեան ունիք դուր: Ապարիզ՝ մեր երկնուան հանդէսը ուր հազարէ աւելի հանդիսականներ տեսան, վայելեցին ու զնահատեցին մեր սիրտներուն խոնքը, խառնութեան երջն ու արտաւանութիւնը:

Երգչախումբեր կը սպասէ ղեկավարին: 2. Մ. Բ. Մ. Պոլսէն — Մարտիկ մեր ցեղին ոյժի մրցանիւր կը կոտրէ միշտ, Հայ Արին ու Արեւուրդը կը բալին միւտ ղուրիները բարձր, այն հաւատքը ներշնչելով թէ Արարարը իր վեհութիւնով մեր հողիները իր փերամարած դազաթի բարձրացնելու միակ բարձունքը պիտի մնայ:

Թուրքիա կ'ընդունի վերականգնել Տարաւելի պայմանագիրը

Անգարայէն կը հեռագրեն ինկզարբի օրուան քաւականով:— Թուրքիա սկզբունքով համաձայն է ընդունելու Մ. Նահանգներուն ծրագիրը: Ներդրելու պայմանագրի վերականգնութեան մասին, իբրեւ հիմնական պայմանագրի վերականգնելու յայտարարութիւն Պ.Ատաթուրքը վարչապետը կը յայտարարէ: Մ. Նահանգները պիտի մասնակցեն բանակցութեանց: Այս առթիւ ըսաւ թէ անցեալ ամիս Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ ներկայացուած ծանուցագիրը հետեւեալ թելադրութիւնները կը պարունակէ:—

1. Բոլոր ազգերու անուարական նաեւը կըրնան ամէն տեսն ազատութիւն անցնիլ Ներդրելու, — 2. Մեւ Մովսէս ազգերու մարտանաւերը կրնան անցնիլ միայն սահմանաւոր տարողութեամբ, կամ Մեւ ժողու սահմանակից պետութեանց եւ կամ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան հասանութեամբ:— 4. Ճակիւնը պէտք է դուրս ձգուի Մոնթրէոյի պայմանագրին տարազարդ պետութեանց շարքէն, իսկ Ազգերու Միակցութեան տեղ պէտք է դուրս Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը:

Նոյնմէք 21ին Անգարայի քրիստոնական դեպարտմէն յայտարար մը ներկայացնելով թրքական կառավարութեան, կը յայտնէր թէ իր կառավարութիւնը համաձայն է անդիկանուն ծրագրին, բայց դիմել կուտար թէ զինքիւր ստիւրողական հանդիմանք չունի: Սարաթուրու աւելուց թէ Թուրքիա պատրաստ է յայտնելու իր տեսանկէտը, երբ իմանայ երեք շահակից պետութեանց կարծիքները: Մեւ չի լիովին կը դաժանանք Մ. Նահանգներու տեսանկէտը եւ շեղապէս կը բազմանք որ անոնք մասնակցին յառաջիկայ խորհրդածողովին: Մենք անհրաժեշտ կը նկատենք այդ մասնակցութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդածողովին տակիք որոշումները պէտք չէ որ եւ չեն անով վնասեն Թուրքիայի զերիւնաւորութեան:

Արեւմտի դիպիւր Թուրքիի մէջ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Եւ 30 ՀՈԳԻ ՄՊԱՆԵՆՈՒՄԸ
Թեհրանէն կը հեռագրեն ինկզարբի օրուան քաւականով:— Այսօրիկ անգլիական պաշտօնական ծանուցիչով լուրեր ստացան այսօր Իրանի զինուորական անթիւն, որ հաղորդակցութեան միջեւ միջոցն է Թուրքիի հետ: Այդ լուրերուն համաձայն, Թուրքիի ոստիկանութեան վերադառնալը սպաննուած է երկի, Դեմոկրատիկական կողմէ որոնք փորձել էին դուրս գնալ զինուորական կառավարութեան, տեղական փոխադրութեան կեդրոնը: Այսօրուականին նոր ճահանգարակին Պայտիքի ժամանումը եւ հրատարակած յայտարարութիւնը Դեմոկրատիկական կողմէ համարուեցաւ ազգանշան մը յարձակելու քաղաքին այն մասերուն վրայ որ իրենց ձեռքը չէին: Նոյն լուրերուն համաձայն, երկի 28 հոգի սպաննուած են նահանգին ուրիշ մասերուն մէջ: Մարտիկ մէջ, Թուրքիի եւ ուստական սահմանադրութիւն կէս ճամբուն վրայ, սպաննուած են ոստիկանական տեսուչը, դատաւոր մը, երկու վարչական տնօրէններ եւ տեղական դատաւանին նախագահը:

Շատ ծանր խոտովութիւններ ծագած են Սարայի մէջ, որ Դեմոկրատիկական յարձակեալն քորանցներուն վրայ, սպաննելով 21 ոստիկան-զինուորներ եւ երկու սպաններ, որոնց մարմինները յետոյ յօշոտուեցան: Մամուլի ներկայացուցիչները խղիւղեցին այցելել ղեպիւր վայրը, բայց Ռուսերը չեն պատասխանած մինչեւ այսօր:

Միջն այս մինչ այն, անի կացութիւն մը կը տիրէ Իրանի մէջ, թէ զինուորական եւ թէ քաղաքական տեսակի տուլ: Իրանեան զօրքը տակաւին Ռուսներուն արթնութեան կը սպասէ, ղեպի հեւսի յառաջանալու համար: Զրոյցներ կը ըրնին վարչապետ Հաքիմի հրաժարման մասին: Վարչապետը կապ չունի Այսօրուականին նոր նահանգարակին հետ, սակայն ծանուցաւոր մը կը պատրաստէ, ըսելու համար թէ վերջերս կառարուած ընտրութիւնները հակահամաձայնաբանական են: Հէլուս. Իրանի բուն կացութիւնը հակահայուն համար, աշխարհ պէտք է դիմանալ թէ միայն 200 իրական պատասխաններ կան: Իմ կառավարութիւնը շարժումի պատրաստութիւն կը խնդրէ, ժողովուրդին տրուելներուն զհնացում տալու համար:

ՆՈՐԷՆ ՔԱՐԻԻԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Միւսոյն ազգերին համաձայն, Ռուսերը, առանց սպանելու Իրանի կառավարութեան մեծանշաններին որ մերժուած էր անցեալ տարին, երկու-բուսկն ամիս ի վեր պիտուներ կը կատարել իրենց գրաւած շրջանին մէջ, քարիւղի հանքերը գտնելու համար: Իրանեան կառավարութիւնը որ եւ չբողք յայտնած չէ այս մասին: Մերոնի վարչապետը, Տոքթ. Իպրահիմ Հաքիմի, յայտարարեց այս առթիւ:

« Ես որդ թեղեկութիւններ չունիմ Ռուսերու քարիւղի ձեռնարկներու մասին: Կարգ մը

ԵՐԿՈՒՆ ԽՈՍՄԲ

GENOCIDE

Նոր բառ մը, որ գործածուեցաւ Նիւրնբերգի դատավարութեան առթիւ: Կը նշանակէ՝ «ցեղասպանութիւն»:

Արդարեւ, չորս յաղթական պետութիւնները կը յայտարարեն իրենց պատմական ամբաստանադրին մէջ:

«Գերմանիա յամցաւ Է ցեղասպանութեան կամակարգման, որ ծրարեալ ամբողջական, — քննադատելի ազգային, կրօնական կամ ցեղային խմբաւորումներու, մասնաւորապէս Լեհներու, չեխներու եւ ուրիշներու»:

Ինչպէս դիտել կուտան իրաւագէտները, պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ «ցեղասպանութիւն» բառը կ'ընտելան ամբաստանադրի մը մէջ: Բառին հեղինակն է ամերիկացի ուսուցչական մը, Լէմբըն, որ կը բացատրէ անոր ծագումը եւ իմաստը՝ վերջնա քրտարակոծած զբոյժ մը մէջ:

Genocide կազմուած է յունարէն genos բառէն, որ կը նշանակէ ցեղ կամ տոհմ եւ cide մասնիկէն, — սպանել, ինչպէս կ'ընեն homicide, infanticide եւն.: Կը նշանակէ՝ մասնաւոր, կանխորոշ ծրարելի մը համաձայն քանդել ազգային խմբաւորումներու: Կենսաբանական հիմքերը, քննադատելի համար զանազան իրենց բաղադրական, ընկերային, մշակութային, լեզուական հիմնարկներու, անոնց ազգային եւ կրօնական գաղափարներուն եւ անոնց իրենց կազմակերպութեան: Ցեղասպանութեան արարքը ուղղուած է ազգային խմբաւորումի մը դէմ իբրեւ ամբողջութիւն, եւ անոր տրամադրած գործողութիւնները անհատներու դէմ ուղղուած են ոչ թէ զանոնք նկատի առնելով իբրեւ անհատներ, այլ իբրեւ անդամներ ինչոք ազգային խմբաւորման: Արարքը երկու փուլերէ կը բաղկանայ: Մէկը՝ ինչպէս նշուած է հարստահարել խմբաւորումին ազգային վարիչ տարրը, երկրորդը՝ անոր տեղ դնել հարստահարիչին վարիչ տարրը (cadre) եւն.: (Le Monde):

Ամերիկացի ուսուցչական կարծիքով, միջազգային իրաւագիտութեան այս նոր սկզբունքին համաձայն, ոչ միայն պիտի պատժուին պատերազմի ուժերը, այլեւ պատերազմին պիտի ապաւնտան ժողովուրդներու, մասնաւորապէս փոքրամասնութեանց պատգամները:

Կը կարծենք այս տողերը, կը հետեւինք Նիւրնբերգի դատավարութեան, — եւ մեր միտքը քննադատելի կը լսուի զէպի հետաւոր աշխարհ մը, որ նոյնպէս պատմութեան ուժերն ընդունուեցան, 30 տարի առաջ: Համաձայն կանխորոշ ծրարելի մը որ մշակուած էր երեք անգամ 30 տարի առաջ, ինչպէս նշուած է համար անոնք եւ անհար ժողովուրդ մը, Ան Պատերազմի ընթացքին:

Այն ատեն ալ, նոյն ծրարելի միջոցները, — ոչնչացնել զլեհները (զեկավարութիւն): Կազմաւորուել, քանդել, չորացնել քաղաքական, ընկերային, մշակութային եւ տնտեսական կենսական կարգաւորումը եւ արմատները: Այս խմբովին, զանազան ծրարելի ծրարելի, քննադատելի: Տեղին վրայ, առաջին ծրարելի վրայ կամ անապատին մէջ: Ոչնչացնել տարրով, զրաւելումով, հրացանով, թնդանոթով, կայքով, քաղով, ուրաղով, մուրճով կամ բերով: Կախաղանով եւ հրկիւմով: Անոնք թեմէն զատապարտելով կամ զնոր, ծովը նետելով: Նոյնիսկ թունաւոր մանրէներ ներարկելով: Ծծկեր երախներ ստուկներու մէջ զամբելով... Մէկ խօսքով՝ ցեղասպանութիւն:

Արդ, այն ատեն եւ Էն այսօրուան իրաւագէտներն ու դատաւարները: Ի՞նչ չէին զատ, թէ արեւմտահայերէն ծրարելի անգամ զօրաւոր էր եւ անմատչելի, որ չէր ցանց ձեռք զարնել...

Մեր ընդհանուր կը ասանապատենք իմանալով անոր համար որ, այն ատեն ալ օրուան յաղթականները կը զոնուէին տեղին վրայ, ուժերին վրայ: Հոն էին լսան չորս տարի, եւ կ'իշխէին տիրապետ, ինչպէս այսօր Գերմանիոյ մէջ:

Այն ատեն ալ հարկաւոր ձեռքադրութիւններ կատարուեցան, եւ 70 հազարներ հեղինակ Մայիս փոխարկուեցան, դատուելու եւ իրենց արժանի պատիւը կրելու համար: Յետոյ:

Բարեկրօնաւոր է աշխարհը, Պոլսին, Մայիսին մէջ եւ Նիւրնբերգի, Քէլնի կամ Աուշվից: Երանելի է: Թող դատուն, թող անհնալ պատժուին ցեղասպանութեան բողոքները: Բայց, ո՞րք քրտարակոծ նոր ժամանակներու ցեղասպանութեան առաջին եւ չօրինակելի դատաւարները:

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երբեմն ինձի հոն կը թուի ըլլալ Անյաղթ ու ամբողջ ազգայնի ու քրտարակոծ ձեռքով ամբողջ կուտակուած, եւ նաւ ու նաւը քրտարակոծ վերայ:

Երբեմն հետաւառ ամբարձր ու հագին կ'երթան քաղաքի բարձունքները ի վեր: Կը շրջին իմ շուրջ արձիւները, իրենց թեւերն լայն բացած վիճերով վերել:

Կը պիտիմ փոխ լայն դաշտերն ու գետերը, Հաղիւ գոյնն արդար եւ ժայռերը ի վեր: Մազիցս հոսներն այն ու զլսարի:

Ու աշն տուն մէջս կ'արթնան ընդհանուր փառք ու արժանիք, բանակները իրենց Տէգ ու դրօշներն ցեցած երկնից դէմ:

Միւսն, 23 Նոյ. 1945 ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄԱՅՐԱՆ

Ամենայն Հայոց Կարողիկոսին յայտարարութիւններ:

ԽՄԲ — Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւն (Թասա) Լոնտոնի Ամերիկացի լրագրողները մեր աշխատանքին հաղորդած է կարեւոր գեղեցիկ մը, որ կը լրացնէ Դեղք Զ. Կարողիկոսին յայտարարութիւնները (Տես Յաւաթ 5 Դեկտ.): Ահաւարիկ այդ գեղեցիկը —

Մոսկուայի անթիւ կը հաղորդէ թէ Ամենայն Հայոց Կարողիկոսը, Դեղք Զ. ուղղուն դէմը ուղղած է Ու. Հայաստանի կուտակուած եւ կառավարական վարիչներուն, Հանրապետութեան 25ամեակին առթիւ: Այդ դէպքը հրատարակուած է հայկական ժամուրկին մէջ: Հրատարակուած լիւրի մը առթիւ, պատասխանելով զանազան հարցումներու, կարողիկոսը յայտարարեց —

« Եւ Հայաստանի կառավարութեան հրաւերով, հանդէս ունենալ Նիւրնբերգի ըլլալու Հայաստանի Մ. Ս. Թեմաւորիկոսին Դեղք Զ. իրենց յայտարարութիւններուն հետ: Այս հայտարարութեան առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցին Ու. Միւսիւն ժողովուրդներուն բարեկամութեան մարմնացումը: Մեզի համար մեծ բերկրութիւնն էր եղաւ տեսնել թէ ինչպէս Ու. Միւսիւն մէջ ապրող ժողովուրդներուն ներկայացուցիչները կ'ողջունէին Հայ ժողովուրդը կըրպայական սիրով եւ յարգանքով: Մենք մասնաւոր վերաբերում կը յիշենք այն հարկը հաղորդող Հայերը որոնք զրկուած են մայր հայրենիքէն եւ ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, եւ կարողութիւններն իրենց նախահայրերուն սրբաշուն երկրէ: Կը յիշենք նաեւ այն Հայերը որոնք ուրախութեամբ պիտի լեցուէին, եթէ, Կարենային մասնակցիլ այս համազգային տօնին, — հայ ժողովուրդին յարութեան:»

«Մեր մտածումները Արտասահմանի Հայերու մասին եւ մեր ստացած բազմաթիւ նամակներն ու հեռագրները համոզեցին մեզ թէ պէտք է զինքնէնքեր մեծ Գեղութեան Ստալինի խնդրով, — Միւսիւնի, Թուրքիի եւ Եթիոփի — խնդրով որ վերջ տան քաղաքացիական Հայ ժողովուրդին հանդէպ զործածած մեծ եւ պատմական անարդարութեան: Մեր յիշումն մէջ, անմիջ յոյժներովք արժանաւոր կըրմէ բանադրուած հաղթող եւս առնուին եւ վերադարձուելով իրենց օրինաւոր տեղերուն, կըրին Ու. Հայաստանի: Այս կարգադրութեամբ բոլոր Հայերը պիտի կրնան անդիլ մէկ ընտանիքի մէջ, աշխատելու եւ իրենց ազգային մշակոյթը զարգացնելու համար: Այս պիտի ըլլալ արդար հաստատուած այն զարհուրելի տառապանքներուն զոր կրնէ Հայ ժողովուրդը, յանուն ժողովրդավար Միացեալ Ազգիւրդու դատին, յանուն ժողովրդապետութեան յարմարանքը:»

Նիւրնբերգի դատավարութեան ուրախ օրուան նիստին մէջ, անդ. դատաւարը նկարագրելով Գերմանիոյ նախադրականութեան ծանրագոյնի եւ Նիւրնբերգի դէմ, Կատարելով հաստատուեց թէ՛ 1941 փետրուար Զին համաձայնութիւն մը կ'ընդունէ Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումինիոյ հետ, Օւնաւորութեան եւ զի հարկին Ռումինիոյ դէմ յարմարելու համար: 1941 մարտ 25ին, Գերմանիոյ ճնշումին տակ, Եւրոպայի միացեալ երկրակ դաշինքին, եւ, հակառակ 1939 Օգոստ. 23ին Ու. Միւսիւնին հետ կ'ընդունէ ռա-յարմարութեան դաշինքին, Կէօրինի Ռումինիոյ դէմ պատերազմի ծրարելի մը կը մշակէր 1940 Նոյեմբերէն թվ եւն.:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ (Նախարարներ) պիտի ծնակցին Մոսկուայի մէջ

Հիւր-նուր եւ ուրիշ հոգի

Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ու. Միւսիւն արտաքին նախարարները, Գ. Գ. Պէյլին, Պրիւսիա եւ Մոսկուայի պիտի տեսակցին Մոսկուայի մէջ, Դեկտ. 15ին, շաբաթ: (Նախարարներն ալ Երեք Մեծեր կը կոչուին, քանի որ ներկայացուցիչներն են երեք մեծ պետութեանց):

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ օրակարգի զլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ քննել Մոսկուայի տեսակցութեան հիւրերուն ուժի մասին, բայց պիտի ուսումնասիրուին նաեւ ուրիշ խնդիրներ, մասնաւորապէս փարատելու համար վերջերս ծագած թիւրմարութիւնները: Կը հաստատեն թէ օրակարգին դուրս պիտի ձգուի որեւէ խնդիր որ ուղղակի կապ ունի Ֆրանսայի հետ: Ժողովի մասին լուր տրուած է Չեխաստանի եւ Ֆրանսայի: Այս վերջինը հրաւեր ստացած ըլլալով, բողոքած է եւ Նոյնի կը կրնէ թէ պիտի մերժէ ընդունիլ որ եւ է որոշում որ կը տրուի առանց իր մասնակցութեան:

Լոնտոնի թիւրմարը կը գրեն թէ այս ժողովը կազմակերպուած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարի թիւրմարութեամբ եւ Ու. Միւսիւնի արմարեալ յօդարարութիւն յայտնած է իր մայրաքաղաքին մէջ զինքնուրուի հիւրերը: Անգլիոյ արտաքին նախարարը հաստատելու յայտնած է Մոսկուա երթալու, ժողովին զլխաւոր նիւթերը Ֆրանսայի հաղորդել վերջ: Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ ժողովը պիտի նպաստէ փարատելու երեք մեծ պետութեանց միջեւ ծագած կառավարամտութիւնը, ամբողջով սերտ դործակցութիւնը: Կը կարծեն թէ ժողովը առիթ մը պիտի ըլլայ «ճակատագրական» մէջտեղ դնելու բոլոր խաղաթուղթերը, ինչպէս կ'առաջարկէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, երեսի. Ժողովին մէջ: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, ժողովը մասնաւորապէս պիտի լսուի հետեւեալ խնդիրը: Ինչպէս պիտի հաստատուի Միացեալ Ազգիւրդու վերադարձին Յանձնաժողովը, հիւրերուն ուժի մասին տակ պահուած համար: Սկստյ, Յանձնաժողովը միայն Միացեալ Ազգիւրդու Ապահովութեան Խորհուրդին պատասխանատու պիտի ըլլալ թէ ընդհ. ժողովին: Պիտի քննուին նաեւ Գերմանիոյ եւ Զափոնի վերանախան կազմակերպութեան խնդիրները:

ԻՐԱՆԻ ԱՊՍԱՍԲԵՐԸ Պիտի ծնակցին յառաջ իսաղալ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղեց Իրանի պաշտօնակցին, յոր յիշուցած էր երեք Մեծերու խոստումը 1943 Դեկտեմբերին, Թէհրանի մէջ, Իրանի անկախութեան մասին: Նախարարը կ'ընէ — «Կ'օրոշուի այս պատճառներով, անգամ մը եւս յայտնելու համար թէ Մ. Նահանգներուն կառավարութիւնը կը դաւաճուէ այն աշխարհագրական գործընթացի Իրան վերջին յաղթանակին մէջ եւ վստահեցնելու ձեռք թէ սր եւ է կերպով փոխուած չէ Մ. Նահանգներու կառավարութեան դիրքը՝ Իրանի գերիշխանութեան, անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան մասին, ինչպէս ըսուած էր Թէհրանի յայտարարութեան մէջ»:

Նիւրնբերգի մը որ Արտապատանի ապստամբները կը շարունակեն յառաջ իսաղալ: Թէհրանէն հասած լուրերու համաձայն, անոնք արդէն զրաւած են Պէտքերի նաւահանութեամբ (Կասպից ծով) եւ Մէշէքի վրայ կը քալեն (սրբալիւր մը Իրանիցներու համար):

Մոսկուայի անթիւ կը ծանուցանեն թէ Թաւրիզէն հասած լուրերու համաձայն, Իրանի անկախութեամբ զինքն. 3ի դիրքը կրակ քայքայ քաղաքներուն մը վրայ սրՄոսկուայի ուժեր կը կրկնուին: Թէհրան միայն մասնաւոր է եւ զարմանալի գործընթացի շրջան կ'ընեն քաղաքին մէջ պատմութիւնները կ'ուզէ օր առաջ Միացեալ Ազգիւրդու կազմակերպութեան յանձնել իր դատար: Միւս կողմէ կը թելադրէ անկախութեան յանձնարարութեան մը զրկել Արտապատանի, քաղաքացիական Անգլիոյ, Ռումինի եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 7 Թաւրիզէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Թաւրիզի գերիշխանութեան իշխանութիւնները պատգամելու հրոսակները կազմած են, ճակատակցական եւ ուրիշ գործեր կատարելու համար Արտապատանի ժողովրդավար շարժումին դէմ: Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը այս լուրը հաղորդելով, կ'ընէ թէ հրոսակներուն անդամները կը հաստատեն ռմարած տարրեր, որոնք իրանեան զինուորներու համադրեցան, զինքն եւ միջադրումը դրամ կը ոտանան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կ'ընեն օր առաջ հրոսակներէն շատ մը անդամներ երեւցած են Թաւրիզի մէջ, յարաբերութեան հաստատուելով տեղական պաշտակաւորներէն հետ: Կ'ընուի թէ 200 սպանազն հեղափոխութեան կը զոնուին Թաւրիզի եւ Սոլայի մէջ եւ թէ կարգ մը վարիւրու մէջ ռաւտիկան — քննադատներն են որ կը վարեն հրոսակները:

ԱՆՊՈՐՏԻ ՔՐԻՏԻԿԱԿԱՆ ՊՈՆԱՐ

(ՅՏՏ ՄԱՀՈՒ ԶՐՈՅՑ)

Ներգաղթյալ կրիտիկ մը քառասունը աստիճանա-
տալովթեամբը բացալու ու թեւակոխելով միտքս
տասնեակ մը զանազան գործածութիւններ պատրաստե-
լու ելած էր, հետագայում հարկելով անընդհատ
մէկէն միւսը, երբ որ հաստ ձեր մահուան դոյժը,
«Յառաջին միջոցաւ, զոր կ'արտասանէր մասնա-
շարքատութեամբ, զոչն պահելով զոչ», փոխա-
նակ զայն վերածելու հոգին: Ու այնուհետեւ, բնա-
կան պարտադրութեամբ, միտքս լեցն միւս նիւ-
թերը եւ մի միայն ձեռք արագաբերական, շա-
բաթներ շարունակ, լեցնելով ամբողջ հատոր մը
յիշատակ եւ տպաւորութիւն ձեզմէ, չնորհիւ տա-
րօքն չգործէ երկարակյութեան մը թորչելն ու ան-
կեղծ զգացումներու յորդանանը գեղարմէն: Օ՜,
երանի թէ դրոշմն միշտ տրուէր քառասուն աստի-
ճան տալովթեամբ, որպէսզի ան ըլլար բեղուն եւ
միայն բնական:

Այսօր, երբ ահա վերադարձած սովորական
չբնութիւնս՝ կ'ուզեմ գրաւոր զորոյց լինել ձեզի
հետ, «Յառաջին մէջէն, որուն ներկայ սեղմ
ծաւալով չի կրնար հանդուրժել երկարամիտ եւ շա-
րունակելի յօդուածներու, ախր ո՞ր, պարզած միտ-
քըս դարձաւ լծուած գտնուել աշխատանքին՝ կը
վաճէ մտածումներու, խորհրդատութիւններու եւ
զգացումներու փարթած մթերքով, կը զգուցիւ եւ
կը զօգուցի, բաղադրով աւել լոյս չակաւ: Ով է
սակայն երբեք կըրցն անստգիտ ճանաչումը կա-
տարել էականին եւ երկրորդականին: Ի՞նչ բան
էական է եւ ի՞նչ բան՝ երկրորդական:

Երբ ելայ ռոպէ, փութացի նամակատուն,
յոյնու համար ցաւակցական հեռագրի մը տիկի-
նին, Ֆրանսաբանի ձեռք հաներուն, սանտիներուն
եւ իմ կողմէ: Ներքեցէ, ներքեցէ, երկու շաբաթ
ետեք պիտի իմանայի թէ Տիկինը մեներ է անցեալ
տարին: Ու այն ասան միայն ըմբռնեցի թէ՛ ինչո՞ւ
դուք ահապարիք էք յաշտեանական ճամբորդու-
թեան համար: Ատոկացիք խոշոր մէկըն՝ զոր ձեռք
արտին մէջ բացաւ Տիկինին խոր կնկիծը, եւ կար-
ճասեւ բաժանումէն ետքը, ուղեւոր հետեւել ա-
նը, որուն հանդէպ ձեռք մէկն ու դուրբութեամբ
պաշտամունքով կը հասնէին, դուք զայցի փայլի
ծալ աչքերը ձեր լոյս ինքնած ու այնքան փայլա-
յաճ էր ձայնակալ ըստ ինչ մէջ: Անտէ՛ւ փախան:

Հայ մամուլը ինձմով միայն պիտի զգար ձեր
կորուստը, ինձմով միայն պիտի ողբի ու ձեր
յիշատակը, ինձմով միայն պիտի ուրախագործ
ձեր դիմագործը: Ո՛հ, Հայ Հրապարակաւորութիւնը
պիտի հարստանայ ձեզի նուիրուած արժէքաւոր
բազմաթիւ էջերով, զորոց պիտի ստորագրէին վա-
ւերական գործիչներ, եթէ ընդմիջող լուծ ըլլային
անոնց ինչպէս Միքայէլ Վարդանիան՝ յորդ եւ
ամենէն: Լիւտն Բաշաբան՝ զուպայ ալլ զգուցիւ:
Ալեքսանդր Խատաբան՝ անսպառ շունչով: Յով-
հաննէս Ապետ՝ կըրտա բայց բարի: Պրնոնհի
Բարոնիւն՝ բարբախտն սրտով: Լայոն Պէկեան՝
խոնուն, ողբալիտ, ու մանաւոր Աւետիս Աւա-
րոնեան՝ յոյժով, ալեկոծ, կախարդելի երաժիշտ:
Աւետիս Աւարոնեան, զոր մահէն աւելի անգուցի
բերելով մը պիտի հարուածէր վատաբար, լուծ-
թեան դատաւարութեւ: Համար անպիտի մէկը
որ, կարծէք, պիտի երբեք չլսէր: Աւետիս Աւա-
րոնեան, որուն համար դուք մասնաւոր եւ բացա-
ռելի գնահատանք, յարգանք, հիացում եւ բարե-
կամութիւն տնկել: Աւետիս Աւարոնեան, որուն
ներկայ ողբերգութիւնը ձեր ամենախոր միշտը
պիտի կազմէ:

Գիտեմ՝ դուք՝ անհունօրէն համբերատար եւ
ներդաժմոր՝ ոչ կը վրդովուի, ոչ ալ կը ցարէ:
Բայց ահա, ինչ համար անխուսափելի կ'ըլլայ
զաւան հարցումը:— Ե՛րբ են եւ, ինչո՞ւ համար
լուծ միացնել միմեկեւ մյուսը, ձեր սաներէն անոնք
որ տասնհինգ տարիներ առաջ, դեռ աշակերտ,
Հայ Դպրոցին գրասենյակներուն վրայ շարա-
դրուած իրենց արձակ եւ ոտանաւոր գրուածքնե-
րով՝ ուղարկուելուր դրանցին «Յառաջին», «Ա-
նահիտ» եւ «Հայրենիք» ընթերցողներուն: Եւ
կարծում սարսեցի անոնք եւ զիրենց փնտրեցի
Հայ մամուլին մէջ: Բայց, ի զոքն իրենց բարե-
բար հօր յիշատակին համար՝ անոնք զլացածն ըն-
ծալարեւորում իրենց սրտին ու հարկաւոր արտա-
յայտութիւնը որդիական սիրով, անխորհախ
մտածումներու եւ միմիտ զգացումներու բնական
ու չափաւորուած բնութիւնով: Ըլլալէ ետք՝ թիւիչ,
ստամմարտիչ, փրօֆէսոր, ճարտարապետ ու
ճարտարագէտ՝ միմէ մոռցածն եւ լեցնելն Հայ
Գիրք: Ո՛հ, եւ չեմ կրնար հաւատալ, չեմ կրնար
հաւատալ որ, այս երկու հարցումներուն պատաս-
խաները հաստատական ըլլան: Անոնք ազնիւ
թիւթմորով հասած Հայորդիներ են...

Յիշուն տարիներ առաջ, երբ Կարմիր Սուլթա-
նին Հայկական կոտորածներուն լուրերը եկան ար-
ձագանգել հեղինակական հովանիներուն մէջ, դուք
սոյն օրերուն դեռ երիտասարդ, նորածին ի երիտա-
սարդ, անգամ մը եւս բացիք Բանդը ու կարդա-
ցէք: Եւ քննադատ եւ կ'երազէի թէ կեանքը Գի-

ղեկութիւն էր: Արթուրայ եւ տեսայ որ ան Պար-
տախտութիւն է: Ան արգարեւ, ամբողջ կէս դար,
կեանքը ձեզի համար եղաւ պարտականութիւն,
յարաժեշտ պարտականութիւն, որ ձեր էութիւնը
դարձուց Հայ ժողովուրդին մեծ բարեկամներէն
մին, որ ձեզ ընծայեց Հայ Տառապանքին եւ ձեզմէ
երկնեց անորնը տալեքալը Հայկական Դատին:
Այն օրերուն երբ 600.000 Ձուրեցիկացիներ աղեր-
սագիր ստորագրեցին եւ ներկայացուցին իրենց
երկրի Դաշնակցային Խորհուրդին, որպէս զի Մեծ
Պետութեանց դիմէր՝ ի պաշտպանութիւն Հայ ժո-
ղովուրդին, ձեր գլխուն դրին ալ զողորջաց պատ-
մական այդ թուովթիւ վրայ: Այն օրերուն, երբ
փրօֆ. Ժորժ Կոթէ, օտանդակութեամբ բազմա-
թիւ քարոզիչներուն, հիմնեց Հայաստան Ձուրեց-
Գործը, որ Փոքր Ասիոյ մէջ պիտի մեծցնէր եւ
կրնէր 2000 Հայ օրերը, մինչեւ ճարագործիւն,
դուք եղաք ամենէն ժաղամեկ եւ բոլորմունք մշա-
կներէն մին այդ կազմակերպութեան:

Իայն, դուք շմանցիք մի միայն մարդասիրա-
կան դրօշի մը սովորական շրջանակին մէջ: Զա-
ւակը ազատաստեց զուրիցերիացի ժողովուրդին եւ
բաղաբացի այն փոքրիկ երկրին՝ որ շրջապատ-
ուած մեծ պետութիւններէ, կը գիտակցէ բոլոր
երկրներուն, նոյն իսկ ամենապարիս, ազատ
ապրելու անհողորդիկ իրաւունքին, դուք լծուե-
ցաք նաեւ Գաղաքական Օգնութեան Գործին,
խմբագրելով յուշագրիներ, ալ ու ձայն տեղացիե-
րով հեռակայան, դրօշակներ, թուղթիկներ, պատ-
րաստելով նպաստաւոր Հանրային կարծիք, կոչ ը-
նելով միջազգային քաղաքականութեան ղեկա-
վարներուն: Դուք ամենուրեք աղագանցեցիք թէ՛
քաղաքական ոճի մըն է Հայութեան, հանդէպ
զօրծուածը եւ անկէ ծնած Հայ Տառապանքը եւ
ամենուրեք կը դառնէ մի միայն Հայաստանի քաղա-
քական վերականգնումով: Դուք երբեք չյոգնե-
ցաք դռնէլ «Արդարութիւն», Հասարակ...»
Ձեր ամենախելի բառերէն մին եղաւ «Համաբա-
խութիւնը»: Համաբախութիւն՝ բոլոր երկրներ-
ուն միջեւ ու Համաբախութիւն բոլոր երկրներ-
ուն մէջ:

Հայ ժողովուրդին կրած ձախորդութիւննե-
րուն համար, ապրած երկարատեւ ողբերգութեան
համար, անպատմելի ողբալիներուն համար,
ու մանաւոր զարհուրելի՝ աքորտին համար, դուք
չբաւեցեցաք երբեք ձեր որոտածայն ճամբըս պո-
ռալու քրտառնեայ աշխարհին եւ դատաւարութեւ:
Դայն, որ ոչ միայն լեցն զոչեքը, այլ նոյն իսկ
երեւմտ զարգացութիւններ ալ ըրաւ անոնք մասին:
Եւ դուք մեծապէս իրաւունք ունեցիք, ու ամէ-
նէն աւելի, դուք, երբ ձեզի կը պատգամէիք թէ՛
պէտք է տոկայ, պէտք է տոկայ, որովհետեւ,
դուք տոկացիք ու միացեց յանդուրեղի, մինչեւ
վերջին շունչ, ձեր հաւատարմութեամբ, որ իս-
կապէս եղաւ ճշմարիտ հաստատուն որքան ժա-
րք: Դուք հարցուցիք. «Վարելի՞ք է խեղդել ժողո-
վուրդը մը ձայնը ու պատասխանեցիք:— Ո՛հ:
Եւ դուք արձանագրեցիք սա գեղեցիկ խօսքը:
«Արալը կը միշտ մոխիրիմ տակ»: Ու արգարեւ,
մը միայն, այսօր ալ, հայութեան կրակը...
Տառնուել տարիներ առաջ, երբ դուք Ամերիկայի
դաշնողան քաղաքներուն մէջ, ի նպատակ Հայկական
Դատին՝ ձեր տաք ու հաւատաւոր քաղաքութիւն-
ները կ'ընէիք, խորապէս վշտացնէր ձեր ոչ, Հա-
յեր, ընդհակառակէ, ձեր հեռերուն վրայ, «Հայ-
կական Դատ դոյնութիւն չունի» ըսեր էին: Ուրա-
խացէք հիմա եւ թող ձեր հողին հրճուանքով խա-
տա՞յ, որովհետեւ, բովանդակ հայութիւնը, այ-
սօր, միակեղ եւ ամենուրեք է, Հայիկ. Դատին լու-
ծումը կը պահանջէ, իր բոլոր հասանքներով, իր
բոլոր կուսակցութիւններով, իր բոլոր կազմա-
կերպութիւններով, եւ հաւատացածն էր, ալ այս
անգամ, Արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ:

... Ու երբ ծնաւ, երջանիկ օր մը, Աղդրու
Դաշնակցութիւնը, որուն ձեռք բաղաւ ալ եղաւ
օրան, դուք, ինչպէս քաղաքական մարդկային
էականը, ինչպէս ամենք, մեծ յոյսեր դրէք քա-
ներովը դարու Մեծայային վրայ: Եւ ձեր հաւատա-
լին, եւսանդին ու համոզումին թէլարեւոյդին տակ
վստահ՝ որ ալ այս անգամ, Լիմանի արիւնուն վը-
րայ, Միջազգային ու Մարդկային Արդարութեան
այդ Գործը, վերջապէս ու վերջնականապէս պիտի
ապահովէ նաեւ Հայկական Հարցին յաղթանակը,
լուսաւոր միտքն ունեցար, միւսնոյն արիւնուն
միայն տեսնելու հայ ազգային կենսունակութեան
կնիդանի վկայութիւն մը եւ մշտապէս ներկայու-
թիւնը անխնայ Բողոքին: Ու համոզել եւս ժընե-
ւի Հանրապետութիւնը, Վոյի Հանրապետութիւ-
նը, Աւստրիոյ Համադաշնակցութիւնը, դուք
հիմնեցիք Պրնէն - Ժընեւի Հայ Դպրոցը:

Դուք հիմնեցիք Պրնէն - Ժընեւի Հայ Դպ-
րոցը, զայն ինչուցիք Հայորդիներով ու յանձնե-
ցիք Հայ դատաւարականութեւ: Եւ ասկայն, դուք
մնացիք զայն մարմնաւորող միակ անձնաւորու-
թիւնը. եղաք անոր հողին, աշխուրջ պահապանը,
զայն դարձուցիք ձեր բոլոր մտահոգութիւններուն
առանցքը: Օտար երկրներէ մեկեկեալ եւ զիւրե-
նի լուսնոցովք անոր համար, ձեր աշխուրջ օրե-
րուն, զայն՝ կոչեցիք ձեր «Գաղարք» եւ գուրդու-
րացիք անոր վրայ: Ապրեցաք անոր հետ ու անոր
համար:

Վոյի Հանրապետութեան ծոցին մէջ, Լազանէն

ԻՍ. ՀԱՅՐԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌԻ

«Հայերէն Լեզուի Հարցեր» խորագրուած
մեր յօդուածներով (Յառաջ թիւ 191 - 192) վեր-
լուծուած նիւթ ունի ուրիշ էջ մըն ալ, որուն նա-
եւ անգրադառնալ անհրաժեշտ է, ամբողջացնելու
համար «Հարցը» իր ամէն կողմերով:
Նախ ամփոփենք կանխադրուած հաստատուած
խնդիրները:—

Ա.— Հայաստանի նոր ուղղադրութիւնը խոր-
հրդային յեղափոխութեան շրջանի հապնեայ. եւ
պարտադիր կարգադրութիւն մըն է, զուրկ գիտա-
կան հիմէ, հետեւաբար անընդունակ յանդիման
կեանք ունենալու: Բ.— Ան հիմնուած ըլլալով
սխալ սկզբունքի վրայ, անկէ դարձի պահանջը ան-
խուսափելի է, ինչպէս սկսուած է արդէն: Գ.—
Սփիւրեք ո՛չ մէկ պատճառ չաւել սխալադրութե-
նէն վարակուելու:

Նիւթին այս էջը այս կերպով բանաձեւուելէ
ետքը, կը մնայ քննել թէ՛ Հայաստանի մէջ ծագ-
կող զրաւիտութիւնը, իր արդի գրգռութեա-
նով՝ ինչէ՛ր հրք ու աղղեցութիւն կրնայ ունենալ
Սփիւրեք Հայ ժողովուրդին վրայ:

Այն միջոցին՝ երբ Հայաստանի լուծ կը ըն-
վրայ՝ իր ծոցին մէջ ընդունելու իր «սիրելի» գա-
ւաւակները, Սփիւրեք բովանդակ Հայութիւնը մէկ
զար. նակէ զլու. ածի պէս ոտքի կանգնած է՝ «օ-
տար աշխարհի» մէջ «թափառական» իր կեանքէն
ազատաբաւելով Հայրենիք փութալու, եւ երբ
Հայ ժողովուրդին երկու հատուածներուն համա-
ձուլումին խնդիրը հրատարակ հանգամանքով կը
ծնուծի, առաջնակարգ կարեւորութիւն ունի դիտ-
նալ թէ՛ Հայաստանի դրականութիւնը ինչ չափով
կրնայ յայտնել Սփիւրեք ժողովուրդին հողին
դրանէ, իր նիւթի եւ ձեռի հրապարակումով:

Բաղձացուած ներգաղթի՝ իրեւ. քաղաքական
ծրագիրը եւ իրեւ. ժողովուրդային իտէալ՝ ո՛րչափ
ալ անխիճակի կերպով ընդալի երազ ըլլայ, անոր
իրագործումը կը կարծաթ ժամանակին եւ անցնող
այդ ժամանակաշրջանին մէջ ժողովուրդին երկու
հատուածներուն մշակողը կանգ պիտի չառնէ,
այլ աւելի՛ ուժգին թափով պիտի հրահրուի, հիւ-
րի եւ հիւրերկայի նախապատրաստութիւններով:

Հայաստան, ներկային, եթէ ոչ առաւելապէս
մշակութիւն, դռնէ քաղաքական գիտելիք վրայ
հեղափոխումի յայտնի ճիւղ կը դարձնէ: Անոր պի-
տի յանդիման՝ ձախորդութեամբ ստիպուած է
չաղքեցիւնը: Մշակութիւնը ներգրաւուած ջան-
քը, երբ թղթատարական ապաստարաններ ունի
քաղաքային: Արդ, կենսական հարց է ծնել թէ՛
այդ երկրորդ քաղաքականութեան ինքն ինչ պի-
տի ըլլայ: Անոր աղագրաւորութիւնով դրականութիւն-
նը: Հայաստանի աշխարհայաւարութեան ամէնէն
ցնորական հակառակութիւնը պիտի ըլլայ այդ սխա-
լանքը, որովհետեւ Սփիւրեք ոչ մէկ չըմանալ՝ իր
անդամներու ամենախորհրդով՝ խանդավառ ըն-
դունելութիւն պիտի չընէ դժբախտաբար այդ
փորձին: Փայտնիք մը չէ եւ ծածկելով մէջ շան
կիւղ թէ՛ այսօր Սփիւրեք մէջ դրադէտէն մինչեւ
էն համաւս ընթերցողը՝ Հայաստանի հրատարա-
կութիւն մը հետաքրքրութեամբ համար աչքէ կ'ան-
ցնէ, կը թլլաւորէ, բայց զայն չի կարդար, չի
մտալիւն, ինչ չափով մոլեռանդ դրամով ալ ըլ-
լայ, բայց ի բանախորհրդի ուսանիլ, պրպտել
ստիպուած մասնադէտէն: Հանդիպած եմ մէկէն ա-
ւելի թանձր կարծիքով ներկուած ուսումնաստե՛ն
Հայրենի, որունք ջղաքրդիւն ընդվզումով խոստո-
վանած են թէ՛ հակառակ բոլոր ճիւղի՝ կը ցտմը-
նին կարգաւոր նոր ուղղադրութիւնով որ եւ է հը-
րատարակութիւն, ինչ լափ շահեկան նիւթ ալ
ընդգրկէ ան ընթացի ալ տպաւորութիւնը իր թիւը
Հայ համայնապարհին, որ մոլեռանդ հակամբ ունի
գրկարաց մարտելու ամէն ինչ որ մուրճ եւ մանգա-

մէք: Եւ ժընեւէն հաւատար հեռաւորութեան վրայ, հայ-
կացը Լիմանին եւ Սոն Պլանին, ու կրնան ժիւ-
տային՝ հանդարտ եւ գեղեցիկ Պրնէնը, երկար-
դրձներու այդ դիւրը, եղաւ մեղաւաճան աշխա-
տանքի հայկական փնթիւլ, որ, ըստ Սենեկայի,
ստիպուած մասնադէտէն: Հանդիպած եմ մէկէն ա-
ւելի թանձր կարծիքով ներկուած ուսումնաստե՛ն
Հայրենի, որունք ջղաքրդիւն ընդվզումով խոստո-
վանած են թէ՛ հակառակ բոլոր ճիւղի՝ կը ցտմը-
նին կարգաւոր նոր ուղղադրութիւնով որ եւ է հը-
րատարակութիւն, ինչ լափ շահեկան նիւթ ալ
ընդգրկէ ան ընթացի ալ տպաւորութիւնը իր թիւը
Հայ համայնապարհին, որ մոլեռանդ հակամբ ունի
գրկարաց մարտելու ամէն ինչ որ մուրճ եւ մանգա-

մէք: Եւ ժընեւէն հաւատար հեռաւորութեան վրայ, հայ-
կացը Լիմանին եւ Սոն Պլանին, ու կրնան ժիւ-
տային՝ հանդարտ եւ գեղեցիկ Պրնէնը, երկար-
դրձներու այդ դիւրը, եղաւ մեղաւաճան աշխա-
տանքի հայկական փնթիւլ, որ, ըստ Սենեկայի,
ստիպուած մասնադէտէն: Հանդիպած եմ մէկէն ա-
ւելի թանձր կարծիքով ներկուած ուսումնաստե՛ն
Հայրենի, որունք ջղաքրդիւն ընդվզումով խոստո-
վանած են թէ՛ հակառակ բոլոր ճիւղի՝ կը ցտմը-
նին կարգաւոր նոր ուղղադրութիւնով որ եւ է հը-
րատարակութիւն, ինչ լափ շահեկան նիւթ ալ
ընդգրկէ ան ընթացի ալ տպաւորութիւնը իր թիւը
Հայ համայնապարհին, որ մոլեռանդ հակամբ ունի
գրկարաց մարտելու ամէն ինչ որ մուրճ եւ մանգա-

մէք: Եւ ժընեւէն հաւատար հեռաւորութեան վրայ, հայ-
կացը Լիմանին եւ Սոն Պլանին, ու կրնան ժիւ-
տային՝ հանդարտ եւ գեղեցիկ Պրնէնը, երկար-
դրձներու այդ դիւրը, եղաւ մեղաւաճան աշխա-
տանքի հայկական փնթիւլ, որ, ըստ Սենեկայի,
ստիպուած մասնադէտէն: Հանդիպած եմ մէկէն ա-
ւելի թանձր կարծիքով ներկուած ուսումնաստե՛ն
Հայրենի, որունք ջղաքրդիւն ընդվզումով խոստո-
վանած են թէ՛ հակառակ բոլոր ճիւղի՝ կը ցտմը-
նին կարգաւոր նոր ուղղադրութիւնով որ եւ է հը-
րատարակութիւն, ինչ լափ շահեկան նիւթ ալ
ընդգրկէ ան ընթացի ալ տպաւորութիւնը իր թիւը
Հայ համայնապարհին, որ մոլեռանդ հակամբ ունի
գրկարաց մարտելու ամէն ինչ որ մուրճ եւ մանգա-

ԵՐԵՎԱՆԻ ՈՒՆԵՍԿԵՆԻԱՆ

դի քանակները կը հնչեցնէ, ինչպէս սպասել չէրէր Հայկէն որ՝ գտնուելի հրութեամբ կարողայ անհատ-
աբարձր խորթութիւններով լեցուն լեզու Հա-
յաստանի դրականութեան, երբ կամ հաջիւ կը
կարգայ, կամ ընտել կը կարողար իր սորված օրի-
նական սահուն լեզուն:

Ամէն թիւրիմացութիւն կանխակարգէն վանե-
լու համար, հոս ընդանը թէ՛ այս դիտողութիւնը
շահնարկեր երբեք Հայաստանի դրականութեան ոչ
նիւթին, ո՛չ օրակին, ո՛չ ալ արուեստագիտական
ստեղծագործական արժէքին, որ հետզհետէ կը
հասնի չեղման պահանջով լարձրութիւններու,
մասնաւոր ուսումնասիրական - քանասիրա-
կան ճիւղին մէջ, այլ կ'ափսոսանք միայն յետիւն:
Արդ, լեզուն, երկու փառքով անսանձի
եւ անմարտի նոր բարբառի մը տարազը կ'առնէ
Միւլիտիւն ընթերցողին աչքին, եթէ նոյնը չէ Հա-
յաստանի ազգայնականութեան:

Պիտի ծանրանալ այդ երկու կէտերուն այ
վրայ, խոր ան համոզումով թէ՛ պարզաբան տե-
սութիւններուն ոգին Հայաստանի նախնական շա-
հերաւմ ծառայելի ուրիշ նկատումով չի կրնար
խաղաղմանով որ եւ ողջամիտ խորհողի կողմէ:
Ա.— Եթէ Հայաստանի դրականութիւնը իր
նոր լեզուով սահմանուած չէ բանութեամբ մնալու
միայն Հայրենիքին մէջ, այլ ժամանակէ հրամա-
յական պահանջ է նաեւ որ ան Արտասանի մէջ
ալ տարածել, իրենց ցեղին բնատուրով իմացա-
կան ստեղծագործութեան արտայայտութիւնը,
իբրեւ ցեղային խելայնեղով փոխարինել ցոյցաւո-
մը, եւ իր այդ հմայագիտելի ներդրումով կոչուած
մոզովորդը մոզէ ու դրանէ, պէտք է մտնէ անոր
կողմէ ընթերցողի դաստիարակութեան մէջ, նշան-
շնչով դէպի լեզուական շին կարգերը: Կամ հրա-
ժարեալ այդ առաքելութեանէն, երկրորդաբարձր
որ կողմէ է առողջ իմաստութիւնը: Իրապաշտ ու
ողջամիտ դատողութեան նմանութիւն մէջ որ կողմը -
էնի մասը կը կըսէ՝ Աղյառակնիմ ծառայելու տեսա-
կելով: Ա.— Կարգած մնալը գործուած՝ միայն
վրայ, որուն արդիւնքն նոյնիսկ Հայաստանի ոչ
մէկ անկարգ դրական հաստատելի չէ որ զոհ ըլլայ:
(Այլապէս, ինչ երեւոյթի նշան է Հայաստանի
դրական զեկալարութեան ծախսահարկի լախա-
խոհայթեան տուած ազգայնաբնէր զէպէր ետն):

Բ.— Թէ՛ իբրեւ արձագանք թէ ներքին եւ թէ՛
արտաքին յեղաշրջումը պայմանաւորուած եւ նոր պա-
հանքերով առնել յանդուգն թայց քաղաքականա-
պէս հեռաւոր քայլը վերականգնողանքնու այն լի-
զուն՝ որը ինքնին արեւելապէս դրականութեան
կանաւոր միակերպ, ստեղծելով մասնաւորական
մաքաբ արեւելապէսները, գտնուած օտարամտու
տարրերէ, յիշուած քրիստոնեայութեան ու դրա-
դիտութեան, եւ վերականգնողութեան, թերեւե-
րէն, թաթարներէ, վրացներէ բառերու խնդրով
խոնդուած անհասկանալի լեզուով սխալուելու: Եթէ
հետք ըլլալ անկախանդ հաստատեցնութիւն մը,
տարալուրտի չէ երբեք թէ կը ստացուէր այն
յայտարարութիւնը՝ որ տրամաբանական հետեւութիւ-
նին է հոգեկան - իմացական լեզուով օրէնքնու-
րու, որոնց համաձայն բնութեան չէ որ արուես-
տագիտութիւն հոգ հոյ մը դաստիարակութեան կարող
ըլլայ համազօրումով դասնափոխ ըլլալու, երկէն
յայտարարութիւն մը, յանկարծակի ցնջումով, որ առ-
նալով ու ժխտելով ինչ որ իր դաստիարակութեան
համոզմունքն հետ իր իմացական յորինուածքին հի-
մերը եւ արմատներն է կազմել, անկեղծութիւն մը
մէջ մոգական կամուրջէ մը ստեղծ գործելով
վաղնական անցնալին դէպի անձնաօթ ստացալ՝
իմացական բնաշրջութեան այդ կարգի երեւոյթ
զոյրութիւն չունի, եթէ հոգեփոխութիւնը պարտա-
դիր է, ինչ որ թէ կը չարքնէ արժէքը նոր հաստա-
թիւն եւ թէ կ'ափսոսանք իր դարձելի անոր դաստա-
թիւնը: Ահա թէ ինչու չի կրնար հաստացուիլ որ՝
Հայաստանի դրականութեան դաստիարակ ճիւղերու
միակերպ կարեւոր համոզումը արտայայտելու ըլլալ
չիբարեկուծ լեզուական վարդապետութեան, ի-
ստիք ըլլալով այն պարզութիւն սերունդը՝ որ աշու-
նիքնու է, սնամ է, քաղցրամ է, ծաղիկ է,
քայլ առք է, գործած է հին ուղղագրութիւնով,
ապրի նորահաս քանաստեղծներին: Իսկ եթէ կայ
դաստիարակ մը՝ որ բնագործին ու դաստիարակու-
թիւնով կրնայ ճատացումով ըլլալ նոր ուղղագրու-
թեան, 25 տարեկաններու սերունդն է, որ ման-
կութենէ ներք միայն ճանչցած ըլլալով եւ հինին
վրայ որ եւ է դադարաւ շունենալով՝ անոնց լա-
ւագոյնը զանազանելու անգոր է: Եւ ոչ աւելի քան
25 տարեկաններէ քանի՞ հոգ ու արմատ ունեցող
չքաւան դէմք կրնայ ծագակալ ըլլալ՝ որպէսզի ար-
ժէք եւ կէտ ներկայացնէին՝ հայրենի առեւելու
համար, իբր ուղղագրութեան վարդապետութեան մը
չիւնտրութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով) **ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ**
5.000.000 ԹՈՒՆ անուի պիտի զայ մինչեւ դեկ-
տեմ 1-ի վերջը 1923-ին Յրանալի ամսական
սպասումն է 5.500.000 Թոն:
ՍԱՀՄԱՆԱՐՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովը շարու-
նակելով իր աշխատանքները, որոշեց պարտաւոր-
ւելի հոգեկան թուր քաղաքացիներու քուէարկու-
թիւնը, սկսելով 20 տարեկանէն:

ՕՐԵ ՕՐԵՆ

Անունը վայրուկ

Մարդ մը բերին Մարտիկէն:

Բարեկամներէ մին, ժողովարար, ընկե-
րացի էր՝ բացատրութիւններ տալու համար, —
ինք դժուար թէ կարենար հասկնալ իր միտքը:
Անիմալայէն ճանչցայ, — ասոր տարի առաջ՝
խորհուրդ տուէր էի որ քիթը խնցի սորվի:
Բարեկամս բացատրեց թէ վերջերս շատ յանձ-
նապատաս զարմած է, մերթ Հայոց դրականու-
թեան քննադատի հովիթ կ'առնէ, մերթ հայ լեզուի
մասնագէտի ձեռք, մերթ...

— Ներողութիւն, ըսի բարեկամս, երբ Նա-
զարէթը եպիսկոպոսական քարոզներ կը կարգայ,
եւ Արմենակը քաղաքական ճառեր կ'արտասանէ,
շատ կը տեսնեմ որ, երբորդութիւն մը կ'ազմելու
համար Մարտիկոյ մէջ, այս մէկն ալ դրականու-
թիւնն ընտրէ իրեն համար բեմ:

— Բայց չափազանց տկար է իր հայերէնը:
Գաղափար մը տալու համար իր հայերէնագիտու-
թեան մասին՝ մանրամասն մը պատմեմ: Խափշիկ
պատմանի մը, — Նստաւոր անապատներէն, — հօրը
հետ համոզողութեան կ'ըլլէ դէպի Հոռոմ: Առաջին
օրէն, պատմանի կը ծանծարհայ՝ տեսնելով
որ իր վրէժն խոսող չկայ: Առաւուր մը, աւանակ
մը կը դադար փողոցէն: Խափշիկ պատմանի ծափ կը
դարնէ եւ կը պոռայ հօրը. «Հայրի՛կ, էլը մեր լե-
զուն կը խօսի»: Որովհետեւ անասունին եղանակը
ծանօթ էր իրեն՝ ի տղայ տիղց:

Լեզուները ճանչնալու այս ձեւով չէ՛ որ Հայ-
կազեան բարբառին մասին խօսելու իրաւունք պի-
տի տրուէ մեր նմոյշին:

— Հող մի ընէր, այսպիսիները յիսուն տարի
կ'աղմկեն հայ հրապարակագրութեան մէջ, բայց
հայ դրականութեան պատմութիւնը լուր անգամ

Երկնային փայտեր. 1. Թուճասիկ

(ՀԵՐՈՍՏԱՐՍԻ ՅՈՒՄԱՆԻՒՄ ԱՌԹԻԻ)

Հայոց պատմութիւնը կը յորդէ հսկանելու,
կտրիմելու քաղաքացիութեան արձանագրու-
թեամբ: Ուրֆայի զիջագործարարն ալ այդ լըդ-
կանի օղակներէն մէկը: Երեսուց տարի վերջը
կըր կը մտածեմ այդ պայքարի եւ փառքի օրերուն
վրայ, Հերոսները աչքիս առջեւ կուգան ու կ'անց-
նին նոյնիսկ խրոխտ եւ յանդուգն:

Այդ համեմատ հոգիին մէջէ՛ն՝ ահա Թուճասիկը
(Թուճաս) արհեստաւոր ընտանիքի գաւազ: Նուրբ
արհեստաւոր, սանտր շինելու տանի՝ իր սղոցին
երկր յեղափոխական հաստամբի վերածած,
բնիկ Ուրֆայի, ծնած 1880—85-ին, հպարտ իր ծա-
ղումով, միշտ կը կրկնէր «Ախու Սաքո Մից Գօգօ»
«Սարգիսին Միցի Գրիգորին եղբայրն եմ»:

Երբ Ուրֆայի այգեստանին դաշտաբնիկ ուղի-
ներուն վրայ փռուած խաղաղաւոր կարուանները
այգեղանցներուն՝ միջոյրտոր կը պայթեցնէին ի-
րենց հայրենասիրական երգերով, Սանտրանի եղ-
բայրները իրենց ուրախ ու զուարթ բնաւորու-
թեամբ կ'ողողէին ճամբուն երկայնքը:

Ահա համաշխարհային պատերազմ, Թուճաս
ալ զիտուր զնաց Գուռէմէի բանուորական վաշ-
տին մէջ: Դէպքերը թաւալղոր կ'ընթանային:
Ձերպայալում մտաւորականներու, երեսելիներու:
Թուրք իր ճիւղային ծրարքները սկսաւ դործա-
դրել: Գարա - Քէօփրի եւ Գուռէմէի հայկական
բանուորական վաշտերու ջարդը 1915 Օդոստոսին եւ
ահաւոր դէպքեր իրարու յաջորդեցին: Ջարդ,
սարսափ: Ամբողջ Միջագետքը սպաննանոցի մը
վերածուեցաւ:

Գուռէմէի սպաննանոցին Թուճաս իր ճարպի-
կութեամբ ու յանդուգնութեամբ կը հասնէր Ուրֆա:
Առաջին գործը եղաւ Միւրտի՛ն Եօթնեղալոյնի
տեղեկացանք դէպքերը:

Գուռէմէի եւ Գարա Քէօփրի մէջ սպաննուած
էին մօտաւորապէս 500 հոգի: Այս վայրերէն ճողո-
քածները ձերբակալելու տարտուակով կ'ուզէին
Միւրտի՛ն Եօթնեղալոյնի խումար ձեռք ձգել:
Միւրտի՛ն իր խումարով զիմաղդեց, 20—30 ոստիկան
ու ոստիկան զինուորներ կէս ժամուան կարճ եւ ա-
րիւնալի կուրէ մը վերջ՝ տասը մեղեւն եւ վիրա-
ւոր ձգելով անգէն ժողովուրդին վրայ յարձակե-
ցան, իրենց բորենիի զայրոյթը անմեղներէն առ-
նելով: Խառնիքներէն դէպքին 300 — 350 զոհեր
տուաւ Եօթնեղալին:

Բաժակը յորդած էր: Քանի մը օր վերջ, չո-
րեքաբար 15 Սեպտ. 1915, Թուրք վաշտը կա-
ռավարութիւնը վճած էր վերջ տալ ժողտանքի
ձերբակալելով: Հայոց թաղը ողողուած էր ձէրքէջ
եւ զանազան ազգի բորենիներով: Սանտրանի
բուռ տունը կեդրոնն էր թշնամյարձակողականին:
Թուճաս իր քիչներով առիւծի պէս կուրծք տուաւ
թշնամի գործներուն: Մինչ այդ Միւրտի՛ն տանի-
ներէն ցատկովով օգնութեան կը հասնէր եւ թշնա-
միւն կեդրոնացած ուժին վրայ յարձակելով՝ կը

չունենար թէ Ամբակումը եփեր է, Ամբակումը
դառեր է:

— Անունը Ամբակում չէ, Խարազան է:

— Խարազան: Կ'ընդունիմ որ բաւական յանձ-
նապատասութիւն է այդ անունը սեփականացնե-
լու: Կը պատմեն թէ Միւրտի՛ն Աղեքսանդր, Ասիոյ մէջ,
կը հանդիպէ իր զինուորներէն մէկուն, որ չի կր-
նար ցատկել տուակի մը վրայէն: Անունը ինչ է,
կը հարցնէ կատակելու համար: «Աղեքսանդր»,
ծէր իմ կը պատասխանէ զինուորը: Աղեքսանդա-
ւը, զայրացած, կ'ըսէ. «Կամ կը ցատկես այս ջու-
րին վրայէն, կամ կը հրաժարիս անունէդ»: Վերջը
ինչ կ'ըլլայ չեմ գիտեր: Գալով մեր Խարազանին,
ո եւ է մէկուն ներքին կը գտնեմ խօսել հայ դրա-
կանութեան մասին եւ արժեքի հայ հրապարակա-
գրութեան մէջ, բայց աններելի կը գտնեմ Խարա-
զան անունը սասնիկ նմոյշի մը վրայ: Ուստի հարկ
կը համարիմ որդարութիւն մը կ'առարկել:

Խարազան հին պարսկերէնէն փոխ առնուած
բարդ բառ մըն է, որ կ'ազմուած է խաթ (էշ) եւ
զան (զարնիք) բառերէն, ու կը նշանակէ «էշ ծն-
ծելու դործը»: Ընդդ այս ձեւով ունիւր դասական
բառը, նոյնպէս հին պարսկերէնէն փոխառեալ, որ
կը նշանակէ «էշ ծնծելու դործը»:

Արդ, կը հաստատենքու եւ իմացողութեանց
ներկայ օրերուն, ճիշդ չեմ գտներ երեք վանկ տալ
Մարտիկոյն այս պարունին: Մէկ վանկը բաւական
է, իր անունին առաջին վանկը միայն: Խար: Բայց
եթէ անպայման երկու վանկ կ'ուզէ, կրնայ
գործածել զեղջիկական ձեւով՝ Խարօ, սակէ՛ Ուոօ,
(Վարդանիւրդ ապահովարար մեզմէ փոխ առնելով՝
ունիւր) Խրօ, որ կը նշանակէ աւանակներու երա-
մակ):

Եւ հիմակ, Ուօ, «չնա՛ աղմկել ուր որ կ'ուզես»,
բայց մի՛ մոռնար բարեւ տալ Մարտիկոյններուն
եւ յիշեցնել, որ կնքահայր իրաւունք չմոռնան՝
ամէն անգամ որ քիչ կանչեն:

Երթաս բարով, եւ անունը վայրուկ:
ԱՐԱՁ

պարտադրէր զինաթափ ըլլալ: Այս վայրկեական
սպաննալիքին տակ, զինուոր եւ ոստիկան աղա-
շանքով գէնեցերը կը յանձնէին՝ մահէն ճողոքե-
լու համար: Միւրտի՛ն եւ Թուճաս գէնեցեր ատնելով
վեհանձնութեամբ ազատ կը թողուն փառքը:

Կէսօրին Մայր եկեղեցիի վեց ամիսէ ի վեր
լուծութեան դատապարտուած զանգակը կը զոյնա-
լէր զիջագործարար աղանջանի տալով: Մար-
տակուն էր որ կը հնչէր տխուր ու հատուկ, կը ցըն-
ցէր հին պարերու ըմբոստ ու ազատագրող հոգիներ-
ը: Թուճաս հարսանիքի մէջ էր. — Ախու Սաքօ
մից Գօգօ պտուղով դէրժէ դէրժ, տանիքէ տա-
նիք կը թռչէր, կը կուէր ու կը խրախուսէր:
Բնութեան զիտ լուծի տակ անքած, ճմրուած
Ուրֆային կը պտղիկար միահամուռ գրոհ մը տա-
լու համար: Երախայէս օրոշուած զիբերը յեղուե-
ցան: Պատանի, երիտասարդ, օրերու եւ կին միա-
խառնուած. աննախընթաց ետուղծ, յեղափոխա-
կան ու ազգային երգերը միջոյրտոր կը ձեղձէին:

Աննախաբ կուէր էր, գէնքով, ուռեղծով, աղ-
ուանելով, եղունգներով: Նրբասարդ, ծեր, կին,
երախայ թողոր, կրկնէ էին նետուած, ինքնա-
պաշտպանութեան փառաւոր էջ մը բանալով Հա-
յոց պատմութեան մէջ:

Հոս էր Թուճասիկ, իր զուռ ձայնով, «Ախօ,
Սաքօ մից Գօգօ», զիբէր զիբ, տանիքներէն,
զեռնախաղերէն արմիթի, թշնամիէն զոհ մը ա-
ւելի խելու համար:

Թուճասի վրայ պարտականութիւն դրուած էր
թշնամիին արագած մէկ դիբը օղը հանել, զի-
նքունս մոթիւն օգտուելով, ուժանակը մատուցել
պէս կուրծքին սեղան, կը տարդի թշնամի դիբ-
քին տակ, պատանի մէջ դաշտնով, — եղունգներով
ծակ էր մը բանայ ու իր գուրդուրով ուժանակը
կը զետեղէ: Սրտատարի արէթը կը վառէ իր մի-
բարկութիւն տակ, կը բռնկեցէ պատրուդը: Անոր
մէկ կայծէն արիւր կը խայտայ, արքաւան դոհու-
նակութեամբ կը վերադառնայ իր դիբքին մէջ,
անհամբեր կը սպասէ փրկաբար պայթիւնին:
Միւրտի՛ն հրահանգը կատարուած էր, թշնամիին
հինգ օրուան ամրացուցած դիբը քանդուած, —
հայ ռազմիկները իրական վտանգէ մը ազատ էին:

Ամբողջ մէկ ու կէս ամիս կուռեցաւ, պայքա-
րեցաւ պատմութեան համար, եւ օր մը ինչպէս զէն
ի ձեռքին, պատուոյ պատնէշին վրայ: Հայրենի
խնկարդը հողը ծծեց անոր կարմիր արեւը, 30—
35 տարեկան կանանց հատակին:

Յ. ՀԻՍԱՅԱՆ

ՅՐԱՆՍՍԱՅԻ ՄԱԿՐԱՅՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ մասին
զեկուցում մը տալով Լոնտոնի մէջ, դատական
նախարարը հետեւեալ թիւերը հարդոց,— Ամ-
բատանուած են 101.000 հոգի, դատուած՝ 60.000,
անհետան դատապարտուած՝ 2500: Այս վերջինե-
րու կէսին մահապատիժը դրձարդուած է: Մահա-
ուան դատապարտուած են նաեւ 50 կինը, բայց ո
եւ է կնոջ մահապատիժը դրձարդուած չէ:

Ուրեմն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ իսկ
սառն եղաւ, համաձայն Մոսկովայի հետադարձական
գործակալութեան զեկոյցին, որուն պաշտօնական
քննարկը հրատարակեցին Կիրակի օր։

Մասնակցելով Ռ. Հայաստանի 25-ամեակի տո-
նակատարութեան, Գեորգ Զ. յետոյ օւնկնադրու-
թեան կ'ընդունի մամուլի ներկայացուցիչները, եւ
կը խոստարարէ։

« Մեր մտածումները Արտասահմանի Հայա-
յաւ մասին եւ մեր ստացած բազմաթիւ նամակներն
ու հեռագիրները համոզեցին մեզ քեզ պէտք է դի-
մանք Սրբ. Մեծ Պետութեանը Առաջնորդներուն
— Սրբաւորին, Թաւմազին եւ Եփրեմին — խնդրելով
որ վերջ տան բազմապարսպ հայ ժողովուրդին հաւ-
նալի գործունեւ պատկան մեծ անարարու-
թեան։ Մեր դիմումին մէջ, մեծ խնդրեցինք
արժուրբիդ կողմէ քննարկատուած հոգիքը եւս ազ-
նալի եւ վերադարձուելով իրենց օրինաւոր տեղի-
քուն, կցուին և Հայաստանին։

Նախորդ Մեծ Պատերազմին ալ, Գեորգ
կաթողիկոսն էր որ Թաւմազին կը հանդիսանար
հայ ժողովուրդի բազմաթիւներուն, միեւնոյն մեծ
պետութեանց առջեւ։

Այն տունը շատեր էին «Մեծերը», իսկ անոնց
Առաջնորդներն ալ՝ բոլորովին տարբեր մարդիկ,
թէ անուններով եւ թէ վարչական կարգաւորումով։
Բոլորովին տարբեր միջոցներ մը կը տիրէր,
այն տուն։ Եւ մարդիկ աւելի բաց եւ խօսեցին։
Ինչ աւետարան հաստատեցին, թէ պատերազմի
ընթացքին եւ թէ զինադադարի չըլանին։

Թերթ չմնաց, որ Հայկական բաժին մը չունե-
նար։ Հայաստան տիրեցի զէջերով։ Պերճախի
ճանաչեալ եւ յանձնառութիւններ՝ ինքզինքնաշնորհ
ընեցին։ Ոչ միայն պարզ էր անսխալանքով, այլ
եւ պատասխանատու նախարարներու բերնով։

Եւ ունեցանք Սեփոյի զանգագիրը (10 Օգոստոս
1920)։ Մագաղաթ մը՝ պարտ ու պատգամ խորա-
գրութեամբ եւ չղջողուն ստորագրութիւններով։
Մագաղաթ մը որ Թաւմազին կամ Սեփոյ յայնճա-
պակիներուն չափ ալ չգրեմացաւ։

Այսօր լուռ են Մեծերը։ Լուռ է «Մեծ Մամու-
լը»։ Հայկական Դատի մասին կը խօսուի լու-
րերու կարգին։ — այն ալ, ընդհանրապէս կարս -
Արտասահմանի տեղի։ Աւելի շատ՝ ամերիկեան եւ
Արեւելեան երկրներու մէջ։

Իսկ լուռ են, ամենանաղ, բուն իրաւասունե-
րը, որ Երեւոյնը։ Ո՛ր Միութեան եւ Հայաստա-
նի մէջ անպատ, Ժողովրդային տարբեր, եւ Թեր-
թեր են որ ինչիւր կ'արժանանան պարբերաբար
Աւելի շատ՝ իրենք արձագանք։

Գոնէ մենք, մինչեւ այսօր, շտեմանք որ եւ է
պաշտօնական յայտարարութիւն — չենք ըսեր
յանձնառութիւն — պատասխանատու վարչիներու
կողմէ։

Անշուշտ անոր համար որ՝ այսինչ Մեծը չի
դիտար թէ ինչ կը մտածէ դիմացինը։ Ամէն մէկն
իր զաղտնիքն ունի, անխափանցելի՝ հասարակ
մահկանացունքուն համար։

Վարդգրդը պիտի բացուի, մերձապէս, Մոս-
կովայի խորհրդաժողովին առթիւ (15 Դեկտ.)։
Ինչոք զաղտնիքները — խաղաթուղթերը — սե-
ղանի վրայ պիտի դառնան, ինչպէս կը պահանջէ
Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը։

Այս անգամ, բուն Գլուխները չեն որ պիտի
խորհրդակցին, այլ իրենց փոխանորդները — ար-
տաքին դործերու նախարարները։ Եւ սեղանի վր-
այ կայ ծանրակշիւ հարց մը — Հիւլէական ուժ,
որ կառկածի միջոցով որ ստեղծած է, փոխա-
դարձաբար։ Կան տակի բարդ խնդիրներ։

Կը մնայ սպասել խորհրդաժողովի ելքին, որ
եծծապէս պիտի աղէ պատկանի Հայաստանը
արին փայլ։ Գոնէ հարթելով ճամբան՝ խաղաթու-
թեան դանակներուն եւ սերիչ հարցերու լուծ-
ման համար։

Մինչ այդ՝ զայսպէս եւ յուսալի։ Ինչպէս բո-
լոր փոքր ժողովուրդներուն, նոյնպէս մեզի հա-
մար, որ անպատ համբերութիւն ունինք։

Սպասեալ եւ յուսալ չի նշանակուի յօրանջի
կամ բազկատարած արթնիչ, այլ զործել անվհատ
եւ յարատեւ, համախմբելով պիտանի տարրերը։
Ի՞նչ շատ նեղ օրեր պիտի տեսնենք, բարոյա-
կան թէ նիւթական հագործում։

Այստեղ, մինչեւ որ Մեծերն ալ խօսին, —
Երեւոյ կամ Հիւլէոյ։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՍՓԻԻՈՒԲ

(Շար. Կիրակիի քիւն եւ վերջ)

Բ. — Երկրորդ հիմնական եւ արմատական բա-
նկարգաւորումը՝ զոր Հայաստանի գրական ղեկա-
վարութիւնը պէտք չէ դառնալի կատարել՝ արեւ-
ելյան լեզուի մէջէն լիարժեքի է օտար բառե-
րու, արտաքին տեղիքի արժեքի կը վերադառնալով
հայաստանի լեզուին։ Հայաստանի լեզուին մէջ
պարզութեամբ ունենալով՝ Սփիւռքի մէջ
գործածուող եւ լեզուական կատարելագործ
բարձ-
րութիւններու հասած արեւմտահայերէնը, որ կա-
րող է դիտարկեալն ու պարզութեան ամէն ճիշդե-
մէջ, իմաստասիրութեան միջոցով հոգեւորաւ
թիւն, ամէն զարգացող եւ իմաստ՝ իր նորութեան
միջոցով վերջնապէս թիւն՝ արտայայտել, առանց
հրեքեց անպարսկաւ, մինչեւ անգամ յայնչեւ զար-
գանցելով եւրոպական լեզուներու բառաթիւերը՝
իր բարձրութեան տարրերն ալ հնչուն եւ բարձի-
րանք կարողութիւնով՝ չի նետուի բառի պակա-
ւէ, բայց հազուադէպ մասնագիտական բառերէ,
որոնք կամ կը դարձնուին, կամ օտար լեզուէ մը
բառը անփոփոխ փոխ կ'առնուի։ Այս պահանջը
յատուկ է ամէն լեզուի։ Ինչո՞ւ նոյն չեն Հայաս-
տանի արդի գրականութիւնը, ինչպէս յայտնեցա-
նել Մշակի դպրոցը, հակադարձօրէն Մուրմի
դպրոցին անհիմնիկ նկատումին՝ վերականգնա-
ցիւնը նախամշակեան արեւելահայերէնը, որ հա-
մէ փրկուած էր կիսովին միայն հայերէն ըլլալու
այլապէս լեզուական պարզութիւն։ Ուրիշին կործան,
պէտք է վճռական լուծուի թէ՛ հայերէն լեզուի
մէջ մտաւոր իրաւունք չունին աշխատանք տարա-
գով այն օտար բառերը՝ որոնք համարօր հայերէն-
ները կ'աւ, յամայն նրբաքննող հիշող բառով։ Ին-
չո՞ւ ինչպէս սա անհիմն տանիքներով մէջը
— Պոլեզա (բանաստեղծութիւն, զերթում)՝
աղագրական, աղագրական (բանական)՝ քն-
նարկական, ինտուիտու (հաստատութիւն,
հիմնարկութիւն), ունիվերսալ (համապարսպ),
նոստալիզմ (հանրապետութիւն), էվոլյուցիա՝
որուն դէմ անհ հինգ բառ, անտիտիւնները նրե-
րանքներով (յեղարկութիւն, եղարկութիւն, բա-
րեղիկութիւն, յոսիչութիւն, չըլափոխութիւն)
եւ այսպէս անհամար ուրիշներ։ Այս կատակե-
րութեան դիմումն պահանջ չղագրին Բաֆի,
Մուրացեան, Լէօ, Շիրազեան, Ամարեան, Բա-
սաւակեան, Աղայեան, Վարդապետ, Փափաղեան
եւ զեւ այնքան ուրիշներ, արտադրելու համար ար-
եւելահայ գրականութեան լուսաւոր չէրը։ Հի-
մա՞ ինչու պահանջ կը դրացուի։ Ուրիշ լեզուի մէջ
օրինակը կամ այս ծաղրելի պատկերին։ Անոր
հեղինակները ինչ պիտի ըսէին արեւմտահայ գրա-
դէտի մը՝ երբ ան իր գրութեան լեզուն թուրքերէն
բառերով։ Աւելի քան պահանջ է թէ՛ ոչ մէկ փա-
սով պաշտպանելի կողմ չունի այս հիմնական
արեւելահայ գրական դէմքեր եղող հեղինակներ
աշխատանքներուն իր ճշիւն զինակցութիւնովը
քառորդ դարու անողորմ պայքար մղեց եւ իբր
արդիւնք յաղթանակին՝ արեւմտահայերէնը տիրա-
ցաւ իր բնօրէն զիմարդին, այն լեզուն, որով
խորապէս հային, բնատուր միջ չեղող գրականու-
թիւն մը ծաղկեցաւ մինչեւ խորհրդային յեղափո-
խութիւնը։ Ամէն սեռեր ընդգրկող այդ գրակա-
նութիւնը, քայլով դէպի արուեստագիտական
կատարելութիւն բարձրացող բոլոր ճամբաներէն,
չկարծեսցաւ երբեք օտար բառերով փետրապար-
զուելու արուեստին։ Ինչո՞ւ հիմա միջին հակումը
կը ցուցնեն դէպի այդ քաղաւած դպրոցը, որ
ծնունդն է քրմականակա - ուսումնական պաշտի
հա-
մայարականներուն հայերէն տկարութեանը
ընդ մըն ալ՝ ժամանակի երեւոյթ՝ անոնց սիրա-
մարդի թիւեւորակութեանը։

Այդ աշտարակը դիմումն իրենցող լուսամիտ
հեղինակներու ստեղծած լեզուն այնչափ անթիւ
հայերէն լեզու հանդիսանալ որ՝ արեւմտեան Հա-
յերի արեւելահայ հեղինակներ լափող ընթերցողը
ներ դարձան, առանց որ եւ իրողումը կիւրու
արեւելահայերէն տարբերութիւնէն, որ այդ հե-
ղինակներու գրչին տակ անհիմնութեան կը վի-
րածուի ու կը լուծուի, գրեթէ կը չըսան։ Որով-
հասեւ այդ դպրոցին հեղինակներուն դրած լեզուն
անբերի հայերէն է, հայերէն՝ ուղղաբարութիւնով,
հայերէն՝ բառերով։ Մինչդեռ Հայաստանի դպրո-
ցին լեզուն թերի հայերէն է, ուղղաբարութիւնով ու
բառերով։

Յիշուած տուեալներով՝ երկու ճամբաներու

ԹՈՒՐԿԵՐԸ ԵՆ ՍՐՏԵՆԵՂԻՆ

ՀԱՅԿ. ՊԱՀԱՆԶՆԵՐԷՆ

Ռեպորթի Թղթակիցը կը հետադիւրէ լուսաւորա-
յին Գ. Վերնիկովսկի, խորհրդային գեղարու-
կիտակի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ
Թուրքիոյ արտաքին նախարար Գ. Հասան Սա-
քալի հետ։ Կ'ըսուի թէ խօսակցութեանց նիւթն
էր Գոլոյ հակաբողոքեկ ուսանողներու վերջին
ցույցը։

Նոյն գործակալութեան Գոլոյքէն թղթակիցը
էր զոր թէ Թուրքիան այժմ սպառնալիքի տակ
է Դիւսիս-արեւելքէն՝ հայկական խնդրումէն, հա-
մաբարեւելքէն՝ քիւրտ փոքրամասնութեան
խնդրութիւններէն, իսկ Դիւսիս - արեւմուտքէն՝
պղկարական գործի համախմբումէն՝ Պրքական
սահմանագիւլիսին վրայ։

Այս կացութիւնը եւ Թուրքիան զարնադիր
լուսաւոր մէկ ամիս առաջ այլեւս յոյս չեն
տար յայն գորացրուածի մը, այս օրերս, մինչ-
դեռ Կրկին տեսնական վիճակին ծանրութիւ-
նը այդ կը պահանջէ։

Հայկական խնդրումը, Թեւեւ քիչ մը մեղմացած
կանտոնի խորհրդաժողովին ի վեր, Թուրքիոյ
անքին կ'երեւայ տեսակ մը «նշում» ընդունի
տալու հիմար խորհրդային առաջարկները՝ նե-
ղիցներու (խաղախնայներ), կարս եւ Արտաքինի
եւ Թուրքիոյ միջազգային քաղաքականութեան
բարեփոխման մասին։

Մէջ այս ելքին յանդէմ կողմ, կը մնայ հետեւ-
յան։ Երտա՞ն է Հայաստանի գրական ղեկաւա-
րութեան որոնքըրած ուղղութիւնը, Սփիւռքի Հա-
յութեան հոգին դէպի Հայրենիք սէրը ներդա-
նելու տեսակէտով, նկատելով որ գրականութիւնը
(շօտքի) կամուրջն է դիւստրալայն աղակներուն՝
որ կոչուած է հայ ժողովուրդին երկու հատուած-
ները իրարմ մօտեցնելու, իրարմ զօղելու, հա-
մաժողովուրդ։ Ո՛ր Հայաստանի պետական արդի քա-
ղաքականութիւնը ըլլալով Սփիւռքի Հայութիւնը
իր ապագայ ազգաբնակչութիւնը նկատելով, անոր
դեռ խօսքը կամուրջ ստեղծելու սա երկու միջոց-
ներէն ո՞րը ճիշդ կը դառնայ, Ա. — Իր լեզուն
վանդադորէն պարտադրելով թափանցելի «նե-
ղիցներ» Հայուն հոգին, Բ. — Արտաքինի
թիւն իր արդի լեզուն՝ խօսիլ (գրել) այն արեւե-
լահայերէնով՝ որուն շնորհիւ լուսաւորա-
յին Սփիւռքը լեզուն արեւմտահայութիւնը եւ որուն
եւ իր լեզուն միջին տարբերութիւն չի զննար ան։

Անիմալանքին կերպով ստույգ է թէ՛ առաջին
միջոցը քնարեր ցնոր է։ Ան ոչ միայն տառի
զգրական արդիւնք ծնցնելու, այլեւ դիւստրալա-
սալի արդիւնք լուսաւորաւորում է Որովհե-
տեւ, եթէ կ'ուզենք ինքնաբերական օրորով
չընանալ եւ իթէ կ'ընենք մեծ ճշմարտութիւններ
լսելու քաղաքական ճանդործին պատասխու-
թեան հանրաբարելի իրաւունքին, պէտք է քաղ-
աքաղական յայտարարել թէ՛ Սփիւռքի Հայութիւ-
նը՝ մեծով պղտիկով՝ մնած արեւմտահայ հիւսնա-
լի աշխարհական եւ տիրապետական անոր ան-
փոխանակելի հմայնքներով, երէկ չկարողաց, այ-
սօր չի կարողաց եւ վաղը չգիտարարաւ պիտի
չկարողայ՝ հակառակ իր բուն փափաքին՝ Հայաս-
տանի արդի հայերէնը, քանի տարի ալ որ իր դիւ-
ստրալական այդ կործանով։ Եթէ քրմակով կար-
դայ իսկ, վայելելով պիտի չհաշակէ նիւթը, շղա-
յանալով ձեւէ։

Իսկ այդ լեզունով գրե՞լ պիտի լիորձէ իսկ
Ուրեմն բացարձակօրէն ծիւղական արդեւք, ան-
տարակուսելի կերպով։ Հետեւաբար, գաղափա-
րական - հոգեկան ծուլումի պարկաւ՝ ժողովուր-
դին երկու հատուածներուն միջեւ, ճառարական
կալուստի մէջ։ Ուրիշ երեւոյթ է անդիւր խա-
ղաքականութեան լուսնումը՝ որ երկու կողմէն ալ
անկեղծ է ու արտադիւր եւ որուն հրահրումին լանք
ինչպիսիւն չէ։

Երկրորդ միջոցը, անտարակուսելի կերպով
բաժնումն է պարկաւքին, հետեւաբար ժողովուր-
դին երկու հատուածներուն մասաւորապէս - հոգե-
կան գրկընդխառնումին զլիսաւոր պայմանը, որ
կոչուած է նաեւ իրադարձել ընկերային համաձու-
լումը։ Այս չէ՞ ուղածը Հայաստանին։

Հայաստան պահանջը է, որեմն, փութա-
ցնել այդ լիւրտիւրտ ստեղծումը։ Ուրիշ ամէն
դեղեւում, ճիշդեւում, վարանում, դանդաղում՝
նպատակէն հեռացնող անարժանացում է։ Իստակի
կատու է։

Առանց յանգուլք չարժանի, կրնա՞յ պար-
տկոյի Հայաստանի անտակամ քաղաքականու-
թեան իր գրալիմ վեկալարութեամբ դիմարկուն մի-
ջեւ առկալի ցցուն հակադարձութիւնը, որուն խոր ու-
ղարկութիւն սեւեռելու ժամանակ է։

Եթէ իրաւան հոգեբանութեան անհաշտ միա-
բերու գտնել իսկ հնչեն այս անհաշտիկի ջշար-
տութիւնները, պատմութեամբ համար պէտք է ին
արձանադրուի անտեղ։

ԵՆԱԳԻ ԱՐԹԷՆ

Նշանակալից իրողութիւն մը. Պոլսորէջի ռուս զինուորը իր վերջին օրերէն մէջ որ եւ է ակնարկ չընթան հայ տարազգիներու պահանջներու մասին, մինչդեռ խորհրդային անձինքն եւ մամուլը լայն տեղ տուին ասոնց. Ասկէ կ'ենթադրուի թէ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մէջ փոփոխութիւն տեղի պիտի չունենայ ասոնք մը:

Իրանի անկախութիւնը

Իրանի կառավարութիւնը իրական 10ին կողմը ռազմական ամբողջ աշխարհի, թախսանագիւն կը լսողը որ երեք մեծ պետութիւնները զաւան իրենց զորքը, կարելի եղածին չափ շուտ, համաձայն թէհրանի յայտարարութեան: Վարչապետ Հաքեմի այս առթիւ բացատրեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Իրան պէտք է կատարեալ ազատութիւն վայելէ, որպէսզի կարենայ զորանգրեց քաղաքացիականը: Կառավարութիւնը պատրաստ է ասէ՝ ապահովութիւն տալու իւր մարտիկներն եւ առ հասարակ բոլոր ազգերուն:

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ զերազդոյն խորհուրդը մը կազմուած է, ուսումնասիրելու համար Ատրպատականի գիւրդերու խնդիրները: Կառավարութիւնը միշտ մտաւոր է այդ նախագիւն կազմութեան մասին, եւ առջին կը նշատէ պէրձեր կատարուած զեղարկութիւնները, որ յաջորդապէս շատեալ էր համայնապէս ազաւորելու Փէշավարի Լուրի մը համաձայն, կառավարական զորքը ստիպուեցաւ պաշտպանական զինքները մէջ քաշուիլ Արտեպիլի մէջ, թաւրիզէն 200 քիլոմէր հեռու, զիսպարելու յատու զինուորատուներ յարձակման:

ԴԱՆԻ ՍԷ ՏՆԱԿ

20Ի. ՏԷ ԳՍԼ առջի օր ձայնասփիւն ճառ մը խօսելով, պարզեց Թրանսպիր խորքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Անկախութիւնը իւր մարտիկներն եւ մ. Լաւանքներու յարաբերութեանց, զօրավարը յայտարարեց, — զայսօրուան աշխարհին մէջ, երկու շատ մեծ պետութիւններ զան, եւ ասոնք կը դառնանք երէտ երկուքին մէջ: Կը բաժնէ քաղաքացիական զբաւ կամէ, հասկնալու համար թէ այս կազմութեան մէջ մեր կենսական շարքը կը պահանջէ խստորէն պահելու եւրոպական շրջանները: Հեռանալու, կ'ընդունէ բարեկամութեամբ իրարէն — որքան կարեւոր ունի մեզմէ — զէպիլ արեւելք եւ զէպիլ արեւմուտք — աշխարհը բաց եւ ձեռքերը ապաստի իր քաղաքները կը դարձնեն թէ զօրավարը զիտակցորէն լուս մտցնելու մասին, որպէսզի բաց շուտ մը ձգէ ապագայ կենսակցութեան համար: Իրենց իրենց քաղաքականութեան առթիւ, զօրավարը յիշելով կատարուած բարեփոխումները, յիշեցուց իրենց նշանախօսքը: — ասկիւնութիւն, արտաքինութիւն, միտ իրեն:

Նիւրնպիլի կ'ըստարարութեան Բէ. օրուան նիստին մէջ, կարգադրուեցան զանազան փաստաթուղթեր, որոնք կ'ապագայունեն թէ իւր մարտիկներն զէս յարձակումը ծրագրուած էր 1940 Դեկտ. 15ին: Հիմնէր զը յոսար չորս ամիսէն վերջացնել այս պատերազմը:

Լեւերի վարչապետ ԿԷ ՎԵՐԱՆԵՆ քարտեք: Դարաքին 400,000 ընկերները ամէն օր իրենց ձեռքերով, քարտեքներով եւ իրենցով կը փորեն աւերակները եւ կառուեն մէջ կը լցնեն, ցուրտին եւ ձիւնին տակ, պատասպան մը ճարելու համար: Անոնք արշալոյսին կարգադրուիլ Լեւեր յանկարծ փողոց կը թափին 17,000 փլած տուներու աւերակներէն: Անոնք իրենք բնակարան ունին մասնաւոր եւ զինուորական հիւղակներ: Ոչ տալու թիւն կայ, ոչ լոյս, ոչ ալ ջուր: Մասնաւորներու կարծիքով, տարբ տարի պիտի տեսնէ վերաշինութիւնը: Շատ քիչ խառնութիւն մնացած են վարչապետի առեւտրական կեդրոնին մէջ: Խ. Միւրթիւնը կը ճարէ շինանութիւններ 50 առ հարիւրը եւ ուս մասնագէտներ կ'օգնեն:

Խ. Միւրթիւնը հնգամիայն նոր ծրագիր մը կազմած է (1946—1950), ամբողջական վերակազմելու համար երկրին տնտեսական կենտրոնը: Պիտի նորոգուին երկաթուղիները 45,000 միլիոն երկար նոսրեման, զարկ պիտի տրուի կենդանակապման, Մոլոթովի հոկայ զործարարի օրակէս հազար ինքնաշարժ պիտի արտադրէ, կառուի նոր զործարաններ պիտի կառուցուին, բանուորական բնակարաններով, Ուկրաինայի, Սլովակիայի Իտալիոյ եւ Վրաստանի մէջ, մեծ զարկ պիտի տրուի

ցորենի արտադրութեան եւ անասնաբուծութեան, հազարաւոր օդանավներ պիտի յատկացուին քաղաքային զործածութեան, պիտի ծաւալի առեւտրական նաւատորմը, մօտ հինգ միլիոն նոր տուներ պիտի շինուին եւ:

ԱՌԻՆԻՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա մերթաւ են յունական կառավարութեան առջարկը երեսի. ընտրութիւնները 1946 մարտ 31ին ընտանգելու մասին: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, ինքզինքները կը խորհին ընդհ. դրածուել հոյակել կենտրոնականութեան, ջուրի եւ ուրիշ կենսական սպասարկութեան մէջ, ստիպելու համար կառավարութիւնը որ ընդհ. ներքում չնորհէ:

ՌՈՒՐԻ ԱՌՈՒՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ աւելցնելու եւ աւելի մեծ քանակութեամբ անուի Թրանսա փոխադրելու համար քանակցութիւններ կը կատարուին Թրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Կը յուսարուի թէ կազմութիւնը պիտի բարեղի մինչեւ տարեկան: Մ. Նահանգներն ալ պիտի փութան ցնին անուի ստաբուլը:

ԱՅԻՐԵՐԸ կ'աւելան Լոնտոնի մէջ, ինչպէս փորիլը եւ ամերիկեան մեծ քաղաքներու մէջ: Հաղաքաւոր ռուսիկները հետապնդումներ կը կատարեն գիւրդի ջրերէ: Վերջին շարքներու ընթացքին 70,000 ոսկի դրամ, զօհարեղէններ եւ: Կողոցուած, առեւտրութիւններ եւ բռնութիւններ կատարուած: Շատ մը շարագործներ մասնաւոր խումբեր կազմած են, ոճիւրներ զործելու համար: Փարիզի թերթերն ալ կը գրեն թէ երեք ամսուան մէջ (Մայիս, Յունիս, Յուլիս) 45 սպանութիւններ կատարուած են գիւրդանց: Երկու տարուան մէջ, միայն մէկ գիւրդ անցած է առանց բռնութեան (1945 Դեկտեմբեր 5էն 6ի գիւրդը): Սե լուկայով ատրանական կը ծախեն 2000ֆր.:

ՌՈՒՍ ԵՆԹԱՍՊԱՅ ՄԷ ՍՊԱՆԻՈՒՆԵՑԱԻ Նիւրնպիլի մէջ, Դեկտեմբեր 8էն 9ի դէպքը, իր վարած կառքին մէջ: Կը տեսնէ թէ մարդասպան ամերիկեան համապագիւտ հազաւէ չը:

ԱՐՏԱԿԻՆ ՆԱՍԻՐԱՐՔ. Պիտո ճառ մը խօսելով Անքիլի մէջ, յայտարարեց թէ «մեր դրացիներուն հետ համաձայնութիւններ պիտի կնքենք որոնք ուղղուած պիտի ըլլան իւր միտին զէմէ: Այս առթիւ նախարարը նորէն կրկնեց թէ Թրանսա պիտի ընդունի որ եւ է որոշում որ կը որոշի առանց իր մասնակցութեան:

ԵՐԻՐԱՅԻՆ 8 ՄԻԼԻՈՆ ՀԻՐԱՆԵՐԷՆ Գուկէն միլիոնը շարքուած են հիթլերական իշխանութեան կողմէ, համաձայն ամերիկեան տեղեկագրի մը: Նախագիւ 1,500,000 շինաներէն 350,000 կը դրոշուին Անգլիա, 1175,000 Թրանսա, 80 հազարը Լեւանտան, 300,000 Թրանսայի, 65 հազարը Գիւրմանի, 150,000 Թուրքիա, հարիւր հազարը մասնաւոր կայաններու մէջ (ամերիկեան շրջան), 20 հազարը Խոյսիլ, 12 հազարը Զուրիքիլ:

ԱՐԵՐԻՆԻՅԻ 20Ի. Փիթլը, որ վճարական դեր կատարեց Թրանսայի ճակատամարտին մէջ եւ որ վերջերս պաշտօնակն եղած էր, ծանապալս պիտուեցաւ Մանհայթի մէջ (Կերմանիս), իր ինքնաշարժը դարձուած ըլլալով ուրիշ ամերիկեան կառքի մը:

ԵՆԻՐԱՅԻՆ ՀՈՍԱՆԱՅԻՆ հետեւանքով, փարիզի նամակատուններուն բացման փառքին ալ փոխուած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆԱՆԵՐ Լեւանտանէն փախչելով Գերմանիա կ'ապաստանին, անպանելի դառնելով կենտրոն: Իրենց պատմութեան համաձայն, Լեւերը հրոսակածներ կարգելով, կը հաւանեն եւ կը սպաննեն Հրեաները: Շատեր կ'ըսեն — լեւեր կարմիր բանակը չըլլար, մէկ Հրեայ չէր մնար Լեւանտանի մէջ:

ՊՈՒԼՍԱՐԻԱՆ ԱԼ հանապետութեան պիտի վերածուի, Հետեւելով Եւրոպայի: Այսպէս պիտի աւելնայ «Ռուսիոյ» թաղաւորներու թիւը (Եւրոպայի, Ռուսիայի, Ապստոսի, Եւրասիայի): Հոնապարհ եւ Աւստրիա եւս դահաժառանգներ ունին որոնք տարիներէ ի վեր կը սպաննեն:

ԳՈՒՆԱՆԵՐ

ՍԷՆՔ ԵՐԻՔԷՆ Աղբ. Ընդհ. Միութիւնը Խ. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութիւնը կը կատարէ այս շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, իրկուան ժամը 20ին, 27 rue Elisee - Reclusի սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾ ԶԱՇԱՐԱՆ

ՏՅՈՒՆՆԵՐ ԳԼԵՄԱՆ ԵՒ ԳՈՒՄԱՆԵՆ 6 rue Maubeuge, Paris (9), Metro Cadet, Notre Dame de Lorete: Tel. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդներ, պոսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջուրկահար ձարի, զանազի Պողոս, ուսի Ալֆոնս եւ երգի: Իրթալը կը նուազեն եւ կ'երգեն հայկական եւ առեւելեան երգեր: Գոց է Զորեքաթի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրուի նախապէս ապահովել իւր սեղանները:

ՏԱՐԱԲԱՆՏ ՍԻՄՈՆԻ ՅԻՇԱՍԱԿԻՆ

ՄԱՐՏԻՆ — Հէք Սիմոնը, անգլանիկ դասակն էր Սեքսստիոյ Դաւաթի Կիւղէն համեստ ընտանիքի մը, Պ. Յարուելին Լավազանեանի: Մնած էր 1921ին:

Սիմոնը համեստութեան եւ պարկեշտութեան տիպար մըն էր մեր շրջանակին մէջ: Երեսուցի երիտասարդ մը: Սպանուեցաւ Դիմադրական կրօններու շրջանին (4 Սեպտ. 1944), Տիւնքի մէջ, իր հինգ ընկերներով: Չանց կ'առնեմ սպանութեան պարագաները, մտաւ ըլլալով որ շատ մօտիկ սպառնալիք մը մէջ արդարութիւնը իր տեղը պիտի գտնէ եւ այն ատեն պիտի գտնուին արտաւայրեանիցներ, անոր անմեղութիւնը անգամ մը եւս հաստատուելու եւ ոճարգործներուն դիմակը պատռելու համար:

Հանգուեցանք մարմինը, որ 4 Սեպտ. 1944էն մինչեւ 25 Նոյեմբեր կը գտնուէր Տիւնքի տեղական իշխանութեան արտօնութեամբ փոխադրուեցաւ իր բնակավայրը, Սէնթ Մարիէի: Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 30ին: Մարկեպաններով իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Հ. Յ. Դ. «Համադաւաճ» խումբը, Հայ կարմիր Նաշը, Հայ Հայրենասէր Երիտասարդաց Միութիւնը եւ քաղմարիւ արտաւաղապաններ, ընկերներ եւ հայնակիցներ: Հարիւրաւոր հոգիներ կը հետեւէին Հէք Սիմոնի զաւաղին որ ծածկուած էր զինուորական իշխանութեան կողմէ զրկուած Փրանսական եռագոյնով: Մինչեւ Սէն Փիէրի դերձմանատունը, բարեկամներ փոխ ի փոխ ունեւում վրայ կրեցին մեր սիրելի Սիմոնը: Յետոյ հայերէն ուղերձ մը կարգաց ընկեր Սահակ Նապալեան, իսկ Փրանսական ուղերձ մը՝ երիտասարդ ընկեր Պարզեւ Զաքարեանը, խորապէս յուզելով ներկաները:

Մերէն Սիմոն (Աղաջան), ճիշդ է որ ոճարգործները զդատեցին լեզ եւ յաւիտենապէս բաժնեցին մեզմէ, բայց միտաւ եղի որ այդ արմատն ծրլոյ նոր բողոքները պիտի ըլլան աւելի յանդուրդ եւ քաջ, մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ:

Հանգիստ ոսկորներով եւ միտքարութիւն ծնողեր: — Միկրոնջ Մատոյեան

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ (Յալալաճ). — Նոյ. 24ին ընկերահամակրական ինչոյ մը տեղի ունեցաւ Bourg-les-Valenceի ընկերակրականներու սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Քրիստափոր Վոմիէնի եւ մասնակցութեամբ Տ. Ֆ. Ի. Օ. Պատուոյ սեղանին կը մասնակցէին Bureau Federalistտանակէ մը ընկերակրականներ, ինչպէս եւ Bourgի քաղաքապետը որ սերաժաւոր արմադրած էր սրահը: Բացումը տեղի ունեցաւ Marcellaisenի եւ «Մալի Բան»-ի մը: Օրուան նախադաճը, ընկեր Գ. Քիւրէնեան հանդէսին քաղումը կատարելով, Փրանսական հայերէն քաղաքային տօնակատարութեան նշանակութիւնը, Դաւանակութեան եւ ընկերակրականներու միջեւ եղած յարաբերութիւնները 1907էն ի վեր: Այս առթիւ յարգանք եւ երախտագիտութեան յայտնեց բոլոր անոնց որ ինկան ապաստանութեան ճամբուն վրայ, Փրանսացի թէ Հայ: Օրուան բանախօսներն էին ընկեր Ա. Պոյաճեան (Ռոմանի) եւ Եր. Դասեան, որոնք համառօտակի պարզեցին Դաւանակութեան զործունէութիւնը: Ընկեր Աւաղան կարգեց Փրանսիոյ ուղերձ մը: Ընկեր Մարտիան՝ հայերէն: Գիւրդուեցաւ բաժին ալ ճոխ: Եղան հայերէն եւ Փրանսերէն արտասանութիւններ եւ երգեր: Հիւրերէն Պ. Gohia քանիցս երգեց Փրանսերէն կառքեր: Ընկեր-վարկաններու կողմէ խօսեցան քաղաքային Quartier, Vachet (maire de Bourg - les - Valence) եւ Tourvielle, համակրանք յայտնելով: Հանդիւր վերջաւ կազդուրիլ սպասուրութեամբ: Գ.

ՓԱՐԻՋԱՆԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՏԵՐԱՆՈՒՄԸ

16 Դեկտ. կերակի ժամը 2,30ին Սալ Եիթի մէջ, 28bis rue St. Dominique, metro Invalides: Մասնակցութեամբ Մ. ԵԱՆԱՐԻՆԻՆԻ կը ներկայացուի յայտնի թատերադեր՝ Պեռնէյալի ՍԱՄՍՈՆ կամ ԲԱՐՍԻԼԻՈՆ ԲՈՆԱՎԻԿԻՐԸ, ընտանեկան տուն մ'արար, (Թարգ. Տ. Նշանեան):

Տոմբեր 200, 100, 75 եւ 50 Փրանք: Կը ծախուին սովորական վայրերը: Սրահին ջերմութիւնը այսպիսովաւ է:

ՏԻԿԷՆ ՄԵՇԵՆԵՆԻ մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Պողոս Գորգիկեան 1000 Փրանք կընուրեն Յ. Կ. իրար ի թախի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի: Այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Մեշեան եւ Նալպանտեան ընտանիքներուն:

Միւնիքի Լուկէ. ՍԱՄՈՆԱԿԻՆ, Կաղանդի Նուէր՝ ՍԱՄՈՆԱԿԻՆ, 2Եր Բարձր Գիւրգ. ՍԱՄՈՆԱԿԻՆ, 1200 էջ, 500 Փրանք, Արտասահման 10 1/4 տոլար: Հասցէ՝ D. TCHITOUNI, 13 rue Caumartin, Paris (9), կամ Պարսամեան, Բալուեան, Հ. Սամալէ Գրառուները:

500.000 ՀՈԳԻ ՄԵՐԱՆ ԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՅՈՒ ՎԷՂ, դաշնակից օդանավերու ուժերով հաջողությամբ: Ամենին աւելի զօհեր պատճառած են հրկիւղ ուսմանը:

ՆԻՒԻՐԸՊԵՐԻՅԻ դատավարութեան առթիւ, ամերիկեան դատախազը կարգ մը թուղթեր կարդաց, որոնց համաձայն Գէօրջիէ կ'ուզէր վերադառնալ օդանավով շինել, Մ. Նահանգները ուժեղացնելու համար, իսկ ծախսն տասը միլիոն դրամ էր ուսմանը, որպէսզի սպաննեն Սթալինը, բայց տասն ալ ձերբակալուելով դաշնակաշարուած են:

ՄՈՍԿՈՒՍԵՆ կը հետադրեն թէ վերահաստատուած է հետազոտութեանը գործունէութիւնը, որ մասամբ ջնջուած էր մէկ ամիս առաջ: Մոսկուայի մէջ մեռած է հռչակաւոր բուսաբան Կոմարով, անդամ Ակադեմիայի, որ մասնակցած է շարք մը դիտական հետազոտութեանց եւ ունի բազմաթիւ հիշմանութիւններ:

ՄԱՀՈՒՄԵՆ ԴԱՏԱԳՐԱՏՈՒԵՑԱՒ Սալարի, Հոնգկոնգի վերջին դիտատուրը, որ կ'ըսեն թէ հայկական ծագում ունի:

ԵՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ Նոր սահմանադրութեամբ, կրնան ալ այլերուն հետասար իրաւունքներ պիտի վայելեն քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային հասնել մէջ եւ պիտի ստանան հաւասար վճարում հաւասար աշխատանքի համար: Սահմանադրութիւնը հիմնուած է Ս. Մ. Սահմանադրութեան վրայ: Վեց դաշնակցային պետութիւններէն իւրաքանչիւրը 25 ներկայացուցիչ պիտի դրէ Ազգութեան խորհուրդին: Բուն երեսօք - Ժողովը կ'ընտրուի ամբողջ ժողովուրդին կողմէ: Սահմանադրութիւնը երեք տեսակ սեփականութիւններ կ'ընտրուի, — սահմանական, գործակցական եւ համայնական: Անհատական սեփականութիւնը եւ ձեռնարկները սահմանափակուած են եւ կրնան ջնջուիլ, «եթէ հանրային շահը պահանջէ»:

ՄԻՍՍՈՒՄԱ ԱԶԳԵՐՈՒԻ կեդրոնին համար բոլորն պայքար մը կը մղուի միջազգային մամուլին մէջ: Ընդհանուր տպակալութիւնն այն է թէ կեդրոնը պիտի ըլլայ ամերիկեան քաղաք մը, օրինակ՝ Պոսթըրն: Եւրոպացիները այս առթիւ դիտել կուտան թէ այդ պարագային Մ. Նահանգները պիտի տիրապետեն Նոր կազմակերպութեան որոշումներուն վրայ:

ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՊԵՏԱՐԵՆ ՄԻՏԳԵՐԻ

ԽՍԲ. — Գաւի մը բերքը գրեթէ երկ քէ հայ համայնավար մը սպաննուած է Պէյրութի մէջ, Խաշմաղներեան Օրտաւա տոնակատարութեան վերջը: Միմիջեռ ուրիշ բան կ'իմանամք Պէյրութի «Ազգայն» շաբաթաթերթէն (9 Նոյ.):

«Առջի դէպքը խիստ ցաւալի եւ դատապարտելի միջոցով մը պատահած է Հայկազն թաղին մէջ, որ շարունակութիւնն է քանի մը ամիս առաջ պատահած ընտանեկան դէպքի մը: Մէկ կողմէ պայնուած է հայ երիտասարդ մը, իսկ միւս կողմէ ընտանիքի վրայ կատարուած յարձակումի միջոցին դաշունահարուածներէն մահաւոր է երիտասարդ աղջիկ մը: Ընտանիքի վերաւորուած միւս անդամները բժշկական խնամքի տակ են »:

ՍՏԱՅԱՆԲ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԵՐԳԸ, պատմութիւն Հայոց՝ դիւցազններութեամբ: Գրեթէ՝ Արմէն Անուշ: Գին՝ 60 ֆրանք:

ԱՅՍՍ, ձեռնարկ Հայ ձեռնարանի Երջ. Միութեան: Գրական Ժողովածու աշխատակցութեամբ ծանօթ գրողներու (Լ. Շանթ, Ն. Աղբալեան, Թ. Օշական, Հ. Ալիսեան, Սեդա, Գ. Իսիկեան եւն.): Է. Է. Ը. Գրքը: Պէյրութ:

ՆԱՏԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի: Խմբագիր՝ Ա. Մատուկան: Կ'աշխատակցին խումբ մը երիտասարդ եւ տարեց զբաղմունքներ: Հասցէ՝ B. P. 372, Alep (Syrie):

ՅԱՍԱՆ. — Կը խնդրուի արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն Ֆրանսիոյ ծանուցանել իրենց հրատարակութեանց դիրքը:

Սիփան - Կոմիսսար պարանաւոր

Եարաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9էն մինչեւ տասուտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: ձոխ պիւֆէ:

TANGO ԵՄ SWING, Orchestre PESENTI

Գեղարուեստական բաժնի Սիփան Կոմիտայի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Ալմազան, երգչ. Անուշ, Առնոմանի: Կը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantaisiste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jino de l'Alhambra: Հայկական պարեր: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

Le Gérant: H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17. Rue Damesma - 13

Կարս Խաղաքի ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱԳԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Դ.

Անին Յոյներուն յանձնուելէն թէ վերջ բոլորովին նոր ու անողոր ցեղի մը հրոսակները երեսն կ'ըլլին Հայաստանի սահմաններէն վրայ: Ասոնք Սեւծուր թուրքերու ասպատակներն էին, որոնք Տուրքիլ անուն սուլթանի մը առաջնորդութեամբ Վասպուրական մտնելով զրաւեցին Արձէշ քաղաքը, կոտորեցին ընտիրները եւ զացին Բանին վաղարշաւանը, այժմեան Քէօփրի քէօշը, յետոյ Բաւենի եւ Կարենի դաշտերը ապականելով անցան Ուղտոր, Տալի, Տարսն եւ Խորձաք գաւառները: Մասնիկ կոտորած մը տուին Մանանաղի գաւառին Սիւստայ բերդը ապաւնդներուն, « ար ժողովեալ էիմ բազմութիւն ամբիւ փախըսւելցիս »: Ամէնէն ահաւոր կոտորածը անկախ, անոնք տուին Կարնոյ դաշտի զխաւոր քաղաք Արմենի, որուն տեղ կը կենայ այժմ Բարս-Արդ Կիւրի, « Եւ ըստ ոմանց ուղղակի Կարն քաղաքը 152 քահանաներով եւ 700էն 800 եկեղեցիներով չէնցած այս անպարկայ քաղաքին կործանուած որ կատարուեցաւ Սեւծուրներու ձեռքով, ազիտոր մողերով կը նկարագրեն զառմիշներ » Լանտիկերտացի, Ռուսայեցի եւ Միւրատ:

Ծունաց Մոնմարի կայսրը ուղեց այս կոտորածներուն վրէժը լուծել, բայց ընդհանրապէս Հայերէ եւ Վրացիներէ կազմուած ու զերազոյն հրամանատարէ գործի իր բանակները պարտուեցան Բաւենի դաշտին մէջ ու այս կիսալայրերի հորդաներու ասպատակները յառաջացան, յանկարծակի յարձակեցան Կարսի վրայ, տօնական դէպք մը, երբ Ժողովուրդին մէկ մասը եկեղեցիներուն մէջ արարողութեան կը մասնակցէր, միւս մասը փողոցներու, հրապարակներուն վրայ, տուններուն մէջ կ'ընթարկուէր:

Ժամանակակից պատմիչին նկարագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Կարսը հարստութեան մէջ ճոխացած քաղաք մըն էր: Եւ Սեւծուր Թուրքները, այս հարստութեան աւարին համեմատած՝ յաջորդ տարին Նորէն եկան: Սակայն այս անգամ Հայերը պատրաստ յարձակեցան թշնամիներուն վրայ « բազումս կոտորեցին » եւ 30 հոգի մեռնող հայ անուականներու կարգին զերի ինկաւ Բաջն Թաթուլ: Այս վերջինը երբ բերին Տուրքիլի առջեւ, մեծաքոր զարմացաւ անոր կարիճ կեցուածքին ու անկախ կերպարանքին: Տուրքիլի սուլթանը խոստատեալ անվախ արձակել Բաջն Թաթուլ, եթէ իր Արսուրան զօրավարին վիրաւորուած որդին բժշկուելու ըլլար: Բաջն Թաթուլ պատասխանեց. « Ինչ իմ է զարկածն, չէ կենաց, քէ այլուն » Ե գայլ մը գիտնէ: Համար հաստատուեցաւ, վերաւոր երիտասարդը մեռաւ եւ Թաթուլ մահուան դատապարտուեցաւ:

Տուրքիլի յարկը՝ Ալիսալան, Անին իրաւէն վերջ զեսպան զրկեց Գազիլի որ անձնատուր ըլլայ: Այս վերջինը սակայն, այս անգամ հարապակցութիւն մը բանեցուց բանուարին սիրտը շահելու համար: Դեռքանին եկած առնել սեւ զգեստ հագած նստաւ պալատին ներքնասրահը հասցնելով թէ Տուրքիլի մահը կը սկսէ: Ալիսալան լսելով այս հաւատաց եւ խաղաղութեամբ կարս եկաւ: Գազիլի դայն ընդունեց մեծ հանդէսով եւ կերպիւնց ամբողջ բանակով մտանին:

Այնուհետեւ, Գազիլի, միշտ ինքզինքը վտանգի մէջ դրալով կարս իր դաւառին հետ ծախեց եւ փոխարէնը կապաղովկի մէջ երկիր մը առաւ: Գազիլի մեկնելէն ետք, Ծունաց կայսրը, Կարսի եւ Ռուստայ վերապաշտ կարգեց Բախուրայ որդին՝ Գրիգոր Էլիսալը, որ շարունակ նեղուելով Սիւլեյմանիէն եւ չփախելով հեռու որ Յունաց օգնութեան, քաղաքը յանձնեց Վրաց Գէորգ Բ. Թաւառարին 1084 թ. անունները: (Մնացեալը յաջորդով)

Գ. ԽՐԱՅԵԱՆ
Գ. Կ. ԽՐԱՅԻ Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները իր յայտնէ՝ Տէր եւ Տիկ. Թ. Նալպետեանին, իրենց մեծ մօր՝ Տիկին ՄԵՇԵՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Սապուհեանի, իրենց հօր՝ ՅՈՎՀ. ՏՆԿՈՅԵԱՆԻ դաւն կորուստին առթիւ:

ՀԱՅՈՑՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՀԱՇԱՐԱՆՔ CHEZ ARTHUR (ՅՈՒՌԻՐԻՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47
Արեւելեան եւ Եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օգի եւ ճոխ ապուրհոյ: Հինգշաբթի օրերը ցոց է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Զ. ԿԱՊՈՑ Ուղի Սանուհինեւր Բաջն - Բէյապիւր, այս կերպիւ, 16 Դեկտ. կէս օրէ վերջ՝ ժամը 3ին: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԿԸ ՓԵՏԱՌԻԻ — Զանապան Թաղուհի կը փնտէ իր մօրաքրոջ տղան, Գ. Դեղալ Տիւրաբեանը որ ուղեւորէ է եւ Փարիզ կը գտնուի: Թմարցիլ Djenabian Takouhi, 57 Cours Bonnevau, Romans, (Drôme):

ԼՈՍՏ ՏԵՍԱԻ

Ա. Ր. Ա. Ծ. Ա. Ն. Ի

ՎԱՐՈՒՅԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍԻ, Գրքը Գ. 1945 Նոյեմբեր:

ԳԻՒՄԱՐՈՒ ՆԻԹԵՐԸ. — Գրական Եարածուր Խ. Հայաստանի մէջ, Վահէ — Հայ ժողովուրդին, Յովհ. Շիրազ — Նարդեմի (Կենդանեացութիւն) Շ. Նարդեմի — Խմ կատուս եւ իր օրագիրը, Ա. Մանուկ — Պանդուխի դիպուած, Փայլակ Սանասար — Վեպը եւ Ազգերու հոգին, Հրաչ Մարգարեան — Զարաթաշտ Թորամանեան, Ա. Բաւանդեան — Լեզուական քանոն, Թակոր Տէր Թակորեան — Վախմ Թէֆեան, Ն. Սարաֆեան. — Եր. Տ. Անդրեասեանի կեանքն ու գործը, Շ. Նարդեմի — Հայի. Հարցը համաձայն Սագմուլի յուշերուն, Արսէն Ա. Բաւանդ Սիմէնեան. Սիմեմ Գալիլայեան, Եր. Տէր Անդրեասեան. — Կենդանութիւն լեզուն (Երազման հէքաթ), — Երազման լեզուն Զարեմեան, Վարազ — Աստ. լիւ: Գին 75 ֆր.: Դիմել Վատաշի եւ գրական ծանոթելու:

ՈՒՐԱՅԱՅԻ ԼԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ

16 ԿԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ ՑԻՆ
Salle de Graphie, métro: St-Germain-des-Prés
Կը ճախաղաւէ Պ. Զ. ՄԵՆՈՅԵԱՆ, կը խօսի ԳԳ. Ա. ՉՈՊԵՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՈՅԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ, Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ:
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱԳՐԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏԳԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՅՍԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՆԵԱՆԻ:
Աւտուս Կոզհանդեան Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Տարեկան մեծ պարտականիւն

Յր. Կապուտ Ուղի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 25ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մինչեւ կէս դիւր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero:

Նուադ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խմբաւոր բաժնի եւ ճոխ պիւֆէ: Զերմութիւնը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱՆ ԵՆՔ 500

Փրանք ՅԱՒԱՅԻ համար, Տիկին Իսիկեանի Պետրոսեանէ, Լէ Վան (Երեւն):

ՅՈՒՇԱՅԵՏՐ

Հ. Ե. Դ. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ «Վարուած» խումբի ժողովը՝ այս հինգշաբթի, իրիկուն ժամը 7ին, ծանօթ հաւաքուելիցին:

ՅԻՆԱՍԱԶՆՑ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ յաջորդ դասարանութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Սթիւտի Ալմազանի մէջ, Կը խօսի Պ. Գ. Ալեմ շախ, «Հայ կրթչոյութեան մասին»:

Ֆ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆրովիլի մասնաճիւղը կը տօնէ Խ. Հայաստանի 25ամեակը, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Սալ Փաթրեանի մէջ (rue Voltaire), պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Գ. Կարսի, մասնակցութեամբ France - Ս. Ր. Տ. Ի եւ քաղաքի բոլոր կազմակերպութեանց: Կը խօսին Պ. Պ. Զորիսեան եւ Ազատ: Դեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆԻ ԻՐԻՅԻՆԻ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը Խ. Հայաստանի 25ամեակի տօնակատարութիւնը կը կատարէ այս շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, իրիկուն, ժամը 20ին, 27 rue Ellysée - Reclusի սրահին մէջ: Դեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

Այլի Տիկին Վարդենի Պողոսեան եւ զաւակները՝ Զատիկ, Ոսորմուհի, Իսիկեան եւ Պաղտասար շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնուն եւ հօր՝ Պ. ՈՍԿԻԱՆ ՊՕ-ՂՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Թատերական Լեկալայացում

Salle des Sociétés Savantes մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին, Թատերական քաղաղիկ ներկայացում, արածիւս եւ զուարթ կատակերգութիւն մը:

ԿԻՆԱ ԱՆՆԱԿԱՆՍԱՐԻՍ Է

Դրեգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բաղդասարեանի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրեթեանի, Գ. Տէրիկեանի, Վ. Պաղտասարեանի, Ե. Լաթիֆեանի, Տիկին Բ. Սեւեանի, Օր. Ա. Անուարեանի, Օր. Ա. Գաղաթեանի, Թատերգութիւնը Ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:

Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմարը կը ծախուի Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Librairie Hrants Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

Մասնաճյուղի Ժողովը որոշեց արտակարգ արագությամբ զուգարկել 1946ի ելմտացույցը: Եղած հաշիվներուն համաձայն, եկամուտի տուրքի, ապրոզն շահերու դրամային, հարստութեան, ալքոհի, ժաշի, ծխախոտի եւս. տուրքերուն հարստութիւնը ըլլայ 305 միլիոն ֆրանք: Միւսերը աւելցնելով հաշուեն 464 միլիոն: այնպէս որ եթէ իրիտ կրճատուեն ըլլան, ելմտացույցը մօտ 160 միլիոն ֆրանքի բաց մը պիտի ունենայ: Կառավարութեան եկամուտի ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները. — 1. Եկամուտի տուրքը պիտի չզգուշուի: — 2. Պիտի զիջուին քաղաքացիական ծախսերու եկամուտի տուրքերը, բայց յաւելում պիտի ըլլայ ամուսնիներու համար: — 3. Պիտի ջնջուին աղի եւ շաքարի անուղղակի տուրքերը: — 4. Պիտի աւելնայ ալքոհի տուրքը, բայց պիտի ջնջուի պտուղի հիւթերու անուղղակի տուրքը, եւս: Ելմտական նախարարը կ'առաջարկէ նաեւ զիջել թիւը այն ապրանքներուն որ ենթակայ են պերճանքի տուրքին: Հաւանական է որ կրճատուին սովորական կարգախիւրու եւ հաղուտի տուրքերը: Նախարարը կ'ուզէ աւելի պարզ դիմակի մը վերածել հարկային դրութիւնը, ջնջելով շաքար մը հարկայն տուրքը:

Եթէ Մասնաճյուղի Ժողովը ընդունի նոր առաջարկները, ամուսնիները ամուսնացածներէն շորք անգամ աւելի տուրք պիտի վճարեն: Օրինակ, ամուսնի մը որ 50.000 ֆր. եկամուտ ունի, պիտի վճարէ 1400 ֆրանք, ամուսնացած ըլլալէ անցաւի ամուսնի մը՝ 350, իսկ զաւակ տէր ընտանիք մը՝ ոչինչ: Եթէ ամուսնի 100.000 ֆրանք եկամուտ ունի, պիտի վճարէ 8400 ֆրանք, անցաւի ամուսնի մը՝ 5600 ֆրանք, երեք զաւակ տէր ընտանիք մը՝ ոչինչ: Վերջապէս, ամուսնի մը որ 400.000 ֆրանք եկամուտ ունի, պիտի վճարէ 175.900 ֆրանք, անգաւակ ամուսնի՝ 117.900, երեք զաւակ տէր ընտանիք մը՝ 46.900 ֆրանք:

Մարդկային անասուններ

Ներքնապիկի դատաւարութեան ղեկավարներ 11ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատաւարը կարդաց Տ.Տ.Ներու անձնական անուշորդին, Հիմիլերի դադարէ մէջ ծառք որ խօստուի է 1943 հոկտեմբեր 4ին: Կ'ամփոփուի Լոնտոնի թերթերէն: —

— Հիմիլերի սկզբունքը մը պիտի ըլլայ բարձրակի տրամադրութիւնը Տ. Տ. Ներուին համար: Մենք պէտք է ըլլանք պարզեւտ, վայելուել, հաւատարմ եւ ընկերական՝ մեր արիւնքն սերման անդամներու, բայց ոչ ուրիշներու համար: Ես երբեք չեմ հետաքրքրուի Ձերի մը կամ Ռուսի մը ճակատագրով: Ինչ որ աղջիկը կրնայ տալ իրեն աքիւն՝ մեր տիպարըն, պիտի ասենք, ի հարկին ստեղծուելով անոնց զաւակները եւ մեծցնելով մեզի հետ: Իմ հրոյս չէ թէ տաք հաշար առնէ զգր ուստիս: Ինչպէս հրապարակուել է Գիմիլերի փոքրած ատեն: Ինչի համար, Գերմանիոյ համար կարեւորը այն է որ փոքր ատարտի: Պետք չէ վարանել այսօր գետին փոկելու տար Լեհեր, որովհետեւ եթէ այդպէս չընենք, վերջը պիտի ստիպուինք տաք հաշար գարնել: Մեր հողը, մեր պարտականութիւնն է մեր Ժողովուրդը եւ անոր արիւնքը: Մենք միայն անոր համար պէտք է ծրագրենք, այնպիսիք եւ կուրենք: Ուրիշ ոչինչ: Կ'ուզեմ ձեզի որդաբաց խօսիլ շատ ծանրակշիւ հարցի մը մասին: — մաքրագործում Հերմաներու, բնաջնջում հրեայ ցեղին: Ձեզմէ շատերը դիտեն թէ ինչ կը նշանակէ երկու հարկեր դիմակներ, կամ հինգ հարկեր, կամ հազար դիմակներ փութած տեսնել թով թով: Տ.Տ.Ներու կազմակերպութիւնը ունի աւելի քան մէկ միլիոն անդամ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՅԱՆ ամերիկեան շրջանին մէջ քաղաքային իշխանութիւնը Գերմանիոյ պիտի յանձնուի 1946 Յունուար 1էն սկսեալ:

ԵՈՐՀՐԴԻՅԱՆ ԶՈՐԱԲԱՍԻՆ ՄԸ պիտի հասնի ձափոն, յառաջիկայ յունուարին, մասնակցելու համար երկուսի գրաման:

ԱԼՊԱՆԻՅԱՆ ԹԱԳԱՆՈՐԸ, Զօկու, որ Անգլիոյ կը գտնուի, շատ զուստնացած ըլլալով երեսփոխորութիւններէն, յայտարարեց թէ «ինչ երկիրն անգլիոյ հանրապետական է եւ բողոքած էր, երբ քաղաքացիներէն զինեց:»

ԾՈՒՍՈՒՄԻ ԳԻՆԵՐԸ պիտի աւելնան, զօնացում ապուլ համար պետական պաշտօնեաներու, որոնք յոյակի յաւելում կը պահանջեն:

ՄԻՍՏԵՆԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Կազմակերպութեան կեդրոնը Եւրոպայի մէջ հաստատուելու խնդիրը աճէն օր կարծարծուի թերթերով եւ յայտարարութիւններով: Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանն այ պիտի օր կեդրոնը ֆրանսական կամ եւրոպական փոքր քաղաքի մը մէջ հաստատուի, որպէսզի Մեծերը չկարեն ճնշում ըսնեցնել:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ օրվանը, «Կարմիր Աստղ» Դիւտմեր 11 թուակիր յօդուածով մը կը պա-

հանջէ աւելի զօրացնել կուսակցական դաշապարներու քարոզութիւնը զինուորներու մէջ: Թերթը դիտել կուտայ թէ «շատ մը զօրամասեր կը ծառայեն արտասահմանի մէջ եւ չկուս ռննեցած ըլլալով տեղական ընկալութեանց հետ, որիւ կարողութեամբ մը կը տեսնեն»:

ՀԱՅԻ ՏՈՒՍԸ վերահաստատուելու խնդիրը նորէն կը դարձնեն կառավարութիւնը: Երկարադրութեան եւ պարենաւորման նախարարը նոր դեկուտումով մը յայտարարեց թէ «հացի բաժինն այ վտանգուած է, եթէ ուշանայ ամերիկեան ցորենի փոխադրութիւնը: Եթէ, որչա ամիս մը մէջ, 500 հազար կենդիւնաւոր պահելու անհրաժեշտ պահանջէն, հարկ պիտի ըլլայ մարդ զուրկ 50 կրամ պահուցնել հացի բաժինը»:

ՏԱՐՊԵՐԻ ՎԻՍԽԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ վարչիները պիտի դատուին զինուորական ատենանի մը առջեւ, իբրեւ մեղաւոր պատերազմի պատարաստութեան եւ լրտեսական գործունէութեան: Ինչպէս կը յիշուի, այդ գործարարները մաս մաս կը քննուին, զօրաւոր պայթեցիկներով:

ՏՈՐԻՆԻՅԻ զինակիցներէն չորս հոգի թիապարտութեան դատաւարատեցան, Գերմանիա դաշած եւ ազատագրութեան վերջը, 1945 յունուար 14ին ծրանաւ իջաւ ըլլալով անկարգելներու միջոցաւ:

ԴԱՆԵՍԻՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋԵԻ ՊԵՏԻՆԱԿԻՆ Գերմանիոյ կարեւոր դործարարները, իբրեւ հատուցում: Ընդհ. դումարը կը հաշուեն 232 միլիոն մարք, որու 47.8 առ հարիւրը պիտի ստանայ Ս. Միութիւնը, մնացեալ 52.2 առ հարիւրը պիտի բաժնուի արեւմտեան պետութեանց միջին: Ֆրանսա եւ պիտի ստանայ դրաման չորս շրջաններուն մէջ զտնտած այն գոյեցերը որ յափշտակուած եւ Գերմանիա փոխադրուած էին պատերազմի ընթացքին:

ԱՐԱՏ ԲԵՄ

Աղգուպուպուսում

Այս խորագրին տակ, Ներսէս ստորագրութեամբ յօդուածը կարդացի, ինչպէս նաեւ լազմաթիւ դուրսիներ Նոր Սերունդի մասին:

Թոյլ տուէ՛ք իմ կարծիքս յայտնելու, իբրեւ պարզ ընթերցող:

Միեւնիք, դուք եւ ձեզի նման զբոսներ պարագայ տեղը կը յոռնիք, որովհետեւ կը տեսնեմ թէ նոր երիտասարդութիւնը, 13—20 տարեկան, ընդհանրապէս բոլորովին անտարբեր է եւ անտեղեակ իրեն համար եղած աշխատութեանց: Միայն մենք ենք, այսինքն հայրերը որ դիտեն աղապահական ինչ ինչ ըլլալը, կը կարգեն, կը հասկնան, բայց ոչ նոր սերունդը: Եւ հայրերէն կարգալ ու գրել իսկ չի դիտեր: Թերեւս հարիւրին հինգ գիտնան կարգալ, բայց ան այն անգուտ:

Գրելիք շատ ունիմ, բայց կը գտնանամ խօսելով մեր թաղի մասին:

Մօտաւորապէս 50—60 նորահաս երիտասարդների կան, զրեթէ բոլորն ալ մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն, մինչեւ անգամ կը ցաւի թէ կը ծաղրեն եւ բնաւ յարաբերութիւն չունեն իրենց աղգակիցներուն հետ: Ընդհանրապէս կիրակի օրերը իրենց ժամանակը կ'անցնեն տեղային երիտասարդութեան հետ: Այս տողերը չորովին երկու երիտասարդ կտրիճները, մէկը 14, միւսը 17 տարեկան, նոյն լիճանին մասնուած են, տանը մէջ մէկ բառ հայերէն չխօսելով: Բնական է հայր մը, մասնաւոր ինձ նման հայր մը որ իր աղգութիւնը պահելու համար արեւան ինքնութիւններ կրած է, խորապէս կը տառապի, տեսնելով իր զաւակներուն օտարացումը...

Ես դիտեմ թէ զիս պատասխանատու պիտի գտնեմ, իբրեւ անտարբեր հայր մը: Բ'է. ո'չ. ամէն ծայրայնութեան դիմած եմ, բայց անգուտ, անզուտ... Իմ տկար աղապարարութիւնը եւ դրաման այս ծուլման վտանգին, պէտք է օր առօր կազմակերպել վերադարձը դէպի Հայաստան: Բայց ո'ր տարին: Գոնէ ֆրանսերէն յօդութիւններ տուլուն, այն ատեն կրնամ թեկ զաւակներուս: Ժան, Ռուպէն, եկուր աստեղ կարգեցէ:

ՎԱՆՐԱՄ ՓԱՇԱՂԱՆՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՇ ԶԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԵՄԱՆԻ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ 6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պրոսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւան արահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջուրեղահաշար Հայկ, քանից Պօզոն, օտար Ալֆօնս եւ երգի: Արեւելի կը նուազեն եւ կ'երգեն Հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Զորեղարթի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը խնդրի նախապէս ապահովել ձեռ սեղանները:

Le Gérant: H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Ո. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՄԵՆԱԿ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 2-Դեկտ. (Յառաջ) — Դեկտ. 1ի շաբաթ իրիկունը, Սալ Ֆրանսուա Փօփէի քրահին մէջ տօնուեցաւ Ո. Հայաստանի 25ամակը: Ներկայ էր բաւական կոկիկ աղգութիւն մը զաղութիւն բոլոր խաւերէն: Եարք մը ուղերձներէ վերջ, որոնք իրարեւ կը նմանէին, Ազգ. Թեան կողմէ քիչ շատ պատշաճ ուղերձ մը կարդաց Պ. Զ. Փաղէոսեան:

Ուղերձներէն դուրս ուշադրաւ ճառ մը խօսեցաւ Փրոֆ. Ույանկեան, որմէ սրտնեղելով սկսան աղմկել կարդ մը անհամբերներ: Ինչ քսաւ. բանախօսը. — «1915ի մեծ կոտորածին եւ Գերմանիոյ կը գտնուէին: Յետոյ 17—18 թուականներուն ուր իրապիկ դարձած էինք թրքահայ ահաւոր ընաշնջութիւն, կը վախենայի որ Կովկասահայաստանն այնոյն բարիտին պիտի արժանանար: Ետաւ մտաւոր էի: Այդ օրերուն հայկ. պատուիրակութիւնն «թեկած էր Գերիւն, խնդրելու դերման կառավարութեան որ արդեցութիւնը բանեցնէ, Թուրքիոյ վրայ, մնացեալ Հայութիւնը փրկելու» համար: Մենք, այն օրերու ուսանողներս թով - թովի եկանք, միութիւն մը կազմեցինք այդ ուղղութեամբ աշխատելու համար: Բաւական գործեր տեսանք: Յաջողեցանք նոյն իսկ Հինգիւնպուրկի ջրովը միջոցաւ նմանակ մը հասցնել մատչելուն, բայց այդ բոլորը զուր էին, Թուրքը կը յառաջանար եւ կը կարծէինք թէ ամէն ինչ ոչնչացած, Հայութիւնը ուղերձայն մը վերածուած էր կամ պիտի վերածուէր: Յանկարծ մեծ աւետիւր կը հասնէր մեզի — թէ «Հայ քաղաքի բանակը Լարսի իրիկուն առջեւ լաւ դաւ տուած է թուրք հոգաւորներուն»: Երկու տարի վերջ մեր երկրին մէջ հաստատուեցաւ խորհրդային իրաւակալութիւնը:

«Եթէ կ'ուզենք որ Հայաստանը լաւ ըլլայ, ապա, ամէն անձի ու անհատի մատչելի ըլլայ, քանի մը կարեւոր տեսանկէտներ կան որ պէտք է կիրարկել այնտեղ: Նախ խօսե՛ք ազատութիւն: Խօսե՛ք ազատութիւնը էն կարեւորն է: Երկրի մը ուր խօսե՛ք ազատութիւն չկայ, այնտեղ սերունդը կը մեծնայ ահա, խաղ, անարմատական: Բանաստեղծ մը երբ ազատ թռիչք չունի, իր հոգեկան զգացումները թրի առնելու, անիկա հանձնար մը չի կրնար ըլլալ»: Եւ այն:

Լեզինք նաեւ «Ժ»-ի խմբագրին խնջօք բանաստեղծները, Ազգը, հայերիցը, Մասունիքի Դաւիթները, Վարդան Մամիկոնեանները, Զօհրապները, Վարուժանները, վերջին յիշատակայ յեղափոխական հերոսները ի պատուին էին իր բերնին մէջ: Ոչ մէկ թշնամական խօսք այս կամ այն կուսակցութեան կամ հաստատմի հանդէպ: Ի՞նչ որ երջանիկ կ'ըլլար մեր գաղութը, եթէ, իր այնքան համբարախ ճառի ուղիքն բաժին հասնէր նաեւ իր թերթին: — Ներկայ մը

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ՄԱՐՍԻԵԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ այսօր, ուրբաթ 14 Դեկտ. իրիկունն ժամը 8ին: Դասախօս՝ Եղիշէ քահանայ, Նիւթ՝ Վարդանանց պատմաբանը:

ՄԱՐՍԻԵԼԻ Ժոնօթ Լուիսիակարը, Պ. Սարգիս ԶԵՐԼԻՔԱՆԻ, ցուքակի ունկնդարութիւն մը ստորագծ է այս Զարաթ, 15 դեկտեմբեր իրիկունն ժամը 9ին, Salle Mazenodի մէջ, մասնակցութեամբ տաղանդաւոր երգչուհի Տիկին Մառի Թերզիպաշեանի: Հոյս յայտագիր:

ՈՒՐԱՅԻ ԶԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԶՈՒՄԱԿ 16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՍԵԼ

Salle de Géographie, méro: St-Germain-des-Prés Կը նախագահէ Պ. Զ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ, կը խօսիմ ՊՊ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՈՅԵԱՆ, Ծ. ՄԻՍԵԼԻԱՆ, Լ. ԶՈՐԱԲԱՍԻՆ եւ Յ. ՀԻՍՏԱՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. Զ. ԱՂԱՂԱՆԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵԻՆԵԱՆԻ: Ատուեն հոգեհանգիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Մուտքը ազատ է

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին, Թատերական բացաւիկ ներկայացում, սրամիտ եւ պուարթ կատակերգութիւն մը,

ԿԻՆԱ ԱՆՆԱԿԱՆԱՐԻՒ Է

Գրիգոր Վահանի, ընտաղութեամբ Հ. Բաղդասարեանի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրեթեանի, Գ. Տէրզիւնեանի, Վ. Պաղասարեանի, Յ. Լաթիֆեանի, Տիկին Ք. Սահակի, Օր. Ա. Աղանարի, Օր. Ա. Գալպանի: Թատերգութիւնը Ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Սարգի Մազառուտին: Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը տարուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandre, Librairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

U S P U S U 4 U 2

Մովորական տաղնայ մը չէ որ անեկի հը
մատնէ պատմական Ատրպատականը: Ճիշդ այն
պահուն երբ Երեւել Երեմիքը հը հպիւն գերակադեւ
աշխարհի կարգուտարգը, Վաստայն իրենց աշ-
խարհակալութեան չափերուն:

Այս հարցը մեզ այ կը շահագրգռե՞ր խորհրդարանին որ Առաքարատափայն կը գտնուի Սյունիքի ափերուն վրայ, Հայաստանի դառնությունը չէ՞ն Ան ճանաչող հազարի պատմական Հայաստանը: Էս այսօր այդ ունի հայտնական լած պարզաբ թե Անկը չէ՞ն Էս գործող թան Իրանի - ապրաքարային Իհրանի Հայրենիք:

Այդ գաղութը արաջնակարգ անց ձև կը դրա-
ւէ ոչ սխալն տնտեսական, այլև հայկական մշա-
կոյթը տեսակէտով:

Տարիներէ ի վեր շահեակ կը դարձնէր Տա-
կան Խորանայեցիք Վարդապետականութիւնը, որ
բնութեամբ, ճարտարագիտութեամբ իմաստ-
աստեղծութեամբ, նշանակալից ցուցրէր, ցանկա-
հարկաբար ի վերջնէն չկրպակէր մարդկային
հասարակականութիւնը որ, Հայաստանի
գիւղացականութեան, յեղափոխական
շահարկաբար, շահարկաբար, յեղափոխական
ի վեր շահարկաբար:

Ինքնաշարժային, բնական ազդեցիկաների ներքին ծրարից, որոնք գրգռված ազդած էին հասարակության իրար հանդեպ հարգանքի, պարտականության նախադրյալի, խնայողականության, ծանր հանցանքի դեմ հանդիմանող զորքի զինումը:

Դարձյալ քրքր փակեցին, անուձնային, անզուտ
դարակացուով: Եկներք իրանեցին: Սպրնին լե-
զուն արտաստեցաւ մարդ լիօսի զանաւո՝ պա-
շուն, չայնրէն թաարսրն արգելուեցաւ եւս: Եւ
այս բոլոր՝ հակառակ թախանձարին զիմումնե-
րու: Հայրեան թուրքիջ օրինակը վարակած էր
շահե իրանի աղգալիսանները, որոնք ինկան
լարծուն ճամբու մի վրայ:

Վերջերս որոշ քաղաքապետներ տեղի ունեցան, ինչպես կը հաղորդէր խորհրդարանին հայ առաքումը, Գ. Ա. Աղայանն, Յուլիս 20 թուականը ընկնողով ժը (կալուստները կը բարդանան, հայեր զինքն ղառները) շարաքաղան 12, փոխանակ 10)։

Հիմա որ Ատրպատականը կը դառնուի յնդահին-
թականներու ձեռքը (Դինձիքաստ), դժուար է
ատուգել թէ ի՞նչ կայսրութիւն կը տիրէ: Ամբողջ
շրջանը խորամանկ մէջ է: Հայորդականցութիւնները
կորուսած են թէ՛ Ջըրմինի հետ, եւ տեսակ մը ինք-
նագլխաւորութիւն հաստատուած է, հովանաւորութե-
ան մը խորհրդային իշխանութեանց: Ինքնաւա-
րութիւն մը որ կրնայ լսուիլ մինչեւ անընտանաւոր
ինչ իսուք որ մէկըրդային տեսակէտով ալ,
բացառիկ արժէք ունի Ատրպատականը: Ապացոյց՝
Մ- Նահանգներուն շահագրգռութիւնը եւ ժառան-
գանը Միշնի Բրիտանիոյ վերադուռը՝ վերջին դէպ-
քերէն ի վեր:

Տակաւին չենք խօսիր Թուրքիոյ մասին, որ
մատուտած է խոր մտաւորաբէական, եւ օղնութիւն
կը սպասէ Անգլիանաբաժնութենէ: Հասկանալի է: Ե-
րէն Արապատարտի անշատոր կամ թ. Միտիթիւնս
կցօրէ, Թուրքիան գրեթէ պիտի կտրուի հաքեան
Իրանէն, եւ ամբողջ ասիականութիւնն երկայնքը
իջ դիմադր պիտի զանի միւս չգօր հարեանքը
միութաստան: Այն ատեն, Թուրքիոյ զարեւելեան
նահանգներն ալ... Հայաստան... կրնա դառ-
նալ նախանկէտ, ասպաղոյ ցանկութեանց:

Անգլիական տեսակետով ալ Ատրպատանին անշատումբ կամ կշումբ ծանրակշիւ հարց մը է, Թէ տնտեսական (քարիղ) եւ Թէ քաղաքական գետնի վրայ (Միջագետք եւ Պարսից ծոց) :

Բանուկ հանգույց մը՝ միջադպիքն աշխարհա-
կալույթեան չորս ճամբաներուն վրայ, Ատրպա-
տականը կրնայ դառնալ նոր կուռարինճոր։

Եւ արդէն ախտանշանները կ'երեւան: Մոտէտ մերեքէ կ'որ զօրք զաւել միշտէ. 1946 յունուար, ինչպէս իրաւջարկէին Մ. Նաւանդեւորը լնտուտն ալ, որ նախապէս արամադիր կ'երեւալ Հեռեւելու Ուշշինկիթըն, վճառայէ մերեքշնաւոր տառնդիլ Մոսկուայի բացաւախան դիրքը: Իրան կը վախճայ որ երկու մըցաւիցները ի վերջոյ Հոմանաւանիին եւ ազգեցեութեան շրջանակներու ղաւման երկիրը:

४.

Կարս քաղաքը

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

(Ե. Է. Վերջինի մաս)

Կարո՞ւք պատկերացնել, որ մեկ շաբաթ անընդմիջ Ռազմա-
առնիկի մարտադրամարտում ափսոսելու, եղաւ, պէտք է՞ որ
Մոնիկի այն ծաղիկները լինե՞նք այսպէս անպարտաւոր շատ քի-
միականներով յիշատակաբարձներ ունենալը, քայլը
ստատիստիկեան մէջ՝ զենք բան չը լինելուի, որոնցմէ
ստատիստիկ անշուշտ, այսօր ղեկի կապառու Ս. Առա-
քեղից Դոյալիկապ եկեղեցիէն է, որուն հիմքը դրաւ Մ.
Բրան Ա. իրագործը 930ին եւ որ աւարտեց 12 տա-
րու մէջ Այսպազիկներու տիրապետութեան ժամա-
նակի, այս եկեղեցին մզկիթիի փոխուեցաւ, որ
շաբաթներ եկեղեցիներէ զերծ ունեցաւ Ռուսներու վերը-
ջին տիրապետութեան ժամանակ: Այս եկեղեցիին
հարկը Մոնիկի չը գրէ. « Երեսնէ քառասունը
գլխաւոր, իւր լուսնի աւելի չ' առաջին կարող» վրձնադ-
եան արաւօժէ, յոգմաթաթ, պաշտօնատան վրիժ,
քոյրնապետ գլխիք-քաղցրեալ, պայծառ գարգառ,
եղեակաւուն խորան » :

Նոյն Արարտը շինեց վերջին խորտակումած պաշարով: պարեպեղեցու մէջ մասն ու բերելով, որոնք յետագային բանից քանդուեցան ու վրայիցնուեցան: Ե՛մէն, երբ Մուսխաթա փաշան, Սուլթան Սուրբանի հրամանով պեղումներ կատարեց մարտկոցները շինել տալու համար, երեւան կեաւ մեծ քար մը, որուն վրայ զոռ ընթերցուելի արձանաւորութիւնը հաստատեց Արարտի մեղքով բերդին զրոյթիւնը թուականը:

Կարսի մէջ, ուրիշ երկու հին եկեղեցիներով
 զին, արդոյ մէկը կամարակապով, կաթոլիկ
 զինէին արեւելեան կողմը, մզկիթի տիրութեամբ եւ
 Պէշիկ Ճամի կոչուեցաւ։ Այս եկեղեցին 1878ին,
 Ռուսերու տիրապետութեան ժամանակ զհարաւսին
 վերածուցաւ։ Իսկ մասն ալ հոգիւրդ, մզկիթի
 տիրութեամբ ու իր պաշէ իր գմբէսը։

Բերդին մէջ զանուոյ Ս. Սարգսի եկեղեցին
որ փոքր, բայց ճարտարարուեստի հին ու շքեղ
նմուշ մըն էր, քանդեցին թուրքերը 1831 աստե-
նները:

Քաղաքէն դուրս, գետին աջ կողմը նշմարուած են մնացորդները հին վանքիձմր եւ ութնակիւն եկեղեցիի մը աւերակները:

Կարս բարաքը, Հայերեն վերջ վրացիներուն
 ձեռքը Երզրան ժամանակ մնաց։ Միտը յայտնի է
 խաչը Շիրազայիի առեին Կարսը հոյակապ են ամուս-
 նի դարձնալ են Հայերն էին անոր յաւա-
 դոյն դէրեքերը բռնողները։ Մայաւտուր եղբայրու-
 զն միջոցա զրկուած են շրջաբերականին մէջ կր-
 դէն Շուրաբային։ «Յամանտալը դղնայ են հոյա-
 կապ քաղաքս Կարս, եւ ար քնն Լովալ Բախանը
 գիւղորդից, վանօրից եւ ագարակաց...» մենա-
 զարմ իշխանաց, բիքիտաւտար զինաւորաց, պը-
 րատու վամանաշկանաց, պատուաւաւար տամետի-
 յաց, աշխատասար երկրագործաց, ձեռահմուտ-
 արուեստագիտաց ք։

• 1198թ. առեն, Թամար Թադուհիի տերապե-
տուհեան ժամանակ, Կարբր յանձնուեցաւ Արուս-
յկացի Եօդան իշխանին: Կիչ վերջ, այլազգէնե-
րու ձեռքէն զայն ազատեցին հայ եւ վրացի զին-
ուորսներէ:

1239ին, Թագարները, Ասին առնելէ վերջ, և
կան Կարս, ու թէ և դաշնադրութեամբ գրաւեցին
բայց կորստակոյն զայն. «Յափշտակութեամբ
ընչից և տաղաքացոյն և իտաքստմամբ բնակչաց և
ստեղծմամբ բազմակն անգորդացոյցին զվայելչու-
րին նորա և գերի վարեալ զբնակչես, բռնեա-
կացոյն և բաց »:

1254ին, Թաթարաց Բաթու խանին զացող Կիլիկիոյ Հայոց Հեթում Ա. Թաղաւորոյ Կարօնն անցաւ, ուր Հայերը արգալաւայել ընդունելութիւն մը ըրին:

1394-ին Հենկթիմուր եկաւ, քայք քանութեամբ
չյաղդելով, պայմանի տակ անձնատուր ըրաւ
կարսը: Այնուհետեւ, մերթ թիւրքմէները, մերթ
Վրացիները կուռի կելոռն զարմուչին: Անոնցմ
վերջ Պարսիկներէն եւ Օսմանցիներէն բռնաբար
ուռեցաւ:

Հայոց բացառաճակ տիրապետութիւնը ջնջուե-
լէ վերջ, Հայկական աշխարհը բոլոր բռնադատաւոր-
ութուն եւ իշխանաւորութիւն, չափեր միշտ մնացել կար-
ւի բարդաւաճման մեծագոյն ուժն ու զօրութիւնը,
մինչեւ Դժգոյնը վերելքը, երբ յիշատակաբար մի-
ահամաժամ, «Ջաղիր մի յարմարեց երկու հարկը»
հազար ցօրօժ, եկաւ դէմ յարեւիկս, եւ շինեալ
գործընկ կարողքն իր կողմ Ղարա, կ'ը գնաց
եւս քաղաւե՛ն Նոյմա՛րդ... եւ յետոյ դարձաւ ցօ-

ԵՐԵՔ ՄԵՏԵՐԱԻ ԺՈՂՈՎԸ

Այսօր, շաբաթ, իր բացուի եւ. Միլիթեան, Անդրէոյ եւ Մ. Նահանջներու արտաքին նախարարներու ժողովը՝ Մոսկուայի մէջ։ Ժողովին ելեւի կարճու ունի շատ մը փափոկի խնդիրներով լրեւնումը։ Թերթերը իւր գրին թէ երեւ նախարարներ շոր ժողով մը պիտի գումարէ յառաջիկայ արտին։ Նախագահ թրումին ընդունելով մասնաւոր ներկայացուցիչները, մերժեց որ եւ է կարծիք ցոյցուի։ Անդրէոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա մօտենի առաջ յայտարարեց երեսի. ժողովին մէջ — « Կը յուսամ թէ մեր խօսակցութիւնները պիտի կրնան օգնել կարգադրելու շատ մը ստիպողական խնդիրներ որ առկայ իր մասնէ։ Պրասնապան կառավարութեան հաղորդումած է թէ պիտի չդադրին այնպիսի խնդիրներով որ ուղղակի կարգ ունին Պրասնայի հետ։ Անը. կառավարութիւնը իւր շարունակի խորհրդակցելի թ. Միլիթեան հետ, Իրանի ղէպներու մասին։ Արտաքին նախարարը Մոսկուա մեկնած ատեն Պերլին իջնելով, տեսակցեցաւ սակեւ Մոնթթօմորրիի հետ։

Փարիզի բաղաժախտ շրջանակներուն մէջ վեր-
ստանդաւոր կը դառնէ Ս. Կահանդեւորտ արտաքին
նախարարին այն յայտարարութիւնը թէ «Հատու-
ցումները պէտք չէ վստահել Գերմանիոյ արտա-
ծելու կարողութիւնը»։ Փրանսայի հեռադրական
գործաւորներէն ալ դիտել կուտայ՝ «Երբ Պ.
Պըրնս կը յայտարարէ թէ իրենց նպատակը պէտք
է բլլայ Գերմանիոյ վերահաստատումը եւ գին-
ւորական գրաւման զաղարկումը, անշուշտ նկա-
տել ունի կրճատել գինւորական ծախքերը»։ Բայց,
այս բաղաժախտութիւնը դործադրած ասին, Պ.
Պըրնս ճամբայ կը բանայ Գերմանիոյ վերածնու-
թեան, տաանց հաշտի անտէրու Եւրոպայի, ապա-
հովութիւնը։ Ա՛հ, եւ թէ ինչն Թրանսի կ'ոգնէ որ
Հոնոստի եւ Ռուրի մասին ներկայացուցած առա-
ջարկները նկատի առնելով, Գերմանիոյ համար օր
եւ է որոշում տալիս ստա՛նք։

Ուշագրաս է որ Խ. Միսնթիւնը բացարձակ լուծթիւն էր պահէ Մսոսկոյալի խորհրդափողով մասին: Ռուսերու կարծիքով, դժուարութիւնները կէս առ կէս հարթուած պիտի ըլլան, եթէ Անդլիա եւ Մ. Նահանգները ընդունին թանաճեց. որ ներկայացնեն հնչիւն տալի մասին:

and his wife and children

21 և 22 Նոյիսմբերի թիւերուն մէջ, «Կաթնաձի» խմբադասակն Աւստ Իսիկ Նարոնի կը զանդաւաճէ՝ կառնարարութիւնը քաղաքացիան իր ամառամալուծութեան» և ներքին կենսի մէջ իր ձախաւեր քաղաքին համար, ու կը խորհրդածէ «Կտանգին ձախէպ» խորադրին տակ:

— « Լէջ մը պարտուցէք ձեր շուրջ, Իրանէն մինչեւ Պալքանէրը, — Պուլկարիա, Ռումանիա, Եւրկտարիա եւ Յունաստան, ուր ժողովրդականութեան նշոյցն իսկ չկայ, ազգային միութիւնը քայքայուած է, եւ աստիւրական ցանկութիւններ զոյալ ցցած են անասուրեր։ Միեւն զերմ անցիկին, մինչեւ այսօր, այդ նպատէն։ Միասնութիւնն պիտի ըլլար, սակայն, խորճիլ՝ Թէ՛ միանգամ ընդ միւտ կորկուած ենք մտանքներ։ Անոնք որ հրճիւի զեր կարգաւորեցին մեզի զրացի երկիրներու մէջ, կը պահեն իրենց կաշմակերպուած վիճակը, ու մի-ընցենք ունին նոյն բանը փորձելու աշտուի, մեր մէջ։ Ձեն ջնադար մեր թիւանիները, ու, դարանակալ, առիթի կը սպասեն։ Կրնան օգուտիլ մեր դժգոհներու տրամադրութիւններէն, կրնան իրենց ի նպատակ համարութեան վերածիլ մեր հակակիրներու ժխտական մտածումները։ Ո՞րո՞ք մեզիմէ չտատնու առտապանք, անհուն են դժգոհութիւնները։ Անհրաժեշտ է վերջ տալ կամաւոր կուրթեան, եւ խորճիլ դարմաններու մասին։ Կրնանք անպարտաւոր դառնիլ ո՞ր են է մտանքի հանդէպ։ Նոյնքան րադապոզին եւ ալլազան են մեզ ըրմապատող արտաքին մտանգները։ Հարկ է վերջ տալ մեծանախարարական եւ բռնական բոլոր այն ձգտումներուն։ Երո՞րեք զոյալ կը ցցեն մեր ջաղաքական կենսութիւն մէջ։ Պէտք է սորոյինք իրար յարգել, յարգել մէկիմէկու տեսակէն, եւ դարմանել հայրենիքի յատկապէս վերքերը։ »

[illegible]

Այս պարտադիրները լեցնելու համար, Թուրքերը երեւանէն հայ գաղթականները բերին, թայց կարծի հայ գաղտնիք ալ ինչ չէրցաւ իր նախկին ղրբրին ու հեղինակութեան հասնել, մանաւանդ որ քաղաքը շարունակուեցաւ պատերազմներու թափուրաբեմ մը դռանը Օսմանցիներու, Պարսիկներու եւ Թուսերու միջեւ, որ զը յիշուի յազ-թական երկու հայ զօրավարներու անուններ, պո-ռաշինը Լոռիս Մելիքը, իսկ երկրորդը անոր ազ-գական Մելիքը Սեպուհը:

1918ին, Հայաստանի անկախութեան պտեն,
Կարսը Հայերուն ձեռքն անցաւ, բայց այլևէ զի-
տենք թէ 1920ին ինչպէս Թուրքերը վերստին գը-
րաւեանին հայ Ժողովուրդի այս մէջ ու պատմական
բաղաբքը: ԿԻՐՈՅ ԽՐԱՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒՂԻՍ

Հիւլիանոս կազմութիւնը եւ ուժը

Հիւլիէն կը դառնար մեծութիւններու ամենա-ստորին աստիճանի մը վրայ, ունի տրամադրէ մը, որ մէկ միլիմետրին մէկ տասը միլիոններով մաս-սին կը հաստատուի, այսինքն՝ 10 միլիոն հիւլիէնը իրարու թով զննելով կը կազմեն մէկ միլիմետր մե-ծութիւն ունեցող մասնիկ մը: Ուրիշ խօսքով՝ իւ-րաքանչիւր հիւլէ մասնիկ հաստիկ մը մեծութեան հետ կը համեմատուի այնպէս, ինչպէս աւաղի հա-տիկը երկրին խոշորութեան հետ: Սակայն հիւլէին մէջ կան երկկտրոններ, որոնք իրենց շատ աւելի փոքր են եւ իր շուրջը կը դառնան զծելով շատա-հոյնք, ինչպէս մոլորակները արեւին շուրջը:

Արդիական մանրադիտակով կարելի է տեսնել մինչեւ մէկ միլիմետրին 3—6 միլիոններով տրա-մադիք ունեցող ամենափոքր մասնիկները: Ուրեմն հիւլէնները դուրս կը մնան այդ դոմինիւնը. տեսո-ղութեան սահմանէն, այսինքն՝ բացարձակապէս անտեսանելի են մինչեւ այսօր եղած ամենանոսրը դործիքներով:

Հիւլիէն ծանրութիւնը, իր մեծութեան պէս, խիստ աննշան է. 6 թիւին վրայ 23 զէրո աւելցնե-լով ստացուած թիւին չափ ջրածինի հիւլէ պէտք է մէկ կամ միւս մասնիկներուն ունենալու համար:

Հիւլիէն կազմող տարրերն են՝ կորիզը եւ էլեկ-տրոնները, որոնց տրամադրիչը շատ աւելի փոքր են հիւլէի տրամադրիչին, այսինքն՝ հիւլէին դրո-թէ հարիւր — հազարերով մեծութեան կը հասա-սարին:

Գորիզը իր մէջ կը պարունակէ յարակա երկե-տրոններով թանաքաւորած «փոփօն»ներ եւ ճնշօթոններ, որոնք ձգող մասնիկներ են: Կո-րիզին շուրջը կը դառնան «էլէքթրոն»ներ, որոնք օժտուած են աներեւակալելի արագութեամբ:

Իւրաքանչիւր քիմիական տարր, բնականոն վիճակի մէջ, կը բնորոշուի մէկ նիւլէական թի-ւով, եւ մէկ նիւլէական զանգումով: Հիւլէական թիւը բնական վիճակի մէջ հիւլէին ունեցած էրեկ-տրոններու թիւն է, ինչպէս նաեւ իր կորիզին մէջ դառնաւ փոփօններու թիւը:

Ամէնէն պարզ հիւլէն ջրածինի հիւլէն է, որ կը պարունակէ միակ էլեկտրոն մը, յետոյ կողայ հիւլէին հիւլէն, որ ունի 2 էրեկտրոն եւ մէկ նեօթոն (2+1), նիւլէի հիւլէն ունի 28 էրեկտրոն ատակը 30 նեօթոն, արծաթին՝ 47 ատակը 60, ոսկին՝ 79 ատակը 118, կապարին՝ 82 ատակը 122, ուստի մինչև՝ 88 ատակը 135, իւրանիումին՝ 92 էլէքթրոն ատակը 146 նեօթոն:

Եթէ բազմատարան ցանկին համաձայն, ամէ-նէն թանկեւ հիւլէն ջրածինի հիւլէն է մէկ իսկ ա-մէնէն ծանրը՝ իւրանիումի հիւլէն՝ 238: Հետեւա-բար, իւրանիումի հիւլէն 238 անգամ աւելի ծանր կը զնշէ քան ջրածինի հիւլէն:

Բ. ճառագայթներու, ռադիոէլի, ճառագայ-թաճակ մարմիններու եւ տարբեր նիւթափոխ-ման (transmutatիոն) մասին կատարուած յալոյդա-կան նորանոր զիտերը բոլորովին յեղաշրջեցին

նիւթին բնութեան մասին մինչեւ այսօր ընդուն-ուած վարկածները, եւ միջոցներ ստեղծեցին ու-սումնասիրելու հիւլէներու կազմութիւնն ու ա-նոնց մէջ գտնուած աներեւակալելի ուժը:

Մէկ տասնեակը կրամ ռադիոէլը ցրուելը վի-ճակի մէջ, զոր Տէր Ե Տիկին Բիւռնեթը զօնա-րութեամբ հանեցին հազարաւոր քիլո ծանրութիւն ունեցող իւրանիումի օքսիտէն (pechblende), ցոյց տուաւ զերազանցապէս ճառագայթաբան կառ-կութիւն մը: Ռադիոէլը առանց դադարելու, դիւրե-ր ու ցրեմէ, տարուէ տարի, դարէ դար կ'արձակէ երապարիկ ճառագայթներով:— Այսպէս՝ «Ալ-ֆա» ճառագայթներ կամ հիւլիւն հիւլէներ, օժ-տուած յարակա երկկտրոններով եւ էրեկ-տրոններով մը մէջ 20.000 էլիոններ արագու-թեամբ, սակայն այդ արագութեան ուժգնութիւնը չուսով կը նուազի օդի մասնիկներուն ընդհարու-մով, 6—7 սանդղակէ մը հեռավորութեան մը մէջ: «Պէթա» ճառագայթներով միւսակա երկկտրոն-ներ, աւելի թափանցող, որոնք օդին մէջէն կ'անց-նին երկվայրկեանի մէջ 250.000 էլիոններ արա-գութեամբ (լոյսին արագութիւնը 300.000 էլիո-ններ է): «Կամա» ճառագայթներ կամ էրեկտրա-մարչիսական թրթռացումներ, նման Բ. ճառա-գայթներուն, շատ տկար ալիքի երկայնութեամբ, եւ կենսալէ առաջ օդին մէջ 700—800 մետր տարա-ծութիւն մը կը կտրեն:

ճառագայթաբան կամ ճառագայթադործի նիւթներու հիւլէները ունին այնպիսի խառն ու բազմապատկառութեամբ մը, որ որոշ թիւ մը ա-նոնցմէ երբեմն կը պայթի, իրենց բազալիքի մասերէն վանելով էրեկտրոններ կամ հիւլիւնի կո-րիզներ, միեւնոյն ատեն կը փոխեն իրենց կա-ռուցումները եւ կը վերածուին աւելի պարզ տար-րի մը, հիւլէական կորիզներու:

ճառագայթադործութեամբ (radioactivite) յալո-նութիւնն է կորիզներու այդ փոխակերպութեան: Ինչպէս տեսաք, հիւլէներու փոխակերպութիւնը կը կարծախ խիստ երկար ժամանակամիջոցի մը, այսինքն՝ հազար միլիոնաւոր տարիներու:

Այդ, եթէ կարելի ըլլար շատ կարճ ժամանա-կի մէջ կատարել հիւլէներու այդ փոխակերպու-թիւնը, այն ատեն մեր տրամաբարութեան տակ պիտի ունենայինք վիթխարի ուժի ու ջերմութեան ընդունարան մը:

Հաւանաբար, այդ սկզբունքին վրայ հիմնուե-լով է՝ որ ամերիկացի դիտանկանները յաշուած են երեւան հանել հիւլէ ամերիկացի գաղութները:

Ասկէ քան տարի առաջ, Երեւանի բնակչու Եթովպիոյ հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէր:— «Ե-թէ օր մը մարդկութիւնը յաշուի նիւթի ուժի վե-րածել եւ ուժը նիւթի, այն ատեն մեն յեղաշրջում մը առաջ պիտի դալ մարդկային կենսին մէջ»:

Ներկայիս այստեղ կը գտնուի այնպիսի չըջանի մը մէջ, ուր մարդկային մաքի յոյսով մը պիտի յաշուի օտարութեամբ ապագայի մը մէջ, երեւան հանել հիւլէներուն թաղան ու հրաշալի զօրու-թեան ամենայնայն դաշուիները, մեն յեղաշրջ-ւում առաջ բերելով ժողովուրդներու տնտեսական ու քաղաքական կենսին մէջ:

2. ՏԵՐՈՍԿԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ անցաւ չորեքշաբթի օր, տեւելով 2—3 ժամ: Դասախոսութիւնները եւ ամուսնական գործողութիւններն անգամ դադարեցան: Ուստիկա-ններն ալ համակրանք յայտնած էին շարժումին: Իրիկուսն զամ ճառախոսակալին ժողով մը աղի ունեցաւ, ուր ճառախոսները քննադատելով կատա-վարութեան քաղաքականութիւնը, ազդարարեցին թէ է հարկին ընդհ. դործադու պիտի հռչակեն, մինչեւ որ զոհացում ստանան թղտկներու յաւել-ման մասին: Կատալարութիւնը եւ Ալիստանքի Դաշնակցութիւնը՝ կը խորհրդակցին:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ Տախաուի արդիւարանին վարիչներէն 40 հոգի, որոնք կը զատուէին 24 օրէ է վեր: Պատիմոր պիտի դործա-դրուի կախալանով, իրեն աւանդն անարգ մահը Գերմանիոյ մէջ, թէ եւ նախապէս կը խորհէին ղլխաւորէ: Մահապարտները ամբաստանուած էին թէ «խախտած են պատերազմի օրէնքները եւ ա-վորութիւնները», պատճառ դառնալով աւելի քան 30.000 կալանաւորներու մահուան:

ՈՒՐԱՍԻ ԷՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ 16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ՓԱՄԸ ՏԻՆ

Salle de Géographie, méro: St-Germain-des-Prés Կը նախադիւր Գ. 2. ՄԵՆՈՅԵԱՆ, կը խօսիմ ԳԳ. Ա. 20 ՊԵՆԵԱՆ, 2. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Ե. ՄԻ. ՍԱԲԵԱՆ, 1. ԶՈՐԻՍԵԱՆ եւ 8. ՀԻՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ՏԻԿԻ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏԳԻԿ ԱՌԱՔԵԼ-ԵԱՆ, Գ. Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, եւ փոքրագույն երգ-չախումբի՝ ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԻՆԵԱՆ: Առաջին հոգեհանգիստ Փարիզի Հոյոց եկե-ղեցին: Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՍԵՐԱՆՈՒՄԻ 16 ԴԵԿ. ԿԻՐԱԿԻ Ժամը 2.30ին Սալ Երիկի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, méro Invalides: Մաս-նակցութեամբ՝ Ա. ՇԱՀԱՆՍԻՐՈՒՆԻ եւ բեմադրու-թեամբ ՏԻԿ. ԱՆԱ ՌՈՒԴԱՆԻԱՆԻ կը ներկայաց-նեն յայտնի թատերադրի՝ Պեղնալանի ՍԱՄԱՐԱՆ կամ ՄԱՐԻԱՆԻՆ ԲԵՆԻՆԱԿԻՐԸ, բնուսնական տոմս 4 արար, (Թարգ. Տ. ՆՅԱՆԱՆԻ):

Տոմսերը 200, 100, 75 եւ 50 ֆրանք: Կը ծախ-ուին սովորական վալրերը: Սրահիմ ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՎԱՀԷ (Պէօրէքեան) պա-տիւ ունին տեղեկացնելու թէ 7 տարիէ է վեր ի-րենց վարած ծերերը, եւ պաշտօնողներու համար հանգստեան տունները՝ Le Vieux Chalet et L'Ermitage 7 եւ 14 Bld. Carnot, Bourg la Reine, փոխանցած են Տէր եւ Տիկին Romeuf եւ M. Vallet, Գ. Վահէ առ-ժամաբար կը բնակի 19 rue Georges Lafenestre les Blagis, Bourg la Reine: Հեռաձայն Rob. 08-87, Եւ-դուներութիւն ժամադրութեամբ:

ՏԻԿԻՆ ՄԵՇԻՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տիկեան 500 ֆրանք եւ Տէր եւ Տիկին Սար-գիս Գորգիկեան 500 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կա-պույո Ռաշի Իթալիի մասնաճիւղին: Այս առթիւ ցաղաղութիւն կը յայտնեն Մշէրեան եւ Նալ-պանտեան բնասինքներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

Լիճիկ Զ. Ե. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդ-հանուր ժողովը՝ այսօր, շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ ճին, ընկերակալներու սրահը, 14 Courts Lafayette: Կարեւոր օրակարգ: Ֆ. ԿԱՊՈՏԵ ՍԱԶԻ Ռոմանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկեր - ընկերուհիները, Կի-րակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 2.30ին, Գ. Նոյիս Յոյիսիկեանի բնակարանը: ՖԻՆԱՆՍԵՐԸ ԲԱՆԱՅՈՍՈՒԹԻՒՆ Հայկ. Պատ-մութեան մասին Գրիմիթի կողմէ, այսօր, շա-բաթ, ժամը 3ին, Salle de Géographie:

Սիւիան - Կովսասի պարանակար

Շաբաթ, 15 Դեկտեմբեր, ժամը 9ին մինչեւ առաւօտ, Aéro Clubի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadero: Ճոխ պիւթէ:

TANGO եւ SWING, Orchestre PESENTI

Գեղարուեստական բաժնի Սիւիան կոմիտայի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Ա-լէմաչի, երգ՝ Անու Առոմեանէ՝ Պը մասնակցին՝ Odette Varenne de la Radio, Jacques Provins fantai- siste du «Théâtre de 10 H» Max Varenne claquettes de «Bobino», Hilda et Jimo de l'Alhambra: Հայկական պարեր: Սրահին ջերմութիւնը պատահական է:

Le Gérant: H. AGONEYAN Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

Իրանի միջ մտնող

Ինչպէս դրած էինք, Խ. Միտիլեանը եւ Անդ-լիա մերթեմեղ իրենց դրած քաշը 1946 Մարտ 2ին ստալ, հակառակ Մ. Նահանգներու առաջարկին եւ Իրանի կառավարութեան թափանձանքներուն: Այս պարագան ալ անիկ մը մասնաւոր է Իրանի կառավարութիւնը: Վարչապետ Հաքեմի յայտա-բարեք խորհրդարանին մէջ թէ կը խորհի Մու-կուս երթալ եւ ուղղակի բանակցիլ:

Նոր լուրեր կը հաստատեն թէ Ատրպատական-նի ապստամբները զինուոր կը հաւաքեն, զորացնե-լու համար քանակը որ աւելի քան 4000 զինուոր-է կը բաղկանայ այժմ: Իրանի վարչապետը կը յուսայ նպաստաւոր ելլի մը յանդիլ, Մոսկուա երթալով:

Պաշտօնական լուրերու համաձայն, նոր ընդ-հարձակն պատահած են կառավարական զօրքի եւ ապստամբներուն միջեւ եւ կարգութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Խորհրդաժողովին առթիւ, Մոսկուա մեկնեցան Թէհրանի անդլիա-կան ղեկավար եւ ամերիկեան ներկայացուցիչը: Թէհրանի մէջ դիտել կուտան թէ ներկայ դաժ-լիքը կազմուած է ծերերէ, իսկ երիտասարդները, որոնք հեռու կը պահուէին հանգուցեալ Ռեզա Շա-հի կողմէ, փորձառութիւն չունեն: Խուսառէր թերթէ կ'առաջարկէ նոր ընտրութիւններ կա-տարել, փոխանակ սպասելու օտար զօրավասերու միեւնոյն: Ժամադրողներ կը պատմեն թէ Շահ-սէվէները Մէլէտին վտարած են 2000 ըմբոստ-ներ, իսկ Արտապիլի մէջ ոստիկանները ապրա-տամբներուն միջնակով, ձեռնարկած են 11 ցե-ղապետներ:

1500 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐ Մ. Նահանգ-ները փոխադրուած են հինգամիսէ ի վեր, օգնելու համար ամերիկեան ճարտարագործութեան, երե-ւան հանելով իրենց գաղտնիքները:

Բռնի աշխատանքի ստրակները

Նիւրնպրիկի դատաւարութեան դիկտ. 12ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատախազը քսումնիկ տեղեկութիւններ հաղորդեց բռնի աշխատանքի համար Գերմանիա տարածած միլիոնաւոր բան-ուորներու շահագործման մասին, կարգալով զա-նաքան փաստաթուղթեր: Տասնըջորս ազդերէ 4.795.000 բանուորներ տարուած են Գերմանիա, աշխատելու համար ռազմական ճարտարագործու-թեան մէջ, ինչպէս կը հաստատէ պարտաւորիչ աշխատանքի վարչէին՝ Զուտէլի 1944 Մարտի տեղեկագրերը, որ դիտել կուտայ թէ ճշդ իսկ 200 հազարը իրենց ազատ կամքով եկած են: Բազմա-թիւ օտար բանուորներ մատնուած էին տաժարե-ւ անօթութեան: Քրտիկի ղինագործարանին թըշ-կապետը տեղեկագրով մը կը հաստատէ թէ օտա-րականներու մեծութիւնը 4000 գըլ (քարտէ) պակա-ն էր Գերմաններու կենրանէն, թէ թողարկող կը ծա-ւալի, մեղքներով հարկւրաւորներ: Գործատէրե-րուն հրահանգուած էր մարմնական պատիժնը տալ, առանց անձնապէս պատասխանատու մնա-լու: Արեւելքին փոխադրուած 50.000 աղջիկներ շաբաթ միայն երեք ժամ հանգիստ ունէին, դե-րիները բանուորներն թնայապատուած էին աշխա-տելու ամբողջութեան մէջ, զարեթէ կրակի դժին վրայ, իսկ խորհրդային զերիները նոյնիսկ բռնա-դատուած էին մասնակցելու զինուորական դործո-ղութեանը: Կէօրինի քսած է առիթով մը, որու զերիներու մասին, — «Ուտելիք քսանակայ ծրա-դել խնդրէ է: Թող իրեն ճարին իրենց ուտելիք (կատու, ձի եւն)»:

ՍՈՒՐԻՈՑ ԵՒ ԼԻԲԱՆԵՆԻ մասին համաձայ-նութիւն զոյացաւ Ցրանայի եւ Անդլիոյ միջեւ: Դժարան հարթուած կը համարուի երկու պետու-թեանց զինակցութեան համար:

ՊԱՆԾԱԼԻ ԵՂԵՍԻԱՆ

Տարուբեր՝ ծով կենսի մը յարձանքին մէջ մեր դանազան տարեդարձները ժամանակին կատարելու միջոցառումներն անգամ չունինք։ Պիտի յարմարիք միջավայրի պահանջներուն — արաժարելիքի արաժարելիք, խուսափել խառնակութեան, քիչ, քիչ արեւմտական րաժիշկի ապագայի հետ։

Միտնող եւ Ձառիկը ճիշդ օրին, քանի որ սեղփական եկեղեցի ունինք, բայց ուրիշ որ եւ է տարեդարձ, նոյնիսկ Հայաստանի Մարտիկներու սգալ հանդէսը կատարուած է պատահականութեան, երբեմն ալ մարդոց բարեհաճութեան հետ։

Այսպէս նաեւ Եղեւթի Հերոսամարտին 30-ամեակը, որու մասին խօսելու առիթ ունեցանք Հոկտեմբեր 14ին։ Հակառակ իրենց կամքին, կողմակերպիչները հարկադրուեցան այսօրուան ձգելի օթոնակատարութիւնը, մինչդեռ զէպը տեղի ունեցած է 1915 Սեպտ. 19 — Հոկտ. 15ին։

Ամէն պարագայի մէջ լաւ է ուշ քան երբեք։ Կոնկալի բան պիտի ըլլար, եթէ Հերոսներու եւ Հերոսուհիներու յիշատակն ալ վերածուէր անցուկը — մոռցուի պատմութեանց։ Մահաւանդ այս սփերուսն միայն, ուր հողինքը այնքան շուտ կը թառամին, կը ցամքին, պղտոր հոսանքներու կամ պսպղուն հրապոյրներու լարերին թուին մէջ։ Անոնց անխախտ յիշատակներու թանկ։

Իրականութիւն է որ ոչ միայն մեր նոր սերունդը, այլ եւ ժողովուրդը ինք շատ քիչ քան զիտէ ժամանակակից պատմութեան երեւելիութեան, մանաւանդ անոր փառաւոր կէտերու մասին։

Երեսուն տարի է ի վեր, ինչպէս աւելի առաջ ալ, ընդհանրապէս խոստած եւ դրուած է թրքական բարբարոսութեանց, քարոզչութեան եւ աւերումներու մասին։ Օտարներուն առջեւ ալ, առաւելապէս ներկայացած ենք մեր մարտիրոսացութեան։

Այսպէս որ, ներքին ի՞նչ գոյութիւն, աչք տպաւորութիւնը դոյզացած է թէ խեղճ, անհար, դուրսը կախ ժողովուրդ մը եղած ենք, պարանոցը միշտ պատրաստ՝ թշնամի դանակին տակ։

Եղեւթի, ինչպէս վասպուրականը, Ե. Գաբրիէլի, Տարոն — Մասունք, Աղ-Տաղը, Սուլտանն են։ 1915ին, Հաճնք, Մարաշը, Այնթապը եւ ուրիշ քաղաքներ՝ աւելի վերջը, իրենց իսկապէս հերոսական մարտնչութեան լարերն աչքերը։ Նոր եւ յուսաւոր էլ մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ։

Ինքնապաշտպանութեան, ազատութեան, հարուածին հարուածով պատասխանելու այդ խիզախ, ռազմական ոգին էր որ կը սաւառնէր նաեւ Սարգիսապատի եւ Զարաթիսի արեւմտական զաւթներուն միայն, երբ ամէն ինչ կորսուած կը համարուէր։

« Մահ կամ աղատութիւն » մարտակոչը թեւեւ ոչ մէկ տունն այնքան սարսափ էր բազմութեանց հոգին, որքան այդ օրերուն։

Մինչեւ 1915 մարդիկ եղեւթին կը յիշէին Արդար թագաւորին պատմութեան կամ 1895ի Զարդարիով։ 1915 Սեպտեմբեր — Հոկտեմբերի հերոսամարտին վերջն էր որ հակապէս այդ բոլորը դարձաւ կրկնապէս պատմական եւ պանծալի։

Եւ ի՞նչ հերոսամարտ։ Բառն անգամ տեղի կ'երեւայ, երբ կ'երեւակայենք այն դժոխային պայմանները ուր մղուեցան օրհասական պայքարը։ Կատարեալ զոյամարտ՝ ամբ մը կտրիճներով, ուր երիտասարդն ու երիտասարդուհին կը ճակատին հետեւան անձուիրութեամբ, բաժնութեամբ եւ յանգրմութեամբ։

Հարկ է կարգադրել իրերը, հարկ է լսել տկաւնտեղներու վկայութիւնները, աղօտ դաշտափար մը կողմէն Համար մղուած պայքարին վրայ։

Եւ ի վերջոյ ճակատ ճակատի կողմէ քէ որ կ'ընկնէ արի ժողովուրդը, այլ թողանք։ Բանակը՝ իր հրետանիքով ու զինամթերքով, երբ սպառած էր քաջերուն վերջին փամփուտը։

Եղեւթները աւետարեք ձայներ, անշէջ բոցեր են մեր ազատագրութեան փոթորկածայն աւիճներուն մէջ։

Տօնելով հերոսամարտներու յիշատակը, տարուէ տարի, մեր հոգիները կը լեցուին ինքնավստահութեամբ։ Եւ կրնանք աւելի պայծառ աչքերով դիտել ապագան, ո՛ր որ ալ գնաւ ինչ։

ԵՂԵՍԻԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆԵՐԻՆ
ՕՐ. ԽԱՄԵՐՔ ԳԵՂԵՍԻԱՆ

ԵՂԵՍԻԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆԵՐԻՆ
Յ. ՌԱՍՏԻՍԵՆ

Թուրքիա լուզիւր տեղի տալ

Լոնտոնի թրքական նոր դեսպանը, ղեկավար Ալեքսանդր, դեր-նախագահ Միացեալ Ազգերու նախապատրաստական 7րդ յանձնախումբին, պատասխանելով Միւլթիի թղթակցին հարցումներուն, ըսաւ թէ Թուրքիան մէկն է այն հաղուստի հետ պետութիւններէ որոնք ուղղակիաւ եւ հետեւողական դրոշակներով քաղաքականութիւն մը վարած են ի. Միւլթիան հանդէպ։ Գիտպանը չի գիտեր թէ Միւլթիան խորհրդածոյցին մէջ պիտի քննուի՝ ներդրուելու պայմանագրին վերաբերեալ թեման խեղճը, բայց պարտք սեպեց ճշդել իր երկրին դերը այդ հարցին հանդէպ։ Թուրքիա հակառակ չէ այդ վերաբերեալ թեման, պայմանաւ որ կատարուի միջազգային համաձայնութեամբ եւ Մ. Նախնայինի ալ մասնակցութեամբ։ Ամէնէն կարեւորն այն է որ յարցուի Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը, առանց որ եւ ի հողային զիջումի։ Գալով Մուսուլայի անթիլիմ կողմէ Կարսի եւ Արտաշինի մասին կատարուած ծրարիւմը Գաբրիէլի, դեսպանը յիշեցուց քէ այդ կողմը Թուրքիոյ վերադարձուած իմ Լեւինի կողմէ, 1921ին, Պարսկի փոխարէն։ Այդ փոխանակութիւնը կատարուեցաւ անկեղծ եւ փաստաւոր բարեկամութեան ոգով մը, որով երկու երկիրները կ'ուզէին փախուտի որ եւ է կասկածամտութիւն իրենց փոխադարձ յարաբերութեանց մէջ։

ՀՕՐ. ՏԷՆԵ, որուն մահապատիւը Եղեւթի թրքադրոշակներով վերածուած էր, մեռաւ Զրէնի բանտին մէջ, արտի կաթոնիէ։

Անգլիա փրանսական
նախաձայնութիւն
Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին

Հինգշաբթի օր (13 Դեկտ.) Լոնտոնի մէջ տարադրուեցան չարք մը համաձայնութիւններ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Մօսուրի Արեւելքի մասին։ Այս առիթի Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ թէ երկու պետութիւնները պիտի քաշեն իրենց զինուորները։

Կնքուած համաձայնութիւնները, որոնք մեծ դժուարութեամբ ընդունուեցան Փարիզի մէջ, կը պարունակեն հետեւեալ տրամադրութիւնները։

1. — Միացեալ խորհրդակցութիւն եւ համաձայնութիւն այն պայմաններու մասին որոնց հիման վրայ պիտի վերախմբուին եւ պարպուին անգլիական եւ ֆրանսական զորախումբերը Սուրիայէն։ 2. Սերտ ներդաշնակութիւն ֆրանսական եւ անգլիական քաղաքականութեան Մօսուրի Արեւելքի մէջ, կանխելու համար որ եւ է տարակարծութիւն որ կրնայ վնասել իրենց շահերուն։

Զինուորական պայմանագրին համաձայն, Ֆրանսան եւ Անգլիան իրենց զինուորները Սուրիայէն պիտի քաշեն միեւնոյն ատեն։ Ֆրանսական վերջին զինուորը եւ անգլիական վերջին զինուորը պիտի հեռանան միեւնոյն օրը։ Պարպումի ճիշդ թուականը պիտի որոշուի զինուորական խորհրդակցութեամբ։ Առաջին ժողովը տեղի պիտի ունենայ Պէշրէի մէջ, յառաջիկայ ուրբաթ։ Առաջին չարք պիտի ըլլայ անգլիական զորք համարման Պարսկաստանի, Ֆրանսականը՝ Լիբանանի մէջ։ Զինուորական համաձայնութեամբ, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Լիբանանի միջեւ Արեւելքի տեւական ապահովութիւնը այսուհետեւ կ'ախտ պիտի ունենայ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան խորհուրդէն։ Քաղաքական համաձայնութեամբ կը տրամադրէ փոխադարձ խորհրդակցութիւն։ Երկու պետութիւնները յանձն կ'առնեն այսուհետեւ իրարու օգնել այն բոլոր խնդիրներուն մէջ որ կայ ունին Միջին Արեւելքի հետ, — Եղիպտոս, Պաղեստին, Անդրյորդանան, Արաբիա, Իրաք, Սուրիա եւ Լիբանան։ Իւրաքանչիւր երկիր յանձն կ'առնէ որ եւ է կերպով չխառնուի միւսին հաստատուած շահերուն։

Այս համաձայնութեանց մասին տեղեկութիւն հաղորդուած է Մ. Միւլթիան եւ Մ. Նախնայիններուն։ Փարիզի մէջ կը յուսան թէ այս համաձայնութեանց շնորհիւ պիտի դադրէ անգլիաֆրանսական մրցակցութիւնը Մօսուրի Արեւելքի մէջ, ինչպէս որ 1903ի համաձայնութիւնը վերջ տուաւ անգլիաֆրանսական մրցակցութեան Եղիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ։

Համաձայնութիւնը խոյ տպաւորութիւն դործել տեսանալով անոր համար որ կը զուգորդի Միւլթիան խորհրդակցութեան։ Անգլիոյ նախարար տրամադրեց նախարարը, Պ. Իւան, Ֆրանսայէն շնորհաւորեց իր յաջողը, այս համաձայնութեանց առթիւ, զորոնց շնորհիւ կը վերնայ երկու երկիրներուն միջեւ ցցուած խռնդոտներէն մէկը։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան բարձր պատմական դրոշակներով մէկը յայտարարեց թէ ֆրանսական քաղաքական համաձայնութիւնը բոլորովին ապահովուած է կնքուած համաձայնութեամբ։ Le Monde, կիսապաշտօնական օրկանը, այս առթիւ յոյս կը յայտնէ թէ Հոնիոսի եւ Ռուսի մասին ալ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնի։

Թուրքիա պաշարուած

Թեմրանէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան։ — Կառավարական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ անկուծը Մօսուրուէն, քաղաքը պաշարուած ըլլալով ապստամբներու կողմէ։ Պահակազօրքը հրահանգի կը սպասէ կոտելու կամ անձնատուր ըլլալու համար։ Այս լուրը հաղորդուեցաւ Նախնայինի Պալատի փախուստին անմիջապէս վերջը։ Նախնայինի տը, որ գիտ նոր պաշտօնի ձեռնարկած էր, որբաթ օր թէ հրան հասաւ օդանաւով եւ յայտարարեց թէ Վարպապապանը վերջնապէս կորսուած կը թուի։ Թուրքիա իրականութեամբ ըլլալով փակած ըլլալով ճամբաները, իրականութեամբ ըլլալով թէ հրան վերադարձան Նախնայինի տը կը ըսէ թէ տեղաւորուեցաւ հեռանալ ինքնապաշարութեան կոսակիցներու ճշդումին տակ։ Իր 2000 ապստամբներ Սուրիայի մասին տղ, պահանջեցին որ պահակազօրքը անձնատուր ըլլայ անմիջապէս։

Իրանի վարչապետը Մոսկուա երթալով, պիտի Հանայ Երեք Մեծերու ժողովին առջեւ դնել խնդիրը եւ կրկին պահանջել որ օտար զորամասերը անմիջապէս հեռանան։ Վարչապետը անոնց ներկայութեան կը վերադառնա Իրանի գէպըրը եւ զօտարութիւնները։

Ապստամբները կառավարութիւն մը կազմեցին։ (Մարմանութիւնը կարգաւ Դ. է.)

ԵՄԲ. — Պատ. Մ. Յ. Գրիգորիան կը պատմէ իր «Յնդափաթիւթեան Զոհերը» առումը գրքին մէջ, իրեն իրագրելով։

... Հազարապետին անկեղծութիւնը մերժապէս իրականութեան վերածուեցաւ։ Հայկական երկու թնդանօթները ապառով Ուրֆա հասան դերմանացի թնդանօթի մօտը Օվաքէլի հրամանատարութեան տակ։ Թնդանօթներէն մէկը զետեղեցին Հայր Աբրահամի կողմը, իսկ միւսը Մամանայի դիրքին դիմացը։ Առաջինին կը հրամայէր ձօն Օվաքէլ, իսկ երկրորդին Հէր Էքարթ։ Երկուքն ալ կարող պատերազմեցին։ Իրենց համար խաղալիք էր ան-պաշտպան դիրքերը ընթացեալ։ Առաջին իսկ ուռ-բերու պայթիւնին Հայոց համար յայտնի էր թէ վերջապետութեան սկիզբը եկած էր։ Գարաշէն տուները կը փչէին եւ փողոցի պատերը դետնին հաւասար կ'ըլլային։

Ժողովուրդը ա՛ն ու սարսափի մատնուեցաւ։ Թնդանօթներու դռուները սոսկումը կը պատահէր։ Աւերածութիւնը փողոցէ փողոց կը յառաջանար։ Այր եւ կին, մեծ ու փոքիկ փրատակներուն տակ ողջ ողջ կը թաղուէին։

Բայց որ եւ էր տեղ անձնատուութեան նշանը էջը երեւար։ Ամէն մարդ կը նախընտրէր այսպէս զոհուիլ քան թէ ողջ ինչալ թուրքին ձեռքը։ Անոնք որ ուռմբի մը պայթիւնէն յետոյ ողջ կը մնային՝ թոյնով կամ դաշնայնով իրենց կեանքին վերջ կու տային։ Միւրոյն, որ արդէն ծանրապէս վիրաւորուած էր եւ անդոր տեղէն չարժեւոր, դառնոր կը քաշէ եւ սրտին կը միւն։

Հայոց ըսողը զէնքերը ինկած էին, ի բաց առեալ Ամերիկացուց զէնքը, որ Տիւրքան Արեան եւ Արուսեակ Անանեան յուսահատութիւն կը դիմադրէին։ Գրիգորիան անունը կրողը զերմանացի թնդանօթի մօտէն իրենց ուսուցչութիւնը կը դարձնէ երկու եկեղեցիներուն, սրբոց դէտ կան-դուն կը մնային, անոնց վիթխարի սրէները եւ հաստակուն որմերը դիւրեւ չէին ինքայն։

Էքարթ, որ յաճախ բարոյացած էր Աւետարանա-կան եկեղեցիին բեմէն, սիրոյ եւ խաղաղութեան Աւետարանի թնդանօթի կ'ուզէր այն կողմ եւ անոր քմբէթը կը կործանէ։ Անոր մէջ ապաստանած Ժողովուրդը փրատակներու տակ կը մնայ, իսկ ողջ մնացողները խուճապի մատնուած դուռն կը փախչեն, եւ զինուորներու զնդակահարութեան տակ կ'իյնան։

Ամբողջ Հայոց թաղը բարոյացած եղած էր։ Կանգուն տուն զրեթէ մնացած էին։ Աւերածութիւնը այնքան կատարեալ էր, որ մէկ ծալքէն ինքու տանին կարելի չ'ըլլար։ Ընդարձակ դերեզ-մանոցի մը երեւոյթի ունէր։

Երբ թնդանօթի մօտէն իրենց դռները աւարտեցին, թուրք խուճապը յառաջ առաւ։ Երբ եւ անոր համար։ Փայտակները կը խուլարկէին։ Արժեքաւոր գոյքերը կը փոխադրուէին։ Վերադարձը այր մարդիկը դերի կը բռնէին կախաղան հանելու։ Կի-նքէն զերմանացի իրենց մէջ կը բաժնէին, եւ տարեցնէին տեղն ու տեղը կը սպաննէին։

Երբ խուճապ մը թուրքերը փլած տունն ու կը խուլարկէին, յանկարծ պատուի տակէն զոհուի մը կ'արձակուի եւ ամէնէն առջեւ կայանած առաջակը կը սպաննէ։ Կր սպաննէ փախչիլ։ Երկրորդ զոհակ մը կը հետեւի։ Նոյն արգիւնքը կ'ունենայ։ Երրորդը մը ծայրը կը խուլի։

Ժամանակ մը կը սպասեն։ Երբ լուրջութիւնը կը շարունակէ, զոհուութեանը կը մօտենան եւ կը դտնեն քարերու դէպի մը մէջ ձայն աղկան մը դիւլը, սրունքները շախմատուած եւ սրունք զնդակահարուած։ Ողջ զոհէ, քանի՞ թուրքեր մահացուցած էր այդ Հայ զինուորականին։ Իր ա-տրճանակին մէջ մնացած երեք զնդակներէն եր-կուքը իրենց նպատակին ծառայած էին։ Իսկ եր-րորդը զինքը սիրկած էր քարեկոնքին ձեռքին։

Միակնի Սարգիս Եօթնեղբայրեան, վիրա-ւոր եւ անդալ, զերի կ'իյնայ։ Թուրքերը կը ճանչնան զայն։ Միւթնարիֆը, ուղեղով ինչայն աշխարհի քաջաբերտ երիտասարդի մը կեանքը, որպէսզի իրեն թիկնապահ ընէ, կը հրամայէ որ զայն հիւանդանոց տանին վէրքերը բուժելու։ Հա-մար։ Երբ Սարգիս կը սթափէ, միւթնարիֆը կը հարցնէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ, եթէ իր կեանքը խնայէ եւ վէրքերը բուժիլ տայ։

— Առաջին դռնը պիտի ըլլայ քեզ օտակցեմ, կը պատասխանէ Սարգիս։

Միւթնարիֆը ձեռքով նշան կ'ընէ զինուոր-աներուն եւ կախաղանը ցոյց կուտայ։

Սարգիս մէկ կողմ կը հրէ գահիճները եւ իր ձեռքով զոհանք վեր կ'անցնէ, եւ անոր աթոռին կից մը զարկով կեանքին վերջ կուտայ։

Բողոքականներու հովիւը, Սողոմոն Աբելեան, որ յաճախ Հէր Էքարթին գործակից եղած էր, ոչ անձնապաշտ ըլլալ էր ոչ ալ անոր գիտութեան զի-մում կ'ընէ։ Կը ճարակալին զինքը եւ կախաղան կ'առաջարկէին։ Աբելեան հայայ մարմնով, յաղ-թանդամ մարդ մըն էր։ Երբ չուսիր կ'անցնէ վի-զէն, մարմնոյն ծանրութեանը տակ կը կտրի եւ ինքը կ'իյնայ դետին ոտքի վրայ։ (Յետոյ կը զնդ-ակահարեն)։

Այս տարի Մեպո, 29ին լրացաւ երեսնամեա-կը այն պատմական հերոսամարտին, որ ափ մը Ժողովուրդը անհամեմատ աւելի զօրեղ թուրքին դէմ 24 օր տիրանեան կու մղեց, արի արանց քա-ղութեամբ, բոլորովին կտրուած արտաքին աշ-խարհէն։

Ուրֆայի ինքնապաշտպանութեան կազմա-կերպիչները զետեղին թէ՛ թշնամիին յարաճուն ուժին առջեւ, ի վերջոյ պիտի պարտուին, բայց փրկանակ աքսորի ճամբուն վրայ խողովուրդը, նախընտրեցին հերոսի մահը պատնէշին վրայ, զէն ի ձեռքին, խրաքանչիւր, ինկող ռազմիկի տեղ, քանի մը տասնեակ թուրքեր փռելու վճա-կանութեամբ։

Պատուիրուած էր բոլորին խնայել զնդակն ու ձեռնառումը, եւ առաւելագոյն զոհ քաղելու պա-րագային միայն դորձածել զանոնք, ինչ որ տուաւ հրաշալի արդիւնք, համաձայն ահանաւոր փիա-ներու։

1915ի աննախընթաց նախնիին թրքահայաս-տանի շատ վայրերու մէջ՝ ինչպէս, Վապուրա-կան, Տարսն, Ծալիկ Գարահիւսար, Մուսա լիւ, Աղ - Տաղ, եւ այլն, տեղի ունեցան ինքնապաշտ-պանութեան կռիւներ, յուսահատ չ'ընէր աւելցնելով մեր նորարար պատմութեան վրայ։ Ուրֆայի ալ իր կարգին առանձնապէս փայլեցաւ մանաւանդ անոր համար որ, իր քաջարի ռազմիկներն ու անվիճե-ր ճակատակները հաշտուած էին անողոք իրականու-թեան հետ, կրօնի միջին լուսին մարտիկն ու փամփուշտը, եւ հուսի յ'ողջ գիտակցաբար զոհ-ուիլ։ Անոնք ոչ թշնամիին շղթան ձեռքբերու մտա-ծուն ունեցան եւ ոչ ալ զաշնակից պատմաբար լուսնակներու ժամանումին կը սպասէին։

Վերադարձ մը ջրառուած փրճակի մէջ իսկ, ա-նոնք դարձաւ միւսային իրենց իրաւ Ժողովուրդին հետ, եւ անորոտեմը բաժնեցին անոր քստմնի ճակատագիրը, — նահատակութիւն։

Ուրֆայի հերոսամարտը, անհաւասար ուժե-րով, կեանքի ու մահուան անդարապիլը զուպար մըն էր, որ կրնայ ներշնչան զեղեցիկ օրինակ ծառայել հետագայ սերունդներու, ինչպէս Հ. Յ. Գալանկտեան պատմութիւնը 55 երկար տա-րիներէ ի վեր։

Ուրֆայի հերոսները ծուկի չեկան թուրքին առջեւ, եւ պարանոց չեկարեցին անոր արեւնոտ սուրին, այլ զարկին այնքան հուժկու եւ անողոք, որ երեսուն տարի վերջն անդալ հերոսապետութիւնը կարողացաւ ամէն Հայու հոգին հպարտութեամբ կը իյնայ։

Այդ նուիրումը վսեմ, իրոխտութիւն յեղափո-խական եւ բարձրորդն հայրենասիրական, ի յայտ բերին անմահ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանն ու Եա-րուսէին Բաւթիկէլեանը, իրենց Հայ մը զինա-կիցներով։ Պայքարէն անմահ չ'մնաց զեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչներն ալ, Ուրֆայի հայահա-նքի Օր - Խանըմ Գէթնեան, Օր - Մարի Զիլի-կիւրեան եւ ուրիշ հերոսներ։

Այսօր չկայ հայկական Ուրֆայի, մեր պատ-մական Նեղիսիան, բայց կայ Նեղահայք, թիւ մը ամէն տեղ ցրուած, հպարտ եւ աւանդապաշտ իր երկրին բարեբերուն ու օրդուութեանը։

Գաղթական Ուրֆայցի իր հայրենիքն ու հե-րոսները կը պարտադն ամէն տեղ ուր կեանքի ալիքը զինքը կը քշէ, սրով լուսն հերոսներու պատգամն ունի ան, եւ պայքարի դաստիարակու-թիւն։

Յարգանք Ուրֆայի աննման հերոսներու յի-շատակին։

Ս. ՅԱՎԱՆՆԵԱՆ

ՀՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խուրբէրի մէջ, գործունէութեան լծուած է, 27 խուրճարներէն ի վեր, նոր կուսակցութիւն մը՝ «Միլիի Բալթիստ Գաղթի» (Աղբ. Վերականգ-նումի Կուսակցութիւն)։ Կուսակցութեան հիմնա-դիրն է Նուրի Տիմիւրալ, Նշիլթէօնի (Պոլսի) Գա-ղթայի Օղանաւային Վարժարանի տէրը, քաղ-տուղարը՝ Էրզրումի նախկին երեսփոխան Հիւսէ-յին Ափի Ուլաշ։ Կուսակցութեան գլխաւոր նպա-տակն է՝ «գաղափարի» խօսքի եւ մամուլի պա-տուութիւնը։

Հիւսէյին Ափի, բողոքաբար իրենց ցանկու-թիւնները, յայտարարած է։

— «Մենք պիտի ընթանանք Յատաղիմասը (Թեալաֆթիլի) կուսակցութեան ուղիք, բայց գործունէ պիտի ընենք օրինակ անոնցով, պիտի ուղղենք զանոնք։ Պէտք է միաստիճան ընտրու-թիւն կատարել, ու պէտք է ջնջել այն որոշումը՝ որով Հայրապետութեան նախադաս ցլեկան պաշտօնավարելու իրաւունք կը ստանայ։ 4—5 տարին բաւական է։ Պետականութիւնը չ'արք մը անքանակ կազմակերպութեան ծնունդ տուաւ, կարգ մը թշուառականներ միլիոնատէր եղան։ Այս կարգի վէրքերը պիտի դարձնենք։ Միայն է, զարմաւ, որ Հայրապետութեան նախադասը ըլ-լայ նաեւ նախադասը՝ Հայր կուսակցութեան։ Ի-նչօնի պէտք է չեղոր մնայ։ Կեցցէ՛ք՝ ռաճկալար շարժումը։»

Բնիկ Եղեախացի, ծնած 1897ին, համեստ ըն-տանիքի դուստի, հայրը քաղաքին ջրաբաշխու-թեան հակիւ։

Մովսէս իր պատանի հասակին նետուած էր յեղափոխական կուսակցութեան մէջ, իրենց ան-աղաչան ազատագրական գաղափարով։ Արհես-տով առաջագործը, կ'աշխատէր ամերիկեան ա-տաղճագործարանին մէջ։ Այդ արհեստանոցին սիրուած զեկալարն էր դարձած իր նախաձեռնո-ղի եւ կազմակերպողի աննման ուղիով, քաջոր բնաւորութեամբ։ Յաջողած էր կազմակերպել նախ մարդկանց միութիւն մը, ապա զայն զայն դարձնելով ռազմական ընթիւ մը։

1909ի Կիրիկեան ջարդէն վերջ, Մովսէս աւելի զործունէաց էր դարձած։ Առաջագործարանին մէջ կը շինէր զանազան կազմակերպութիւն, փամփուշտ լեյնչու, կապար թափելու, ուռմբ շինելու հա-մար։ Մարդկանի պատանիները յեղափոխակա-նացուցած՝ ամէն մէկը կտրեւ դարձուցած էր։

1914ին Մովսէս զինուորական պարտականու-թեան կը կանչուի։ Ցանք մէկ հատիկ զաւակ՝ պատանական տարեքն նշանուած որոհճի մը հետ (տեղական սովորութիւնն էր որ յաճախէր իր և-րիտասարդին ոտքը կը կապէին որպէսզի օտարու-թեան չ'փախարի, եւ զինուորական զօր մնայ)։ Միակն այդ օրերուն թուրքը աւելի բիրտ էր դարձած եւ Մովսէս սովորուեցաւ փախտական մնալ։

Հ. Յ. Գալանկտեանի զործունէայ անդամ-ներէն ըլլալով, ենթարկուեցաւ Եօթնեղբայրեանի հրահանգներուն եւ ինքնապաշտպանութեան ան-վերապահ զինուորը դարձաւ։

1915 Յուլիսին երբ Մկրտիչ Կարմուշի կոն-նեքէն՝ զինքնաց քաղաք կը մտնէր իր խումբով, Մովսէս իր քանի մը ընկերներով կը զինուորը խումբը, ապառով թաքստոց մը հանդիսու չ'ա-մար։ Կիւրեղային փողը ընդհարումի մը պատճի-ն երբ Հայոց թաղը կը մտնէ, թուրք ոստիկաններ կառնածով թէ ծուղակի մը մէջ պիտի ինան, կոխէին խուսիկով կը հեռանան ու երկու Հայ խումբերը արեւելի կոխէ մը կ'աղաղան։ Այդ օ-րէն վերջ Մովսէս իր քանի մը ընկերներով յաճախ թշնամի կը շարժեցին ռազմախաղով։

Սեպտեմբեր 15ի իրիկունը Մովսէս իր սիրած մարդկանի անուամբ մէջ, խումբին ղրուիք ան-ցած, եւ անոնք ու անվիճեւ կը թնդացնէ յեղափո-խական երկրը։

Ամերիկեան առաջագործարանը, Բողոքա-կաններու Ժողովուրդաբար, եւ շրջապի թաղերը ա-ռիւծաման Մովսէսի պաշտպանութեան տակ էին։ Իսկական յեղափոխական, աղմուկը էջը սիրու, կ'աշխատէր լուռ ու միշտ։ Գաղթական կուսակ-ցութիւնները հրապարակաւ կը դորձէին, սակայն Մովսէս թիւ կ'երեւար կուսակցական շարժումին մէջ։ Միայն երբ մարտական հաղթանակներ հա-ղաւ ու կրկէն նետուեցաւ եւ սկսաւ Դաշնակցու-թիւնն ու անոր ռազմական ու մարտական ուղին փառաբանել, ամէն մարդ հաւակցաւ որ Մովսէս Դաշնակցական էր։

Ուրֆայի հերոսամարտին վարիչներէն մէկն էր Մովսէս, իր փայտաբան զինքը ձեռքին իսկա-կան տիւսան մը, իսկ իր նշանածը՝ Հակառակ տեղական իրաւաւ աւանդութեան, որիտեցեալներու տեսակցութիւնն անգամ կ'արդիւնէր, երկու նշա-նածները կուտեցան կող կողի։

Դիւցալանամարտի ամբողջ տեսողութեան քա-նի՝ քանի՞ անգամներ Մովսէս թրքական խումբ-ներն կը դորձէ տուած ձեռնառումներով, մեծ յան-դգնութեամբ եւ թշնամին կոտորէր։ Ամէնէն վը-տանաւոր օրերուն իր դիրքի վրայ, ճակտին վիրաւոր ինկաւ նշանածին թիւներուն մէջ, վրէժի պապակը շրթներէն, Հակառակ ընկերներուն թա-խանաքին, Մովսէսի նշանածը շնչեղ պատնէշը, սիրելի Մովսէսին դիակը պատնէշ ըրած կուտե-ցաւ, միջեւ որ իրեն փափկասուն դիակն ալ փրու-ուեցաւ անոր քով։

Հանդիստ ձեռք հոգեկներուն, ո՛վ զոյգ նահա-տակներ, ձեռք անմեղ զոհները թող ճարեան Եղե-սիոյ նահատակներուն հողիներուն վերեւ, իրեն պահապան հերոսական, միջեւ որ ձեռք յու-շարժանները կանգնեց հայրենի հողին վրայ։

Մինչ այդ՝ ձեռք անթաւամ յիշատակները մեր տանջուած հողիներուն մէջ կը պահեցին, իրեն մատուցե փրկանցելու համար նոր սերունդին...

Յ. ՀԻՍՏԵԱՆ

ԻՐԻՇՏԻԻ ԱՐԱՍ «ԸՆԴՈՒՆԱԿ ԶԷ» ...

Պոլսի «ԸՆԴՈՒՆԱԿ» կը գրէ, հակ. 10ի իրաւով. — «Կը տեղեկանանք, թէ նախորդ արտա-քին գործաւոր Տոքթ. Թէֆիկը Իրւստի Արաս, նոր կուսակցութիւն մը պիտի հիմնէ «Դեմոկ-րատ» անունով տակ։ Լաւ։ Բայց մեզի նոր դէմ-քեր պէտք են, եւ ո՛չ հին անհատականութիւններ։ Աղբովին պիտի աշխատեց ղեմակառութիւն տարածել, բայց Իրւստի Արասի ընդունակ չեն այդ շարժումին, որովհետեւ կապուած են անցեալ աւանդութիւններու, եւ չեն կրնար ներ-կայացնել Ժողովրդավար եւ աշխատաւոր հոսանքը։»

Փառքի և նստաւարտութեան օր

ԹԱՓԱՆՈՒՄ...

29 Սեպտեմբեր 1915. — Հերոսամարտ մեր Փայի:

Ամէն տարի երբ Սեպտեմբեր ամիսը կը մտնենք, անմիջապէս յիշողութիւնս կ'արթնայ, եւ կը հպարտանամ, քանի որ ես ալ իմ աշխարհային տեսած եմ, առանց խորհելու թէ իմ դերդաստանէս մինակտ պիտի մնամ...

Քանի մը հերոսներ եւ հերոսուհիներ ռումբերով զինուած բարձրացան լէպլէպիճահաններու տանիքը: Լեւոն Չէրչեանը թրքական զինքին կից՝ Համամօղլունց տանիքը բարձրացաւ: Այդ զինքներու բակը նետուած ռումբերը շուարման մատենեցին թուրքերը: Իսկ եկեղեցիի բակը մնացած խուժանը ենթարկուեցաւ ռումբերու տարափին:

Կատարեալ ջարդ մը տեղի ունեցաւ այդ օրը: Հարիւրէջ աւելի զինքներ ինկան թուրքերու կողմէ: Փոքր Մահմուտ միտաւոր բռնուեցաւ, Էկեղեցիին բակը պարպուեցաւ: Փոքր Ալանայտեանը զրաւած էր Սահաթմոնց տան թրքական զինքը: Ծանր կորուստներ կրած էին թուրքերը: Ինքի բնից թաղի կոնակը, թրքական թաղերը մինչեւ Սու Մէյտան պարպուած էին արդէն: Թուրքերը հապկան որ շատ կորուստ պիտի տան: Օղնակայ զօրք պահանջած էին Հալպէն եւ ահա պերմանական թնդանօթներով 6000 թուրք զինուորներ կը հասնին Ուրֆա: Սուրուճի Սիւլէյման պէկ ալ իր զէնթուներով (6000 կուտողներ) եւս կը միանայ զօրքին, իսկ քաղաքը չընդապառող աշխրէկները չին թրքական թնդանօթներով զինուած՝ կատարի խուժանին հետ Հայոց թաղերը քանդել սկսան: Հայ ժողովուրդը մահ առնած, կը դիմադրէր, հերոսական երգեր երգելով: Մի յուսահատիք, քորիք, Քիսին (Ռուս) մեղի օգնութեան պիտի հասնի, ահա մօտեցած է, կուգայ մեզ փրկելու: Անոնք բողոքական պատուելին, Աթէլիան թրքական չալաթած ռումբ մը ձեռքին մէջ կը պտտէն Հայոց թաղերը եւ զինքն զինք, կը յայտարարէր թէ Վանուած մեզի հետ է: Այսպէս 25 օր այդ սփ մը հերոսներով զիմադրեցին թուրք խուժանին, կորուած աշխարհին:

Թուրք կարծեց թէ ալ հայ ժողովուրդին վրայ խաշ քաշուած է: Վարպա եւ ոճրապարտ ձեռքեր հայ ժողովուրդին ծաղիկը փխթեցին, կարծելով թէ այդպէսով հայ ծաղկատաններ պիտի ամայնան: Ի դուր լեռ ու ձոր բերանաւ անկողներու դիակներով լեցուցին եւ ողբեր ալ Տէր Զօրի սպասարարները զեկցին: Իսկ աշխարհի չորները անայգիական խոտուածներ չուայիլէ վերջ, ամբողջ ցեղ մը իրենց չուկայի հայրենիքուն զոհեցին: Մեզ ուրացան, լեցին ու աշխարհի չորս հովիտներ ցուցին:

Անոնք չհասկցան սակայն մեր ցեղին հոգեբանութիւնը: Անոնք չէին դիտեր թէ «յուսահատութիւն» լատ. զոյութիւն չունի հայկական բառարանին մէջ: Բայց չարաչար սխալեցան: Չտեսան անոնք մեր արիւնքամ արեւուն մէջ հաւանդող հաւատքի գեղաշուք արեւը: Պաշտօնաւոր ծիծեռնակին նման, հապար անգամ բոյն չենեցինք, հաղար անգամ ալ քանդեցին եւ նորէն չինեցինք: Մէտքեկէն մինչեւ Տէր Զօրի հրատաճոր անաստներն անգամ չ'ենցուցինք:

Այսօր Ուրֆայի հերոսամարտին առթիւ, մենք կը խոնարհինք մեր հերոս երազյուններուն եւ քորիքուն յիշատակին առջեւ: Մեր մէջ մեռած չէ Արամիւնը, Տիգրանիւնը, Վարդանիւնը եւ Միկրայի Եօթնեղբայրներու զիջացողական հոյին: Այդ պատմական մեծ տունին առթիւ, կ'ուստենք քալել միշտ յատու, առանց կէս ճամբան կենալու եւ տատանուլ զարհուրելի փոթորիկներէ: Վստահ ենք որ պիտի հասնինք խաղաղութեան հազարամար ու մեր աշխարհ պիտի փայլենք մայր հայրենիքի հողին վրայ, բաւ է որ հայ ապրինք արտով, մտքով եւ յեղովով:

Մարտի 11 1915 ՅԱՆՈՐ ԶԱՅԱՂՈՐԾԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ա Ր Ա Մ Ա Ն Ի

ՎԱՐՈՒՅԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒՅԱԿ, Գիրք Գ. 1945 Նոյեմբեր: ԳԻՆԱՌԱՐ ՆԻԹԵՐԸ. — Գրական Ծարձուք Խ. Հայաստանի մէջ, Վահ. — Հայ ժողովուրդին, Յովհ. Շիրազ. — Նարդին (Կնեականապարտութիւն) Ծ. Նարդուն. — Իմ կատու եւ իր օղակը, Ա. Արար. — Պանդոսի դիպուած, Փայլակ Սանասար. — Վէպը եւ Ագգեթաւ եղբայր, Հրայ Սարգիսեան. — Զարտաբայութիւն Պորաթմեան, Ա. Իսահակեան. — Լեզուական քաներ, Յակոբ Տէր Յակոբեան. — Վախան Թէքեան, Ն. Սարափեան. — Եր. Տ. Անդրեասեանի կեանքն ու գործը, Ծ. Նարդուն. — Հայկ. Հարցը համաձայն Սաղմովի յաշնարան, Արսէն Ա. քահանայ Սիմէոնեանց. — Սիմոն Գափամանեան, Եր. Տէր Անդրեասեան. — Կենդանութեան լեզու (սերիական չ'ենքին). — Եղբայրապատմ Սեղիշ Զարեկ, Վարազ. — Ասուլիս: Գին 75 Փր.: Դիմել «Յաւաճ» եւ զբաղմանս:

... Հաղի երկու մղոն տեղ-եմ քալած մէկ ժամէն: Այս որքան թուրքեր ու տկարացներ են սըրունքներու... Օտարութիւն, անիծեալ բլրաս դուն:

Նոր ցայտաբաց էր երբ տունէն դուրս ելայ: Սակայն, ահա արեւ աղբարիկը աշուկ կը խաղցնէ զինացի բուրբն վրայէն:

— Արեւ, իմ հայրենի գեղդս անցար, չէ՞, ու տակաւին — ու միշտ — Քեդի կ'երեւայ Ան' Գեղա, ի՞նչ ետեւդ դառնալու բլրաս անգամ մը: Ի՞նչ կըլլայ, ա՛խ, արեւ, աղբարիկ, զիս բռնեաներու ծալքը զարկ, վեր առ ու գեղա նետէ անգամ մը լեւ ալ իմ արձակուրդս հոն անցընելու համար... կը պաղատիմ Քեդի, Արեւ անուշիկ, շերմիկ:

Անտառներուն մէջն էմ: Բարձրահասակ արախաներ իրենց կանաչ լիւններ, թարմութիւնը կորսնցուցած են զրեթէ ու թօշած, խանձուածի տեսք առած: Երկու ամիսէ ի վեր կաթիլ մը անձրեւ չէ ինկած մեր շրջաններուն մէջ ու կատարեալ երաշտ կը տիրէ: Անասունները բոլոր մը կանանչ խոտ չեն կրնար գտնել:

Ու ես, այսպէս, դանդաղօրէն կը քայլեմ, կ'անցնիմ արախաններուն մէջէն, երազելով Դիզա (Հայրենիք) ու կանչելով Արեւին: Ահա կը հանդիպիմ պատու հովուուհիի մը իր երեք այծերով ու անխուսափելի շնիկով, ու նաեւ ձեռագործ իր դողդոջուն մասներէն:

- Բարի լոյս, մէմէ, — կ'ըսեմ մօտենալով: — Բարի լոյս, պարոն, — կը պատասխանէ, չնիկը քովը կանչելով միևնույն ժամանակ: — Այ՛ն կ'արտօնեմ, մէմէ, — կը շարունակեմ հարցումներս: — Ինչպէս կը տեսնէք, պարոն: — Ես ալ քեդի պէս ծերուկ մէմէ ունի... բայց անիկա քեդի պէս այժմ չէր արածեր: — Ի՞նչ կ'ընէր հապա: — Անիկա մինակ այծերը կը կթէր, մեր տան պերեորն էր իմ մէմէս: — Ուրեմն, չա՛տ արծեր ունէիք դուք: — Քու այծերուդ թիւովը — երեք — 175ր բազմապատկելով...

— Ա, մօմ փրքի, այդ որքա՛ն այծեր... — Իմ մէմէս մինակ կը կթէր զանոնք: Մահուն կը բռնէր: Միտցին կը հարէր ամէն արշայոյսին ու քու այծերէդ մէկուն ծանրութեամբ կարպաղ կը հանէր ամէն օր:

— Ինչ հարատուքիս: Բայց ինչո՞ւ ձգած ու մեր երկիրը եկած ես: — ... Բռնիք ջուած ենք մեր հայրենիքէն, բարի՛ մէմէ: — Բռնիք, ի՞նչպէս, պարոն, ես չկրցայ հասնելու այդ: — Ասիկա, միամիտ մէմէ, հարցուր ձեր ցումարամասին ք Մենք Կոպալներ ճուն: Անոնք քեդի կը բացատրեն թերեւս...

— Դուն բացատրէ, պարոն, ես այդ մարդիկ ո՛ր կըրնամ տեսնել: Ի՞նչ էր պատճառը. որ ձեզ լսեի՞ ձեր հայրենիքէն հանքելին: — Պատճառը, ծերուկ մէմէ: Ահա երկու խօսքով: Մեր ցեղին դարաւոր ոտքը մեր արիւնին ծարուի էր, ու մեր չքնաղ հայրենիքին ալ աղբ ունէր... Իսկ ձեր ցամաքամասին ք Մենք Կոպալներն ալ քարիւղի ծարաւ ունէին...

— Բացատրութեանդ բան մը չկրցայ հասկընալ, պարոն, քիչ մը պարզ խօսէ՛, եթէ կարելի է: — Միտա բարով, մէմէ, հասկնաւ աւելի լաւ է... — Բարով երթաք, պարոն: Մէմէն, թուի մը նետելով մէկ ձեռքը, ու միտալն ալ նեղուելով դէմ տալով, թխած մարմինը դետանէ վերջուց ու ձայն տուաւ այծերուն, որոնք հեռացած էին բաւական:

Պէ՛կ, պի՛կ, պի՛կ... Շնիրը ցատկեց տեղացի:

Հունձ, զիմացի բլուրին կողմ ի վար փրուած է պզտիկ արտ մը ցորենի, բացօթեկոյն: Կը ձգվեցաւ թիթեւ պարով մը, առաւօտեան հովին առիճ, որ երբեմն կ'ուժովնայ, եւ, կարծէք հասկներ իրարու վրայ զիջուած, իրարու պլլուած կը վազին, կը փայլեն անդադար, բայց տանց արթուն սահմաններին դուրս ելլելու... Երբեմն դէպի վար, ու երբեմն ալ ուղբունով դէպի վեր:

Ա՛խ, ի՞նչպէս լեռներ են, պտրտիկներ ու ձորեր, որ պտու մը, կաթիլ մը ջուր չեն կրնար գտնել... Զկրցայ գտնել Նոյնիսկ քանի մը տներ թթուիկ (թթնշուկ), իրրեւ աղան կամ ջուր... Պաշարի ծրարը կը բանալ թուշ մը բան ու տեղու համար: Հաւիթի մը ք բամբուլ շիս անածէն, — զոր խոհանարին մէջ կը պահեմ... — Երկու չերտ քան, քանի մը կուտ աղ հաւիթիս վրան ցանկու ու քանի մը հատ ալ սալոր թթուր շախ... — ահա մարդը պալարս: Ա՛հ ճաշէն ետքն ալ զանկիկ մը մէկ երրորդ մասը... Ի՛նչ:

Պտրակէն դուրս դալով կ'իջնեմ դարվար: Կանգ կ'առնեմ երկար ու լայն արտ մը թուրք: Ամէն տեսակի աշխատատեղեր — այր, կին, ձիեր ու մեքենաներ, ամէնքն ալ իրենց կարգին աշխատանք մը կը կատարեն: Կը կենամ, ու հասկ մը կ'առնելով կը փչեմ ափսոս մէջ: Կը փչեմ մեղր ու կը համարեմ հատիկները — 24, բերանս կը նետեմ... Երկրորդ մը կը փորձեմ, աւելի պակաս կ'ըլլեն հատիկները: Երրորդ մըն ալ, քանի մը հատիկ աւելի այս անգամ, բայց, բոլորն ալ տնօթի, ճրուէկի (բարակ-նիւսար): Այս տարուան

ՄԻՐՏԻԶ ԵՐԱՆԵՂԱՅՐԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՂԵՆԱՎԱՐԸ

մեր շրջանի ցորենները հասկերը լեցնելու տունն անձրեւ չտեսան, ու այս պատճառով ալ անօթի նիւսար մնացին:

Հնձող գեղեցիկ, զոյղ ձիերով կըր կը դառնայ տալեւէս, գեղջկուհիի մը զիկավարութեան տակ, կանդ կ'աննէ մօտս: Կը մօտենայ երիտաւոր մըն ալ խանձուած դէմքով ու բողոքիկներով եւ, մենք կ'ունենանք հետեւեալ կարճ զրոյցը երիտաւորքին հետ, որ բարեկեց ետք անմիջապէս կը հարցնէ:

— Ի՞նչ կ'ընէիք, պարոն, կարծեմ, հասկերուն հատիկները կը հաւաքէիք քիչ առաջ, արիւնքս: — Այո՛, սիրելի պարոնս, սակայն, ձեր արտերուն հատիկըր թէ նիւսար են ու կարծիքի, թէ հատիկները քիչ ու փոքի:

— Այո, ձիւղ էք, այս տարի երաշտ էր: — Իսկ եթէ երաշտ չըլլայ, ընդհանրապէս, մէկ հասկը բունի՞ հատիկ կ'ունենայ: — 30-է մինչեւ 40, թերեւս քիչ մը աւելի: — Քիչ է նորէն, մեր արտերուն հատիկըր մինչեւ 70—80 հատիկներ կուտային մեզի: Կը դարձանան գեղջկուհին ու իր ամուսինը — թերեւս — իրենց աշխարհ լայն — լայն բանով: Երիտաւորքը կը հարցնէ:

— Աքանչիլի: Սակայն ինչո՞ւ հոս եկած էք, քանի որ այսպէս պարտաւ ցորենի դաշտեր կ'ունեցէր ձեր երկրը: — Կեցողական Ասիոյ աւազուտքն եկած Մոնկոլ — ձեռաղն մեր ցորենի դաշտերը իւրաքուրէն մեր անուշիկ հայրենիքին հետ: — Տարօրինակ բան... Ինչո՞ւ համար: — Ասիոյ կըրած հարցնի ձեր երկրամասին չ'ըլլեն զարգացող ճուն... — Պարզ խօսեցէք, պարոն, ի՞նչ լսեի կ'ուզէք... — Լսել ուղեցի թէ, «Մենք Կոպալներ չ'ը բաշխիլ բոլոր դաշտերու պէտք ունէին... — Բան մը չ'ենք հասկնար:

— Երբեք պիտի չկրնան բան մը հասկնալ ձեղի պէս միախառն օրարի գեղջկուհիներ, այդ «Մենք Կոպալ» շինքն գործերէն: Հիմակ անոնք նորէն գործի վրայ են, նորէն, ի միտս փոքր ժողովուրդներուն... Միտք բարով: Մեղմէկ երգելով «Քեզ եմ մնում անոյց գալուն», տան ճամբան ձեռք կ'առնեմ, այսպէս, օր մը աննպատակ թափառելով մինչեւ իրենուն: Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

լու ձեռնարկած են, տասը նախարարներով: Մի-
այն արտաքին եւ պատերազմական նախարար
ներ պիտի չունենան, տուրքերը իրենք պիտի
գանձեն են:

Մոսկուա եւ Անգարա

Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ խոր-
հրդային կառավարութիւնը մերժեց թուրքիոյ
պատախաճանքը, իբրեւ անգոհացուցիչ, ընկալի
առնելով անոր անհիմն բովանդակութիւնը եւ
բացայայտ իրողութեան ժխտումը: Թեքական
պատասխանը կ'ըսէր թէ Դեկտ. 4ի ցոյցը զգուշ
ներքին խնդիր է, պարզապէս հանրային կար-
ծիքին մէջ հակազդեցութիւնը կարգ մը թուրք
լրագրողներու քարոզութեանց դէմ: (Թուրքիոյ
տրտաքին նախարարը խորհրդային զեպաւնին
այցելելով, ցույց տաւ եւ բացատրած էր իւր
ցոյցերը ուղղուած չէին խորհրդային կառավա-
րութեան դէմ եւ թէ յանցաւորները պիտի
պատժուին):

Հակահրեական աստափներ

Նիւրնպէրկի դատաւարութեան հինգշաբթի
օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան դատաւարը
պարզեց ձերաներու դէմ սարքուած հաւանք-
ներն եւ ջարդերը: Բոլորին աչքերը ուղղուած
էին ամբաստանաւ Եւրոպա Շրթայթթերի վե-
թայ, որ հակահրեական օրէնքներու զլխաւոր
հեղինակն է: Այս առթիւ կարգացուեցաւ Տ. Տ.
ներքն վարչիւնըն Շրթայթի մէջ տեղեկագիրը
որ կը պատմէ վարչաւանդ հրէանոցին (45թիւ)
աշխատանքը: Այս հրէանոցը հաստատուած էր
Գերմանիայէն կողմէ 1940ին եւ կը պարունա-
կէր 400,000 հրեաներ, բարձր պատերազմ բաժ-
նուած քաղաքին մօտ մասերէն: 1912ին ՚ն
ուացուած էին աւելի քան 300,000 հրեաներ:
1913ին Գերմանիայը գործունէ Լուպիւս փոխա-
զրել կէթիթային ներքը հաստատուած սպառա-
զիւնութեանց զործարանները եւ ուրիշ գինուո-
րական ձեռնարկներ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ
հրեաները եւ կոնքերը գիտադրեցին, կրակ բա-
նալով, հրամայեցին որպէսզի յարձակուանք մը կա-
տարնէ: Համաձայն տրուած հրամանին եւ յաջո-
ղեցանք խորտակել շէնքերը: Թշնամանի հար-
կադրուեցաւ մասնանկար, գետնափոր թաքս-
տոցներու մէջ ապաստանել: Հիմալէի հրամա-
նին վրայ որոշեցին քանդել բոլոր հրէանոցի
վայրերը, կրակի տալով ամէն մէկ շէնք: Բազ-
մաթին հրեաներ բնաշինել եղան կոյտղիներու
պայթուածով: Տեղին վրայ հաստատուեցինք 50000
հրեաներու բնաշինումը: Հայն զօրծողութիւնը
վերջացաւ 1943 Մայիս 16ին, վարչաւանդի սի-
նագոգին պայթումով: Հաւանական է որ քանի
մը հրեաներ տակաւին ողջ մնացած ըլլան
հրէանոցին աւերակներուն մէջ, բայց նախկին
հրէանոցը բոլորովին քանդուած է այժմ:

Ջարդուած հրեաներու թիւը կը հաշուեն վեց
միլիոն:

Բան մը չէ փոխուած

Աչքի առջև ունիմ նամակի մը պատճենը եւ
պատասխանը:

Շափիլի Հայ Ռազմիկներու Միութեան նախա-
դահ Պ. Մուշեղ Չափուշեան, 1945 սեպտ. 14 թը-
ւակիր նամակի մը կը զրէ առժամեայ կառավարու-
թեան նախագահ Զօր. տը Կօլի: Նամակը յիշելէ
վերջ ֆրանսահայ զինուորներու զոհարարութիւնը
վերջին պատերազմի տանի եւ անոնց կրած ստատա-
պանքը, իրենց ֆրանսացի ընկերներուն հետ, գե-
րութեան 4-5 տարիներու ընթացքին, կը յայտա-
բարէ որ « իր բոլոր հայրենադուրի պատերազմիկ
հայ ընկերները կը փափաքէին ֆրանսական հպատա-
կութիւնը ընդունիլ սակայն զօրախաղարը կը
խնդրանքներէն հագին հարիւրին երկուքը նպատ-
ուոր պատասխանի կ'արժանանան » եւ կը խնդրէ
որ յարգելի Զօրապետ իր բարձր միջամտու-
թեամբ վերջ տայ այս անարդարութեան:

Համապատասխան կարճ ժամանակի մը մէջ,
Հաղի: Յօդքն, Զօրապետ իր քարտուղարին միջո-
ցաւ կը հաստատէ նամակին ստացումը եւ կը յանձ-
նարարէ զինել Գաղտնիկ նախարարութեան գրա-
սենեակի, 17, rue Scribe, որ ինք արդէն համա-
պատասխան հրահանգներ տուած է որ պէտք եղած
կարգադրութիւնը կատարուի: Եւ իրաւ ալ, քիչ
վերջ մասնաւոր հրահանգներ վրայ Պ. Չափուշեան,
միասին առած իրենց վարչութեան անդամներէն

Պ. Մկրտիչ Պօլաճեանը եւ Շափիլի Ա. Ն. Շ.ի նա-
խագահ Պ. Halgouetը կը ներկայանայ նոյն գրա-
սենեակը, ուր ընթանացի եւս կը ներկայացնեն ի-
րենց բոլոր ընկերներուն միահամուռ փափաքը,
« ըլլալ ֆրանսացի » : Գաղտնիկ նախարարու-
թեան ներկայացուցիչը բառ առ բառ կը յայտա-
բարէ:

« Ֆրանսական հպատակութեան օրէնք-
ներուն մէջ յայտնի հասարական հպատակութեան
խնդիր չկայ: Եթէ մեր պատերազմիկ ընկերներէն
ամէն մէկը առանձին իր պաշտօնական փաստա-
թուղթերով եւ նպատուաւոր վկայութիւններով
ներկայացնէ իր խնդրանքը, մանրամասն քննուե-
լով իր ունեցած թուղթերուն համեմատ ընթացք
կ'տրուի իր փափաքին: Եւ յետոյ մեր հայրենա-
կից բոլոր այն զինուորացուները որոնք նմանապէս
կը փափաքէին ֆրանսական հպատակութիւնը ըն-
դունիլ եւ այդ շնորհին արժանանալ, յաւանդին ը-
րած կ'ըլլան թէլ առաջուց իրենց զինումը կտառա-
րեն: Այդպիսիներու նախապատուութիւն կը տրե-
ւորի: »

Գրուած նամակը եւ ստացուած պատասխանը
առջևս է եւ կը մտածեմ սա մեր մօտիկ անցնալի
մասին. — 1938—39ին, երբ այս հպատակութեան
խնդրին համար այնքան շուտ է մեկան սպառ-
ցիւնը, երբ « խնայիք եւ շնորհով » մարդիկ, ժո-
ղովներու եւ թերթերու մէջ անհատներ թէ կադ-
մակալութիւնները զրպարտեցին իբրեւ հակառակ
հպատակութեան, երբ պղտոր ջուրի սիրահարներ
ինչպէս միշտ, այն տանի ալ առիթին օգտուելու
մեւեր փնտրեցին: Կը մտածեմ այս ամէնուն մա-
տին եւ կը հարցնեմ թէ սա վերջին դժուար ու սար-
սափիլի փորձառութեան շրջանը անցնելէ վերջ,
արդեօք որ եւ է քան փոխումը է:

Գ. ՎԱՐԴՈՒՆԻ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԶՕՐԱՇԱՐԹ

Անգարայէն կը հաղորդեն մայիս 13 թուակա-
նով. — Օրինադէմ մը կը պատրաստուի, զարկ
տալու համար նախակրթութեան ծաւալուն: Քա-
ղաքներու, դիւրագողներու եւ զիւղերու մէջ,
պիտի բացուին նոր նախակրթարաններ: Պետու-
թիւնը պարտադիր պիտի դարձնէ մարտարաննե-
րու կառուցումը՝ ամէն զիւղի մէջ: Պիտի վարձին
դիւղացիները: Իրենց պիտի օժանդակէ պետու-
թիւնը: Մասնաւոր մարմիններ: պիտի ստանան
հսկողութիւնը այս աշխատանքներուն: Այս կեր-
պով, կարելի պիտի ըլլայ քանի մը տարիէն գը-
լուն հանել կարելու որ այս դոքոյ: Հաղարարու
ողթը պիտի փրկուին փողոցները անուսում ու
անկիրթ թափախել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ԹԵՅԱՍՏԵՂԱՆԸ

Մեք-Էրիկե (ՅԱՌԱՋ) — Նոյն, 25ի կերպիկին
Կապույտ խաչուհիները գանադան ուտելիքներով
բեռնաւորուած կը դիմէին այն սրահը՝ զոր բարի
տրամադրած էր ձրիարար: Մասնաւորաբար հրա-
ւիրուած էին Մէն-Շամօնի Կապույտ խաչի Մանու-
հիները: Որքան համելի էր տեսնել միջուորտը:
Հրեան նահապետական ընտանիք մը բոլորուած
հակա սեղանին շուրջ: Տալիմ երեցուհին, 90ամ-
եայ Մանուշ Կարապետեան Մամիկը զոդողուն
ձայնով կ'օրէնէ սեղանը, իսկ Մէն-Շամօնի անու-
հիները՝ ընկերուհի Հոլիսիմէ Ընտրիկանի զե-
կալարութեամբ, ներդաշնակօրէն կ'երգեն ու-
տեղական Հայր Մեր »ը: Ետո մօտ էր սեղանը.
— Լիցք (տօրմա), տապկուած հաւ եւ նապաստակ,
միս, խմորեղէն, կարկանդակ եւ տնուշեղէն են:
Ճաշէն վերջ սեղանապէս ընտրուեցաւ մեր երէց
ընկերներէն Միհրան Արաշամեան, որ տիրաբար
վարեց խնդրը: Դժբախտաբար թէ « Ետուշ » յին
ծաւալը թնյլ չի տայ եւ թէ կը վարձած որ ակա-
մայ մոռացութեան տամ անոնք որ երգելով, ար-
տաստակալ կը պարելով շէնցուցին այդ օրը:
Տապկուած հաւ մը (նուրբուած ընկերուհի վար-
սենիկ Ալեքանէ) եւ արիւն մը կարկանդակ (պատ-
րաստուած Մաղիկ Մալիկի Էնեղով), աճուրդի
զրուելով քառուրդ ժամուան մէջ գոյացաւ 8450
ֆր. դր շահեցա Պ. Յակոբեան: Մէն-Շամօնի սա-
նահիները իրենց կարգին նուերեցին հինգ հարիւր
ֆրանք: Սեղանապետի հրահրելի վրայ ընկ. Ալե-
քիան խօսք անելով պարզեց հայ կնոջ դերը աշ-
եակին մէջ եւ թելադրեց անկի յուրջ դիտողու-
թեամբ համախառնել Կապույտ խաչի դրօշին տակ:
« Մայրեր եւ քոյրեր, դուք բոլորուած էք հոս սե-
ղանի մը շուրջ ուր ամէն բան աւատ է, բայց պէտք
է մեր ինչարիւր ուղիղ դէպքի հետոք պարզ
ները, ինչպէս օրինակ Եռնաստանը, ուր աշխար-
հաբանդ պատերազմը անօրինակ աւերներ գոր-
ծեց եւ այսօր բազմաթիւ հայրենակիցներ պատառ
մը հացի կարօտ կը քաշեն »: Խնդրը որ վարչապետ
զեղջկական շուրջ-պարով մը:

ԶԱՐԴԱՆԻ

ԿԱՐԴԱՆԻՔ Գ. Տէօփթի նոր - երկր -
ՁԵՐԹՈՒՆ, պատմութիւն 1895ի պատերազմնե-
րուն, տեղական բարքերով եւ հին դէպքերով հո-
խացած: Ընտրի հատոր մը պատմաբանագր. Դի-
մէլ Տէր - Յակոբեան տպարան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վիլէն — Վիլէնի Հ. Մ. Բ. Մ.ի մասնաճիւղի
Փոթիպոլի Ա. խումբը որ պատերազմէն առաջ մեծ
համբաւ շահած էր ֆրանսական շրջանակներէն,
1939էն ինչը զործունէութենէ զտրած էր, պատե-
րազմի պատճառով: Շնորհիւ քանի մը նախկին Հ.
Մ. Բ. Մ.ականներու զարմեալ հրապարակ կ'ան
եւ կազմեցին թէ Փոթիպոլի եւ սկստական
խումբեր: Ներկայիս ունինք 20երիտասարդ Փոթ-
պոլիստներ եւ երկու խմբակ սկստուներ:
Հայ առեւտրականներ եւ արհեստավորներ, իրենց
ըսակները լայն բացած են Հ. Մ. Բ. Մ.ի յատկ-
ղիմութեան համար: Հ. Մ. Բ. Մ.ի դոքերը նուի-
րեցին պատուոյ նախադասները Պ. Նուպար Ալեք-
սանեան (11 զոյգ չափի), Մարտիրոս Չօպեան
14 զոյգ կօշիկները զօրքը գիւրացուց, Հ. Մ. Բ.
Մ.ի վարչութեան փոխ նախագահ Սարգիս Գա-
րուսեան 14 զոյգ զուլպաներ նուիրեց, իսկ նա-
խագահ Տիգրան Փաթիպոլի չափկանիւր մարեց:
Սկստուններու պէտ համբիկ Ջաքարեան տրամա-
դրած է միշտ իր սեփական կոստումներ:

Իմպոլի փափագեալ

ՌԻՐՓԱՅԻ ՀԵՐԻՍՏԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿԸ
16 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԴԱՄԱՐ ՏԻՆ
Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés
Կը նախագահէ Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ, կը խօսի
ՊՊ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ, Զ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Ծ. ՄԻ-
ՍԵԼԵԱՆ, Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Յ. ՀԻՍՏԵԱՆ:
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին
Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. ԱՍՏԴԻԿ ԱՌԱՔԵԼ-
ԵԱՆ, Պ. Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԱՆԵԱՆ, եւ Փարիզահայ Լըյ-
չախումբը՝ զեկալարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵԻԱՆԻ:
Ատուռ հոգեհանգիստ Փարիզի Հայոց Էկե-
զեցին: Մուտքը ազտա է

Տարեկան մեծ պարահմուդէս

Յր. Կապույտ խաչի մասնաճիւղին, Դեկտեմ-
բեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս զի-
ւղի, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée,
Métro Trocadéro:
Նուազ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական
խնամուած բաժնի եւ ճոխ պիւֆէ: Ջրոմութիւնը
ապահովուած է:

Յր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Լիւնի մասնաճիւղին տա-
րեկան մեծ պարահանդէսը 22 Դեկտ. շաբաթ ժա-
մը 9էն մինչեւ յոյս «Café d'Or» շքեղ սրահին մէջ
(Place du Pont): Նկատի ունենալ այդ թուականը:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈԼՈՐ ՆՐԻԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԴԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65
Հայկական կերպարներ, ընտիր օդի եւ ա-
ղանդի: Հարսնիքի, նշանուէրի, կնուէրի մաս
նաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ
արեւելեան նուազ մասնակցութեամբ երգուհի
Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կերակի օքսը զոյգ է:

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 8 rue Danton,
Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին, Թատե-
րականներ 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին:

ԿԻՆՍ ԱՆՆԱԿԱՏԱՐԻՍ Է

Կառաչիբուրեանը
Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ.
Բազարաուրի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գալթի-
եանի, Գ. Տէրիկեանի, Վ. Պաղտատարեանի, Ե.
Լաթիֆեանի, Տիկին Բ. Սեւեանի, Օր. Ա. Աղա-
ւորի, Օր. Ա. Գաղաղեանի: Թատերգութիւնը ժո-
ղովուրդին էր ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան:
Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախ-
ուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Lib-
rairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne
Nouvelle:

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գ. ՎԱՀԻ (ՊԵՐԵՃԵԱՆ) պա-
տիւ ունին տեղեկացնելու թէ 7 տարիէ ի վեր ի-
րենց վարած ծերերու եւ ապաքինողներու համար
«Հանգուստան տուններ» (Le Vieux Chalet et L'Ermite
7 եւ 14 Bd. Carnot, Bourg la Reine, փոխանցած են
Տէր եւ Տիկին Rometի եւ M. Valletի, Պ. Վահէ առ-
ժամաբար կը բնակի 19 rue Georges Lafenestre les
Blagis, Bourg la Reine: Հեռաձայն Rob. 08-87, բն-
դուեցութիւն ժամագրութեամբ:

ԿԱՐԴԱՆԻՔ — ՁՈՅՐ ՄԸ ՀԵՔԵԱՆ, Ե. Հի-
սանեան, դին 120 ֆրանք: Դիմել Հ. Բալուեանի
եւ Մ. Պարսմեանի գրասենյակները եւ հեղինակին,
38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

«Հայապետ» Աւագը

Աւագին հարցումն Աւագը.
— Ե՛րբ դուք զգացիք ձեր մէջ մարդկը բուժելու կարողութիւնը:

— Այս տարւոյ Ջորճնէյի գիշերը, երազումս էր ինչ լույս երեւան, որ յաջորդ օր եւ հետագայում մի քանի անգամ երեւաց ինձ: Այդ օրւանից ես զգացի, որ իմ մէջ կատարուել է խոր փոփոխութիւն... Ես անմիջապէս հիւանդներին բժշկելուն չդիմեցի, միայն երկու ամիս անց, առաջին անգամ ես բժշկեցի իմ վարպետի չըրամը (թարախոտ պաշար: Աւագը ոսկերիչ վաշիկի աշակերտ-արհեստաւորն է): Դրանից յետոյ վարպետիս խնդրեցի ես բժշկեցի նրա մի բարեկամին, որ ծանոթ հիւանդ էր: Ուժեղ կերպով սկսեցի բժշկել ամէն տեսակ հիւանդութիւններ միայն Յըդ ամսում, երբ մի օրւայ մէջ բժշկեցի Հարիւր հիւանդներ:

Այդ խօսքերի վրայ Ռաֆիկը ցոյց է տալիս ինձ մի մատնան, ուր արձանադրւած են բոլոր բժշկած հիւանդների անունները:

— Այդ օրերին էր, ասեցանք մի Գ. Աւագը, որ ես կենդանութիւն տուի մի երեխայի, որ երեք ժամ առաջ ջրահեղ իր եղբւր:

Մեր դրոյցը այստեղ ընդհատուած է, որովհետեւ ներս են մտնում Աւագի ընդ Տիկին Նուարդը իր մի ընկերուհու եւ մի պարսիկ պատկառելի ծերունու հետ: Աւագը ողջադուրեց ըրով հետ, բարեկեց հիւանդին եւ ապա դառնալով ինձ, հրաւիրեց Հարեան անհակը, ուր ամէն ատանձնացանք եւ շարունակեցինք մեր դրոյցը դուռն դուռն:

— Ասացէք, խնդրեմ, այն լույսը, որ ձեզ երեւում էր, ի՞նչ կերպարանք ունէր:

— Մէկ մարդու, ծերունու կերպարանք էր բնութեամբ, մէկ պարզ լույս էր:

— Ինչո՞ւ էք դադարեցրել հիւանդների ընդունելութիւնը:

— Իմ Տիրոջ հրամանով, իմ ժամանակը պիտի լրանայ: Բացի այդ պիտի ստեղծւին յարմարութիւններ ընդունելու խնդիրները:

— Զիչո՞ւ է, որ թէհրանի ոստիկանութիւնը ձեզ ձերբակալել էր ու՝ բանտարկել:

— Ո՛չ, ամենեւեւ, ես ինքե չեմ խնդրել ոստիկանութիւնից օգնութիւն գրկելու ինձ ժողովրդի հակա բազմութիւնից, որ ներխուժել էր իմ բնակարանը:

— Երբ դուք հիւանդներին բժշկում էք, ի՞նչ էք ցոյց տալիս: Երբ միայն իմ Տիրոջ հրամանով, ես ազդուում եմ մարդկանց հոգիները վրայ: Երբ նրանց հոգիները զօրանում են, մաքրւելով շար գրանցումներին եւ դառնում են կենդանի հոգիներ իման մաքուր, նրանք անմիջապէս բժշկուած են:

— Ե՛րբ էք վերականգնում հիւանդների ընդունելութիւնը:

— Երբ իմ Տէրը ինձ հրամայի: Ես առ այժմ հանդատւում եմ: Բայց շուտով կը դառ ժամանակը, երբ կը սկսիմ հիւանդներին ընդունել: Ասացէք, խնդրեմ, ժողովրդին, որ հանգիստ մնան, երբ ժամանակը եկաւ, ես բոլորին, բոլորին կը

բժշկեմ, ամէնքը կը փրկուեն:
— Քաղաքում լուր է տարածւել թէ դուք մտադիր էք Ամերիկա գնալ կամ թէ Ամերիկացիները ուզում են ձեզ տանել: ԶԻ՛չ, ես այս լուրերը:

— Ո՛չ, բոլորովին: Ես բժշկութեան իմ կարողութիւնը ստացել եմ Իրանում, Իրանում էլ պիտի մնամ: Որ եւ է մտադրութիւն ու ցանկութիւն չունիմ Իրանից հեռանալու:

Նկատի առնելով, որ Հարեան սենեակում ըստի ու հերիջ ապաստոյնը կան, ընդհատուած եմ հարցումների շարանը, շնորհակալութիւն յայտնում եւ պատրաստուած հրժեշտ տալու:

Այդ Աւագը կանգնեցնում է ինձ ու նորից մեծ ներշնչւումով եւ մի առանձին շնորհով ասում.

— Ասացէ՛ք, խնդրեմ, ժողովրդին: Որ Հանդիստ մնան, երբ իմ ժամանակը լրանայ եւ իմ Տէրը ինձ թող տայ, ես կը վերսկսեմ հիւանդների ընդունելութիւնը եւ բոլորին, բոլորին կը բժշկեմ, ամէնքը կը փրկուեն:

Հեռանում եմ խոր ապաւորուած պելի շուտ նրա կեցածքից եւ ընդհատուած ապաւորութիւնից, քան ստացած տեղութիւններից, մանաւանդ որ մի շարք հարցումներ, որոնք ինձ առանձնապէս հետաքրքրում էին, մնացին անորոշ:

Արդէն կէս օր է: Մուտքի առջեւ այժմ հաւաքւել է մեծ բազմութիւն: Ոստիկանը դուռը բաց է յաջողութեամբ, որովհետեւ առիթից օգտւելով խնւած ամբոյր փորձում է բռնի ներխուժել: Եւ մի քանի հոգու էլ յաշնուում է այդ...

Փողոցում ինձ ըջպապատեմ եւ եւ հարցումների տարաքի է տեղում վրաս:

Եւ հարապատէն կրկնում եմ Գ. Աւագի պատէլը, բայց ոչ ոք տեղից չի շարժւում, ամէնքը անհամբեր նայում են դրան եւ ապաստում, որ թերեւս, ընդունեն...

Աւագին բժշկական ցնտրութեան ենթարկող բժշկները արձանադրում են նաեւ մի այլ ուշադրաւ փաստ.— Աւագը օժտուած է բացառիկ պայծառաստութեամբ:

« Գաւառի առաջ, զբաւ է բժ. Մ. Եղիազարեանը, իր յօրանածում, միմե պիտի խոնարհիմք եւ ընդունեմք, որ այդ մարդը ինձ - ինձ աղբիւրից բժշկելու ընդունակութիւն է ձեռք բերել, դրա հետ միասին եւ ՊԱՅՄԱՆԱՍԵՐՈՒԹԻՒՆ, որի եւս մար Եղիազարեան փաստը կան:

Պատճառն էն որ երբ մի հիւանդ մօտենում է նրան թերահաւատութեամբ կամ հեղինակութեամբ, միայն փորձելու համար նրա թափանցանքները իրեն, նա անմիջապէս զգում է այդ, հրաժարւում է նրան բժշկելուց եւ խնդրում է հեռանալ:

Աւագի պայծառաստութիւնը այնքան զօրաւոր է որ, առանց իւր հիւանդին լսելու, դուրսկում է նրա հիւանդութիւնը եւ...

Արձանագրեց անմիջապէս նաեւ մի շատ կարեւոր եւ ուշադրաւ փաստ:

Պ. Աւագը իր բժշկարեան համար չի վերցնում քրամ եւ չի ընդունում ա՛յ մի մուր: Ապրում է շատ համեստ, նոյնիսկ աղքատիկ, ուսում է միայն հաց, լոլիկ եւ սոխ, ինչպէս կը պատմեն:

(2) ՅՈՒՍԵՔ ՍԱԵԴՈՍԵԱՆ

դեմականն է որ կը դատապարտուի (Փէթէն, Ծարլ Մորան եւ փաթաթապէս նախաբար, Ապէլ Պոնտ):

ՅՈՒՍԵՔՍԱՆԻ կառավարութիւնը որդեց ընդհանրում շնորհել 1941 Ապրիլ 27էն մինչեւ 1945 փետրուար 12 դրոճուած յանցանքներու: Այս ներմէն պիտի չկրնան օգտուել անոնք որ սպանութիւններ եւ զանազան ոճիւրների գործած են:

ՊԵՏՐՈՒԹԵՒՆ կը հետադիւն թէ Հօմի ալիվի ղեկնորդները, ապստամբ ըլլալով, ղեկնորդ զըրկում է զպալուր համար: Ապստամբները յարձակած են ղեկնորդական վարժարանին վրայ: Անդ լիացիները կ'օգնեն Սուրբի կառավարութեան:

ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՄԱՐՍԷԼ ՏԵՄ Թիրոյի վեները ապստամբ է, 100 սպառազէն Տ. Տերբը եւ Փրանսացի հետեւորդներու հետ, ինչպէս կը գրէ Գեառի Փոէս: Եթէ այս ձեռն սովի ջմաւորել, դարձան թագաւոր պիտի արժանանէն օղանաւերով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՐՆԵՐ, լեհ, լեհ եւ հունգարի, կ'արձանագրուին Գերմանիոյ մէջ, Ֆրանսա փոխադրուելու եւ հողատիրութեան մէջ աշխատելու համար:

ՓԵՏՐՈՒԹԵՒՆ քաղաքապետը կոչ մը ուղղեց ամբողջ աշխարհի, ազգաբարեկող թէ հազարավոր կիներ եւ մանուկներ կը մեռնին անօթութեան եւ թէ մայրաքաղաքը, որ մէկ միլիոն բնակիչ ունի, կրնայ դառնալ ամենամեծ գերեզմանոցը բոլոր ժամանակներու մէջ:

ԵՆԵՍԱՅԻ ՅԱՐ ՄՈՒՐԱՆՏԱՆ, (ծնած 1905-ին), որ Գամբուլ (Մուրիա) հաստատուած էր 19 տարեկի միջ, իբրեւ զապաշտան, զոհ գացած է անձնաւթ երկուսարդի մը գնդակին: Մեծ համարաւ շահած էր Տիրազինբուր պատերազմին ստեղծ (1925), Փրանսական բանակին մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPYAN, 17, Rue Damesme

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷ ՊԱՏԱՍԻԱՆԷ

Այգ. Միութեան Գեղարուեստական Յանձնախումբին կնիքովը նամակ մը եկած է խմբագրատուն, երկարօրէն բացատրելու համար Յ. Հայաստանի տարեդարձին օրը ներկայացուած պալէն զոր անյարմար գտած էի եւ օրուան ասօնին Յանձնախումբին կնիքը հանդէսին «ճեմը» (Ի՞նչ լեզու է այս բարդ...) կը նկատէ այդ պար:

Ես երբեք կասկածի տակ չըրած էի իմ այդ պարին գեղարուեստական արտայայտութիւնը: Գիտեմ թէ Օր. Աճեմովան (իմա Աճեմօֆ—Աճեմեան) շատ տաղանդաւոր արուեստագէտ մըն է, ինչպէս նաեւ իր ընկերակիցները որ իրենց լաւագոյնովը օժտեցին այդ խաղը:

Իմ բոկ ուզածս այն էր թէ այդ պարը կապ չունէր օրուան տօնակատարութեան հետ: Եթէ ան ներկայացնէր հայկական հին կամ նոր պատմական դիպաւոր զիպը մը, մարտիկը կը դառնար եւ պէտք էր մնար որ Գեղարուեստական Յանձնախումբը սիւնակ մը բացարարութիւն տար, իր անձարկութիւնը արդարացնելու համար:

Նրբաւ թքրակից

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ծր. Կարայոյ Պալի մասնաճիւղին, Գեղտեմբեր 23, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Aéro Club սրահներում մէջ, 6 rue Galilee, Métro Trocadéro:

Նուադ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խմբումը բաժին եւ ճոխ պիւֆէ: Զերմութիւնը ապահովուած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

Հ. Յ. Գ. Բաֆֆի խումբին ժողովը՝ չորեքշաբթի, 19 դեկտ. ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷԼԷ. — Հ. Բ. Լ. Մ. Երիտ. Ընկ. Ա. հրապարակալին դատախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն, 19 Դեկտ. ժամը 8.15-ին (19). Բաֆէ Լօպպէ սրահին մէջ, Քանդակեղէն եւ Պուրճիպո Տիկնորիցի անկիւնը: Կը խօսի Պ. Ենովիկ Արմէլ, Նիւթ Մերմեան Պարսամեան եւ իր շրջանը:

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՁՁՅԲ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Դայնապոլիսեան Օրուան առթիւ, կաղնիկը պատմական հարգանքով ընդունաւ ճոխաւորութեամբ, 23 Գեղտեմբեր, կերակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուադ, երգ եւ արտայայտութիւն:

Gare du Nordէն չոգեկապ առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ ինչեւ Մարսէլ, Մէն Պրիս:

ՄԱՐ ԿԱՎՈ, ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ (Métro Miromesnil)

Հայկական համամուտագ. (առաջին ունկնդրութեան), հեղինակութիւն Պ. Օնիկի Պրայէրեանի, կը փութաք Փատրլուի նուազախումբը, առաջնորդութեամբ Օփիսա Գոմիցի նուազապետ Փրանսիս Սէպրօնի: Նուազահանդէսին կը մասնակցին Տիկնորի Մարսէլ Ժեառ, Նաթալի Վէլօր եւ Օր. Հիլմէթ Կարին Ինչպայցեան, Փրանսական, ռուսական, սպանիական եւ հայկական երգերով:

Տոմսերու գինը՝ 250, 25 Փրանք: Դիմել յանձնախումբին հեռագրին Tru. 37-54:

ՍՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Թ. ՊԵՏՐՈՒՄԵՆԷ-Ի մահուան քաճառներին առթիւ, Տէր եւ Տիկնոր Գրեգորեան հազար Փրանք կը նուիրեն Յ. Կարայոյ Պալին:

«ԵՍԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒՐԻՐԵՆ. — Պ. Սիմօն Պալեան մէկ տարեկան «Եսառաճ» կը նուիրէ Պ. Գեղամ Թաշեանի, Տակար:

ԹՈՒՂՈՒՆՆ Պ. Սեպուհ Ֆիլիպեանի մահուան առթիւ իր բարեկամները փոխան ծաղկեպսակի 2340 Փրանք կը նուիրեն Յ. Կ. Պալին, ձեռամբ Պ. Պ. Մոսիֆեանի եւ Մ. Աճեմեանի:

ՀԱՅՐՈՒԹԻ ԺԱՄԱՐԱՐԱԿԱՅՐԸ ՋԱՇԱՐԱՆ ՉԵԶ ARTHUR (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)

28 Rue Ramponeau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47. Արեւիկեան եւ երազակեան համեղ կերակուրներ, ընտիր օդի եւ ճաշ ազանդեր: Հիմզաբքի օրերը գոց է:

ԳԻՐԳՐՈ ՊԱՀԱՊԱՆ հաշակաւոր ուսուցող, կը լինէ եւ կը նորոգէ նոր ուսեր, կը վաճառէ լարեր եւ ուսի բոլոր մասերը: 5, rue de Rome, Arnouville les Goneses (S. et O.):

ԿՈՒՂՈՒԻ Հայ սպասուհի մը, որ մնալուն կերպով աշխատի երեւ հոգեկան ընտանիքի մը բոլի: Լաւ մեքարութիւն Դիմել « Եսառաճ »-ի փոքրութեան:

չկայ: Ոչ մէկ ուղղակի պատասխան: Արհեստական խաւար մը կը տիրէ: Անգլիական եւ ամերիկեան ղեկնորդներ կան նաեւ Զինաստանի մէջ: Անխաբհի առջեւ կը վիստան այսպիսի վրդովիչ հարցումներ եւ պատասխան չկայ: »

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՅՆ ՆՆԴԻՐԸ լուծելու համար, Փրանսական կառավարութիւնը ծանուցադր մը ուղղեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, ինչպիսիով. — 1. ձեռք ի իրենց վերջը Ֆրանսոյի կառավարութեան հանդէպ — 2. ձեռք ի իրենց զիջում, իմէ Փրանսական կառավարութիւնը իւր իր ղեկնադրական յարաբերութիւնները Ֆրանսոյի հետ, ճանաչալով Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը: Անգլիա եւ Մ. Նահանգներն ալ հակառակ են զօր. Ֆրանսոյի կառավարութեան, բայց կ'օգնեն որ վարձածնի փոփոխութիւնը կատարուի Սպանիոյ ժողովրդին կողմէ:

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ ներքին կռիւներն ալ մէծ մտահոգութիւն կը պատճառեն: Նախագահ Թրուադը, հրահրեց ազգայնականները եւ համայնապետները անմիջապէս դադարեցնել թշնամութիւնները եւ ժողով մը գումարել պայքարը վերջնական համար: ՄԻԱՑՆԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Կազմակերպութեան կեդրոնը պիտի հաստատուի Մ. Նահանգներուն մէջ, փոխանակ Եւրոպային: Այսպէս որոշուեցաւ 14-ի դէմ 30 ձայնով: Վեց ազգեր ձեռնպահ մնացին:

ՅԿԵՆՍՐԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ ակադեմիական Ապէլ Էռման, որ դրամայն շրջանին զբոսով եւ խօսքով կը ծառայէր գերման բարոյութեանը: Վկայ չկար: Ամբաստանադիրը կ'ըսէր թէ մեղադրեալը 1000—1500 Փրանք կը ստանար իւրաքանչիւր յօդուածի համար: Ամբաստանեալը, որ 83 տարեկան է, խոստովանեցաւ թէ սխալած էր, ժաւելի ճիշդ խաբուած, ենթարկուելով Փէթէնի ապեղութեան, թէ անկողն էր իր համոզումներուն մէջ եւն: Այս շորորը ապա-

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

ՄԵՐ ԽՈՍԻՐԸ

Ն. ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆ ՏՈՂԱՐԸ

Այս պատերազմին վերջի աշ, մանաւանդ այս պատերազմին վերջը, դահեր փլան եւ արքաներ զպատարարութեան զորամասեր:

Տարիներ առաջ, յեղափոխականներն էին քր փառքը, ժընեւ կամ Լիւտոն կ'ապստամբէին, քր դատութիւն եւ արդարութիւն պահանջելով:

Այսօր արքաններն են որ կամաւոր կամ բռնի աքսորի ճամբան կը բռնեն: Մասնաւորապէս Լիւտոնի մէջ, արդէն իսկ չբարձր մը կ'աղմուտ է, սպասելով «լաւագոյն օրերուն»:

Երկէ՛ արքաները, բոլորն ալ պապական իտալականութեան, վճիռներ կ'արձակէին: Իրենց օգոստափառ պապականներն ու կամքը կը պարտադրէին ժողովուրդներուն: Այն ատեն, ժողովուրդի թշնամի էին յեղափոխականները:

Այսօր, բնորոտներն են որ կը տիրապետեն փլան դահերու աւերակոյտին վրայ: Եւ արքաները արդարութիւն կը պահանջեն յանուն ժողովրդապետութեան: Կարգի կը սպասեն աւելի զօրներու պայտարարութեան առջեւ, եւ քաջ կ'առաջարկեն!

Բայց կայ եւ իր դահուն վրայ անասան կը մնայ ամենագոր արքայ մը, — Ն. Վեհափառութիւն Տոլարը:

Չէ՛ որ վերջին աշխարհաստան պատերազմին իմասկան պատմաներէն մէկն ալ միջազգային սակարկուն էր: Պայքար բռնութեանց, դիկտատուրաներու դէմ: Պահանջ ազատութեան: Բայց նաեւ պայքար անտեսութիւն դէմ, — ազատութիւն ծովերու, հասարակ բարձրագոյն ճամբաներէն: (Այս կէտին վրայ մասնաւորապէս կը ծանրանար Նախագահ Բոգոլիւբով, եթէ չենք սխալուի՝ 1941ին, պատմական ճառով մը, երբ զարնելու հրամանը կ'արձակէր):

Պատերազմը հազիւ դադարած, ահաւանի Ն. Վախաժողովիւն Տոլարի է որ իր փութերը կը ցցէ: Նոյն իսկ Գալիլիայիցներու դիտում:

Բոլորը միասին կուտեցան, պնդուն զոհողութիւններով, — ժողովակցին, տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային: Կուտեցան եւ չափեցան: Անխախտ խորանակեցին հասարակաց թշնամին:

Բայց, հիմա որ հայրենապարտը նստած են եւ իւրաքանչիւրը կը քննէ իր շահն ու մաստակը, երեսան կուգայ որ մինչ Զարանան, Անգլիան, Ռ. Միութիւնը, Ամերիկան, Զիւրիխի պայմանագրի, Պեյքիմի, Նորանտան, Տանթարքան, Նորվիկիան եւ ուրիշ երկիրներ չարաչար տուժեցին տնտեսապէս, Մ. Նահանգները իրապէս չափեցան: Այն աստիճան որ, կրնան վիթխարի դժմանքներ փոխ տալ իրենց Դաշնակցներուն:

Այսպէս, առաջին մեծագումար փոխառութիւնները կը քննեն միասնա եւ Անգլիայ — առաջինը՝ 550 միլիոն, երկրորդը՝ 4400 միլիոն տոլար (1100 միլիոն սթերլին): Միւսներն ալ կը սպասեն իրենց կարգին:

Արդ, Անգլիոյ երեսի, ժողովին մէջ բռնուն փոթորիկ մը ծագեցաւ կըսուած փոխառութեան առթիւ, որ ապկարին չէ վաւերացուած Մ. Նահանգներու խորհրդարանին կողմէ:

Պահպանողականները, առաջնորդութեամբ Չըքլիլի, ուժգնորէն քննադատեցին փոխառութեան պայմանները: Նախորդ վարչապետը զանաւորէն զանաւորով, ղիտով տուաւ որ եթէ իրենց ըլլային իշխանութեան զուլա, աւելի նպաստաւոր պայմաններ ձեռք պիտի բերէին:

Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց նոյնքան ուժգնութեամբ: «Այս փոխառութիւնը արդիւնք է ոչ միայն երեք ամսուան մասնաւորապէս քննարկումներէ, այլեւ շատ խիստ սակարկութեան մը, եւ ես անկեղծօրէն կը խոստովանեմ թէ մէկէ աւելի անգամներ քիչ մնաց որ խզէինք բանակցութիւնները»:

Դեռ աւելի մոռալ պատկեր մը ներկայացուց նախարարը:

— «Եթէ եամաճայնութիւնը չընդունէինք, Մեծն Բրիտանիան աւելի պակաս ունեւի՞ պիտի ունենար ամէն տեսակի, բացի ինքնէն եւ գիտնալիսնէն, շատ աւելի քիչ քանակութեամբ ծխախոտ ու բամպակ, ինչ որ շատ մանցան աղբեղաւթիւ պիտի ցործէր ժողովուրդի քաղաքականիմ վրայ: Համապայմանութիւնը մերժել՝ պիտի եղանակէ կորսնցնել ամէն յոյս անգլիաներիկիւն մարմանկութեամբ վրայ, այս խիստ վտանգաւոր մարտիկարին մէջ ուր կը թեւադրենք»:

Դեռ ուրիշ ծայրեր:

Դեռ ուրիշ ծայրեր:

Հրաշագործւ Աւագը

(Գ. Իւ վերջին մաս)

Թէ՛ք՝ 3 Նոյ. — Իրանի հայ եւ պարսիկ ժողովուրդները հետադարձութիւնն եւ յուզմունքը օրը օրի ծաւալելով, այսօր հասել է փայտաշինման: Աւագի անունը ամէնքի բերանումն է: Աւագի լուսանկարները բազում օրինակներով եւ բարձր արժէքներով վաճառում են ամենուրեք: Մամուլը, մանաւանդ պարսիկ, զարգած է նոյնպէս Աւագով: Հարուստի ապին է տեղեկութիւններ բուժութեան մասին, զորում է յօդուածներ համակարան թէ հակակրական, զետեղում է Աւագի եւ բուժութեան նկարները:

Միաժամանակ Աւագի ընկալարանի մուտքի մօտ, փողոցում, վաղ առաւօտեանից մինչեւ ուշ երեկոյեան ամէն օր խուռում են հիւանդներ իրենց հարազատների ուղեկցութեամբ:

Ինչպիսի է, որ Աւագը Ֆիզիքական հնարաւորութիւն չունի այդ բազմութիւնները ընդունելու: Եւ ստիպուած է կամ իր սենեակի լուսամտից «օրհնել» ժողովուրդին եւ ինքրիկ որ ցրուին, կամ երբ այն բացառիկ պահերին, երբ հիւանդները սակաւթիւ են լինում, 30—40 հոգի, ինչի պարտէջ եւ այնտեղ շատ աննպաստ պայմաններում մէկ-մէկ ընդունելու...:

Արդէն շուրջ երեք ամիս է որ Աւագը հրապարակ է եկել հարուստի առջեւ եւ սկսել իր բուժութիւնը, մեծ մասամբ շատ յաջող, բայց մեր լքուած, անկապակեղ պահայեք մէջ շատուեցան ձեռներէջ մարդիկ որ յարմարութիւններ ըստեղծէին Աւագի համար հիւանդներին կանոնաւոր պայմաններում ընդունելու...:

Նկատի պիտի առնել եւ այն լուրջ հանգամանքը, որ Թէ՛հրանի պարսիկ թերթերի մի մասը շատ անբարեկամաբար է որոճաւորուած: Աւագի հանդէպ եւ այն դրուիչ ու կըրտ յօդուածները, որ լույս են տեսնում այդ թերթերում, մղուած կ'օրհնակներին ու ազգայնամոլութեան կոյր զգացումներին, կարող են օգտագործել այդ անկարգութիւնները եւ պղտորել Հայ-պարսկական բարի յարաբերութիւնները, որոնց պահպանութեան համար այնքան ջանք ու ճիւղ է թափուել ու կը թափուի...:

Իմ երկրորդ տեսակցութիւնը Պ. Աւագ Եւրոպեան-Յովհաննիսեանի հետ, համաձայն նախնական ժամադրութեան, տեղի ունեցաւ, Հոկտ. 25ին, իրիկունս դէմ:

Դուրսը խոնուած էր մի քանի հարիւր հոգուց բաղկացած բազմութիւն, անհամբեր եւ աղմկակից: Շատերը սպասում էին առաւօտէն ի վեր, ուրիշներ դաւաճեցին եկել էին եւ չուտով պիտի վերադառնային, օդն ալ ցուրտ էր: ... Աւագը շատ անհանգիստ էր ստեղծուած ծանր կացութեան հետեւանքով:

Ժամը 5 եկէնս էր, երբ Աւագը դուրս եկաւ, ժողովուրդը «օրհնեց» եւ ինքրից ցրուի: Այնուհետեւ ինձ ընդունեց:

— Ձեր ընտանիքում չի՞ եղել արդեօք որ եւ է մէկը, որ օժտուած լինէր որ եւ է արտակարգ ընդունակութեամբ:

— Ո՛չ, յամենայն դէպս ինձ յայտնի չէ այդպիսի մի դէպք:

— Կառավարութեան թոյլտուութիւնն առել էք անկախորդ ընդունելու հիւանդներին:

— Այո՛, արդէն մի քանի օր է, որ պտուցել եմ, այլեւս որ եւ է արգելք չկայ:

— Դուք զգո՞ւմ էք ձեզ ի վիճակի ամէն ժամ բուժութիւններ անելու, թէ միայն որոշ պահերում:

— Այո՛, եւ ի վիճակի եմ ամէն րոպէ բուժութիւններ անելու, բայց այն պահերից, երբ յուշում եմ եւ հանգստի պէտք ունիմ:

— Ինչպէս էք դուք զգում ձեզ. ձեր բուժութիւնը կարողութիւնը զօրանում է թէ՛ պակասում:

— Ես պարզապէս նկատում եմ, որ օրը օրին իմ մէջ այդ կարողութիւնը զօրանում է եւ թուում է թէ՛ կը դալ մի օր, երբ ես կը կարողանամ բոլոր հիւանդութիւնները բուժել:

— Դուք զուշակութիւններ ապաւայի մասին անո՞ւմ էք, լինի դա անհասարակ, թէ մի ամբողջ ժողովուրդ:

— «Անհատ մարդկանց նման դիմումներին ես չեմ ընդունաւորում եւ չեմ զբաղում այդ դրոշմով, բայց, ինքնաբերաբար, իմ կամքով կարող եմ դուշակի ապաւայնել»:

— Ձեր սնունդը ինչի՞ք է բաղկացած, որդեւ ուտո՞ւմ էք միս, հաւ, ձուկ, խմո՞ւմ էք գինի, թէ՛, սուրճ:

— Միս եւ հաւ չեմ ուտում, ձուկ ուտում եմ պատահած ժամանակ: Գինի, թէ՛ եւ սուրճ չործ

Ասրպատականը ինքնաշարժ

Ասրպատականի ապստամբները Թուրքիզը շրջակէն վերջ կ'առաւարտութիւն մը կ'աղմուցնէ: Թէ՛հրանի հրահանգաւոր էր որ տեղական իշխանութիւնը անմատուր ըլլայ, փոխանակ տրին թափելու:

Նոր հաստատութեան վարչապետն է Փէշ-Վարի, համայնապար լրագրող մը որ մեծ դեր կ'ատարած էր ապստամբութեան մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ Ասրպատականի ապստամբութեան հուշակուսք ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ Թէ՛հրանի կառավարութեան, ինչպէս եւ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ ուր կը կարծեն թէ այս անհանգիստ պիտի դժուարացնէ Մոսկուայի խորհրդածրոյցին աշխատանքները:

Ասրպատականի նորընտիր Մասիսապիլի ժողովը յաշտարարութիւն մը հրատարակեալ, Կիւնէ թէ շրջանը պիտի շարունակէ մաս կազմել Իրանի, բայց այս հասարակութեւ չի փարատեր տիրող մտահոգութիւնը: Նի՛կ ԳԱԽԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՍԿԻՐԸ:

Ասրպատականի անկախ կառավարութիւնը յաշտարարութեամբ մը կը պարգէ էր ծրագրել: Ահա՞ իրաւոր կէտերը:—

1.— Հապատակով Ասրպատականի ինքնօրէն կառավարութիւն մը, հասանց քաղաքաւ Իրանի միութիւնը:— 2.— Ընդհ. ընտրութիւններ կատարել մօտեւոր:— 3.— Մատիկանութիւնը եւ օտարական — զինուորութիւնը մաքրել բոլոր յետադիւրստ տարրերէն:— 4.— Կազմակերպել ժողովրդական բանակ մը (միլիտ), պաշտպանելու համար Ասրպատականի անկախութիւնը եւ ինքնօրէնութիւնը:— 5.— Ասրպատականի լեզուն հռոմեակերպ օրինական:— 6.— Վերականգնել նախապարագայութիւնը ու փոխարքութեան հմէջքները:— 7.— Մշակել օրէնսդր, կանխաւ համաթիւնը կառուածութիւններու եւ դիւղացիներու միջեւ:— 8.— Ընկերային ապահովագրութիւն հաստատել բոլորին համար:— 9.— Ծանշալ անհատական սեփականութիւնը:— 10.— Խզել ազատութիւն եւ հասարակութիւն զանազան ժողովուրդներու (Անգլի, Հայ, Վիւրտեմպերգ): Կառավարութիւնը նոր դպրոցներ պիտի բանայ, ինչպէս եւ համալսարան մը:

Միայնակ հասած հետադիւրս մը համաձայն, ապստամբները զբաւած են 40 քաղաքներ եւս Կ'ըստի թէ Ռեզայէ քաղաքը պաշարուած է 3000 զինուոր, ասորի եւ քաղաքացի զինուորներու կողմէ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երեք զինքեր որ պարէն կը փոխադրէին Թէ՛հրան, կը դառնային ուսանական իշխանութեան տակ:

Թէ՛հրանի խորհրդարանը զազանի նիստ մը համարեց դեկտ. 15ին եւ վարչապետը կատարեց ճառ մը խոսեցաւ Կառավարութիւնը օրոշած է Միացեալ Ազգանու ժողովին յանձնել Ասրպատականի խնդրը:—

Ինքնավար Ասրպատականի ապստամբներէն եւ սպաններէն անոնք որ չեն համակերպուի նոր կարգաւորութիւն, պիտի կրնան Թէ՛հրան վերադառնալ: Կը վախճուի որ մայրաքաղաքը սովի մայրուի, որովհետեւ յեղափոխական շարժումը հեռանալէ կը ծաւալի: Ազգային եւ Թէ՛հրանի միջեւ միայն մէկ բաց դաշտ կայ: Երկաթուղիներ երե

2. Մուրաֆեանի
նկարաւանդէք:

Պեկտ. 22ին, Galerie Allardի շքեղ սրահներուն մէջ (20, Rue des Capucines) էր բացուի Զարեհ Մոսթաֆեանի ցուցահանդէսը։ Առաջին անգամն է որ երեսնամարդ նկարիչը Փաքեղին մէջ էր ցուցադրէ իր ամբողջական գործերը։

Քանի մը գնահատականներ։—

« Փօփօթօ տ'իթալիա » (13 մարտ 1932).
« ... Զարեհ Մուրաֆեան ունի լուսազօյն ընդ-
նախաթանն անունը ի յայա հոգաւոր յասակօրէն
ցոյցազրուած նկարներուն՝ եւ ռուսերայլէս հը-
նդերունան զհմանակարութեան մէջ »:

« Լի Արթիսթի (17 մարտ 1932) — ... Նը-
կարտը զոր մեզի կը ներկայացնէ Մաքսի, գեղար-
դուստրիկ ռաքսը՝ յատկապէս իր նման չունէ տա-
մանէ չ'աճն տեսնելի գնահատուած լինան: Մուգա-
նան հայորիստ մըն է, աշխարհ չառաքող տիրակա-
նութեամբ կը զբաղ ու կը ներկայացնէ նկարագի-
րը գծագրական աշխարհի ճարտարութեամբ՝ որ
չատնետուն տրուած չէ »:

« Ճիորնայէ տ'Արթէ » (25 մարտ 1932). —
« ... Մոլեմաֆեան, յեղած արուեստի հասարակութեան
օրէնքներուն վրայ, համարաւորութեան կը ներկայ-
սանայ իբրեւ արդէն իսկ կազմուած արուեստա-
գէտ: Իսկող զործերուն մէջ կը ցոյցադրէ մատակ-
նետէր մը ճարտարութիւնը ճաշակաւոր երանգա-
ւորումով: Իր կարգ մը զործերը, քունակործանա-
նք կառուցման կործան ունին, հասաւոր մեծ մար-
տեաներու »:

1932ի ցուցահանդէսին Բաթալոյի կերպար ու շարժաստանից յառաջարանք զբաւ է Միլանոյի համաբարբար ընկալանքի՝ Կոստափօ Մաքքի, զբաւանքի վերջ Մոլթիֆանի կողմանէն ու վարպէ կ'աշխատէ։ — « Ամենազգայունն է նաեւ բնակարարի հարադրներուն որուն բանաստեղծութիւնը կ'ըմբռնէ վենետիկի ծիառանի երանգաւորածման բուն մէջ՝ Բայց նորադոյն բացօթեայ դրածորուն մէջ է որ կը յայտնուի խառնուածքի այս նկարի-նաւիկի հրեշտաստիպ աւ աւելի վճռական, զուտ-զգործելի թրթրուն տպաւորութեան տակ։ Այդոր

Մոսկովայի խորհրդածրդովր

Մոսկուայի խորհրդաժողովին պաշտօնական
բացումը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 17ին, Պէրե-
տնովկայի պաշտօնին սէշ: Լուսն էրկօյ, քաղկե-
ժամ Պ. Պ. Մոլոժով, զբրեւս եւ Պէվին սիրալիք
խօսակցութիւններ ունեցան օրակարգի մասին:
յետոյ Անզլիտայ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին
նախարարները իրենց ղեկավարաւորունները եր-
թաւով, շարտանակէիւն իրենց խորհրդակցո-
ւելիւնները: Բուն վիճարարութիւններն սկսան եր-
կուշարթթ օր:

Մտոյդ տոնդեկութիւններ կը պահպին օրա-
կադրէի մասին, բայց տարեկոյս չկայ թէ բազմ-
աթիւնի ժողտո խնդիրներ կան ճիշդանի վրայ,
սկսելով ինչիւ ուսմէն: Ժողովի մացումէն ա-
ռաւ Գ. Պէլին մասնաւոր առնասկզբիւն մը
ունեցաւ ինչքանի անդիւսկան ղեւպանին հետ
որ յառկապէն Մոսկովա կանչուած էր: Անշուշտ:
Իրանի խնդիրն ալ օրակաքդի կարեւոր խնդիր
ներէն մէկը պիտի ըլլայ: Անդիւրի եւ Մ. Նա.
հանգներու արտաքին նախարարները ընդունե-
լով մասնաւի ներկայացուցիչները, յայտարա-
բեցին թէ պէտք չէ շատ բան յուսան այս ժո-
ղովին: Սակայն Գ. Պէլի տաւելցող թէ սմա-
բերութեամբ եւ բարեացակամութեամբ պիտի
ընեն լուծելի խնդիրները: Մեծն Բրիտանիա
կ'ողջ. որ այս խնդիրները լուծուին. որպէսզի
աշխարհը կարենայ ամբաջտօվին նսեիրտիլ վե-
րան անդնումս կործինս:

Մասկուայի ֆրանսական դեսպանը Պ. Մուր-
թովի յանձնեց Ֆրանսայի ծրագրերը՝ Հոենստեռ
Ռուրի միջազգայնացման մասին:

× Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սթալին մայրաքաղաք վերադարձած է Դեկտ, 17ին եւ պիտի մասնակցի Երկնեղոս խորհրդաժողովին:

FILED UP 50704

ԱՆԻԼԻՈՅ ԵՐԵՄՍ. ԺՈՂՈՎԻՆ ճէջ բուռն գի-
ճարանութիւններ տեղի ունեցան, Մ. Նահանգներ
բուռն հետ կենդանւ 1100 միլիոն Եւրոպիայի
տոբեթան տասին: Չբըջիլ յայտարարեց թէ իրն ը-
սուելի նշայատաւոր պայմաններ կընային ստանալ:
Արտաքին նախարար Մ. Նահանգներուն ղէմ զբը-
յաարտութիւն-մը նկատելով այս յայտարարութիւ-
նը, պատասխանեց,— «ԵՒր չորքը». Նիւ Եորքի
սեղանատարներուն հետ չէ, այլ Նիւքրիքի ընդ-
այլ երկրայացուորներուն հետ: Ի վերջոյ պա-
րտաւոր եղանակով իրենց հետ չի կրնայ յարա-
կարծութիւն ունենալ:

այսպիսով լցնելով է զմեզին Եստիկեմոս:

Այս արտաքին ցուցանանքներն ընդգրկում են Վերլի, Մուխրանի և Կապանի Զուգահեռայի տարեկան մայր չորս տարի, եւ իւր կադրերից երեք նկարահանողէս, հատ մը Պետն, երկու ժոռնէս Վերլի ցուցանանքներէ Բաղադրիկ լուսանկարչութիւնէ յայտնի ընտաղա՝ Անտոն լեմոն, որ ի միջի ալոյց կ'ըսէ. — « Հսկայի թալիբով Մուխրանի մը պատարտանքէ փալլուն եւ նախտանկի ապագայ մը »

« Լա Միւիս » . — « Գ. Զարեհ Մուկրաֆեան չընդհեր ծնած է հարծո՛ղ . բայց օրէջլա՛մ ծնըր փաղը՝ Կորդեն Լիման լիճին եւ Ռոն դէտին : Բայց , անոնց մէջ զործածո՛ւած կապոյա՛ր , որ ուրիշ միջոցառոյթի օրը հոտե՛ր : Հասկնալի պիտի ըլլա՛ր , քննելի երգիծանքի եւ ջութիչի Համարե՛ր ցոյցադրանքանէ կը թափէ : Մուկրաֆեան կը գտնէ յոս գրագիր երբ չի փնտռու . Ինչ պարզի կարա՛ն , « Գրտարա՛ր » , հետեւի չի Այլ կարա՛ն . Ե՛րբ ծագը կը շնէ՛ք ոչ միտաւ եղանակի մը օրը՝ ապա եւ մէկ ժամուանա՛ն , եւ մէկ օրտան՝ ող կիրակի՛ն որ բայա՛ր կը թափ , կը զրա՛ւրդի փառն սերեւելիքուն եւ շուտով զարարուն սաւաշին ծագիկնէր երեցնող հոգին հոռը : Բոլոր այս բանակարները լա բնաբա՛սած են եւ ունին հաճե՛ր «Բիդ-նա փա՛մ» մը :

« Լը Ծրկալաբուս », « Նամակներ Ժրնալեն » խորագրի տակ էլ գրեց. — « ... Գ. Մուսաֆեանի կը գուշարէք զանի շափ զանգի, բարւոյն ալ ներդաշնակութեան » զգալովներով ւսցուն : « Սպիտակ նամակները », « Փոթերիկի քսպառնայիք » եւ ուրիշ շատ մը շնանկաթեր, ինչն էր ապին տառուած » ներառւերուն : Սակայն ուժգոյնէն կը յայտէ մեզ տարագիր երկուտաարդիւր, խմբական մըր. անտարակոյս, այս « Կարօտի երկը » Մուսաֆեանի յայտնական է : Չեւ տարուակաւոր թէ Գ. Մուսաֆեան մեծ ապագայք մը ունի, միայն կը մտայնէն որ քի արդուտն որ այնքան էն ինքնի, շուտ զանէ իրեն արժանի պատգով : Նամակ գնահատականներ գրածն եւ ուրիշ թերթեր, որոնց արձագանջ տուած է « Մատաղ » Ժամանակի :

Փարիզի այս առաջին Նվաճարանը էլ Բաբ-Ալիին յառաջադասանք տրամ է ամենին համառոտագրել խոստովանանքն՝ ցնադասանելին՝ Կարլսբոր ժողով: « Ես այս »: ևս արհեստ հրատարակել յող-
նամ մի քան առիթի:

մանողորդը վաւերացուեցաւ 981 ղէմ 345 ձայնով:
ԻՏԻԼԻՈՑ բոլոր Հոգեբուն վարչութիւնը Ի-
ստուրացիներուն պիտի թաժնուի մինչեւ ղեկաւ 31,
բաց ի մէջ երկու վիճակը շրջաններէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՍՈՒՆԵՐԸ ջըջերու համար, բանաձև. մը ներկայացուցած է քաղաքացիականական խորհուրդի, անդամուհիներէն Տիկին Մարի Ռի- շառի կողմէ: Տիկինը կ'առաջարկէ նաեւ՝ երկու ազգայնականութենէ վերջ փակել այն «պաքս»երը ուր սովորաբար կը համախմբուին պոռնիկները, յի- սույ կ'ընկնան ինքնազգայն, զապա՛կ պորնո- կուսիները եւ վեներական հիւանդութիւնները իտ- փանիլու համար: Ժողովականներէն Գրոյալ, կա- թիլիկ հանրապետական, այս սովիկ քառանկէն Փարիզի հանրապետները կը վարէ անտեսական գո- բաւոր կազմակերպութիւն մը որուն գործառնու- թիւնները առկնէ՝ բռն մէկ միջիտու Քրանցի կը հա- ն՝ ին պատերազմին առաջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Ժառին կազմուած անդիւստի-
րիկեան յանձնատողովը ծրարել Ժը կազմած է,
դործը ցանկերու խամբը: Գննութիւններէն 120 օր
էնկերթը Յանձնատողովը առաջարկներ պիտի ներ-
կայացնէ երկու կառավարութեանց, վիճելի խնդ-
րները լուծելու եւ վերջնական կարգադրու-
թեան օր յանգելու համար: Նախ պիտի քննուի
Պաղեստինի քաղաքական, տնտեսական եւ ընկե-
րային պայմանները, որոշելու համար Թէ ինչպէս
կարելի է զոչացում տալ Հրեաներու ձեռքադրելի
պահանջին: Յետոյ պիտի քննուի Եւրոպայի Հրե-
աներուն վիճակը, հասկնալու համար Թէ ո՞րքա-
նը կ'ուզեն Պաղեստին երկրէն եւ օր երկերեքու
կրնան տեղաւորուի մնացեալները: Եւրոպը, պիտի
լուծի ձեռնհաս վիճակը, ինչպէս եւ Հրեաներու
եւ Արաբներու ձեռքկայացուցիչները: Եւ Եւրոպը,
Թելաւորութիւններ պիտի ըլլան, զիւրացնելու հա-
մար Հրեաներու տեղաւորումը Եւրոպայի մէջ եւ
այլուր:

ՊԵՆՏԵՆԻ ԴՈՒՈՒԴԻՆ, պատասխանատուներին
11 հոգի, երկուքը կին, որոնք մաշուան դատա-
պարտաւած էին, կախուցուցան դեղու 13ին, այրե-
րը՝ երկուք, կինները՝ ատամներ: Յինչքէն մէկը
21 տարեկան դեղուին մըն է, իրմա՛յ կոչքէ: Գոր-
ծողութիւնը զարտնի պահուած էր: Անձնա-
պան եղաւ Տ.Տ. զօր. Կոչքներէ, Վիեննայի հախ-
կին մարդկան:

ԳԻՆԵՒԼՅՈՒՆ յարձակումները շահախաղէպ յարձած են Փարիզի մէջ եւ սահն օր ծանր դէպքեր կը պատահէին: Անցեալ օր Ժիլբի մէջ յարձակում կրէն չայ ճարտարադէս մը, Գ. Տիգրան Գուրուբեան, երեք չարադորներու կողմէ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

OSMITH UTTER DEAR ELIZ. JOHNSON

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից արձանագրված
քաղաքական ընտրությունների արձանագրության
հիմունքների օր, Տեղիւսի քաղաքական ընտրությունները:

Հայ մամուլի կողմէ կը մատուցէին « Եւրոպայի ներկայացուցիչներ, որոնք միակ Հայ անդամներն են այլ Լինկայիցիներան: Միութեան մաս կը կարեն թշ միայն արեւելիկան Եւրոպայի, այլեւ անդիական, ամերիկեան, ռուս մամուլի

Առժամայն վարչական կազմը կազմուց իջ
նիւթական եւ բարդոյական տեղեկագիրքը, ծանոթա-
նալով մէկ տարրական ինթալցքին ձեռք բերուած
առատւորութիւններու, ինչպէս եւ կոտորածն աւ-
րաւաններու ծանօթ:

Ժողովը, խելէ վերջ ընդհանուր բարոյական
Գ. Papavantiճի գործը: Գառնե զոգտեցողի եւ
մասնաւոր նորահայտութիւն յարեանքի իր տարած-
աքաղաքի մշակաւանքներուն նմանք, շատ զբո-
ւարդիւն զպայմաններու թիւ: Ժողովը իր մտա-
ւածքներ եւ գոգտեալութիւնք յարեալով զորա-
նին, վերորտեք մարշալան մազար, գաղտնի
յուրաքանչեւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Բազմիկի համաժողովին ժողովք՝ չորսը-
շաբթի, 19 Ղեկառ. ժամը 8.30ին, ծանոթ հաշիվա-
ստեղծին :

ՃԲԱՆՍԱՀԱՅ երկառ. ԲՐԻՈՒԹԵԱՆՈՒ յԱՊՐԱՅ. դա-
տաթԻՈՒՆՔԻՆԵՐ Հիշդ. տարիքի, 20 Կիւրսուճի քաղ. Ե-
րազդէ Ժամը Ճիւր. 845իւ, ՍՄԻՐՆԱՅԻ Արհմառ: Կը-
րտաք, Մէջեր Ու. Բարսեղանեան, Երեւն ունեւնալով,
«ՌԵՊՈՒՐ» են, տրտաւառաճ Եւրոպի մէջ ճարտարաւ մարդե-
րաբար որահեղոր. յալլանաւնըը: Այլառահեղոր. դա-
տաթԻՈՒՆՔԻՆԵՐՔԻ յաւանաւորադաւաճ տաղէր արտա-
րունեան իղդք Ժամուն Եւ իղդք վաղաք. ճարտա-
ՄԻՐՈՒՆԵԱՆ յաղաղ են աւանաւոր Հիշեալ ճարտար

ՄԱՆԿԱՆԱԾՈՒԹՅԱՆ ղառապատկերները
 ժողովանի Եղարաթի, ամեն չինգաբբի, Ավետիսյան
 արան, չվորդիքը ղառապատկերներն մեկ ժամ
 ամառ, ժամը ճեղք 7.45ին: Դեկտեմբեր 20ին,
 չինգաբբի, ժամը ճեղք 7.45ին պիտի ղառապատկեր
 Օր: Տամալանա, հիբի «Մանկան առժամ»:

ՇԱԽՏԱԿ ԼՈՍՅ ԿԸ ՏԵՍՆԻ Գ. Լեւոն Սապրոն-
ճեանի կողմէ պարտաստուած հաւաքարեջ մը որ
կը պարտունակէ ապրուած դուռաղնին 20 հոգինոց
կը մշակողային սկստութեան իրաւի մը պատճառ-
քէն: Եւ որքը աշխարհի չըլլալը ընդուն համար
համարայ երաժիշ Զարեանայէն 1932ին: Գիրքը գրա-
դարուած է 70 շարքերով:

ՏԷՄԻՆ. — 2. Ե. Դ. Յէմբիի կախախնային ին-
ժին զատակցութիւնները կը լալամէն ընկեր Փիլոս
Սարգիսեանին եւ իր ընտանեկան պարագայներուն,
իւր սիրելի կնոյ՝ Տիմիւր ԴՆԱՆԻԱՆ ՍՏՐԴԻՍԵԱՆԻ
հարսանքով ծանօտանալով արժեք:

Նոյն տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտ-
նէ նաեւ Ծր. Կ. Խաչի Տէպինի մասնաճիւղը:

ՏԷՍԻՆ.— Ծ. Կ. Խաչի տունածառու-պարտահան-
դէպք՝ 23 Դեկտեմբեր Կիրակի Երեկոյեան Ժամը
8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Խմբերդ, մեներդ,
հայկական եւ եւրոպական պարեր:

USU8UZF

ԱԿՈՄ, գրական ժողովածու, Գրք. գիրք: Ե.
P. 1042, Beyrouth (Liban):

ՀԱՅԿ, 1945 Օգոստոս-Հոկտեմբեր: Տաթևիան
բաժնեզին 3 տարբեր: Հասցե՝ Catholicossat Armé-
nien, Antelias (Liban):

ՀԱՅԿԱՐԱՆ, Միլիկ Դասարժացի Բ. տարի,
վաւերացուած Եղիպատանայ Աւետեան. Նորհաւեր
դէմ: Բ. Տպադրութիւն: Պատրաստեց՝ Բ. Թաշ-
եան: Պատկերապարզ: Գահիրէ 1945: Հրատւ. Ար-
ծիւ գրասան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԶԱՇԱՐԱՆ

Տնօրեններ ԳԼԻՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԿԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame
de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնահարկը օգր են ամէն տնտեսան ըմպելի-
ներ, ընտրի աղանդներ, պոլիտիկան կերպարներն
եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օղակալտ արան: Ի
Ամէն երեկոյն: Ընտրի Դէն սկսեալ, ջուրհանգստի
Հայիկ, զանաւնի Պօլառ, ուստի Ալֆօնս եւ կրգի:
Արեւմադի կը նուազանի եւ կ'երգան ճայիկաւ եւ ու-
րիակեան երբոր: Գոց Է Չորհրդաբանի օրերը:

Դեկտեմբեր 24 եւ 31 reveillonներուն առթիւ
ճաշաբանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս: Կը
խնդրուի նախապէս ապագովել ձեր սեղանները:
ԿՈՒՉՈՒՒ Հայ սպասուհի մը, որ մնալուն
կերպով աշխատի երեք հոգինոց ընտանիքի մը
բով: Լաւ գնարում: Դիմել՝ Շառաթ քի վարչու-
թեան:

ՄԵՐ ԽՈՍՊԵՐ

ԻՐԱՆԵԱՆ ՅԵՂՂՈՒՓՈԽԻՒՆԸ

Մոսկուայի խորհրդատուները հաղթելու քաջութիւնը, ահաւասիկ Ատրպաթականի յեղափոխութիւնը, առանձին կառավարութեամբ եւ սահմանադրութեամբ:

Ինքնորոշ կառավարութիւնը փութաց իր առանձին յայտարարութեամբ չեղեւ թէ կապերը պիտի չխզուեն Թէհրանի հետ:

Բաղադրական շրջանակներու մէջ հաւատք չեն ընծայել այս համատեղեցումը: Յեղափոխական շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի, վարակելով ամբողջ Հիւսիսային Իրանը: Թէհրանը գրեթէ պաշարուած է, եւ կրնայ սոսի մատուցել, եթէ Ատրպաթականը մերժէ պարէն հասցնել:

Միւս կողմէ, կեղծ կառավարութիւնը ինք տաղանքի մատուցած է, խորհրդարանին հետ, որ Լեւոն Սաֆի բաժնուած է, ի զուր կը կը փնտռէ: Մինչեւ մեծամասնութիւնը ապստամբ է Անդղիի եւ Մ. Նահանգներու բարեհաճութեան, ծախ թելու կը յուսայ լեռու գտնել իւր Միութեան հետ, զոտասանքը դաշինք մը կազմելու:

Կարծողներ կան որ եթէ Թէհրան ծայրայեղութեան դիմէ, Ատրպաթական կրնայ բոլորովին անջատուիլ, բացարձակ անկախութիւն հռչակելով կամ կցուելով խորհրդային Արդիւնին: (Այս պարագային թիւերն առաւ մըս ալ կցուի իւր հայաւանին, նկատի առնելով աշխարհագրական եւ տնտեսական պայմանները):

Ամէն պարագայի մէջ, կատարեալ անել, որ ջրօրինք թափել պիտի տայ նաեւ Երեւն Մեծերու ժողովին:

Ինչպէս բազմաթիւ միջազգային խորհրդներու, այս հարցին մէջ ալ յաղթականները բոլորովին տարբեր տեսակներ ունին:

Այսպէս, երեքն ալ հանդիսանորայէս փոքրամասն են յարգել Իրանի անկախութիւնը եւ հողային միջոցութիւնը: Իրեւն առաջին քայլն է Մ. Նահանգները առաջարկելին դաշնակից զորամասերը քաշել մինչեւ 1946 Յունուար 1: Եւ իրենք տուին առաջին օրինակը: Ի՞նչ: Միութիւնը մերժեց այս առաջարկը, դիմել տալով թէ 1942ի դաշնագրին համաձայն, պարսկերէն պայմանագրով կը լրանայ 1946 Մարտ 2ին:

Այս պատմականին վրայ, Մեծն Բրիտանիան ալ, որ տրամաբար էր հետեւելու Մ. Նահանգներու օրինակին, յետագոյց պարզուեց:

Անձամ Թէհրանը մեծ զուռ կը դարձնէ, փութացնելու համար պարպումը, զանգաւանով թէ օտար զօրքն ներկայութիւնը կը ջլատէ իր ազատ դրոշմակները: Եւ կը խախտէ իր դերձիւնախոսութեան իրաւունքները:

Ապագայը, — չկրցու օգնական զօրք դրկել Ատրպաթականին, — քարկկարգութիւնը վերահաստատուելու համար: Խորհրդային հրամանատարութիւնը կէս ճամբան կեցող օգնական զօրքը: Յետոյ ծանուցադիր թէ ուղղելով իրեւն պատմական, յայտարարեց թէ նոր զօրքն առաքումը ոչ միայն աւելորդ է, այլ եւ պատճառ պիտի դառնայ որ ինք ալ նոր զօրամասեր զրկէ:

Մինչ այս մինչ այն, ինքնավար Ատրպաթականի Ազգ. Ժողովը առանձին բանակ մը կազմեց, եւ հիմա տիրապէր կը վարէ հիւս. Իրանը:

Երեք յաղթականները ճակատներու բաժնուած են նաեւ քաղաքական տեսակետով: Լոնտոնի եւ Ռեյնիլիքներն համար իրանի այս տաղանապը միջազգային խնդիր է, կապուած Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան հետ: Այդ, Մոսկուայ չընդունելի այս տեսակետը — ինչպէս գրեցին թերթերը — պարզապէս ներքին, տեղական խնդիր մը համարելով Ատրպաթականի յեղափոխական շարժումը:

Նշանակալից պարագայ մը, այս առթիւ, — Մոսկուայի ժողովը հաղիւ քացուած, խորհրդային երկու կարեւոր պաշտօնակիրներ, «Փրաժա» եւ «Բուլղարի» բուն ընկալատութիւններ հրատարակեցին Անդղիայ եւ Մ. Նահանգներու զաղթային քաղաքականութեան դէմ, նեղաբացելով հարցումներ ուղղելով Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի, շնորհաստանի եւ ուրիշ փոքր խնդիրներու մասին:

Ուրեմն, Իրան յեղափոխութեան առթիւ ալ, հին հաշիւներ է որ կը քրքրուին: Երբեք ազգայնութեան պայքարն եւ ընդհանրած աշխարհակալութեանը:

Խնդիրը այն է որ, այս անգամ ալ զիստաբանութիւնները աւելի արժէք ունին, քան դիւանագիտութիւնը, իր մանուածապատ խաղերով: Ե.

«Չունեալ Մտնիկը»

Մեր շրջանակէն, մեր ընկերներէն ո՞վ չի ճանչնար «Չունեալ Մտնիկը», այլ իսթաքով կ'եննոց մայրիկը: Ամէն շաբաթ իրեկուն եւ ամէն կիրակի, կը հաւաքուէինք իրենց զարկալի խառնութիւն ետեւը, Չունեալ Քլուպը: Ան չէն երգեր, զուարթ կանչեր եւ վիճարանութիւններ կը լսէր սիրով, մայրական համբերութեամբ:

Պատահեաւ որ փոքրիկ մը պայթի: Պատերազմ, զօրակո՛ւ, հակա՛տ... Մեր «Չունեալ» բոյնը զոց, անոր անգամները հոս ու հոն, զանազան ճակատներու վրայ ցրուած: Մտահոգ է «Չունեալ» մամիկը, մտահոգ են բոլոր մայրերը: Անոնք տեսած են պատերազմ մը որուն շարաքաղակ յիշատակները դեռ շատ թանկ են...

Ձիւնորոտիկէն վեց ամիս վերջ, տառնաւոր արժակուրդով կը վերադառնամ տուն: Բաց է կ'եննոց նպարակման խառնութիւնը, բայց չկան «Չունեալ» զոց է մեծնը զբնալը: Կայ միայն մամիկը իր անդրանիկ գուկին հետ, տխուր, մտահոգ: — «Վախիմ այս պատերազմը սուղի նստի մեղին: Մէկ հատ տեսանք, չէ՞ր բաւեր: Կարո՞ւ, ինչո՞ւ, դու, Աւետիքը, Յակոբը, Համին, միւսները, միւսները, այն հազարները ճակատներու վրայ, իրաններու մէջ, կրակին դիմաց...»

Կը յուզուի, կը փռվի, մօր մը հարազատ խանդաղատութեամբ կը համբուէ զիս: Ծնան էր սաստե՛, եւ կը միջինորէմ զինքը, պատերազմի օրերը կարենցնելով, մէկ երկու ամիսներու վերադառնով:

«Տարօրինակը կամ «Չունեալ» պատերազմին կը յաճողէ շահաւորելը զոտեմարտը, ու, շատ քիչ ժամանակի մը մէջ կ'անաւանէ: Ելլանք ընդհանր զէպքերու: Փոքրեւոր կ'ըլլայ անշուք, եղիբական... Մենք ոմանք նահապաղ, շատերը դեռ, ուրիշներ հրաշքով աղաւաղուած:»

Փշարկներու կտին, «Յոռա՛յի Ծէն կ'իմանամ դոյժը կ'եննոց կարօն...» Կարծես շահի հարուած մը կը ստանամ, ախպէ՛ր կը մորմորի սիրտս, մանաւանդ իրելով կ'եննոց մամիկը: Ինչպէ՛ս լսեց այս դոյժը: Կրցա՛մ տանիլ այս ահաւորի հարուածը: Կարօն մեծած, ինչո՞ւ դիմէ...

Փրկելը, շարժանքը, մեծանքը, տարիները (հետեւին էին այս պատմութիւնը օրերը), կ'անցնին իրարու ետեւէ, համը, սպանիչ զանդաղութեամբ մը: Մեր բոլոր աղայական, «լաւանք» յոյսերը կը ջախջախուին իրականութեան ահեղ հարուածներուն տակ, ու կը թուի թէ մեղի համար ամէն ինչ այլեւս թաղուած է, եւ թէ, «տուն երթալը» ալեւս ցնոր է:

Հինգ տարե՛, լման հինգ տարե՛, օրոնց-իրաւանիւր օր մէկ մէկ դարու երկայնութիւն ունի, կ'անցնին: Օրերը կը հասունանան, զէպքերը կը զարգանան, միջոցառում տակաւ առ տակաւ կը փոխուի: Կարծես թէ արշալոյս մը պիտի ծագի մեղի փշարկներու շուրթն դառապարտութեամբ համար:

Ու, իբրեւ, օր մըն ալ, հրաշքը վերադառնելու կը նետէ տուն: Առաջին փնտրուածը կ'ըլլայ Չունեալ մամիկը: «Օ՛, կ'ունէ կինս, եթէ տեսնես չես ճանչնար: Մի՛ր է այն առաջուան փայտուն կինը... հալի՛ր, մաշի՛ր քարակցիք, մեղադրմով դարձնէ: Կարօն զայն իրեն հետ թողցն... հրաշք մը գոյն փրկեց զերեզմանէն»:

— Մի՛ր գալի՛ր, մի՛ր երեւար, պտենի մը համար, կ'ունեն — մեր ծանօթներէն ով որ կուտայ, կուտայ, կ'աշխատակէ, կարօն կը պահանջէ: Գոնէ ինչո՞ւ վերադառնար: Ծառ տկար է, լայնէն աչքերուն սեւ շուր իջած է:

Ինչո՞ւ եկաւ: Վշտահար մայրը մեծ յոյսով ունեցաւ իր փոքր բազուկներուն մէջ սեղանով սիրտուն զաւակը, բայց, գաւակի մը վերադառնալով կորուստի մը ցար կը մեղմանայ... Ինչո՞ւ եկաւ, բայց եւ դարձեալ խուսափեցայ անոր մայրիկին հանդիպելի:

Օր մը... փողոցն եմ: Գործով մը արագ - ուրաղ կը գտնեմ: Անկենդանութիւն մը վրայ, յանկարծ դէմս կ'ընէ «Չունեալ» մամիկը իր զաւակներով: Հակառակ իր մթաղնած աչքերուն, կը ճանչնայ զիս: «Ա՛խ, տղաս», մը կը փրթի իր թերեւեւ ու կը զարթոյն պարանոցին: «Երբեք եկա՞ր, Կարօն ինչո՞ւ չերիքը»:

Ինչպէս տառապած պէ՛տք է ըլլայ այս որդեկորոյս մայրը: Նիհարեց, քարակցիք, փողոցներէ: Մաղերը սպիտակ, դէմքը ուրուականի դոյն, եւ աչքերը թափ, միշտ թայ: Մ', վարպետ նկարիչները թէք կ'ունեն մայր Ատրաշանմանի հարուած փնդանի տիպարը զիստաւոր վրայ տանել, ինչպէս ինչո՞ւ չերիքը»:

Ինչպէս տառապած պէ՛տք է ըլլայ այս որդեկորոյս մայրը: Նիհարեց, քարակցիք, փողոցներէ: Մաղերը սպիտակ, դէմքը ուրուականի դոյն, եւ աչքերը թափ, միշտ թայ: Մ', վարպետ նկարիչները թէք կ'ունեն մայր Ատրաշանմանի հարուած փնդանի տիպարը զիստաւոր վրայ տանել, ինչպէս ինչո՞ւ չերիքը»:

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂՔԵՆ

Փարիզի «Ռուսկիէ» Նախագիծ քերթը կը գրէ: — Թէհրանի խորհրդային դեսպանատան առջեւ խաղճաթիւն Հայեր կարգէ կը սպասեն, անցազիր զծանալու եւ իւ. Հայաստան երթալու համար: Իրանի Հայութեան ասոյաւ մասը (որոնք քանակը 80,000 կը հաշուեն) կ'ուզէ ընկուծիւն հաստատուիլ Մ. Միութեան սահմաններուն մէջ, ինչպէս նախորդ պատերազմէն վերջ մօտ 50,000 Թրքահայեր թուրքիայէն զաղթեցին դէպի Սուրիա եւ Եւրոպա: Խորհրդային իշխանութիւնը յանձնարարած է ամէն կերպով դիւրացնել վիզաներու քաշ-խաշը այն Հայերուն որ կ'ուզեն ընկուծիւն հաստատուիլ Մ. Հայաստանի մէջ:

Թէհրանի խորհրդարանի անդամներուն մեծ մասը կատաղի պայքար կը մղէ հիւսիսային անջատողականութեան, ինչպէս եւ Մ. Միութեան դէմ: Միւս կողմէ 50ի չափ ժողովրդավար երեսփոխաններ կառավարութեան պահանջած են աջորդել հակապաշտական շարժման վարկը, Զիւնտին, որ հակապաշտական թերթերու հրատարակիչն է:

Մոսկուայի հաղորդումներ

Անգարայի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ. միջազգային կացութեան առթիւ, այն կասկածով թէ Մոսկուայի խորհրդատուները պիտի չընեն սահմանափակիլ Մ. Միութեան ցանկութիւնները: Ծառերը կը մեղադրեն Անգլիա-ամերիկացիներ թէ չկրցան պահել Իրանի հողային ամբողջութիւնը: Եթէ անոնք չկարենան պահպանել քաղաքական հաստատարակչութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ, Թուրքիա շատ փափակ կացութեան մը պիտի մատնուի:

Միջինարեւմտեան պալատը, ուր տեղի կ'ունենայ Երեւն Մեծերու ժողովը, շինուած է 50 տարի առաջ, միլիոնաւոր արուեստականի մը կողմէ: Մոսկուայի պալատը դառնաւ են շատ մը դիւանագիտական կարեւոր ժողովներ: Երեք նախարարները եւ իրենց խորհրդականները կը նստին կլոր սեղանի մը շուրջ: Կատարեալ զաղաւաղութիւն կը տիրէ եւ թղթիկները հազիւ կը յաղդին կցկուտը տեղեկութիւններ ստանալ:

Մոսկուայի «Փրաժա» թերթին վերջը, «Երեւն» ալ, Կեղը. Կոմիտէին օրկարը, կը ընդառնէ բրիտանական քաղաքականութիւնը: Թերթին կարծիքով, զաղթային քաղաքականութիւնը ինքնին շատ աւելի մեծ փոփոխութիւն կը կարգէ խաղաղութեան համար: «Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար անտարբեր դիմել մը որուն հողամասերը բաժնիլու եւ ինքնակալութեան ենթարկուելու դրութեան հանդէպ: Հակառակ Անգլիայի կրկնապիտանութեանը:» Հիշատակուող ցրկուած կը մնայ քաղաքական իրաւունքները: Ժողովուրդին միայն 14 առ հարիւր քուէարկելու իրաւունք ունին:

Թերթը կը բացատրէ թէ կացութիւնը աւելի լաւ չէ բրիտանական միւս զաղթայականութեան մէջ, թէ Անգլիա իր ձեռքին տակ պահելով Մուսաշը, կ'իշխէ Եւրոպայի վրայ: Յետոյ Ամերիկայի զաղթային քաղաքականութիւնն ալ ընդառնուելով, «Երեւն» կը պահանջէ որ Մ. Միութիւնը սեղանին մասնակցի զաղթայականութեան միջազգային ինքնակալութեան, ապահովելու համար խաղաղութիւնը:

700,000 Նաղիւն ամբաստանուած

Նիւրնպէրկի դատարարութեան դեկտ. 17ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատարար յայտարարեց թէ 700,000 Նաղիւն ամբաստանութեան տակ են, իրեն պատերազմի ոճրագործները: Այս՝ առթիւ աւելցուց թէ դուրս ձգուած են Տ.Տ.ներու եւ Տ. Անդեր. ստորագրաւ անդամները, այսպէս թիւերը բարձրացաւ երկու միլիոնի: Եթէ որդուր բոլորն ալ դատուի, հարիւր հազարաւոր ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Դատար պիտի քաշուին այն Նաղիւններ որ անդամ եղած են ոճրագործ կազմակերպութեան մը:

Շարունակելով 21 դիւանոր ամբաստանեալներու դատը, ամերիկեան դատարարը պարզեց Մ. Միութեան մէջ կատարուած արարատութիւնները եւ զերմասցման փորձերը: Գեորգի 1941 Յուլիան իսկ անտեսական վարչութիւն մը նախատեսած էր Մ. Միութեան համար, արջաւոր:

Բող նկարէն որդեկորոյս այս մայրը: Վերջերս, «Չունեալ» մայրիկին օրտին կսկիւծը ու ցար բարձրացա՛ւ, բարձրացա՛ւ եւ աչքերուն հաւաւ: Թիւիւնը փրկելու համար զինքը այդ ցաւէն, փրկելու համար նաեւ ամէն աչքը, զործողութեամբ մը զայն միականի դարձուցին:

Ու հիմա, «Չունեալ» մայրիկը, Կենդան մայրիկը, իր արտուած, խաւար արտին հետ իր միականի աղօտ աչքով կը դատէ զէս աշխրիք բաները: Ի՞նչ կրնայ չափել սակայն որդեկորոյս մայրութեան վիշտն ու տառապանքը...

Անգլիա և Կոնստանդնուպոլիս կը ձգէ Պալատները

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

27 Նոյեմբերի «Թանին» կ'արտադրէ թայմը՝ յատկանշական մէկ յօդուածը՝ Պալատներու եւ բրաւանական քաղաքականութեան շուրջ։ Անգլի-թերթը կը շեշտէ այս առիթով, թէ Պալատները որոշաւոր քաղաքականութեան մը կը հետեւին, եւ այս նախադրութեան մէջ՝ Սոյիլեթներու կողմէ որեւէ բռնութիւն դէմ չունի։ «Թայմը» թափառ-րով՝ «արեւմտական քերական» մը չէ։ Ռուսական քաղաքականութիւնը խոր վտանգութիւն կը ներ-չնչէ պալատական ազգերուն, որոնք կը հաւատան թէ սոյիլեթ ժողովրդագրութեանը դերակազմելի է արեւմտեան ժողովրդագրութեանը հետ։

Անգլ. թերթը կը շեշտէ ապա, թէ Արեւելեան Եւրոպա Ռուսիոյ ճնշող կը գտնուի եւ թէ «Պալ-տատները կը կորուստնան այս պայտէ Անգլիոյ համար»։ Պէտք է համակերպել այս կացութեան, ու, քանի որ չէ, պէտք է գէթ Արեւմուտքի մէջ պլոյ մը կայանի։

«Թանին», հե. ի հե. կը փութայ այս առի-թով պարզել իր անհատական համոզումները, ու կը խորհրդածէ 28 Նոյեմբերի խմբագրական սիւ-նակին մէջ։

«Ձեռք դիտել թէ Պալատներու մէջ Ռու-սիոյ հանդէպ որդեգրուած այս բռնախոր քաղա-քականութիւնը անկեղծ է, թէ արեւելքի՝ Սոս-կուայի մէջ ծրարուած կարգադրութեան եղանա-կի մը։ Ամէն պարագայի մէջ չինք կընտրէ չճշդիւ, մեր կարգին, թէ Լոնտոն հարկադրուած չէ համա-կերպելու իրենց ներկայ կացութեան, եւ թէ կա-րելի է փրկել, տակաւին, Պալատները։

«Թայմը», ստեղծ մը ի վեր տարօրինակ կար-ծիքներ կը յայտնէ յետպատերազմեան իրաւահա-րէ, եւ մասնաւորաբար Արեւ. Եւրոպայի հետ կապ

ունեցող խնդիրներու լաւնշութեամբ ինչ որ ալ ըլլան պատճառները, այս նոր հակումներուն, ար-գիւնքը հեռու է իրականութեան եւ քաղաքական-ութեան հիմքէ։ Իրենց Մերձավոր Արեւելքի ամէնէն փորձադու պետութիւնը, կընտրէ քաղաքականապէս յայտարարել, թէ կարելի է փրկել տակաւին Պալ-տատները, պարզ խօսքով՝ Ռուսական, Պուլկա-րիան, Եւրոպական եւ Ալպանիան։ Որքան առեւ-նոր Անգլիոյ բարեկամ եւ Մերձավոր Արեւելքի բա-նալի թուրքեան կը մնայ ոտքի, Մերձ. Արեւելքն ու Պալատները չեն կընար աղէտի։ Ենթադրելի։ Մենք ի վիճակի ենք յարաբերութիւն հաստատե-լու պուլկար, ռուսիէն, եւրոպական եւ ալպան չա-րենասէր տարրերուն հետ, եւ բաւական լայն տե-ղեկութիւններ ունինք պնդել ներքին կեանքին եւ արտեւորուն շուրջ։ Աղատութեան չեւ անկախու-թեան համար քաղաքական սիրտեր չեն պակար այդ շրջաններուն մէջ։

Ինչ որ ալ պիտի կարենայ ապահովել Անգ-լիա, եթէ Ռուսիոյ թողու Պալատները, եւ խմբ-ականութիւնը մը կ'ազմակերպէ Արեւմտ. Եւրոպա-յի մէջ։ Ո՞վ կ'ընայ ապահովութիւն տալ Լոնտոնի, թէ համայնալարութեան վտանգին դէմ պիտի չտապալի նաեւ Արեւմտ. պլոյ մը, եթէ՛ Եւրոպ. Եւրոպա եւ ինչայ Սոսկուայի ուժին տակ։ Նախընտրելի չէ՞ այժմէն կանխել վտանգը, եւր Պալատները կընան փրկուի դիւրեւ։

Ձեռք թելարներ, անշուշտ, անգլիական պա-տերազմ մը թելէ «Թայմը» կարենայ թօթափել անխառն մտածումները, պիտի տեսնէ թէ խա-ղաղ ճամբով ալ կարելի է հասնիլ նպատակին։ Պայմանաւ, սակայն, չոր Անգլիա եւս հրաժարի Պալատներէն, եւ թողու պալատեան ժողովուրդ-ները՝ իրենց ճակատագրի իրենց ձեռքով վարե-լու։ Ոչ ոք կ'ընայ մեղադրել Ռուսիան, եթէ սո-վիլեթ աղբիւրներուն տեղ՝ Պալատները ենթա-դրուին անկողական աղբիւրներուն, եւ հարցը լաւե-րու եւ մրցակցական պայքարի դոյն առնէ։ Ատեն է, որ Արեւ. Եւրոպա ինք ստանձնէ իր ճակատա-գրիւր վարելու դժուր, եւ, միանգամընդիմ, Պալատները դադարի դադարէ կ'իրեւոր հնոց մը։

Ներքեւ բռնագրաւուած հրամայելէ վերջ։ «Միլիո-նաւոր մարդիկ պիտի մեռնին անթոյնիսէ կամ Սիւլեթի պիտի մեկնին։ Զօրքին մէկ Եւրոպայ պէտք է պարենաւորուի Թրանսիլի կողմէ, մնաց-եայ Երկու Եւրոպայ արեւելեան երկիրներու»։ 1941 Յուլիս 16ին Հիթլերը կը յայտարարէ, ի ներ-կալութեան Գալիշի, Ռոզնիպէրի եւ Պոմերանի թէ «Երբեք այժմ չէ լքել զրաւուած երկիրները», Ռուսաստանի մէջ ըլլայ թէ արեւմտեան Եւրոպա-յի մէջ։ Յաջորդ օրը, Ռոզնիպէրի, արեւելեան շրջաններու նախադրել, զրուստու համարելով ն. Միլիոններ, կը հրամայել ամէն միջոց ձեռք առնել, նոյն իսկ եթէ հակառակ ըլլայ։ Լա Ճէյի պայմանագրին, եւ կ'անցնէ։ «Քուլտիւրիկեան լուծէն ազատումը մեղի համար պարտաւս պատ-րուակ մը պէտք է ըլլայ սովոր սովոր ժողովուրդը ստը-կացնելու, եւ մեր շահերուն ծառայեցնելու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԵՐԵՎԱՆԻ Ժամիկ կը հիմնուի նոր աստղաբա-նական դիտարան մը որ իր մեծութեամբ ամէնէն ընդարձակը պիտի ըլլայ ն. Միլիոնեան մէջ։ Դի-տական այս նոր հաստատութիւնը 14 հեկտար տա-րածութիւն պիտի ընէ։

ՍՈՒՐԻՈՑ Փրանսական դպրոցները, որոնք փակուած էին վերջերս, պիտի վերաբացուին ան-միջապէս։ Սուրիական կառավարութիւնը դեկտ. 15 թուականը վերջնական կը ծանուցանէ թէ անոնք պարտաւս պէտք է համակարգին վերջերս յա-ղորդուած շրջաբերականին, տեղեկութիւններ տալով պաշտօնական, երկրացոյցի, արարե-րէնի յատկացում ժամերու, ուսման ծրագրի եւ աշակերտներու թիւի մասին։

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻ ԲՈՂՈՐ անւտրականներուն դէմ մահապատիժ պահանջելը պարենաւորման եւ հողազորութեան նախաբարը, Պ. Թանկի Փո-ման (ընկերակցական), նախարարական խոր-հուրդի երէկուան նիստին մէջ։ Հրահանական է որ հացի տոմար վերահաստատուէ Պարենաւոր-ման սերը տպուած են արգէն, առանց թուականի։

ԻՆՔՅՈՒՐԻՈՑ ԹՈՒՆԱԿՈՒՐԵԼՈՎ անձնասպան ե-ղաւ իշխան Քոնոնի, ձայնի նախկին վարչապե-տ, որ պիտի ձերբակալուէ իրենց պատերազմի ուժերով։ Զարաթ օր, ընտանեկան ժողովէ մը միջոց, դանդաղ յանձնարարութիւններ ընելով կ'ընտրէ եւ զաւակներուն համար, իր սենեակը քա-նուած էր։ Կ'երակի առտու կ'ընր տեսնու որ մեռեր է, «սիւնիւն» օր փոխափոծ խմբով, փոխանակ հարաւորի ընելու, որովհետեւ աւանդութիւն մը կը արամադէ արեւն չթափել պալատի մը կամ իշխանական պալատի մը մէջ։ Իշխանը նամակի մը մէջ խոստանալով իր պատասխանատուութիւնը պատերազմի յայտարարութեան առթիւ, կ'ընէ թէ միայն մէկ արդարութիւն կը ծանցայ։ Աստու-ծոյ արդարութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՆՐԱՍՏՈՒՆԵՐԸ պիտի փակուին մինչեւ երբ ամիս համաձայն քաղաքական

ԾԻՐՈՒՅԱՆ ՀԱՅՆԻ ԱՅՍՈՐ ՄԵՋ

Ճամբորդ մը, որ օդատիպութեան համար Գորէն Ան քաղաք էր, հետեւեալ տեղեկութիւն-ները կը հաղորդէ։ Իր ճամբորդութիւնը կատա-րած է երկար ճամբով, որ տեսնէ երկու օր (շուրջ 48 ժամ)։ Հասնել է Բաղէ-Քաշ անուն դիւղ մը, որ Անյա կայարանն է։ Բաղէ-Քաշէն Անյա ուղե-ւորութիւնը շարունակել է ինքնաշարժով (օթո-պիւս), որ երկու օր տեսած է։

Անյա կը գտնուի 30 Հայ ընտանիք, 3 ընտանիք կամարակապ գիւղը, 2 ընտանիք Այնուղայ գիւղը, իսկ Անյա քաղաքը 25 ընտանիքներ։

Ոչ հայակապ զարոյց, ոչ ալ եկեղեցի կայ։ Երիտասարդները գինուորադրուած են։ Պարենա-ւորման դրութիւն չկայ։ Հայ եւ թուրք բարի զը-րացնութեամբ կ'ապրին։ Հայ թէ թուրք ամէն ընտանիքի մէջ 2-3 ջուլհակ կարկան կը դըռ-նուի, կ'աշխատեն եւ կը բաւարարուին, հետե-ւաբար իրենց կեանքէն դուրս կ'երեւան։

Կամարակապ գիւղը կատարեալ աւերակ մը կը ներկայացնէ։ Երկու եկեղեցիները եւ դպրոցները հիմնայաւաղ կործանած են։

Չոր թուրք կը փոխեն եղբւր աղով ու ցորե-նով մէկ թուրք — մէկ ալ կամ երկու թուրք — մէկ ցորեն։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Ձր. Կ. ՆԱՍԻ Փարիսի մասնաճիւղին, Դեկտեմ-բեր 23ին, կէսօրէ վերջ ժամը 31-ին ժինչեւ կէս դի-չեր, Aéro Club սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro։

Նուալ, Tango եւ Swing։ Դեղաբուսական խմածուած բաժնի եւ ճոխ պիլֆէ։ Զերմութիւնը ապահովուած է։

ՀԱՆԴԻՍ - ԽՆՏՈՑ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԵՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակեր-պուած «Վարդան» եմբակովիտի հովանաւորու-թեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, Սալ աէ Լուի մէջ, 81 rue de Paris։ Գեղարուեստական բաժնով, նուազ, երգ եւ ար-տաստաններ։ Կը խօսին ընկերներ ՀՐ. ԱԿՈՒՍՆԱՆ, Ե. ԺԻՐԱՅԻՍ ԴԱՍԱՒՈՐԵԱՆ (Փրանսէրէն)։

Gare du Nordէ չողեկառը առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ իջնել Սարսէլ, Սէն Գրիս։

ՅՈՒՐԻՍԵՏԻՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրեկուն, ժամը 8.30-ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷԼԻ — Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին բացման հանդէպ՝ 22 դեկտեմ-բեր, շաբաթ իրեկուն, ժամը 8.30ին, Սահակ եւ Մարտիկ դպրոցին մէջ։ Բանաստեղծութիւն եւ դե-ղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք ազատ է։

ՄԱՐՍԷԼԻ — Սէնթ Անթոնի շրջանի կա-պոյտ խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հա-ւիրէ Սէնթ Անթոնի, Լափատի եւ Գափ-Միքէլի ընկերակիները դեկտեմբեր 23ին, կիրակի ժամը 2ին Գ. Սիւմոն Գալուստեանի ընկալաւոր։ Կարե-ւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷԼԻ Սանուհիներու դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ, 21 Դեկտ. իրեկուն ժամը 8ին, Café Noailles մէջ։ Դասախօս. Գ. Ա. Արմալանեան, նիւթ, «Կնոյ զեբը»։

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantes մէջ, 8 rue Danton, Դեկտեմբեր 22ին, շաբաթ ժամը 20.45ին։

ԿԻՆՍ ԱՆՆԱԿԱՍԱՐԻՍ Ե

Կատակերգութիւն

Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բաղդատուրի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գաբէթ-եանի, Գ. Տէրիքեանի, Վ. Պաղատասարեանի, Ե. Լաթիֆեանի, Տիկին Բ. Սեւեանի, Օր. Ա. Անյա-ւորի, Օր. Ա. Գաղապեանի։ Թատերգութիւնը Ժո-ղովուրդին կը ծանօթացնէ Սարիմ Մաքսուտեան։ Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախ-ուին Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Lib-rairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle։

BAL DES MIMOSAS

Նշանակին ամէնէն շքեղ պարահանդէսը Փա-րիզի Հայկական երգչախումբին կողմէ, 12 Յուն-ւար 1946, շաբաթ գիշեր Aéro - Club de Franceի զեղեցիկ սրահին մէջ։ Երկու նուագախումբ, 40 նուագէ Արժանիքեան Պաշխայի խումբը։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPYAN, 17, Rue Damesme - 13

ՄԵՐ ԽՕՄԲԸ

«ՄԱՏԵԱՆ ԲԱԶԱՅ»

Մեծարարների եւ երաժշտաբանության արտա-
շարժ ցույց մը՝ Նոյեմբերի Հերոսամարտին Յժամեա-
կը, որ հազմակերպուած էր այնքան յաջողու-
թեամբ, կերպիւ է գիշերը։
Փառաբանութիւն՝ ջոշուկեան, անձնաբերու-
թեան, յանդիմութեան։ Պանծացումը իսկական
հերոսամարտի մը։

Այս տողերը դրոշմաւ հրաւիրուած էր փառե-
րու։ Եւ ահա կ'աւանդուի ինչ որ ըսել կ'ուզէր։
Ցրունց Վերքիւն, Պետաւ Լեւոնի, հեղինակը,
բացադնուած է մոտիկով մը, — «Հայ ըլլալը ան-
կարելի ըսն մըն է»։ Հայր ինք կարելի դարձուց
այդ անկարելին։ Կարելի եւ յաւիտեական։ Վկայ
Եղեանիս։

Ինչ է իմաստը Եղեանի հերոսամարտին։
Ձա՛րկ, երբ կ'ուզեն դարձել քիչ։ Ձա՛րկ, երբ կ'ու-
զեն արդիւն, դեռեւն փութ քիչ։ Ձա՛րկ, երբ կ'ու-
զեն անարդիւն պատու։ Ձա՛րկ, երբ կ'աւելի-
տանք արդար վատտակը։ Ձա՛րկ, վերջապէս,
երբ կ'ուզեն իսպախել արեւը։

Ի հարկէ արեւն թափելը նպատակ է։ Մանա-
ւանդ այս ժողովուրդին համար որ ունեցած է
միայն մէկ տեսիլ, — ապրիլ ազատ, նոյեմբերի
նախարար, ստեղծագործ աշխատանքի, օտանց ուրի-
շին ծուռ նայելու, արեւն թափելու կամ աճը
տնկելու հարեւանին սեփականութեան։

Բայց — ահա տեսանք երեսուն տարի առաջ
եւ աւելի առաջ — թշնամին չէր հանդուրժեր մեր
դոյութեան։ Կ'ուզէր անհիտել, արձաճառել։
Եւ նորիցեւ ինքնապաշտպանութեան բնադ-
րը։ Պոռթկազ արեւը, շարժելով բազուկը։

Եղեանի հերոսամարտը մէկ խաղաղ պատ-
կերէն է ինքնապաշտպանութեան այդ մասնա-
կայանին։ Փառաւոր էջ մը՝ մեր ժամանակակից
պատմութեան։

Սրտանակ մը դիրքէ դիրք խոյանալով, քանի
մը անգամներ եւս գետին կը փռէ, աւերակներուն
մէջ։ Եւ երբ իր թաղապետը դնելով կ'ուզեն խոր-
տակել դուռը, վերջին գնդակը կ'արձակէ իր դու-
րուն։

Թուամարի մը, բազմաթիւ քաղաքացիներին
ներքէ վերջ, տուած մատուցելի պէս պահած իր
կուրծքին տակ, վերջին, գեղազուն դոհողութիւնը
կը կատարէ, պայծառութեամբ թշնամի դուռն ու
դիրք մը։

Իսպախելէնեան կ'իյնայ դոշակը ճակատին։ Մ.
Սուհեան մը առիւծի պէս կը խոյանայ ձեռնա-
ռումբերով, իր նշանածին հետ, եւ երբ կ'իյնայ
հերոսաբար, իր նշանածը անվերջ կը շարունակէ
կուրծք, իր կարգին գետին փռուելու համար։

Տակաւին Միքայիլները (Եփեսոսցիներ) ,
Խանրիները (Օր. Բէթլեհեմ) իր ընկերակի-
րով, — հերոսներ եւ հերոսուհիներ որոնց պատ-
մութիւնը հատոր մը պիտի լեցնէր։

Բաւական է որքան ընկճուեցանք մեր քաղաք-
նու եւ անհնարին զոհողութեանց պատմութիւննե-
րով, դատաւարի լայկան ժողովուրդ մը։

Ի հարկէ անդիմադրելի են կորուստը ու
վիրտը։ Նմանապէս է Արաւելիքը որ անհիտեց
ժողովուրդի մը ամբողջ մէկ երրորդը, հրեան
տարի առաջ։ Ինչպէս աւելի առաջ։

Եւ ապալին, ինչ կը տեսնենք երեսուն տարի
վերջը — թշնամին, որ կը յուսար հանդիստ մար-
տել ահաւոր նախնիքն ու աւարը, այսօր ինք մատ-
նուած է խոր մտահոգութեան մը։ Կը դողայ իր
հոգեւոր մըլայ։

... Թող հատորներու վերածուին շարքերու
նկարագրութիւնները, կազմելով անդիմադրելի
յիշատակարան մը։ Բայց, մեր հայր. Միտիլի-
ները արժանաւոր յարգանքը մատուցած պիտի ըլ-
լային զոհերուն, հաւաքելով իւրեքերը՝ բաշխելու
պատմութեան։

Ժամանակն է որ ձեռնարկուի այդ դրոշմը, —
կազմել շարք մը, «Մատենա Բազայ», ուր ամփոփ-
ուին իւրաքանչիւր հերոսի վաւերական քաջա-
դրութեան վերջերս, ի պէտս այսօրուան եւ գալիք
սերունդներուն։

Ուրիշները արձաններ եւ յիշատակարաններ կը
կանգնեն, բայց նաեւ հասարակելու կը վերածնեն
իրենց հերոսներուն եւ նշանաւոր գէմբերուն
պատմութիւնները։ Մեր հերոսամարտները նշա-
նաբար, ուղեւորներ են, որ կը ցուցնեն ճամբան
դէպի ազատութիւն եւ հայրենիք։ Հրապարակել
«Մատենա Բազայ», կը նշանակէ տարբերակ
պարտականութիւն մը կատարել։ Նոյնիսկ ու
մնացած ենք։

Խորհուրդ պատշտանդակի վրայ

Խօսքը եւ Միտիլիքիւն Է ազատ ըլլամ։
ՀէնՄԻԲ ԻՊՍԵՆ

Պահակը-պատշտանդակ վրայ արթնութեան փառ-
տը տուաւ։ Միտիլիքիւն մէջ գտնուի որ լսելով՝
փառագործ մը պարգեւ։ «Ջալան» էջաւ։ Իայց գրե-
ղակ չկար՝ նշանի համար։

Հայաստանի գրականութեան լեզուիմ դէմ
քննադատական արտայայտութիւն էի ունեցել։
Կատարուած վերլուծումին դասաւասանը իրաւուն-
քն է ողջամիտ հասարակութեան։

Բայց «ՄԻ.Ջալան»-ի ստորագրող Պ. Ե. ին
համար հարցը ներքին մէջ փնտռուած համարու-
թեան էութիւնը է։ Հայաստանի պահակի մենա-
շնորհը չ արժեքներն է։ Դէպի այդ սահմանը հիշ
մը անդամ արձակելը ներքին է։ Աղանդին վայել
սքեմով՝ գեանամած երկրագործիւն միայն։
«Կարգապետն առաջ»։ «Երազայ Ակադեմի» չեք
փրկութիւն։ Հրացանը կը բարձրանայ։ Թէ՛ պա-
հակի դերը լրացնելու եւ Թէ՛ քննադատին խօսքին
տրժէքը նսեմացնելու համար։ Հօտը քննադող
սրինդ։ Հակադրեցութիւն։ Կամ թրջափայլ «գա-
պուր»։ Կամ «կրօնքի» հայտնայեցը։

Այս մտայնութիւնը խաղաղապաշտութեան
նորոգագործումն է։ Այս հոգեբանութիւնը Հա-
յաստանի վարկին նախատինք է, բռնաբարութեան
ըլ-
լալով ազատ խօսքին։ Հայաստանի արուեստը չի
կարողիք դատին անձեռնհաս վարձկան փաստա-
բաններու պաշտպանութեան։

Ինչ կ'ընդէ «Ջալան»։ Ընդդիմափոխի դեր ա-
նձա՞ դատը կ'որոնցնելու իմֆանսմալիսին։
«Փորձը ցույց տուաւ անոր (ուղղադրութեան ար-
մատական փոփոխութեան)» քերթիքները
(ստորագրումը իմ կողմէն)։ Իմ պնդածը հաստա-
տել ուրիշ ինչ է այս խաղաղապաշտութիւնը։ Ուրե-
մը, միայն Հայկական Ակադեմիին վերադնու-
թիւնը, աւելի քան քսան տարի, այդ քերթիքին
ընդդիմ զայնուածքն լեզուն հրամայեցին է ժողո-
վուրդին, ինչ որ ոչ մէկ իրաւունքի է կատարել։
Լեզուն է բնաշնութիւնը վարսալարութեան
ձեռնով տեղի չուներ։ Իր իսկ խոստովանութիւնն
եւորը, Պ. Ե. կրնա՞յ տակաւին ժառել թէ՛ «դի-
տական հիմք» գուրի է եղել նոր ուղղադրութիւ-
նը։ Երբ ան լեզուի հարցով զարգելու մենաշնորհը
իրեն միայն սեփականացնելու զարմացուցիչ մի-
նոսիւթութիւնը կ'ունենայ, փոխանակ աջ-ձախ ա-
փան վիճակի արձակելու, օգտուած ծառայու-
թիւն մը մատուցած կ'ըլլար լեզուական նախա-
ձախնորութիւն ցույց ապալով՝ իր գործածութիւնը
եւ իր պատկանած թերթին լեզուական ուղղու-
թեանը մէջ արժանի խնամքը դնելու, զորք կացու-
ցանելու համար զայն զբաղատութեան եւ քերական-
ութեան բացարձակ կանոններու դէմ մեղանշող
ալիմարս սխալներէ, միջին զորքի եւ զորքի դե-
րեւը չէրնայ զանազանիւն աստիճան, սոխալի
որեւէ դատարարակիչ բնմ ըլլալու կոչուած հրա-
տարականութեան։ Կամ հրաժարել լեզուն հարցերու
միջնադարի ըլլալով՝ պատգամաբար շուք առնելու
շարժեմներէն։

Պ. Ե. ապօրինականութիւն հետեւողալով ըլլա-
լու համար իր լեզուական դասանակին՝ ինչո՞ւ
չի կրնար հերոսութիւնը ունենալ Ակադեմիին
դարձած լեզունը դրելու, քանի որ իր քերտու-
նականին համաձայն «ուղղադրութեան փոփո-
խութիւնը անհրաժեշտ էր», քանի որ «լեզուն չի
կրնար խաղաղալ ինչպիսիւն», քանի որ «հայե-
րէնի ուղղադրական փոփոխութիւնը խղովի»
պատճառ է, քանի որ «տասնեակ մը փոփոխու-
թիւններ ստրկելու ընդունակ է ինք, եւ, վերջա-
պէս, քանի որ ձայնները համար շարժիչ պարզ է»։
Ինչ փիլիսոփայական թուիչը։ Նոր ուղղադրու-
թիւնով զբիւ չյանդիմելու համար Պ. Ե. դադ-
րած է ուրեմն «ապրիլ»։ Ինչո՞ւ չի հետեւի ընդ
նիշդին եւ կը յամառի մնալ հիմն վալային մէջ։
Կամ, եթէ կը պնդէ թէ՛ բարեփոխուած ուղղա-
դրութիւնը գտնէ այդ անգամ լեզուարմանալով հիմ
ունի, կրնա՞յ ըսել թէ ինչ է սկզբունքը այդ հի-
մն, «նշաւարմանք»-ը, թէ ուրիշ բան։ Եթէ հրե-
շարմանքներու, գաւոր նորէն կորուսած է։ Իսկ
եթէ ուրիշ սկզբունք, լսենք, «ապրիլ»։ Այդ
դրոշմով միայն «ձայն» առնելու իրաւունք ունի Ե.։
Իսկ նոր ուղղադրութեան խնդրուած յոխորտ
ձայնաւորութիւնը Պ. Ե., ո՞ր հրապարծ ձեռնածու-
թիւն, իմ քննադատականին երկրորդ հիմնալով
մտաւր միայն ստրկելով անգամայն աւանդու-
կանին — օտար բառերով խնդրէ։ «Քաղաքակ-
րտական ճարտար նախնայ։ Որովհետեւ կանխակա-
օրէն հոռուուած է թէ՛ այդ կէտին մէջ ճակատին

Իրան կը մեղադրէ Խ. Միտիլիք

Իրանի կառավարութիւնը երկար յայտարա-
րութիւն մը հրատարակեց Դեկտ. 18ին, Ատրպա-
տական գէպեթուն առթիւ։ Յայտարարութիւնը
կ'ըսէ թէ Պ. Միտիլիք կողմէ Մ. Նահանգներու
արտաքին նախարարին ուղղուած վերջին ծանու-
ցալիւրը չի համապատասխանիր իրականութեան,
եւ կը շարունակէ։

«Ատրպատականի մէջ կարգ մը արկածա-
խնդիրներ օգտուելով օտար ուժերու ներկայու-
թեան, ժողովրդապետութեան դրուած անունին
տակ ձեռնարկած են զինեալ ապստամբութեան մը
վեհապետին, Իրանի ժողովրդավար կառավարու-
թեան եւ սահմանադրական օրէնքին դէմ»։

Յետոյ կը քաջատրէ թէ «Ատրպատականի
քննախնդրուած ղեկավարութեան յայտարարու-
թիւնները լեզուաբարձր եւ իրաւունքներ կողմէ
կանոններն չի համապատասխանեցնէ յայտարար-
ութիւնը թէ խորհրդային հրամանատարը չէ մի-
շնամած Իրանի զորքին շարժումներուն»։ Հիւս-
կանի մէջ։ Կառավարութեան ձեռքէ կազմ փառ-
տախտութիւնը համաձայն, Իրանի ընդհ. ապաշա-
կայող եւ Թաւրիզի չըջանին հրամանատարը ջա-
նրցա ուս իրաւանատարին ղեկեցին, արտօնու-
թիւն խնդրելով զօրք դրձելու ուրիշ քաղաքներ,
Թաւրիզի դուռը, եւ ժխտական պատասխան տա-
ցան։ Անցեալին մէջ խորհրդային զինեալ ուժեր
միջամտած եւ եօթը իրանեան զինուորներ ձերբա-
կալած են։ Անեղից Թաւրիզին վտարած են նաեւ
վաշտապետ Ոսթոմալին որ թէ՛ հրան եկաւ։

Ծառօնաւոր կը ծառայի

Վերջին լուրերու համաձայն, անկառողական
շարժումը հասած է մինչեւ Կիլանի նահանգը,
կապից ծովուն վրայ։ Այս շրջանին ինքնակառու-
թեան կուսակիցները կ'արժարեն ժողովրդական
հերոսի մը՝ Բիւշիւք խանի աւանդութիւնները, —
հերոս մը որ կը դրոշմը քսան տարի առաջ, անկառ
կառավարութիւն մը կազմելու համար հիւս. Ի-
րանի մէջ։

Թէ՛ հրանի կառավարութիւնը, որ ծանր կացու-
թեան մը մատուցած է, նոր ծանուցադիր մը ուղ-
ղելով Երեւ. Մեծերուն, կը ինքի օր առաջ քաշէ
օտար զինուորները եւ բանակցի 1942ի դաշնադրին
հիման վրայ։ Խորհրդային զարդին նիստ մը
գումարեց, ապալին չիցրաւ երազակցութեան մը
յանդիւ, միջամատութիւն զոյացած չըլլալով։

Ք թէ՛ հրանի կառավարութիւնը իր զինուորին
մէջ կ'ըսէ թէ հիւս. Իրանի մէջ սպանել, օտու-
կանական եւ պետական պաշտօնեաներ սպանուած
են, ամբողջ ընտանիքներ տարադրուած, աւարա-
նութիւններ եւ ուրիշ ոճիքներ գործուած։ «Ատր-
պատականի ժողովրդավար (դեմոկրատ) կուսակ-
ցութիւնը, որ ապստամբելով կեդր. կառավարու-
թեան դէմ, վերջերս ճաղալային կառավարութիւն
մը կազմեց, չի քաղական նահանգին բնակիչ-
ներէն եւ իր հիմնադրը մէկ անդամն է Բազուի
համայնավար կուսակցութեան։ Խորհրդային
հրամանատարը աղաւաղուած էր Թաւրիզը պաշա-
պանող իրանեան զորքին թէ պէտք է պարպեն Ի-
րանը դրուած չէնքերը»։

Երկու զինապետներ Թաւրիզին թէ՛ հրան հառ-
նելով, պատմեր են թէ պահակազօրքին զօրանոց-
ները չպաշտպանուեցան, որովհետեւ պաշտպան-
էին կարող թանակի զնաչըրներով, իսկ ըրջա-
կայ չէնքերուն տանիքները բռնուած էին զեմոկ-
րատներու զնաչըրներով։

Ուղեւորներէն կը հետադրեն թէ Մ. Նա-
հանգները պիտի չճանաչան Ատրպատականի մէջ
հաստատուած կառավարութիւնը եւ թէ խնդրը
պիտի ըննուի Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ։

Երկ Մեծերու ժողով

Երեք մեծ պետութեան արտաքին նախարար-
ները կը շարունակեն իրենց աշխատանքները, կա-
տարեալ զազատապահութեամբ։ Հիմա որ Միտիլին
Մոսկուայ վերադարձած է, ժողովը աւելի մեծ կա-
րեւորութիւն կը ստանայ։ Անդրին եւ Մ. Նա-
հանգներու արտաքին նախարարները պատասխա-
նելով թղթակիցներու հարցումներուն, ըսին թէ
1. Ժողովը աւելի շատ կ'արժեքներու փոխանակու-
թիւն մը պիտի ըլլայ, թէ վերջնական որոշումներ
չեն նախատեսուել, այլ ընդհանուր հակադրու-
թիւն մը Երեւ. Մեծերուն մէջ։ 2. Որ եւ ո-
րոշում պիտի չտուի Ծրանայի եւ Ձինաստանի
միջադրեալ հարցերու մասին, աւանդ նախապէս
խորհրդակցելու անոց հետ — 3. Հիւս. ուսմի
խնդիրը պիտի ըննուի պարզապէս իբրեւ զաղաքա-
կանութիւն եւ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի
Ուղեւորներին համաձայնութեան մէջ որ կնքու-
նալ

կէսը կ'որոնցուցած է... առանց դատարի փառ-
փուշտ անգամ պարպելու։

Հիմա կը դա՞մ թէ՛ միայն «ի պաշտօնէ» պա-
հակութիւնը արժէք է։
Ճակատ պաշտպանելու համար՝ ամուր բերդ
եւ հրադր որադանիւթ պէտք են, լայն հորիզոն-
ներ ընդգրկող տպուտ, անկախ իւր լայն միտքի
ղեկով։

Եղեախոյ հերոսամարտին 30ամեակը

Սուրեն թաղմունքին մը եկած էր լեցնելու Սալ ժեհերաֆիէի սրահը, յարգանքի տուրքը տալու համար, երեսուն տարի առաջ, պատմէլին վրայ դէն է ձեռքին ինկած հերոսական Եղեախոյին:

Օրուան նախագահը, Պ. Զ. Մելոյեան յուզուած հին յուշերու վերջնական, կը բացատրէ Ուրֆայի դիւցազնական պայքարին դերը, Հայու ճակատէն վախճանի մուրը սրբելուն մէջ: «Յերոսասարգները, նոր սերունդները պէտք է ձեռք առնեն եւ աստուածասիրեն այդ կռիւները, անոնցմով հպարտանալու համար եւ ոչ թէ խճճելու»: Կը հրահրէ ներկաները մէկ վայրկեան յոռնկայա յարգել յիշատակը բոլոր զոհերուն:

Երկար ըստիւստի էր Պ. Ա. Չոպանեան, որ նմանապէս կը հաստատէ թէ Եղեախոյները, Շապին Գարահիսարներն ու Վաները մեր՝ պատմութեան լուսաւոր էջերն են, արժանի ոչ միայն մեր յարգանքին, այլ նոյնիսկ օտարներուն: Բանաստեղծ, հակառակ իր հիւանդ վիճակին, չէր ուզած թերաշալ յարգանքի բաժինը բերելու:

Եղեախոյ Հայր. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Զ. Հիւսիսեան:

— «Այսօր հայ ցեղի ռազմունակութեան եւ վճռականութեան ուժերն օրերէն մէկն է, ուխտ անոնց որ ինչպէս յանուն ցեղին յալիստակաւութեան եւ անոնց՝ որ այդ սրբազան հուրովն են բռնկուած, տալիս նուիրագործելու համար:

Ուրֆայի հերոսամարտը իր վճռականութեամբ դարձաւ Հայր եւ խորհրդանշան է դարձած: Ուրֆայի Հայր կուրծքաւ որպէսզի Հայոց աշխարհը անմահանայ: Ուրֆայցի կուրծքաւ որ Հայր Հայ ապրի: Պ. Գեղորդեան, որ Եղեախոյ մէջ մեծցած է, յիշեց դրոսագները այդ օրերին եւ ոգեկոյնց բոլոր ընկերներն ու հերոսները, որոնք կուրծքի դիմը նետուցան, քաղ դիմաւորով որ փրկութեան ոչմէկ յոյս ունէին: Գիտէին թէ Ռուսը եւ Անգլիացին հետու էին, սակայն նախընտրեցին պատուով մեռնել: Փրկանակ անագատներու մէջ խորհուրդու: «Իմաստական քանակի նախկին հայ կամաւորներու կողմէ խօսեցաւ Պ. Վարպետեան, որ վեր

հանց մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնող Ուրֆայցիներու համբարաշխութեանը՝ դարձաւ թշնամիին դէմ: Բոլոր կուսակցութիւնները, ժողովուրդը մեծով ւ պզտիկով, այդ թէ կին չտկարացան մէկ վայրկեան, ու ճգնաժամի միայն թշնամիին թշնամանքներուն տակ: Ուրֆայն իր հերոսամարտով պիտի ապրի յաւիտեան:

Պ. Լ. Չորմիսեան, Ուրֆայի պայքարէն կը հետեցնէ հայ ժողովուրդի ռազմունակութեան եւ յարատեւման անկողինները կամը: Կը յիշէ դէպք մը վերջին պատերազմին, երբ Գերմանացիներու դէմ կռուող հայ զուգի մը հրամանատարը կը պատահարէ իր ռուս մեծաւորին: «Մենք քիչ ենք, բայց Հայ ենք»: Ու կը վերջացնէ, «հայ ժողովուրդը, հերոս եղիր»:

Մարիբու մէջ ընծա բարձրացաւ Ե. Միսաբեան, որուն ճառին հիմնական մասերը ամփոփուած են այսօրուան խմբագրականին մէջ:

Բանաստեղծութեանց բաժինը փառուցաւ, նախագահին քիչ մը երկար վերջաբանով:

Կողիկ եւ հաճելի զեղարուեստական բաժինը աւելցուց հանդէսին փառը:

Փարիզի Հայ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Պարթեանի մեծ յաջողութեամբ երգեց, «Ես քեզ տեսայ», «Ատեղութեան երգը», «Մայր Սրբաբեր, ժողովուրդին պնդումին», վրայ «Ծաղիկը Աղաւթը» երկու անգամ: Հ. Մանասեան արտասանեց յուզուած շեշտով Վարանդեանէն: Օր. Լիւսի Գորգիկեան երգեց «Հայրիկ, Հայրիկը» եւ «Կուռնիք»: Կարճ մարդիկ այս համակրելի աղջկան ձայնը: Պ. Գոմէթեան արտասանեց Սիմանթի «Պայափար»-ին եւ Եղեախոյի Տիկ. Պարզեւուհի Պետրոսեանի զեղեցիկ մէկ կտորը: Հանդէսը փակուեցաւ Ղուկասի ծանօթ վարպետին՝ Պ. Ալապարեանի երկու կտորներով:

Մ. Առուուն հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն ռազմութեամբ: Արարողութիւններէ վերջ, Արսէն Ա. քահանայ Սիմանթեան զեղեցիկ բարձր մը խօսեցաւ, պանծացնելով Եղեախոյ հերոսամարտը: Ժողովուրդը եկեղեցին բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեամբ: Յետոյ ընթացիկները երկու ծանօթ զերեգնականատուները այցելելով, օրհնել տուին օտար հոգին յանձնուած մեռելներու զերեգնաները, իրենց սիրտերը թեթեւեցնելով իրեն եւ յաւատարմին:

Շրջում Բարակից

ցաւ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Բանաստեղծի միջեւ:

Բոլոր թղթակցներն ալ կը հաստատեն թէ խորհրդակցութիւնները տեղի կ'ունենան զուգահեյ, եւ կարելի չէ ստորջ տեղեկութիւններ տանալ: Ուշագրւած է որ թէ ամերիկեան եւ թէ անգլիական պատմութիւններէ մէջ կը գտնուին մասնագէտներ Մայր. Արեւելի, Պալմաները, Իրանի, Հիւլէական ռումբի եւ արեւմտեան Եւրոպայի միջաբերելու խնդիրներու: Նշանակալից է նաեւ Պ. Միլոթեան դիրքը Հիւլէական ռումբի եւ ուրիշ հարցերու մասին: Գալով Իրանի կացութեան, կը կարծուի թէ Պ. Միլոթով զայն պիտի օգտագործէ, հասկնալու համար Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու դիրքը Պալմաներու, Միլիքի եւ Մոստաթ Արեւելի մէջ եւ ուրիշ հարցերու մասին: Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ քննադատել երկու պետութեան, զարթոյնի քաղաքականութիւնը: Այս անգամ ալ Մոսկուայի Temps Nouveaux թերթն է որ կը խառնուի պայքարին: Բոլշևիկ պարբերականը կը խոստովանի թէ Հիւլէական ռումբը նոր տարր մը յառաջ բերաւ միջազգային կացութեան մէջ: «Բայց, կը հարցնէ, մեծ պետութեանց զորոնկցութիւնը նուազ անհրաժեշտ է հիմա որ կը մտնենք տիրեցրական խաղաղութեան մէջ: Խ. Միլոթը վճռած է ուղղմամբ օրէն եւ սերտորէն զորոնկցել իր զանակցիներուն հետ, տեւական խաղաղութիւն մը եւ ապահովութիւն մը հաստատելու համար աշխարհի մէջ»:

Հայաւմա՛ն Հայերու դիմ

Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ զանգուածային զինակահարութիւններ եւ խուզարկութիւններ կատարուած են իրանեան զորքին կողմէ, Ուրդաիէ (Ուրմիա) քաղաքին մէջ (Հիւս. Իրան): Նոյն ազդեցիկ համաձայն, այս տնօրէնութիւնները մասնաւորապէս ուղղուած են Աղէթի եւ հայ քնակիչներու դէմ որոնք համա-կիւր են Քարպատականի ազգ. կառավարութեան ծանուցման հոգի զնգակահարութեամբ եւ 14 հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են երկու շարքի իրիկուս, ռաւիկանութեան եւ զորքին կողմէ, Շար-պազ աւանին մէջ: Միւս կողմէ, Ռէշաի Աղէթի եւ հայ քնակիչներն ալ խտտութեանց ենթարկուած են, նոյն պատճառներով: Գիւղ Ափի գլուխն անցած է պատժական արշաւախմբին, որ ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ կը կատարէ: Արաշի պիլի պահակազօրքն ալ ան-նատար ըլլաւով, իրացած է Ատրպատականի ազգ. կառավարութեան:

Անթելը կ'աւելցնէ թէ կատարելաւ անդոր-րութիւն կը տրիք թուրքի մէջ, իսկուրները բացուած են եւ կատարելաբար ձեռնարկած է իր ծրագրին զորոնկցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐԿԻԱ 300 միլիոն տղաք փոխ պիտի տանայ Մ. Նահանգներէն, 2 առ հարիւր տոկոսով, վճարելի 30 տարեկէն:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ Թղչակներու յաւելման խնդիրը քննուեցաւ Մահմադիւր Ժողովին մէջ, որ միաձայնութեամբ փոխադրուելու յայտնեց կատարելութեան: Պաշտոնականութիւնը, որ մօտ 20 միլիոն ֆրանքի վարկ մը կը բանայ, յաւելումներ կատարելու համար: Եթէ Մէնտիւրայի տեսակէտ ընդունուէր, հարկ պիտի ըլլար 32 միլիոն ֆրանք ճարել, ուրիշ խօսքով՝ նոր թղթաւորութեան: Վիճարանութեանց ամէնէն տար չընթանի զօր-ար 40 միլիոնով, ազգաբար-քնէ՝ «Կողմէն» ամէն բան չափելի, թէ ամէն բան կ'որոնցնել: Երբ համախառն կերպով տեսնուի որ պաշտոնականութեան տեսակէտը կը պաշտպանէր, դիմել տարուեցաւ թէ հինգ համախառն նախա-րարներն ալ զուգահեյ են դահլիճին ծրագրերը: — Գրան միլիոնը ճարելու համար պիտի աւել-ցնեն ծխախոտի դիմերը եւ կարգ մը տուրքեր:

Լ. Յ. Սէլին, հակահրէական դիրքերու ծա-նօթ հեղինակը, որ փակած էր ազատագրութիւնի վերջը, ձերբակալուեցաւ Գոմէհանակի մէջ, իր կնոջը հետ:

ՆԻՐԻՐԸՊԵՐԻՎԻ դատաւարութեան դեկտ. 18ի նիստին մէջ, ամերիկեան դատաւարը 39 հատոր-նէր ներկայացուց, ապաքանցանելու համար թէ 21.093 զեղարուեստական հրապարակներ փոխա-դրուած են Գերմանիա, Եւրոպայի զանազան թա-ղաքներէն: Իր փաստերուն համաձայն, Հիթլեր որոշած էր իւրացնել Լուիզի թանգարանին հա-րաժանութեան մէկ մասը, մնացեալը բաժնելով Կէ-օ-րինիկի եւ զերմանական թանգարաններու միջեւ:

ՊԱՐԵՆՆԱՌՈՐՄԱՆ նախարարը մահապատիժ առաջարկելով աւել շուկայի դիվանոր հերոսներուն համար (զիսկաւ կամ զեղակահարութեան), յայտնեց թէ միւս բաժնումը հետզհետէ իր բար-ւոյն, թէ կը յուսաց չաքարի բաժնեւէր աւելցնել միջեւ փետրուար եւ յուլիստեական բաժնում մը կատարել (500 կրամ): Հայցի տուժող պիտի չլինէր հաստատուի առ ալժմ: Միւս փոքրականակ վանական դիմելը պիտի զեղուէր եւ յաւել-ւածական բաժնի մը պիտի բաշխուէր Մոնէղի առթիւ:

Գ. ԼԱՅԱՆԻ «ՅԵՆԱՓՈԽԱՆ ԴԵՄԻՐ» դի-քէն սակաւաթիւ օրինակներ հասած են Փարիզ: Կապանդի յաւազոյն նուէրը, 410 էջ, պատկերա-գրաւ: Գին 150 ֆրանք: Դիմել «Յառաջի կամ Հ. Սամուէլ դրատուն»:

ՍՍՍԱՆԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՓԱՍՏԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ, դրեց Հր. Տէր Բարսեղեան: Գին 30 ֆրանք: Հասցի՝ յատկացուած է Պոմոնի կրթա-կան գործին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1945ԻՆ, դրեց Լ. Չորմիսեան (պատկերագրաւ): Գին 60 ֆրանք: Դիմել «Արեւ-մուտքի»:

ԲՈՒՆՈՒՄ ՕՐԵՐ. — Հայ Արիթմետ 15րդ տա-րեկան սկսողական հանդէսը՝ 1946 Մարտ 3ին, — Փարիզի Հայ Տիկնակց Միութեան եւ Կ. Խաչի ցեղեկոյթը՝ Փետր. 17ին, — Ճրան. Երիւ. Միւ-թեան տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ 2ին:

ՇԱՎԻԼԷՆ Պ. Վահէ Մարտիրոսեան (18ամ-եայ) 200 ֆրանք կը նուիրէ անգլիս Կապուտ Խա-չի մասնագիտչին, իր կնքածօր՝ Տիպին Լ. ՇԱՆԹԻ մահուան առթիւ:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒՄԵՆ. — Կը խնդրուի ֆրանսարենի մեր բոլոր հայրենակիցներէն, որ Երեւանի Պետական Գրադարանին ձոխացման հա-մար նուիրեն ամէն տեսակ զրքեր՝ զրաւան, զե-ղարուեստական, պատմական, դիմապատկ, անո-ղ-չապահարկան բովանդակութեամբ, զրուած հայե-րէն, ֆրանսերէն եւ օտար այլ լեզուներով: Գիր-քեր պէտք է բերուին կամ թղթատարով զրկուին Ճրանահայ Ազգ. Ընդ. Միութեան կեդրոնատե-ղին, 9 Place de la Madeleine, Paris: Նուիրուածնե-րը կրնան իրենց անունները դնել զրքի կրկնորդ կամ երրորդ էջին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒՐԵՆ. — Մոնիթիլէն Պ. Արա Տէր Վարդանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Արմենի Մարգարեանի (Մոնիլիլէ) նոր տպարան առթիւ:

ՀՈՐԵՀԱՆԳԻՍ. — Այս Կիրակի առաւօտ (23 Դեկտ.) Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհան-գստեան պաշտօն եւ մասնաւոր պատարագ պիտի տրուի կատարելու Պ. ՄԻՐՏԻՍ ՄԱՎԵԱՆԻ մահ-ուն տարեկան առթիւ: Կը հրահրուին յիշա-տակի յաջողները:

Պ. ՄԱՐԿԻՍ ՄԱՎԵԱՆԻ մահուան տարեկանի առթիւ Այրի Տիկին ՄԱՎԵԱՆԻ եւ զաւակները 1000 ֆրանք կը նուիրեն Աղբարախանէն եւ 2000 ֆր. Ճր. Կապուտ Խաչին:

ՏԵՄԻՆ. — Ծ. Կ. Խաչի տօնածառ - պարահան-դէսը՝ 23 Դեկտեմբեր Կիրակի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Թ. Տ. Տան մէջ: Խմբերգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Տարեկան մեծ պատանակեալ

Ճր. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնագիտչին, Դեկտեմ-բեր 23ին, Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին մինչեւ կէս գի-շեր, Aéro Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilée, Métro Trocadéro:

Նուազ, Tango եւ Swing: Գեղարուեստական խնամուած բաժին եւ ճոխ պիւմֆէ: Ձերմութիւնը սպահառուած է:

ՀԱՆԴԻՍ - ԽՆՁՈՅԲ ՄԱՐՍԵՆԻ ՄԵՋ

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, կազմակեր-պուած «Վարդան» ենթախմբի հովանաւորու-թեամբ, 23 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէս օրէն վեր-ջ ժամը 2.30ին, Մալ տէ Նօսի մէջ, 81 rue de Paris: Գեղարուեստական բաժնով, նուազ, երգ եւ ար-տասանութիւն: Կը խօսին ընկերներ ՀՐ. ԱՅՈՆԱՅ-ԵԱՆ, եւ ԺԻՐԱՅԻ ԴԱՍԱՌԱՐԵԱՆ (Փրանսերէն): Gare du Nordէն չոգեկառք առնել ժամը 12.1 եւ 2.19ին եւ իջնել Մարսել, Սէն Պրիւ:

Թատերական ներկայացում

Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 8 rue Dantoy, Դեկտեմբեր 22ին, չարաթ ժամը 20.45ին:

ԿԻՆՍ ԱՆՀԱՒԱՍԱՐԻՍ Ե

Կատակերգութիւն

Գրիգոր Վահանի, բեմադրութեամբ Հ. Բաղդատեանի եւ մասնակցութեամբ Ա. Գոմէթե-անի, Գ. Տէրլիշեանի, Վ. Պաղտատարեանի, Ե. Լաթիֆեանի, Տիկին Գ. Սեւեանի, Օր. Ա. Արշա-ւորի, Օր. Ա. Գաղաղանի: Թատերադրութիւնը ժո-ղովուրդին կը ծանօթանայ Սարիմ Մաքսուտեան: Գին 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսեր կը ծախ-ւեն Restaurant Sassouni, 31 rue d'Alexandrie, Lib- rairie Hrant Samuel, Photo Phébus 23 Bd Bonne Nouvelle:

Le Gérant: H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damour - 13

ԵՐԿԻՆՔ ԵՒ ԵՐԿԻՐ

Հիւս. Ամբերիկայի Հայերը ձեռնարկած «Եւ
մէկ միջիւրմ առաջի համգտականութեամ մը, որով
ձեւ եւորեց մէջ պիտի կառուցուի ժաւր-եկեղեցի
մը, անոր կից՝ ազգ. տուն մը»
«Այս տունը պիտի լլլայ կեդրոն՝ ազգ. կշ-
րանութիւններու, քննական՝ Առաքնորդի եւ
հիւրանոց՝ այցելու եկեղեցականներու, ան պիտի
լլայ այլոց՝ քէ նոր սերունդին համար եւ իւ
հայ եկեղեցականներու պարտաւորութեամ համար,
ան պիտի տնկնուի մէծ քրտի տ գրանգան չափի
սեմնակներ, ոչ ծառայչն արտելապէս հայկական
կեանքի յատուկ դազմապիտի գործունէութիւննե-
րու», (Հարմնիք, 4 Դրոմբեր)

ժողովրդ տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 21-ին,
մեծ պանդոկի մը մէջ, մասնակցութեամբ 150 հար-
բեանակիցներու, որոնց իւրաքանչիւրը վճարած է
հինգ տոլար, իբրեւ ճաշադէն:

Նախ ղեկավարումները տուժած են էքզիսթենցիալ տարողամտությունները, մասնատրապալա առանձնացումները, Տխրան ներքին, Ներքոյնան: Յետոյ ձեռնարկուժած և հանդիսանալի թեման, եւ մէկ տարւոյ մեջ, ընդհ: դրամարը հասած է շուրջ 100.000 տողային: Կազմութեան են կամ պարի կազմութիւն տալու է առիթ: Կամ ձեռնարկուժած: Զեյնառնոյ կարծիքները հասարակ:

Օրդան ճառարօսները եւ մանուսանդ անօջ-
նորըր այս առթիւ մէջնեղ դրած են նոր տեսակեւ
մը։ Ամերիկահայը պէտք է մտածէ քիչ մըն ալ
իր մասին։

— « Այնու ծայր օգնելու այս ձեւը պէտք է վերափոխուի: Ձի պահանջաւոր որ Ամերիկահայեր գործեցին ռուսիկ ահիւն օգնուր իւմ: Շրջաններ կան որ դեռ պէտք ունին արականքեան՝ կրթական գործիմ հասար: Հայաստան պէտք ունի օգնուր իւմ, ունենանքու հասար: Դը պնդեմք միտքէն զոր այդ գործերը յարգելով ու քաջապիտելով հանդիսը, չանտեսեմք մե՛ր գործը, որ պէտք է սկսած լիար շարունգ: »

Անգամ մը եւս կը կարդանք ժողովին նկարա-
դրութիւնը — ժառանգութեան մէկ էջ — արեւ. շարք
մը խորհրդատեղիներն կը պաշտօնէին մեր միտքը։
Ուրեմն, ամերիկահայ դատրութիւն ալ կը պատա-
րապատելի լինէր — տեղի ըլլալու։ Մեր ժառանգը Առաջ-
նորդն է որ ղուով կոտաւ։

— « Իրապաւոտ ըլլանք եւ ընդունինք որ, վա-
ղր, երբ ներդադիրթը սկսի, այս գարութէն շատ քի-
չեք պաշտի երթան Հայաստան: Սակայն, հոս մնա-
լով՝ հանգիստ չեղէք, պէտք է պահենք մեր հայութիւնը,
որպէս սոյն օգնենք Հայաստանին»:

Այդ նպատակներով, ժամանակը եկած կը հասարակէր որ իշխման ալ իրենց իրենց մասին տալանք: Եւ իբրեւ, առաջին գործ, որոշուած է շինել փառաւոր եկեղեցի մը: «Որ հպարտութիւն ներշնչէ մեր նոր սերունդին»: (Առաջարկը Հայաստանի անուան առէն, ճարտարապետներու կարծիքը հարգուցիւր է եւ անորոշ յանձն առեր են շտապագործի մը պատրաստել, միեւնոյն առնել հազարդիւն տուֆ: Եւ պէ՛տք էր բարեւոյ. դիմելը):

Անշուշտ մեղի չի մար խառնուիլ հեռաւոր գաղտնի մը լաւ դիմի դորձմանը: Ապահովաբար ասորէն աւելի իմ գրեւծ մեղապաշտ պայմանները, եւրջօրէն հաշուի առած են ամէն բան, երբ կը ձեռնարկուին վիթխարի հանգանակութեան մը, «փառք ի քարմանի» երգելու համար:

Բայց, կը մտածենք, — մեր հին եւ նոր դա-
շութենեան հարիւրին քանի՞ն փրկուեցաւ Դաւաթ
եկեղեցիներով :

Ժիշդ է որ գաղտնի մոր մատեն աչ կը խօսուի,
բայց գլխաւորը՝ մայր-եկեղեցին է, յարակից
մատենքով:

Ո՛ր վաղերի լեցնել այդ ճգնող տաճարները, կերպրտեսնե որ զհմ տերունդդ ին ճամար ճամար մաստորուն անգղա՛մ լաթի կտաղէ՛ն հմէ՛ ժու՛նի ազո՛քի ճամար, իսկ նոր սկըտնդը իթէ՛ բարեհասէ՛ն եկեղեցի ճանդիպի՛ն, պարզապէս գտեսարանը՝ մը աւելի վաղերի ու ճամար է:

Ասոր ապացոյցը մենք առկն օր կը տեսնենք մեր զաղուծին մէջ, որ օւնի երկու փառաւոր եկեղեցիներ (Փարիզ եւ Մարսէյ), առանց հաշուելու միջակները եւ մատուռները:

Արդ, ինչո՞ւ մարդիկ այնքան տարուած են երկնքի գործերով, երբ տարրական, շատ առեւելահիմնական եւ գրկաբար պահանջներ կան երկրի վրայ: Մեր անդամատանին մէջ:

Փորձենք պարզել, առանց միջառնություն մեկուն եւ միւսին բարեպաշտական զգացումները: Եւ

Փառք Հայկ. Մշակութիւն

ԽԻՔ. — Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, նոյն տարիի մէջ զազմութեամբ է Ամերիկա-Հայկ. Մշակոյթի ընկերակցութիւն մը, մասնակցութեամբ ընթերցողները եւ օտար կարծիքը իշխեցան: Ստորեւ գրաւուի Գ. Ջօնսոնի գտող, այդ առթիւ. —

Մանրեկա-հագիական Մշակութային Ընկերություն
 թան միակ նպատակն է ծառայել հայ մշակույթի
 ուսումնասիրման, ծանոթացնել օտարներին հայ
 մտքի նուաճումներին, կարելիություն տալ օտար
 հայաբնակներին մեջ հաղորդվելու իրենց ուսումնա-
 րութիւնների արդիւնքը, համադրել հայ մշակույ-
 թին վերաբերող արտեր տեսանյութեր եւ թնորդ-
 շել այն կարեւոր աեղը, որին արժանի է հայ հան-
 ճարը, ընդհանուր մարդկային օգուաբանկրութեան
 թեան էմք:

Այդ նպատակին հասնելու համար մենք զիմեյ
ենք նախ եւ առաջ այն աշխարհահռչակ օտար
զիտություններին, որոնք չահարողոտած մն հայ
մշակութիւնի մէջ ջնջեցին, այժեւ էլ ասել, պը-
սակելէ են մեծ յաջողութեամբ, ոչ միայն նրանցից
չափաքան յօտարել են լինել հիմնադիր անդամներ,
այլեւ աշխարհի կարելի է ասել չորս կողմից, մենք
ստացել ենք աշխատակցութեան բազմաթիւ. նա-
մակումն՝ լեցունք քաջախիզական արտայայտութիւն-
ներով :

Թուում է ինձ, որ մեր նախաձեռնութիւնը դա-
ւիս է ճիշդ ժամանակին: Եւրոպայում գոյութիւն
ունեցող բոլոր Հայաստանի կենդանները, պա-
տերազիքի պատուիրակ, փակուած է La Revue des
Etudes Arméniennes-ը յոյս չի տեսնում, ոչ եւս է
Միխիսէի Համալսարանի Armeniacus եւ նրան յա-
ջորդող Caucasica: Միխիթարեան փնջերը տարկա-
ռած են մաքսով ամենօրեայ նիւթական դժուար-
ութիւնների հետ: Բարձրագոյն դպրոցները ան-
նախաձեռնքի վիճակի մէջ են: Միակ վայրը, ուր
կարելի էր վերականգնել Հայազգի Բնութան Կոթի-
կեղոտն, դա ապստ եւ Համեմատաբար բախտաւոր
Ամերիկան էր, ուր արդէն տեղափոխուած են բազ-
մաթիւ քաղաքացիական պատերազմի եղողները:

Մշակույթը ցեղային ոգու գերազդյուն արտա-
յայտությունն է. նա այն կուլուրն է, որ ապրել
իր հոգեկան վերելքի լրջանին, նեոտուն է ղեպի
տոնգերը, հաստատուն իր եսը, անորոշում իր
անհատականությունը։ Ամեն իր մեծն՝ մշակույթն
նախ ծնունդ է լատ յստակ կերպով սահմանում
մի ինքնայություն։ Նա մեծ թափով ապացույց է
մայր ին բրկից՝ կրքուն անդույց եւ տարիքային,
ապա կամաւ կամուց ձեւաորոշելով։ Նա սկսում է
գիտականցել իր էութիւնը, տոնցծել իր դրսեւոր-
ման կերպերը, դարձնել իր յատուկ լեզուն, որով
բարձր դարձացման հասած հարգելութիւն կարող-
անում է հաստատել իր կոնսերվաիվիտիտիական
ստիկարաբերութիւնները ընդհանուր կեանքի հետ

Իրականացնելով իր պարտականությունները՝ համարում եմ, որ պատանդության ընթացքին նաև չափանշան է պարտականությունների լիարժեք կատարումը։ Ես չեմ փորձում իր քննությանը՝ փոխելով հանգրված իր պարտականությունները՝ ձեռնարկել փոփոխություններ ևս փորձաքննությանը ցեղի կենդանեությունը։ Ես չեմ փորձում իր քննությանը՝ փոխելով հանգրված իր պարտականությունները՝ ձեռնարկել փոփոխություններ ևս փորձաքննությանը ցեղի կենդանեությունը։ Ես չեմ փորձում իր քննությանը՝ փոխելով հանգրված իր պարտականությունները՝ ձեռնարկել փոփոխություններ ևս փորձաքննությանը ցեղի կենդանեությունը։

կեցեալամբը շնացել է միշտ ինքրորե հաստատար։
Հայ ազգի հրաշքը հենց դրանումն է՝ կալա-
նում, ըստ փոթորիկների մէջ, ծեծուկով հողե-
պէս, տուժելով նրկնապէս՝ նա մտացել է հասա-
տարով իր հիմնական, իր հրամայական ձգտում-
ներին, եւ այդ աշխատահան, որ երբ նա կորցրել
է իր սեփական երկրում ստեղծագործելու կար-
ւորութիւնը՝ նա փութել է դէպի մատաւար երկիր-
ները — այսօր Գարապատան, վարդ Ռիզադէիտն,
միւս օրը արարական աշխարհ, Բալկանները, եւ-
րոպա — իր արարչական թափը՝ մատուցանելու
համար։

Այս է՝ անշուշտ պատմաբանը, որ այսօր, երբ հայ տղոց ուղևորը, թուռ է ինձ, նորից պատրաստ է վերսկսելու ճակովթային մի նոր ըրջան, առեկալուն թափով ճան երբեք, որտեղ պէտք ունենա վերադառնելու, վերադառնալիցն ու այն մնալուն արժեքները որ մնացել են մեր շինքերի հատուցողական ձևերի մէջ, մեր արտաքինապարս ձեռնարկն-

ԲԱԿՍԵՐԸ 20.000 ՔԱԲ.ՔԵԼ ՀԱՂ

ԿԸ ՊԱՆՈՍԻՆԻՆ ԹՈՒՐԿԻԱՅԷՆ

ԿԱՐՄ, ԱՐԴՈՒՐՆ, ՕԼԹԻ, ԹՈՐԹՈՒՄ, ՍՊԵՐ,
ԲԱՅԵՐԴ, ԿԻՄԻԻԿԱՆԷ, ԿԻՐԱՍՈՆ
ԵՒ ՏՐԱՊԷԶՈՆ

Հինգւարթի օր ռուս բը պայմկցաւ Մոսկովայի խորհրդաժողովի գլխուն: Ն. Իլյանովսեան չորս կարեւոր օրկաները, Փրավուտ, Խոյնաւութա, Թրաւտ եւ Եպրմիլ Աստղ մասնաւոր խմբաւ կրականներով կը ներկայացնէին Վրաստանի, բուն բաւոյն: Միտլեան Հոգային պահպանիչներ թողարկային: Առաւուն կանուխ ամենին ալ Հոգորդեց այդ խմբադրականներուն ամփոփումը, բուրջի ալ նոյն խորհրդակոհեցանք: Մոսկուա կը պահանջէ ոչ միայն Կարսի եւ Արտասի կիւսանցները, որ ջարական Ռուսիոյ մաս կը կազմէն Սան Սթեփանոյի դաշնադրին յի վեր (1878), ալ ինչ կը պահանջէ Վրաստանի վերադարձին Արդարեւ, Օլթին, Թորթումը, Սպիքը, Բաքիդդը եւ Կիւմիսլանին եւ 300 քիլաւետրի երկայնքեւեռներ եւ 100 քիլաւետր խորաւետրու եռայնքերու մը: Սեւ Մոզով վրայ: Այս տարածութեան մէջ կը գտնուին Տրապիզոնի եւ Կիւստամուկ ռաւանակիստները: Պահանջուած եռոյեռու տարածութիւնը կ'անցնի 20,000 ֆաւ. քիլաւետրը:

Անգլիոյ եւ Մ. Եւսեանդներու արտաքին նախարարները անորիցապէս սկիսեալ շննել այս խնդրէր: Կը կարծուի թէ Մոսկովա այս հարցը մէկնեղ դրած է, զգուցում մտանալու համար Տարտանէի եւ Երկրորդական կղզիներու մասին ըրած. պատշաճութեամբ (ազգայնական խաբարիներ) յարմար:

Վրաստանի Հոդային պահանջները արտա-
ստացված են թիֆլիսի «Կոմունիստ» լրագրին, ուր
ենամիկները հրատարակված էին երկու Վրացի դեմ-
ակախաններ, հոր մոր ուղղելով մտադրել աշխարհի:
«Քննել որիս է Հող չնը պահանջներ, ալլ զորանը
մեր մտղի ուղղելը, որուն աղը. մարմինը երկու
մարտ թափնուեցաւ:

Անդրիա եւ Մ. Նահանգները չեն ուղեր տեղի
տալ Տարտանկէի մասին : Մանրամասնութիւնները
յաջորդում : ¹⁰ 1

Մ. Թէնքի աղգ. Ղատի պաշտպանութեան
յաննախուժքը հետաքրքրէր ուղղեց Ս. Միւ-
թեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արքայազնի
նախարարներուն, նա պահանջեց թուրքիոյ
գրաւած հայկական հողերը :

Իրավիճակը Արցախում

դէմ դիմաց

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ շարժումը կը
ծառայի ղէպի կիսան և Մադաղադարան, թէ ապրի
մարտին զորանք են Ռէշադի և Ուլաշի եւ թէ
Քիւրտեր, Սուրի - Քաղաքացիներն են Հայերն են
որ յարձակած են քաղաքին վրայ եւ այժմ կապ կը
պահեն Քիւրտերու և Սուրպառականի ըմբոստե-
սան միմեկուր

Իրանի վարչապետը, Իպրահիմ Հաքիմի, Դեկտեմբեր 19ին ճառ ար խոսելով խորհրդարանին մէջ. «յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է երբեք չճանձնաւ Աղտոլարականին «խնքնակոյ» իշխանութիւնը: «էն երբեք թոյլ պիտի չտամ որ պիտի մը մարդիկ որոք որ իշխեն որ անգիտակցօրէն մղած են գնէլք բարձրացնելու. կառավարութիւնն դէմ է, կործանեն երկիրը անուարարսովով, սպանութեամբ եւ ապստամբութեամբ: Վստահ եմ թէ Մէծիկըս եւ ժողովուրդը ուժ պիտի տան կառավարութեան, այս որոշումն մէջ»:

Վարչապետը ահեղուց թէ նորէն պիտի դիմէ
երեք մեծ պետութեանց, որպէսզի իրանը պարպեն
կարելի եղածին չափ շուտ: Տակաւին կը մտածեմ

րում, մեր հողերի տակ, մեր պատմիչների, վի-
սասանների եւ բանաստեղծների հոյակապ էջե-
րում եւ Հայ Հանճարի կնիքը կրող օտար երկիր-
ներում մնացած բազմաթիվ կոթողների մէջ։ Այս
աշխատանքը մեզ անհրաժեշտ է՝ հիմնաւորելու
համար մեր նոր ստեղծագործական թափը եւ
վերջնական ձեւի վերածելու համար այն ձեռքը
եւ գեղեցիկ էջերը, որ մեր նախահայրերը թի գտ-
նի անգամ վերականգն են եւ չեն վերջացրել։ Հայ
Ժողովուրդը դարձաւոր պայքար մղած է յանուն
իր մայրկիթի երեւնա՝ որեւէ, բազմաթիւ Ժողո-
ւորդների նման՝ չի անհետացել, եթէ նա մինչեւ
այսօր դեռ մնացել է պրոմիթեոսեան աշխարհի
ամենակենսաբոյլ, ամենատոյթ եւ ամենարի-
ստաբոլ տարրը՝ պատճառը այն է, որ նրա պատ-
մական դերը դեռ էլ վերջացած։ Բաւ է հեռաւոր
յակ տեղակի նետել թե՛ Հայաստանում տեղի ունե-
ցող մշակութային խզելիքի վրայ՝ դրանում հա-
մոզուելու համար։ Արդ, պէտք է՞, որ դրսում
սպող Հայերը մնան հանդիսականի դերի մէջ՝
սակ մի համբատ եւ անհրաժեշտ ձեռնարկ, որի
չօրջը բոլոր գիտակից Հայերը կարող են համա-
խորհել։ Մենք պէտք ունենք մտքի ազնուութեամբ
տողերում եւ բարոյապէս հաւակ-տանք բոլոր
Հայերին, առանց խորոշման։

Մեր գրեթե լաջն բաց են առնելքն առջեւ :
Կ. ԶԱՐԵԱՆ

Պրոբոնցի ծերուկը

Երբ առտուան պահակը սովորական ժամուն եկած էր սուլիշով մեզ արթնցնելու, կամաց մը գլուխս ծածկողցին մէջ քաշեցի։ Որոշած էի այդ օրը գործի չեմ գնալ, երէկուան 18 ժամուան աշխատանքը յոգնեցուցած էր զիս։ Զօրանոցի դերձանացի հրամանատարը հանդիպելով երբ պատճառ հարցնէր, պատասխանը պարզ էր։ Բարեբախտաբար բացակայելուս խտուածքին չէին բանցներ, միայն օրավարձէդ կը զրկուէիր։ Եթէ զիս կամօքս ձգէին, բոլոր օրավարձներս զրկուէի։ Սիրով յանձն կ'առնէի...

Ընկերներս արդէն ոտքի էին։ Անոնք պարտաւոր էին հազուելու, անկողնի շտկելու, կտոր մը հոտեկը ուտել, եւ սովորական ժամունը քարայրի դռնուի, նաւ նստելու համար, որովհետեւ կղզիի մը մէջ կ'աշխատէին։

Ընկերս ձայնեց. — Այսօր ալ գործի պիտի չգտա։ Ուրիշ մը իմ տեղը պատասխանեց. — Ան երէկուանէ որոշած է որ այսօր հիւանդ պիտի ըլլայ... ու զանազան կատակներ, չորիչներ, պնակի, դաշի, ոտքի ձայներ։ Քոսն վայրկեան վերջ սենեակին մէջ ինձմէ դատ մարդ չէր մնացած։ Քիչ մը կար ունէի, տաղանջի, վերջապէս քիչ մը ուտեկովով բաներ մը կերայ, անկողինս շտկեցի, ու հիւանդի յատուկ ձեւեր անոնցով զարմանողէն դուրս ելայ։ Պահակները առաջկոծութիւն չէին ընել ներս մտնող կամ, ելողներուն, շատ քիչ անգամ տոբս կը հարցնէին։ Գացի ովկիանոսի ասիւր, տեղ մը որոշեցի ինձի համար ու արեւուն դէմ պատկեցայ։

Ատլանտեան կառավար մը այդ օրը, ասիւրները զարմուելով քարայրի փրփուրները երբեմն վրաս կ'ցատկէին։ Ձիւ ուղիւ տեղի փոխելը։ Որովհետեւ հազուադէպ քիչ մը պիտի թրջէին։ Արեւը կար վրաս։ Քնացեր եմ...

Երբ արթնայի, Ովկիանոսը իր ալիքները հաւաքելով դաշիւ էր։ Ատլանտեան իր կանոնադր շարժումը ունէի, իւրաքանչիւր վեց ժամը անգամ մը կը քաշուէր ու կը բարձրանայի եւ յայտնի շարժումով։ Չորս քաշում միջոցին անոնք կ'իջնէին ու զանազան որսեր կը փնտռէին, ոտքէ, խեղափառ եւ այլն։

Կ'հարցը կը մօտենար, մտադրած էի ճաշարան ճաշել։ Արդէն դիւղաքաղաքին մէջ միայն մէկ ճաշարան մնացեր էր։ Տեղը վտանգաւոր չըլլաւ ըլլալով, կողմապաշտութիւնը հետեցուցած էր բնակչութիւնը։ Կը մնային քանի մը արհեստագործներ եւ խանութներ, որոնցմէ անոնք երեկոները աւելի ներսը կ'երթային, ապահովութեան համար։ Դանդաղ քայլերով կը մտնեմ ճաշարանէն ներս։ Ծուն մըն է պառկած սեղանի մը տակ, աշխատելու համար։

Քերը կէտ մը կը բանայ ու կ'ընկն զլուխը կը տեղաւորէ թաթերուն վրայ։ Քովի սեղանին վրայ նստած է ծերուկ մը, արմուկները դրած սեղանին ու ձեռքերը ծնօտին։ Փնակն ահաբեկ մը կը նետէ վրաս, եւ ալ իմ կարգին սեղան մը կը դրանեմ, մեզմէ դատ ոչ ոք կայ արահէն ներս։ Սպասարարները կարեւորութիւն տուած չունին եկող շարժումներուն, յաճախողի մը աւելի պակաս սպասարկելու փափաքը ունին կարծես։ Երբեք կը դաւաճէր պարզեմ, ուրիշ մը լեցնէին վրայ է։ Սկսած է այս անգամ թաւ պիտի ելորէր։ Կը յարգարէ, կ'ոլորէ ու նորէն կը սկսի։ Հալիտակ իր ալիւր մաղերուն, երկտասարգական աշխոյժ մը կը փայլի դէմքին վրայ։ Քովը թերթ մը կայ, վրան խոկէի նայլոր։ Երեւմտեան անհասկնալի բաներ մը կ'ընէ, զորիւր մը ձախ դարձնելով։ Գիտե՞լ է. — Երբեք։ Ձեռքը շարժարող խորհուրդ մը կարելի է կարգալ դէմքին վրայ։ Յանկարծ երկու զերմանացի զինուորներ ներս կը մտնէ ուրիշ եւ անհոգ երեւոյթով։ Սպասուհին շուտ մը կուգայ եւ կ'ընէ սպասարկութիւնը։ Կը խմէ քանի մը դաւաթ ու նոյն անհոգութեամբ դուրս կ'ընէ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեր վրայ։

Երբեք քիչ տակէն նորէն բաներ մը կը մտնայ, ու ձեռքը սեղանին զարկելով. — Գերմանացի հո՞ն, Պրերմանի մէջ, ամօթ մը մեր եւ մեր պատմութեան... Կ'ընէ պիտեք շարունակ ձգտելով, չորս կողմը աչք մը կը նետէ։ Միշտ այլ տեսքով կ'ընէ զանազան։ «Պատերը աչք ունին», կ'ընէ առանձը։ «Թմ ծննդավայրս այսպէս ամառի», աւերակ, կը խօսի ակնադիր երբեմն ինձ ուղղելով։ Բայց միշտ զգոյշ օգտուելով երբեմն կը բարձրացնէ ու կ'ընէ ինքն ինքն։ Զիս կը հրաւիրէ իր սեղանը, դաւաթ մը կ'ապարկէ։ Սպասուհին կուգայ մէկ լիւր cidreով։ Երբեք ինչու հետ մէկ սեղանի վրայ կ'ընէ։ Ան կը սկսի քննարկելու առաւելու իրենց դիւղաքաղաքի պատմութիւնը ընել։ Պրերմանցիներս, անկողնութեան, քաղաքում ու թեման, հայրենապիտեան զրուակներ պատմել եւ եզրակացնելով, չի կրնար հաշտուիլ Գերմանացիներու Պրերմանցի մէջ դառնուելու դադարախորհն։ «Միշտ պէտք էր միշտ, վերջ կ'ուտէին», կ'ընէ ու կը լեցնէ դաւաթները։ Կը խմէր զանազան մաղանքներով ու ծրանայի ազատագրութեան համար։

Ներկայիս երբ ծրանային դիւղած իր կայանքները, կը փայլէ ազատութեան բարիքները, աչքիս առջև կը պատկերանայ Պրերմանցի ծերուկը եւ բուն փափաք մը կը զգամ իր մօտ ըլլալու, այս անգամ խմելու համար ազատագրուած ծրանայի կենացը։

Մ. ՏԵՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Թեանց զերեւոյթութեան տակ։ Ծրանային ծրագիրը շատ պարզ է. — միջազգայնացի ոչ միայն Ռուսի ճարտարաբանութեամբ, այլ ամբողջ շրջանը իր վարչութեամբ, վերածելով անկախ պետութեան մը, միջազգային հակակշիռ տեսք։ Միջազգայնական ծրագիրը Գերմանիոյ ձեռքը կը պահէ վիճելի շրջաններ։ Ծրանայի տեսակէտն այն է թէ Ռուսի շրջանը բանային է Գերմանիոյ պատերազմական կարողութեան, հետեւաբար, Դանիակիցները եթէ կ'ընէին կանխել պաշտպանութեան, պէտք է լայնորէն անջատեն զայն եւ իրենց քաղաքական իշխանութեան տակ առնեն։ Փարիզի մէջ լրջօրէն կը կատարուէին որ եթէ Ռուսի շրջանը Պրերմանցի տիրապետութեան տակ պահուի, բազմաթիւ դերման պաշտօնական պիտի զրկուին, որոնց զիստը նպատակը պիտի ըլլայ ի դերն հանել միջազգային մարմինի ձեռնարկները։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, արեւմտեան Գերմանիոյ անդիակալին իշխանութիւնները որոշած են սեփականութիւնը զրկել Ռուսի զերման հանրապետութիւնը եւ դործարանաւորները։ Այս ծրագիրը մշակուած է մանակոյթութեամբ Ռ. Միլոթեան, Մ. Նահանգներու եւ Ծրանայի ներկայացուցիչներուն, եւ տեսակ մը ազգայնացում կը կազմէ։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԻ ՏՈՒՄԸ վերահաստատուեցաւ Մարտի 1-ի մէջ, Դեկտեմբեր 1919։

ՆԱԽԱԿԵՐՈՎ զինք 2-ին 3 փրանքի բարձրացնելու առաջարկ ներկայացուցած է թղթապաշտական նախարարը։

ՍՊԱՆԻՈՅ ներկայ իշխանութեան հետ յարաբերութիւնները անմիջապէս խզելու համար լուծուած մը ջուլիակեց Սահմանադիր Ժողովը արտաքին դործերու յանձնառուով։ Բանաձեւը միեւնոյն տեսն էր պահանջէր ապաստան տալ Սպանիոյ հանրապետականներուն։

ԳՐՈՐԱԿԻՏԵՐՈՒ ղէմ բացուած հետապնդուածները մինչեւ 1946 Յուլիս շարունակելու համար, ընկերակցական խմբակցութիւնը առաջարկ մը ներկայացուց Սահմանադիր Ժողովին։

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ժողովը 8-ի ղէմ 90 ձայնով վաւերացուց Մ. Նահանգներուն հիմնադրուած փոխառութեան պայմանագիրը, երբ զիստար բանադնացը բացառուց թէ անիւրիկեան կառավարու-

թիւնը չափով վերականգնուան ընծայեց եւ թէ փոխառութեան ձախողումը չափ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, Անգլիոյ անտեսական կէտն օրին համար։

Ս. ՄԻՆԻՍԿԻՆԸ ածուխ, փայտ եւ քարիւղ պիտի զրկէ Ծրանայ, որուն հետ բանակցութիւններ կը կատարուէին այս միջոցին։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ հոսանքի կրճատումները ոչ միայն պիտի չմեղմանան, այլեւ աւելի խտտուէն պիտի դործադրուին, համաձայն արտադրութեանց նախարարին որոշման։ «Եթէ զեկու. 5-ի կրճատումները հաստատած չըլլային, երկիրը կրնար բոլորովին զրկուիլ հոսանքէ։» (Յատար. — Այս կրճատումներուն հետեւանքով է որ մեր թերթին զոպագրութիւնն ալ կը խանգարուի պարբերաբար)։

ԿԱՆԱՆԴԵՔ ԿԸ ՓՆՏՈՒՄ

«ԱՐԱՄԱՆԻ» մը նուիրեցէք (Գ. հատոր), եւ մէկ տարեկան «ՀԱՅԻՍՏԱՆ» — երկուքն ալ նոր լոյս տեսան։

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ՂԱՏԸ ԸՍՏ ԴԱՇՆԱԳՐԱՐՈՒ (մարտահամար, հայ եւ օտար աղբիւրներ, Հայաստանի քարտէս)։ Կազմեց՝ Գ. Լազեան։ 264 էջ մեծադիր էջ։ Տպ. Գահերէ։ Հասցէ. — B. P. 868։

ՏԻԿԻՆ ՖԻԼԻՉԵԱՆԻ ԵՒ ՈՐԴԻՆ 1000 Փր. կը նուիրեն Ֆր. Կապույտ Ուսչին, իրենց որդւոյն եւ եղբոր Պ. Սեֆորէ Ֆիլիչեանի մահուան առթիւ։ (Թուրք)։

Ֆիլիզեան ընտանիքը իր ընդհանուր թիւը կը յայտնէ ամէն անոնց որ անձամբ, գրաւոր, ծաղիկազարդ եւ բարեկամաբար հաստատութեանց եղծմ. նուիրատուութեամբ մասնաւորապէս Թուրքիոյ զաղութիւն ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց որդւոյն Սեֆորէ Ֆիլիչեանի գտնադրուած մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Եղիկ Թարութիւնեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն զնոյապէս փխրու Սարգիսեանի եւ պարագաներուն, իր տիկնոջ եւ ազգականին՝ Տիկին ՈՎԱՍՏԱՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ կսկածալի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին ՅՈՎԱՍԷՖԻԱՆ Ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զակին ԱԶՍՈՒՂԻԻ ծնունդը։ 22 Նոյեմբեր 1945։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եղիկապետ» կոմիտէի ընդհ. Ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30-ին, սովորական հաւաքաւորին։

ՄԱՐԿԵԼԻ. — Սէնթ Անթոնիոյ շրջանի Կապույտ Ուսչի վարչութիւնը ընդհ. Ժողովը կը հրաւիրէ Սէնթ Անթոնիոյ, ԼաՎիստի եւ Գամփ-Մարշիլ ընկերակցութիւնները զեկուածներ 23-ին, կիրակի ժամը 2-ին Պ. Միւրնի Գալուստեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Տարեկան մեծ պարահանդես

Ֆր. Կ. ՈՍԶԻ Փարիզի մասնաճիւղին, Դեկտեմբեր 23-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին մինչեւ կէս գիշեր, Aero Clubի սրահներուն մէջ, 6 rue Galilee, Métro Trocadéro։

Նուալ, Tango եւ Swing։ Գեղարուեստական խմբավազ թափին եւ ճոխ պիւֆէ։ Զերմութիւնը ապահովուած է։

ՀԱՆԻՍ - ՈՒՂՈՅԻ ՍՍՐՍԵԼԻ ՄԷՋ

Դաշնակցութեան Օրդանա առթիւ, կազմակերպուած «Վարդան» եմբակովիտի հովանաւորութեամբ, 23 Դեկտեմբեր, կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30-ին, Սալ տէ Նուի մէջ, 81 rue de Paris։ Գեղարուեստական թափով, նուալ, երգ եւ արտասանութիւն։ Կը խօսին ընկերները ՀՊ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ, եւ ԺԻՐԱՅԻ ԴԱՍԱՌԱՐԵԱՆ (Փրանսերէն)։ Առատ ուտելիք եւ առանձին պիւֆէ։ Gare du Nordէ չողիկաւք անել ժամը 12.1 եւ 2.13-ին եւ իջնել Սարսէլ, Սէն Գրիս։

CHEZ SASSOUNI

ՀԱՇԱՐԱՆ Հ. ԱԱՍՈՒՆԻ

ԲՈՒՐՈՒ ՆՐԱՎԱԶԱՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՂԱՎԱԶԱՐԸ 31 rue d'Alexandrie, Paris (2) • Métro: Reaumur Tel. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օդի եւ տղանքներ։ Հարսնիքի, նշանաւորի, կնուիքի մաս նաւոր արահ։ Ամէն երկուր, ժամը 7-ին սկսեալ արեւելեան նուալ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սոֆիա Դաւաթաշի։ Կիրակի օրեք ժող։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesse 13

Մոսկուայի խորհրդածույլով

Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Երեւ ՄԵԾԵՐԵՐ այս միջոցին կը քննեն միջին ծրագիր մը, Հոնտոնի եւ Ռուսի շրջաններու միջազգայնացում մասին։ Փարիզի թերթերը կը զերն թէ այս ծրագիրը կազմած է Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ի միջազգային մարմին մը հակողութեան յանձնարու համար Ռուսի ճարտարագործութիւնը, անվթար սրահներով Գերմանիոյ գերեզմանութիւնը, եւ կարճ ժողի թէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր որ Մ. Միւրնի թիւն ալ մասնակցի այս միջազգային մարմինը։ Գալով ծրանային, ընդհ. կարծիքն այն է թէ պիտի մերժէ անգլիական ծրագիրը, պիտեք իր տեսակէտին վրայ. — Հոնտոնի եւ Ռուսի շրջանները պէտք չէ մնան Գերմանիոյ սպառնալ կառավարու-

ՄԵՐ ԽՈՍԻՐ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

Եւրոպայի ժողովուրդները, քննելու համար հրատապ խնդիր մը, — իմ. Միտիթան հողային պահանջը, որ պայթեցաւ ինչպէս ռուս մը, նոր անելի մը առջին դնելով Մոսկուայի խորհրդածոցովը:

Մանրամասնութիւններ կարգադրելու և պիտի կարողաք տակաւին: Ամէնէն լաւատեսներն ալ զարմանքով կ'արձանագործեն զանոնք: Նոյնիսկ ինքիքի կան որ ըողորհ չարութիւններ կը փորձեն: Այսպէս, L'Ordre, հոգաւոր իմիջ Պիտէի օրհան, հաղորդելով ընդաւելի լուր, հետեւեալ խորհրդածոցութիւնները կը սահեցնէ:

— « Խորհրդային Ռուսիոյ եւ քրիստոնէական համայնութեան ամէնէն փորձ քարիւղները տարկուած են յայտ Բ. Մալախայի գլխաւոր օրկաններուն կողմէ հրատարակուած գնկոյցը կը գերազանցէ կրօնիկի բուն դիտարկները: Երբ խնդիրը կը վերաբերէր միայն կարսի եւ Արտաշատի շրջաններուն, գրեցինք թէ դժուար պիտի ըլլաւ հաղային փոփոխութիւններ արդարացնելու տարածներով: Պատճի ժողովուրդ մը, երկիր մը, որ անվիճելի կերպով ստրկացուած է Գաղափարական կազմակերպութեան մը կողմէ, որուն առաջին գոնէ է, չի կրնար համապատասխանել Գաղափարական ինչպէս խոստացին »:

Այս մանրամասնապէս նախադասութիւններ վերջ, ինքիքի խորհրդածոցներ կը շահան արդարացիներէ թէ Տրապիզոնը, « Մեծ Սոփի թրքական դիտարկ նախադասութիւն, էսպէս թրքական քաղաք մը », տրամաբանօրէն չի կրնար կցուիլ Ռուսիոյ:

— « Թուրքերէն պահանջը, Տրապիզոնը, պատճառով համար Անգլո-թուրքական պայմանագրի, պիտի չշահանէր Պարսկեան անկախութիւն Սպարտիստներ, ճիշդագոյն վերջը լուծելու համար: Արդ թուրք ժողովուրդը պատասխանատու չէ արարեցնելուն այն իշխանի զորք մեծ պետութեանց անբնականութիւնը թող իտալական ժողովուրդի մէջ, ինչպէս սպանիացի ժողովուրդը պատասխանատու չէ ճիշդագոյն արարեցնելուն համար »:

Տարուանկութեան մէջ, թերթը ժամանակ տնցած աշխարհակալութեան մը վերաբերելով այս պահանջը, իրեն անաչափ դատաւար, կը դատարարէր թուրք ժողովուրդին եւ կ'առաջարկէր ասպարէզին հետեւին Անգլո-թուրքական պայմանագրի « ինքնայն ամէն պատուական անարդար պահանջներու »: Եւ կ'ըսէր, « Ինչպէս չի կրնար ինչպէս ինչպէս »:

— « Եթէ, Բարբառ ժողովուրդավար կառավարութեան մը հետադարձութիւն վերջ, Ռուսիոյ պիտի իր պահանջներուն վրայ, պիտի զարմուտ ինչպէս կ'ըսէր աշխարհի պարստաւանքին: Կարծաւանք մը որ պիտի ըլլայ միաձայն, հալածուած բոլոր ազգաբնակչական ռուսներէն ինչպէս ինչպէս ինչպէս կ'ըսէր ինչպէս ինչպէս »:

Անորոշութեամբ տուած եղանակ վարիչեան թերթին չեղալ տեսութիւնները, որոնք անշուշտ պիտի ծափահարուին Թուրքիոյ մէջ:

Երբ այսքանը կը զրնէր Փարիզի մէջ, տարբերութիւն, զերեւելի երեւակայնի թէ ինչ պիտի ըսեն լոնտոնի եւ Ռուսիոյ մէջ, որոնք հանդիսաւորապէս խոստացած են ապահովել Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

Այս հարցին առթիւ, որի թերթը ալ դիտելու հետեւին թէ Մոսկուա դիտարար մը այսքան մեծ պահանջներ կը ներկայացնէ, առ այժմ կողմնակի միջոցներով, որպէսզի կարենայ արժեքներ իր տեսակները՝ Նեղուցներու եւ Երկրորդական կողմներու մասին:

Ամէն արարողայի մէջ, կը դիտուին ճակատագրական շրջանի մը առջին:

Բոլոր երեւոյթիները ցոյց կուտան թէ Մոսկուա կարեւոր պիտի փորձէ, զսահման ստանալու համար այս կամ այն ճակատին վրայ: Այլեւս հարցը չի կրնար սահմանափակուիլ 1914ի սահմաններու վերահաստատումը: Մանաւանդ որ, Անգլո-պատանկին խնդիր մըն ալ կայ սեղանի վրայ: Ռուսիոյ թուրքով՝ նորէն ապահովութեան հարց, ինչպէս ինչպէս եւ պերճապահան ճակատին վրայ:

Բոլորիս պարզեմ է ուղղորդութեամբ հետեւիլ անցողւարձին, անխախտ պահելով միացեալ ճակատը (եւ քաղաքականապէս անձեռնմխելի)՝ Հայկ. Դատի անուանով հաստատուած դուռները): Ե.

ԻՄ ՍԵՐՍ ԾՈՎՈՒՆ ԶԱՆԴԵՊ

Երազես մէջ ծովէն էր դարձաւ որ կազմէր կը մաքաւէր խաւքերուն դէմ: Ինչ որ եւս ժայռակայսր եւ խաւքերուն թեկերնէր: Փոքրիկէն չարագիւրջաւ ծախքաւ:

Ամպոս եւ կայր լուսին մ'իր լուսն կը ցամեր չովն յուզեալ կոնակներուն վրայ մութ: Եւ, մեկուսի, կանգնած ծովէն յանկիման՝ Կը դիտէր իր տոյնը մը ու իր կիրճը:

Համարուած եւ իմեմաւիտի լըռութիւնն Որ եմամ մը տուգէն ծրնող մեծ ցաւին՝ Կը պարուրէր ափ ու երկիւմէմ: մերթ ընդ մերթ

Այս խաղաղաւ տարածութեան վրայ գորշ լայն բանալով թեկերն իրենց մըքամած՝ Կը մայրէր ինձ անձամբ թռչումներ:

Միայն ՍՐԱՄԱՍՏԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ ԿԵՐԶԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐԵՐԻ Ա ՎՈՐԱՅԻՆ ԿՐ ՄԵՐԺԷ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ, պատասխանելով զօր. Գնադիմ Գարապէտի մէկ հարցը, պնդեցին, « արտաքին նախարար Պ. Հասան Օսման յայտարարեց. — « Մերն ոչինչ կը պահանջենք ու եւ մէկէն, բայց ոչինչ պիտի տանք ու եւ մէկուն թէ եւ իմ. Միտիթանը չէ նորագոյն մեր բարեկամութեան եւ ոչ չարձակման դժբերքը, բայց եւ այնպէս մեր շէք միայնք է արեւելեան պայան յարաբերութիւններ մշակելու անոր հետ եւ կը յուսանք յաւելոյն: »

Իր հարցադրուելի մէջ, Գնադիմ Գարապէտը մանրամասնապէս շեշտեց. — « Եթէ լրացական լուրերը ճշդ են, մեր հիւսիսի հարեւան կարգը մը պահանջներ պիտի ներկայացնէ մեզի: Անոր մէջ աշխարհ պէտք է դիտարկ թէ Նեղուցները Թուրքիոյ կողմէն են, իսկ Կարսի լեռնադաշտը՝ անոր ողնայարը: »

× Գիտապաշտօնական ՎՐ Մօտարը, ընկեր վարչական « Փօփուլէտը եւ ուրիշ թերթեր ալ անարգանք կը դառնան իմ. Միտիթան հողային պահանջները:

ՀԻՆԴ-ՈՒՆԻՔԻ ԽԱՆԴԻՐԻ ԿԱՐԳԱՊՐՈՒՄԸ

Մինչ նոր ուժեր կը պայթէր Մոսկուայի խորհրդածոցովի ղեկուն, անդիւստրիոյ մասունքի կ'անցնէր թէ ինչ Միտիթան համաձայնութեան զրնի մը դտած են հիւշ ռուսի մասին եւ թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները լաւատես են այժմ:

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, երբ նախարարները լաւատես են նաեւ ծափահարական հարցի լուծման մասին: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա միջին ճամբայ մը առաջարկած է, հիւշ ռուսի հարցին առթիւ որ Միացեալ Ազգերու ընդհ. Ժողովին պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Յունուարին:

ԻՐԱՆԻ ՆԵՂԻՐԸ

Թերթերը կը զրնէ թէ՛ Թուրքիոյ մասին եւ զած պահանջները վերջ, Իրանի ինչիւրը այժմ երկրորդական դիմ կ'ըսէր կը մնայ:

Թէ՛ հրանէն կը հետադրեն թէ փոթորիկ մը ծագեցաւ Իրանի խորհրդարանին մէջ, երբ Երեսփոխան մը առաջարկեց հանրաքուէ կառուել, Մահմանդարութիւնը փոխելու, կարգ մը քարեւորդականներ կատարելու: Եւ Արաքսականի աղբ. կառավարութեան հետ բանակցելու համար: Փարիզի իրանեան դեսպանը Արաքսականի խոստովութիւնները կը վերաբերէ զուրաքէն մատած քաղաքականներու, որոնք պառակտումներ անցնէին Արաքսականի մէջ եւ թէ ինքնավարութեան կուսակցներու փոքրամասնութիւնը արտեւստիկալ խմբակցութիւն մըն է: Դեսպանին կարծիքով, խոստովութեան պատճառն այն է որ Իրան մերժեց

Ի. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՂՍԾԻՆ ՊԱՀԱՆԶՆԵՐԸ ԹՈՒՐԻԲԻԱՅԷՆ

Մեծ յուզում խաղաղական շրջանակներու մէջ

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, Մոսկուայի պաշտօնական օրհանդէսը եւ անթիւր ժամանակակից մէջոյց զրն իմ. Միտիթան հողային պահանջները, այս անգամ յատուկ վրաստանի, որուն մայրաքաղաքին՝ Թիֆլիսի մէջ երկու յայտնի ակադեմիականներ այս հարցը յուզած էին, մասնաւոր նամակներով: Այդ նամակները հրատարակեցան վրաստանի կեդր. կոմիտէի օրհանդէսի « Կոմունիստ » մէջ: Մոսկուայի կառավարական եւ կուսակցական օրհանդէսն ալ արտասպանով երկու նամակները, իրենց կարգին ուժ տուին եղած պահանջներուն եւ խմբադրականներ հրատարակեցին: Եւ ինչպէս Մոսկուայի անթիւր հաղորդեց նոյն պահանջները, ի լուր աշխարհին:

Անորոշ է բացատրել թէ այս անակնկալը շատ խոր ապակողմնութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, ճիշդ այն պահուն երբ երբեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները Ժողովի նախաձեռն, բազմաթիւ փշոտ խնդիրներ լուծելու համար:

Միտիթանի Ռուսիոյ դարձակալութիւնը կը ծանուցանէր թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները սկսան ընել իմ. Միտիթան պահանջները, որ կը վերաբերին թրքական տարած նահանգներու, — Կարս, Արտաշատ, Արդիւն, Օլթի, Թուրքուլ, Սպիւր, Բաքարդ, Կիւմիշլի, Կիւմիշլի, Կիւմիշլի, Կիւմիշլի:

Երկու վրացի ակադեմիականներուն կողմ, որ ուղղուած է ամբողջ աշխարհի, մասնաւորապէս կը շեշտէ:

— « Մեծ աշխարհի հանրային կարծիքն կը զինէր, անոր ուղղութեամբ յանձնելով մեր նախկին հայրենիքին ճակատագրերը: Խնդիրը որ եւ է հողային պահանջի մը չէ վերաբերել, ալ մեր Ժողովուրդի օրհանդէս եւ այն ոճիւրն որ երկուսէն թաժեց մեր ազգային մայրնիքը: »

Կուշ լիտու ժամանակներէն կը արդէն վրացիներու միջոց պայքարը, դարեւոր ընթացքին, ապահովելու համար իրենց հայրենիքին միտքները եւ կը յայտարարէ:

— « Թուրքերը արշաւեցին վրաստանի այս հողերուն վրայ եւ գրաւեցին 1920ի սկիզբը: Անոնք յոգաւորած ծառայեցին աշխարհակալ Գիւմիշլիոյ եւ այսպէս խանդարեցին հակահիթլերական միացեալ ճակատը: Թուրքերը այս միջոցին կը փոխեն թաղաքական վրացական անունները, կը քանդեն վրացական իշխանականները, հարստութեան պատկերները եւ զանազան քաղաքական հետադարձ շրջաններ կը փոխարինեն վրացի ժողովուրդը: »

« Վրացի Ժողովուրդը պէտք է եւս ստանայ իր հողերը որոնցմէ երբեք չէ հրաժարած եւ չի կրնար հրաժարուիլ: »

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ Թուրքիոյ ինքեւ հաւանքը դժուարութեամբ իրաւունք տալու պահանջներուն, որ եղան անցեալ մարտին (Կարս-Արտաշատ), վերահաստատուելով Պիտիկի վեհաժողովին (1878) հաստատուած սահմանները: Բայց երբ ճարտարները մասին ալ պահանջներ դրուեցան, Թուրքիոյ զանոնք անընդունելի դատուելով, դարձաւ անհաշտ: Ինչպէս յայտն է, Մոսկուա ոչ միայն ակադեմիական խաղաղութիւնը կը պահանջէ Նեղուցներուն վրայ, այլեւ կ'ուզէ որ անոնց հակադրութեան մասնակցի միայն Թուրքիոյ հետ: Ինչպէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգները կ'առաջարկեն ինչպէս ինչպէս հակակշիւն: որ նուազագոյն չարքէն է Թուրքիոյ համար:

ՓԱՐԻԶԻ արձարանները եւ ճարտարանները շուրջ երեք օր պիտի փակուին, կեկտրական լոյսը խնայելու համար: Միակէս քաղաքական ժամանակներն է Կարսի շրջանի « Եւրոպայի » համար: ԶԱՅԻ ՏՈՒՄԵՐԸ պիտի թափուին, լուսնուարի թիւ 6 կարօնին փոխարին, ասկայն բաժնեկալի ինտուստիտը չ'առ այժմ:

ՖՐԱՆԿԻՆ ԳԻՆԸ պիտի իյնայ քանի մը օրէն, եթէ հաւատանք շրջան վրացիներուն: Կարգ մը թերթեր կը զրնէ թէ տոյնը 150 Փրանքին պիտի հաւաքեն: Թղթարքամի շրջաններէն 555.575.000.000 Փրանքին հասած էր Դեկտեմբեր 6ին, ինչ որ 9.780.000.000 Փրանքի յաւելում մը կը ցուցնէ նախորդ շաբթուան վրայ: Ապրիլուարի 1ին կը 50 առ հարիւր աւելցած են վերջին վեց ամսուան ընթացքին:

Քարիզի մենաշնորհներ տալ Դաշնակցներէն մէկուն կամ միւրին:

× Զօր. Տարախանի, Թաւրիզի պահակազօրքին հրամանատարը, պիտի դատուի զինուորական ատենին մը առջին, իր քօրէն հետ անձնատուր եւ զած ըլլալով, պատասխանելուն: Զօրավարը թէ՛ հրամանատարած է 11 սպաներու հետ: Մոսկուայի անթիւր կը ծանուցանէ թէ Ռեզալիէ (Ռեզալի) եւ ուրիշ քաղաքներու զինուորները եւ ոստիկանները միացած են Արաքսականի աղբ. կառավարութեան:

ՀԵՐՈՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄԹԻՒՆՔԸ

«Ո՛ր ուսաց գնեմ իմ ի պատերազմ
եւ գնաւորեմ իմ ի գէն եւ ի սար»:

Ըսած են — ամէն մէկ հոգիի մէջ հերոս մը
կը գնանայ: Սակայն ամէն մարդ հերոս չէ:
Հերոս չէ ան որ կեանքի պայքարը կը մղէ
դժնդակ պայմաններու տակ: Հերոս չէ ան, որ իր
ինչընէ եւ պատիւը պաշտպանելու համար զէնք կը
վերցնէ: Հերոս չէ նոյնիսկ յեղափոխականը, որ
զաղափարի մը համար կռիւ կը մղէ, կամ զինուո-
րը, որ իր հայրենիքը պաշտպանելու համար թըշ-
նամբին դէմ կ'երթայ:

Այո՛, կեանքի մէջ հերոսական գործեր կը կա-
տարուին, զորոքը հերոսութիւն, պիտի ըսէք հայ
պատմիչը, բայց հերոսութիւնը ուրիշ բան է:

Ամէն կոտորած հերոս չէ, ինչպէս ամէն կռիւ
հերոսական չէ:

Հերոսութիւնը կարելի չէ սորիլի: Ան ռազմա-
վարութիւն չէ, ոչ ալ կոտորած համար ձեռք բեր-
ուած վարձութիւն:

Հերոսը կը ծնի այն ժողովուրդներու մէջ, ո-
րոնք պաշտամունքն ունին հերոսներու: Աւանդու-
թիւնէ զուրկ ժողովուրդները հերոսներ չեն տար:
Հին Յունիքը ունէի հերոսներ: Անոնք են որ
ծնունդը տուին հերոս բառին եւ անոր պաշտա-
ստեանը: Անոնք են որ երբեք հերոսներու փառ-
քը ու դերքը: Հոմերոսի մարտիկները հերոսներ
էին: Հին Յունիքի անոնց քաջագործութիւնները
փաստաբանացին եւ զանազան ատուածներու կամ
կրօնատուածներու կարգը դասեցին:

Բնութեան բոլոր յանձնարարներն ու յանձնարարներն
համարժէցնելու համար սակայն չէ մի-
այն ձեւերէններու:

Հայերն ալ ունէին թէ՛ ըմբռնումը, թէ՛ պաշ-
տամունքը հերոսներու: Հին Հայոց հերոսները կը
կոչուէին զիւրազն: Հին Հայերն կ'ըմբռնէին
կեանքի իրեն պայքար, ինչպէս Հին Իրանական
ժողովուրդները: Կեանքը բարիքի եւ չարին պայ-
քարն էր: Այդ պայքարին մասնակցի՛ր՝ կը նշանա-
կէր բարի գործը կատարել:

Կեանքի այս կերպ ըմբռնումը հիմնովին հա-
կատակ է միւսին, արեւելեան ճակատագրա-
պաշտ ըմբռնումին:—

Լաօցէ, չինական իմաստութեան միտքը կ'ը-
սէ: «Յրկարը բոլոր կարգի բերել կարելի չէ,
զէմէրաւ ուժը չի կրնար յաղթող լըլլալ: Որ տկա-
րն է յաղթողը ուժովին, որ թալան է յաղթողը զո-
րաւորին, ամէն մարդ գիտէ»:

Կեանքի այս կրօնադրական ըմբռնումն ծնած
է սարսափ Արեւելի փիլիսոփայութիւնը, անոր
հանդուրժող ոգին:

Հայոց մէջ՝ սրբազան կոտորի սկզբունքը այն-
քան հին է, որքան իր պատմութիւնը: Եւ քանի որ
պայքարը սուրբ բան մըն է Հայոց համար, պէտք
է եւ անոր միջոցները ըլլան ազնիւ:

Այս սկզբունքին հայելին է դրոյցը, զոր մեզ
հաղորդած է Սորենացի:— Հայոց Արտաշէս ար-
քայի ձեռքը գրելի ինկած է Արտաշէս արքային որ-
զին: Ահա թէ ինչպէս կը խօսի Արտաշէս թագաւո-
րին զուստոր Հայոց արքային:

« Բայ անմ, այր քաջ Արտաշէս, որ յաղ-
թեցիր քեզ ազգին Արտաշէս, իսկ Խառնաշէն աշա-
ղեղը զստեղծ Արտաշէս տալ գաւառսինդ, զի վրան
միայն բնուեալ է օրէն իրաւապաշտ զայոց իրաւա-
գանց քարոյի բաւնալ զինեղաւորութիւն, կամ ծա-
ռայեցուցանելով եւ ի սորակց կարգի պսակել եւ
քշմամբութիւն յախտնալով եւ մէջ երկացունց ազ-
գաց քաջաց Խառնաշէն»:

Պատմիչը եւ աւանդութիւնը կը ցոյցնեն հին
Հայոց կոտորի օրէնքը, անոնց ռազմական հասկա-
ցողութիւնը: «Ո՛ր է օրէն իրաւապաշտ, — ուրիշ՝
սորիւն են հին Հայերը իրաւապաշտ օրէնքները,
թէ՛ կոտոր պէտք է կատարուի զիրաւորաց յատուկ
աշխիւ, անխաղաղութիւն միջոցներով»:

Այս ոգիին ծնած են Հայոց քաջներ: Քաջներ
հին Հայոց համար ստորագրաւ ատուածութիւնն
ենք են:

Այս ոգիին է որ ծնունդը առած է Հայոց կոտոր
ատուածը, Վահագն, ու այսպէս է որ Հայոց դար-
ձած է միշտ ըմբռնող, պատմամբ ժողովուրդ, իր
ազատութիւնը սիրող, բիրտ ուժին դէմ բնովովող,
փոխանակ հոգեկան կամ շինական համարաւորա-
րութեան:

Հայոց մասին է խօսող Արեւմտեան աշխարհա-
կալին, երբ ան կը պատգամէ, — «Գնա՛, Ռուսնի՛,
այդ ապստամբ ժողովուրդը: Այդ ապստամբ ժո-
ղովուրդը Հայն է, զիւրազնապաշտ Հայը»:

Քրիստոնէութիւնը անգամ, իր չուրիւմը
հանդուրժող կրօնը, չկարող Հայուն այս ոգին ար-
մատարելի ընել: Քրիստոնէայ Հայն ալ սուսա իր
զիւրազնութիւնը, կրօնի հաւատքի դրօշին տակ
շարունակեց պայքարը՝ իր ազատութիւնը բռնա-
բարոյանքուն դէմ:

Վարդան մը կամ Սուրբ Սարգիս մը ուրիշ
բաներ չեն, այլ հին Հայոց իրաւապաշտ պաշ-
տամունքին ատարիւնները, «Սուրբ» անունին
տակ:

Վերջին դարուն քաղաքակրթ աշխարհը սկը-
սու պրպտել հին Յունաց պատմութեան դրուագը:

«Այնթապի գոյաւարսը»

(Հեղինակ՝ Ա. ԿԵՍՏՐՈՒՆ)

Ա. Կեսար իր ձեռքին տակ ունենալով առա-
նիթեր, որոնք տրամադրուեցին են իրեն Ամերիկա-
յի Այնթապցիներու Ազգ. Միութեան կողմէ, գը-
րած է «Այնթապի Գոյաւարսը» անունը գիրք մը,
որ մօտ 200 էջերէ բաղկացած եւ պատկերներով
հարուստ զեղեցիկ հրատարակութիւն մըն է: Կար-
դալի տակը համայն է թղթաւոր այս գիրքը: Բա-
նի մը քարտէսներէ յետոյ քաղաքի պատկերներ
կան հոն — հանրային շէնքերու, քաղաքի տեսա-
րաններու, կոտորի դիրքերու, ակաւաւոր դէմքե-
րու ու մանաւանդ կոտորիներու մասնակցած հերոս-
ներու, որոնցմէ քիչերը միայն կ'ապրին այսօր:
Գիրքը մը ու նաեւ ալիքով մը՝ այս:

Այնթապ միւն է պատմական Կիլիկիոյ կարե-
ւոր քաղաքներէն: Ան ունեցած է հարուստ անց-
կալ: Ինչպէս ամէն տեղ, թրքական Հայաստանե-
րը հոս ալ դարձեալ աւերակներ են դորձած: Հա-
րածներ ու բռնութիւն տանէ մը այնպիսի շախի-
րու են հասած հոս, որ վերջի վերջոյ Հայաստան
Այնթապը դարձած է թրքախոս Այնթապ: Գիրքը
կ'ըսէ մեղքն որ 1800 թիւերուն, որեւէ մօտ մէկ եւ
կէս դար առաջ, թրքախոսութիւնը տիրական է
եղած ամբողջ Այնթապի մէջ:

Թէեւ թրքախոս, Այնթապ սակայն չէ կոր-
ուած հայութեան համար: Հինէն ի վեր ան ըլ-
լալով առեւտրական մեծ կեդրոն մը, Հայաստա-
նէն, Պարսկաստանէն ու այլ վայրերէ հոն բացած
են զայն թափառող հոգեւորներ, որոնք անոր տը-
ւած են նոր աւելի ու պատուաւոր: Եւ ան կամայ
կամայ վերադառնալով իրենց ինչպիսիք: Հայկական
Կիլիկիոյ շրջանին մէջ ան դարձած է մտաւորա-
կան կեդրոն մը: Թրքախոս Այնթապը տուեալ է նա-
եւ կարեւոր թիւով կաթողիկոսներ ելմամբնի եւ
Կիլիկիոյ զահեղուն:

Հայ Յեղափոխութեան պատմութեան մէջ ու-
շադրաւ են այն մէկ քանի կաթողիկոսութիւննե-
րը, որոնք ծնունդը առած են նախ քան Յեղափո-
խութիւնը՝ հարթիւմ մամարս այս վերջինին: Եր-
րորում մէջ, օրինակ, 1880 թուին, կաթողիւն է
Գաղտնի Ընկերութիւն Բարձր Հայոցը, աւելի ա-

նոր, դասեր առնելու համար: Անոնց հերոսները
դարձան սիրելի թուրք այն ժողովուրդներուն հա-
մար որ կամ մտացած էին իրենց հերոսները՝ կամ
չունէին:

Հայոց հին դարերէն ունէր եւ իր հերոսները
եւ անոնց պաշտամունքը: Ան Հոմերոսէն չէ որ
սորիւնցու անոնց պաշտամունքը: Ան իր պատմու-
թեան վերջին շրջաններուն ունեցաւ Մատուցիթա-
ւիթը, նոյն Հայ զիւրազնական կերպարանքով եւ
նոյն զիւրազնաց հասկացողութիւնով: Ան ալ իր
պայքարը կը մղէր աշխիւ միջոցներով:
Վեր կացէ՛ր, Կիլիկ, գործեր քննե՛ր,
Որ յատէ՛ր յետոյ, թէ մեծ Բնած,
Կալիթը գաղ - գաղ եկաւ գնաց:

Գաղտնիք եւ զիւրազնաց յատուկ մեծհոգու-
թիւն: Դաւիթ չուրքը զոդնալ յաղթանակը, թր-
շնամբին վրայ յարձակել, երբ ան քնացած է:

Ուրիշ՝ սորիւնցու Հայոց կոտորի այս բարձր օ-
րէնքը: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ հին Յունիքէն:
Պայքարի այս ըմբռնումը հին է Հայոց մէջ: Մին-
չեւ մեր օրերը Նոյնիս, Եսայի-Գարահայրի,
Աստուրականին եւ այլ կոտորիներ ցոյց տուին, որ
Հայուն մէջ չէ մեռած այդ ոգին:

Հերոսական ոգին ժառանգելի է: Այդ ոգին ա-
մէն մէկ Հայուն մէջ քնացած, կը սպասէ իր ժա-
մուն, յատուկութիւն համար:

Խաղաղութեան ժամանակ զիւրազնաց կը քնա-
նայ: Եթէ կարելի է ըսել, քաջը, երբ կռիւ չի
մղեր, կը նիստարնայ, կը պոկուի: Վատնոր ժա-
մուն է որ ան կը մեծնայ, կոտորի մէջ է որ կ'ու-
ժովայն:

Դիւցազնամարտ մը մեծ չէ իր քանակական
արժէքով: Մեծ ճակատամարտները երբեք հերո-
սամարտ չեն: Այս է պատճառը որ մենք երբեմն
կը գործնանք թէ ինչու Ասարիկի ճակատամար-
տը, հակառակ կոտորիներու փոքր թիւին, Հայ
ժողովուրդին պաշտամունքին առաքիւն է դար-
ձած: Դիւցազնամարտը իր նշանակութեամբ մի-
այն մեծ է: Այն մը քաջեր հրաշքներ կը գործեն
զերազանց թշնամի ուժերու դէմ:

Դիւցազնամարտը, Հայուն համար, բախիթ թէ
սուրը պայքար է, պայքար ըմբռնութեան դէմ:
Մենք տեսնուք այս պատմաբանի ըմբռնութիւն
պէս ժողովուրդներն սորիւնցին ըմբռնութիւն
միւսին պատգամները եւ կրեցին անոր շղթաները:

Ո՞ր միջոցներով եղանակէ հայութեան կոտորի
այնքան քաջութեամբ, եթէ ոչ՝ հին Հայուն զիւ-
րազնական ոգին:

Կարելի՞ է այդ ոգին բուծանել, սորվեցնել
հայ մանուկին, հայ մարդուն:

Ամէն քան կարելի է սորվեցնել մարդուն,
բայց Հայուն մէջ այդ ոգին կայ, ժառանգած է ան
իր նախնիներէն:

Հերոսներու պաշտամունքով միայն կարող ենք
պահել այդ սքանչելի ժառանգութիւնը:

Վ. ԿԵՍՏՐՈՒՆ

առջ՝ 1872 թուին, Վանի մէջ երեւան եկած է Մի-
ութիւն եւ փրկութիւն: Այնթապի ալ ունեցեր է,
տառաւելի կանուխ — 1858ին, մօտաւորապէս նը-
ման ընկերութիւն մը, Թամգարաւ անուն, որ
1863ին դարձար է Ռուսահայրապէս Ընկերութիւն:
Այս Ընկերութեան նպատակն է եղեր ուսման հետ
սղոյալին սեր ու ոգի ջնալը իր հետեւորդներուն:
Եւ ան չառ լաւ յաջողութիւն է իր այս նպատակին մէջ:
Ի զուրէր որ Այնթապ հետեւեալ ունեցած է ազ-
գային զգացումներով զորաւոր, զիտակիչ ու ինք-
նաճանաչ երիտասարդութիւն մը: Այս երիտասար-
դութիւնն է որ 1895 թուին գիտցած է զիմադրել
իրքական հողատիրութիւն եւ համեմատաբար նուազ
կոտորանքով դուրս գալ: Այս երիտասարդութե-
անն է դարձեալ որ 1909 թուին Կիլիկիան քարոզի
եւս զիմադրած է եւ մնացած գերեզ կոտորածէ:
Բայց այս երիտասարդութեան փառքը պիտի կազ-
մէ այն հերոսամարտը, զոր ան մղած է նախորդ
մեծ պատերազմէն յետոյ՝ մեր դարաւոր թշնա-
միւնի դէմ:

«Այնթապի Գոյաւարսը» նուիրուած է այդ
յիշատակելի հերոսամարտին:

1915ի հայկական ողբերգութիւնը պիտի մնայ
անմոռանալի մեր նորագոյն պատմութեան մէջ:
Այդ սեւ թուականին է որ մենք ունեցանք մօտ մէկ
եւ կէս միլիոն զոհեր: Բայց այդ օրերուն է որ
մենք ունեցանք նաեւ անմահ հերոսամարտեր:—
Վանի Հերոսամարտը Ապրիլ ամսուն, Եսայի Գա-
րահայրի Հերոսամարտը՝ Յունիս 2—25ին, Սաս-
նոյ Հերոսամարտը՝ Յունիս, Ուրբաթի եւ Սուր-
տիոյ Հերոսամարտերը, որոնք Սեպտեմբեր սկսան
եւ Հոկտեմբերին վերջանան: Քանի մը այլ վայ-
րերու մէջ եւս տեղի ունեցան Հերոսամարտեր —
Տիգրանական, Պրոսպերալ եւայն, որոնք սակայն
չունեցան վերջ յիշանքերու ծաւալն ու խորու-
թիւնը:

Այնթապի հերոսամարտը չի պատկանիր այս
շարքին, ան տեղի չունեցաւ 1915 թուին: Այնթապ
չիմադրուեց իր օրերուն: Այնթապի հիստորիկոզ-
մը, հապարտ Ձկնաբեր, որուն կեանքի տարեթիւ
կուրէն էր եղած, 1915 թուին լուս ու մուշ վար ի-
ջաւ իր լեռներու քարձուրէն եւ բունց տարա-
դրութեան ճամբան: Նոյնը պատմանքաւար Այն-
թապին: Թէ ինչո՞ւ, այդպէս եղաւ, տարեկա՞ւ՝ այլ
պատմութիւն է, որուն մասին չէ խօսած Ա. Կե-
սար եւս իր գրքի մէջ, Թէեւ կ'արժէ որ պար-
զուէր հերոսական քաղաքի մը կեանքին այդ էջը:

Այնթապ մեծ պատերազմէն մօտ ամիս մը
վերջ, 1918 Դեկտեմբեր 11ին, Անդրկապի կը մըտ-
նեն Այնթապ: Անդրկապի դրաման շրջանին, որ
երկար չի տեսեր, Սուրբային ու շրջականներն
Այնթապ կը դառնան 20—22.000 Հայեր, որոնց
մօտ 12.000-ը տեղացիներն էին, մնացեալները գաղ-
թականներ: Տարագրութեան մէջ Այնթապցիք տը-
ւած էին մօտ 20.000 զոհեր:

Վերապրողները ամբողջ չորս տարի ըմպած
էին առաւելութիւնը ամէնէն տարափոխելին. չար-
չարուած, արեւմաբաժ էին եղած անոնք: Բայց
այս թշուառ բաղնիքները, որ իր ետին՝ անա-
պատներու մէջ, հազարներով դիմաւորէին թա-
ղեր, հազար ոտք դրած իր հայրենի քաղաքը, կը
նսկուէին իր աւելակ քաղաքը վերականգնելու աշ-
խատանքին: Ու շուտով կը սկսէ: Հոն ծաղկել
կ'ստանայ:

Բայց ահա տխուր լուրեր կը հասնին — Չարը
Հայկելի մէջ, Չարը Մարաշի մէջ, ուր հայկական
բաղնիքներն կային: Ետեւով Այնթապին կը
հետանան Անդրկապի, ու թէեւ Նոյնիսի մօտեցնել
սացիներ կը մտնեն հոն, բայց անոնք ալ կը վարեն
միտեղ աշխարհ թղի՛ք քաղաքականութիւն մը, որ
թուրքները երես կ'առնեն եւ կը սկսին ընել ամէն
ստնծարձակութիւն: Մերկ, կիսաքաղց, արեւա-
բաժ Այնթապցիներ կը նախգալ վատաւոր եւ կ'ուզէ
այս տեղով թանդ ծախել իր կեանքը:

Արդէն դոյրութիւն ունէր Դաշնակցութեան զո-
րաւոր կազմակերպութիւն, որուն նախաձեռնու-
թեամբ կը կարգուի դիմաւոր. Կեդր. Մարմին մը
անդամակցութեամբ Աւետիս Գալմաշեանի, Ա-
ւետի Լեւոնեանի եւ Միգրի Սարաւաթեանի: Աւելի
առաջ կարգուած էր նաեւ Ազգ. Միութեան՝ բոլոր
հոգեւորներու մասնակցութեամբ: Ետեւով կը
կազմուին նաեւ Հայ կարմիր թաւ, զինուորական
հրամանատարութիւն, դատական մարմին, ոստի-
կանութիւն, պարենաւորման, Աղբարանում, լը-
նայ զոյգերու յանձնարարներ, հրէջ խումբ եւն:
Եւ ամէնք, մեծ ու սղոյտի, այրեք ու կիւրեք, ծե-
րունիներ ու երիտասարդներ, կը լծուին սրբաբան
գործի մը — սեփական կեանքի ու պատուի պաշտ-
պանութեան:

Հաշիւ կ'ըլլայ որ ընդամենը 45 կտոր կանո-
նաւոր զէնք կայ, որոնց 35ը կը պատկանէ Դաշ-
նակցականներու, իսկ մնացեալ 10ը Հնչակեաննե-
րու, Թամգարաւներու եւ չէզոքներու: Նաեւ 4000-
չափ փամփուռ եւ 100ի չափ որսի հրացաններ: Կը
նշանակուին 19 խմբապետներ, որոնցմէ 1ը ռուս-
կապար է, 1ը հնչակեան, 2ը չէզոք, իսկ 15ը Դաշ-
նակցական: Երբ 1920 Ապրիլին Փրանսական կա-
րեւոր ուժեր եւս կը հետանան Այնթապին, թուր-
քեր իրենց զինքները աւելի ազատ զգալով, նախապա-
ռակ կ'ըլլան եւ, այնուհետեւ, կը սկսին անհաւա-
սար կռիւները:

Կարճ զրախօսականի մը սահմաններուն մէջ

«Դու ես Կոմիտե»

Վա՛յ այն մարդուն կամ աղբին, որ իր սեփական խելովոր միայն պիտի հարթի իր կեանքի ճամբան:

« Դու ես Կոմիտե, բախտդ արժու՞նք: Եւ այս առաջը, մասնաճորտայն թուրք աղբին համար շինուած է, որ պէտք չունի սեփական խելի կամ ճարպկութեան... »

Ատեն մը, կը հաստատի եւ կը հիանալի Ծաթիճ Սուլթան Մէհմէտի կարողութեան եւ զօրութեանը վրայ, հսկայ բիւզանդական կայսրութեան մը ժառանգութեան վրայ: Թաղած ըլլալուն համար, ինչպէս եւ Թուրքերու դիւանադատական տաղանդին:

Հիմա՛ս, վրամտութեան կուտամ այդ հասարակ ու հիացումս:

Յամանցին ո՛րք, բիւզանդական կայսրութիւնը ուր...

Եթէ չլլար սա Եւրոպացի կեպովներուն իրար չբաժնի, Ծաթիճ, ո՞ր թէ Պոլսոյ տէրը, այլեւ Այս - Սփիլիսի ժամկոչն իսկ չէր կրնար ըլլալ...

Արդէն, այնքան շփոթած էր տեսնելով յայտնուածին, որ իր ձին բռնեց եւ Ս. Սփիլիս եկեղեցին մտաւ...

Սոսորտին թուրքերն ալ, կրկին այդ ձին բախտին աւելցնողներով կը սնանին եւ սկոտայ կը ցուցնեն ամին - ձախին:

Սակայն, երբեմն կը մոռնան իրենց այս նպատակը դիրքը եւ տկարութեան նուաճելու մը կը բռնուին... Ինչ պէտք կար Ռուսիայէն ներդրութիւն խնդրելու կամ ցաւակցութիւն յայտնելու:

անկարելի է յիշատակութիւն ամիսներ տեւող կռիւներու: պիտի ուզէի որ ընթերցողդ ինք ձեռք բերէր օրինակ մը ալ զրբէն, կարար դասն եւ պաշարի կազմէր տեղի ունեցող կռիւներու մասին: Հայկական քաղաքներ, զոհարելութեան, հնարամտութեան ու նաեւ տաղանդի փայլուն աւարացոյց մըն է Այնթապի ամրոցը զոյաճարողը: Թերեւս ցնցող շատ ղէպեր կան հոն, բայց զոյաճարող իր ամրոցութեան մէջ ինքնին ցնցող իրողութիւն մըն է: 45 զէնքով ու որսորդական հրացաններով զօրաւոր թշնամի մը դէմ կուտի մէջ նետուելու ու հետզհետէ պատարասելու ինքնաշարժականութեան նորանոր միջոցներ — հրացան, թիզանոթ, հարկերներով ուսմանը, նոյնիսկ հեղձուցիչ կաշ, ինքնին ոչ միայն ցնցող, այլեւ անպէտքուցիչ է: Ուսուիչը չունենալ, օրերով ու շաբաթներով մարտիկներուն տալ օրական 7-8 բախլաբ, մէկ տոն ու սխտոր ու տեսնել զանոնք, դեռ եւս ցրեակ, ամուր ու անասուն իրենց դիրքերում վրայ, խորապէս յուզիչ է եւ մեծ կը մղէ յարգանքի ու երախտագիտութեան ղէպի զոյաճարող կերտող հերոս ժողովուրդը:

Մ. ՕՅԱՆԵԱՆ

Եվրոպայի արեւելք

Գիշեր է, ճամբար կ'ընենք: Գիշերը խորհրդաւոր է, կ'ընան, տարաճած հողերն են: Այդ գիշերը խորհրդաւոր է աւելի հրդեհ ցանցի հողին մէջ: Ծնալիւթացը իր սուրբը: Գիշերային խոր լուսութեան մէջ ինչ անուշ է խօսիլ լուսինին հետ: Անդունդ, վերելք, վաղեմը ու նորին երկարաձիգ վերելք: Ամէն կողմ, մեր արար եղբայրները հողին կուրծքը կը պատանեն, հողէն հաց կը չինեն: Ան Պապանդը (Հելլոպոլիս), Լիբանանի հարատւութեան կոթողը, աշխարհի հրաշալիքներէն մէկը: Կը յիշեմ հին ցեղերը եւ անոնց հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որ պատմութեան փառքերով ծանրարեան, զոգցեն լուսնիւ զաղտնի սէրը կը փսփոսան հեռաւոր ծովուն, Միկրոսիականին՝ ծովուն թագաւորին: Կը դիտենք բնութիւնը մեր շուրջը, որ յարատեւ շարժման ու ստեղծագործութեան մէջ է:

Առաւօտ կանուխ եթէ Հայկազ զիտէք, պիտի տեսնէք որ պարտէզներուն մէջ թռչնիկները, իսկ տնակներուն մէջ երախտները կը ճռուողեն: Յաւիտեանայն ընթացող կեանքի անխնդրու ճոշումն է այդ մեր աշխարհներուն համեմատ:

Հեռու կ'երեւան հայ հիւպակները: Կը խորհիմ թէ աշխարհի ամենաթշուառ հայ հիւպակն իսկ օրհնութիւն մըն է: Ժամանակ մը Հայերը Սպանիանոց տանելու կեղծանքներէն մէկն էր Հալէպը: Յիշատակի հեծեմանքներ աղբար թրջեցին: Մօտ թէ հեռու պաղպղները մեր հողի մասերն են: Կը տեսնենք Սուրբոյ ժողովուրդը փառած շխարհը կանգնի: Զոհարելութիւնները արժէք, իմաստ ունին միայն զաւակներու համար աչք ժողովուրդներուն, որոնք իրենց տունը ունին, իրենց հայրենիքը, որան ալ աղբարիկ ըլլալուն: Շողեկաղը ճամբայ կ'ըլլէ կրկին:

« Զարիպի սիրտն է խոց, հիւզէն է վէրք, կերած հացն է լեղի ու ջուրն է հարամ: Կուսկի երգին այս երկտողը ինձի պէս անձանթ արեւուն

Պոլսոյ սա վերջին ղէպերուն համար:

Եղբար ինչ էր որ: Քանի մը ցուցադրէի իմ տրտուք, քանի մը բերան հայհոյանք - պոռնուք, կրնային, եւրոպական բոլոր դեսպանատներուն առջեւ ցուցադրել այդ շիրմութիւնները, ոչ ոք ձայն - ծայտուն կը հանէր: Նոյնիսկ աւելին ալ կրնային լինել: օրինակ՝ բոլոր դեսպանները ճամբու դնել իրենց երկրէն: Եւ այս ամէնուն համար, վարձատրութիւնն ալ, ստանալու հաւանականութիւնն էր: Միայնակներ... »

Եթէ եւ ըլլամ թուրք կառավարութեան տեղը, կը ջնջեմ Պատերազմական, Արտաքին, Երբեք, Կրթական, եւ բոլոր միա նախարարութիւնները, պահելով միայն Դաննային նախարարութիւնն ու ոստիկանական վարչութիւնը:

Եւ կը կանչեմ բոլոր թրքական դեսպանները իրենց արքան հանդերձ՝ իրեն աւելորդ ցարդ եւ իրեն ծախքի դուռ: Կը վերահաստատեմ Սուլթանութիւնը: Պոլսոյ դահլիճ վրայ նստեցնելով փաթթոցաւոր Սուլթան մը: Կ'աւելմ կը սրբեմ, եւրոպական քաղաքակրթութեան աւելորդ ցուցադրութիւնները՝ հրապարակ հանելով փաթեթն ու նիւպէսն:

Կը հրամայեմ, մեծ ու պարիկ, զօրաւոր եւ տկար բոլոր աղբերուն, «դրամ զրկեցէ՛ք, զէն ու զհիմար տրամադրեցէ՛ք, իմ հողերս պաշտպանելու համար՝ ձեր կրօնակիցներուն յարձակումներուն դէմ, ապա թէ ոչ... »:

Վստահ կ'ընան ըլլալ որ բոլորը, անոնց խտրութեան, պիտի հնազանդուին հրա հրամանին: Իրարու հետ մրցումի պիտի ելլեն, Թուրքը սիրաշահելու եւ զինք հանձնելու՝ Աղդերու ժողովին մէջ բարձրուն համար յանուն աղբերու «ինքնորոշման» եւ «առնվազնական» սկզբունքներու... Կ. ՊԵՏՈՒՇ

վրայ ղեկըրող հայ երիտասարդի մը սրտէն փրկած հասարակ մըն է: Ատանց քան մը հասկնալու, օտարութիւնն ալ կը փափաքին որ շարունակուի յարկիներու յուզիչ այդ եղանակը: Կը դռնը թէ մեր անցած անկերու քարն ու հողը, արուն ու այգին, սարն ու ձորը, ամէնքն ալ բողբոջ ծալին տներն, որոնք կ'արձապակուին իմ օրտին խորը: Երկուցունութեամբ լուսաւոր: Ամէն կողմ Հայու կ'մարտնչեն փախուք լսելի է: Կը յիշեմ սարսափ սուրին, կը մտածեմ թէ արդեօք ե՞րբ արդարութիւնը պիտի սրբէ հողին կամքերը:

Ահա կարգիւնը (Հարապալուս), Հեթիթներու անարարագր, հնութիւններու լուսադրի վրայ մը: Հոյ ու հայ արքա եկած եւ թառած են Հայերը, քարէն կը հանեն հաց, եւ կը սպասեն տեսնելու լուս: Երբ:

Երիտասի հսկայ կամուրջը ճամբայ կուտայ չղեկներէն: Հոյ երկու կողմը բարեւ կեցած են արար, քիւրտ եւ թուրք պահակներ: Ոչ շատ ուշ կը հասնիք Արար-Փունար: Թրքական պահակները կայարանէն ազատ անց կուտան ճամբորդներու:

Արար - Փունար (Այն էլ Արար, քրտերէն կանի Արար): Այս զիւղաքաղաքը հիմնուած է 1922-1923 թուականներուն Հայերու կողմէ: Հիմնադիրն է Պ. Չուպլաչեանսեան:

Բնակչութիւնը կը բաղկանայ մեծ մասով Ուր-Փայիներէ, նաեւ Կարմուրջիներէ, Սասունցիներէ, Տիւրքանակերցիներէ, Սէլէրէկցիներէ, Սեւրապոլիսցիներէ, Պրէճիկցիներէ, Այնթապցիներէ, Բիւլսցիներէ եւն: 250-255 տուն լուսաւորական են, մօտ 1200 հողի:

Կան նաեւ 25-30 տուն հայ կաթողիկ եւ 3-4 տուն հայ բողոքականներ:

Ներկայ շրջանին իր գոյութիւնը կը պահէ միայն Սիրիան Աղգային վարժարանը, որու աշակերտութեան թիւն էր մանկապարտէզ եւ նախակրթարան մինչեւ 25 հոկտ. 200 հողի: Յայ կայ որ շատ մօտեւր այս թիւր բարձրանայ 250-260:

Ուսուցական կազմը կը բաղկանայ չորս ուսուցիչի եւ երեք ուսուցչուհի: Դպրոցը ունի ընդարձակ խաղալար, տեսչարան, եւ հինգ դասարան: Մանկապարտէզի աշակերտութիւնը եկեղեցւոյ մէջն է: Այս վարժարանն ալ ունի զանազան կարիքներ եւ շատ արաւկերտներ: Վստահ ենք թէ մեր ժրպիտ տաղմուրը, Զարեհ վարդապետ, երբեմն կ'այցնէ նաեւ հոս եւ կ'ըլլայ օգտակար: Թաղականութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը ձեռք ձեռք տուած լծուել են աշխատանքի: Շատ ուրախալի է որ ժողովուրդը համերաշխ է ինքն իր մէջ եւ կ'ապրի սիրով:

Հայ Օղն. Ուսը ունի եռանդուն տաւտուիտիտէ մը եւ դորձունեայ վարչութիւն մը: Գոյութիւն ունին նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ. սկստական կազմ. Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Հ.Ը.Բ.Մ.: Բոլորը կ'ապրին եղբայրաբար: Հոգեւոր հովիւն է Սեփեան առաջ քահանայ Ղազարեան որ սերունւ է ժողովուրդէն: Հարապալուսի շրջանը շատ հարուստ է պատմական հնութիւններով:

Հնութեան կեղծոն կարելի է համարել Ալլամա Տաղը, Արար-Փունարի հարաւարեւելք, ստեղծ Լերու ժամ հեռուն:

Թէ-Անուր — Հոս կատարուած են պիլոմներ, 6-7 ժամ ձիւղ, հիշու Թիւրքի եղբայր: Բազմաթիւ են հռոմէական ռազմական բլուրները,

ՄԻՏԲ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Յ. ՄԱՆԱՆԴԵԱՆԻ « ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ »

«Սովետական Հայաստան» ամսագրի Ա. թիւին մէջ (1945 Յուլիս), որ դեռ քանի մը օր առաջ Փարիզ հասաւ, Դոկա. Ա. Առաքելեան կարճ գրախօսականով մը կը ներկայացնէ ակադեմիական Յ. Մանանդեանին նոր գործը, «Քննական տեսութեան հայ ժողովուրդի պատմութեան» (Ա. հատոր):

Գիրքը սպառած է պետական Հրատարակչական կողմէ: Ամբողջ շարքը պիտի ընդգրկէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ 16րդ դար: Ա. հատորը կը պարունակէ Հայոց հնագոյն պատմութիւնը, մինչեւ Արշակունիներու հաստատումը: Հայաստանի մէջ (66. թուական, Բ. Ա.): Հեղինակը հայ ժողովուրդի պատմութիւնը կը սկսի ոչ թէ քարէ դարէն, ինչպէս սովորութիւն է, այլ այն շրջանին երբ Արմէնները հաստատուեցան Հայաստանի մէջ:

Առաջին եօթը գլուխներով, Մանանդեան կը նկարագրէ Արմէններու գաղթը Հայաստան, անոնց տնտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները հարեւա ժողովուրդներու՝ Մեդացիներու (Մարի), Աքեմենեան Պարսկաստանի հետ, անոնց տնտեսական եւ ընկերային յարաբերութիւնները, կենցաղը, նրաւակացը: Յաջորդ զըլուխներուն մէջ կը պարզուին Արմէններու յարաբերութիւնները Աղեքսանդր Մակեդոնացիի հետ:

Լայնօրէն նկարագրուած են Հայաստանի զօրանալը Տիգրան Բ.ի օրով եւ հելլենական մշակույթի թափանցումը Հայաստան: Այդ շրջանին մայրաքաղաքը՝ Տիգրանակերտ, կը հանդիսանայ վստարար հելլենական դիտութեան, արուեստի եւ զրախմուտեան: Տիգրան Բ.ի օրով կը սկսին Հայերու քաղաքական յարաբերութիւնները Հռոմայեցիներու հետ: Գրքին մէջ մանրամասնօրէն նկարագրուած են Տիգրանի պատերազմները Հռոմայեցիներու դէմ եւ Տիգրանի երեւան կողագրքի եւ մեծ և առաջաւոր դէմ մը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Հեղինակը այս առթիւ կը հերքէ հայ եւ օտար պատմաբաններու տեսակէտները, որոնք հիմնուած են «չարածիտ յերիւրանքների վրայ»:

Գրքին վերջին դրուի կը նկարագրէ Հռոմայեցիներու եւ Պարթևներու պատերազմները, Տրդատի ուղեւորութիւնը Հռոմ եւ հանդիսուոր թագաւորութիւնը:

Պատմական անցքերու նկարագրութիւնը տրբուած է հայ եւ օտար բազմաթիւ աղբիւրներու ընտելացումով մեկնութեամբ, եւ հիմնաւորուած պատմական կոթողներու վրայ կատարուած նորագոյն ուսումնասիրութիւններով: Գրքին վերջը դրուած են հաստատուող Գննիչները (Մանարախա) եւ «Կիրթեղիտ» գիրքերէն, զոր թարգմանած է հելլենակը ինք: Այդ հաստատուները կը պարունակեն շահեկան տեղեկութիւններ հայ ժողովուրդի տնտեսութեան եւ կենցաղի մասին:

Երկրորդ հատորը պիտի պարունակէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը Արշակունիներու թագաւորութեան հիմնադրութիւնէն մինչեւ Բայրատունիներու թագաւորութեան անկումը (ժ.Ա. դար), իսկ Գ. հատորը՝ Թուրք-թաթարական ժամանակներու պատմութիւնը Մեծմեքան շրջանէն մինչեւ Սէֆեաններու հաստատումը Իրանի մէջ (ժ.Չ. դար):

ՆԱՐԵԿԱՅԻՆ ԱՆ ԵՆԴԱՓՈՒՅԱԿԱՆ...

Երևանի «Գրական Թերթ»ին մէջ հրատարակուած դրութեամբ, Ս. Ղազարեանի կը ներկայացնէ համալսարանի ղոգնետ Մ. Մկրտչանի աւարտական ճառը (գնահատարար), որ նուիրուած է Գրիգոր Նարեկացիի քանադակութեանը:

Գրադատը կը յայտարարէ առանց վերապահութեան:

« Դոցենտ Մկրտչանը ցոյց տուեց, որ վերածնունդը Հայաստանում եւրոպայից մի բանի դարձաւ է սկսելու եւ որ առաջին անգամ վերածնունդի մտադրելը դաստիարակող համակարգի է Գրիգոր Նարեկացիին, այդ ստեղծագործութիւններով մեր դարապիտ է բացում ոչ միայն մեր, այլ իսկ հայաստանի արեւելքի տալիս: Պատմական հայտնարութեան տանը ընդարձակ լին ձ, որու մասնակց զաւոր տարադրութեան տանը ընդունած են Մեքսատացի եւ ուրիշ վայրերէ հազարաւոր Հայեր եւ Բարդուղիմէ: Աւելի 7-8 տարի առաջ Հայերը հաւաքած, դերձմանտունները, թագած եւ նահատակներու շիրմ մը կանգնած են:

Հայերու հայրենանքն են Արաբներ, Բիւրտեր, նաեւ Թուրքեր: Հայերու մեծ մասը լուս կը շուրի քրտերէն, որով առեւտուրի համար դժուարութիւն չենք թաշիք:

Անկեց Ուրֆա ինքնաշարժով երկու ժամ է, իսկ թրքական սահմանադրութիւնը քանի մը քալ միայն: Բիւրտ պէյերուն եւ արաբ պաշտօնեաներուն վերաբերումը լուս է Հայերուն հանդէպ:

Գ. Գ. ԳՈՒՏԱՆԻՆԵԱՆ

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Dancourt - 12

ՄԵՐ ԽՈՍՏԻՆ

ԷՐԱԾ ՄՐՏԻ ՄԵՐԹԱՐԱՆԻ

Անշուշտ քաղաքացիները ուրախ են որ Ամերիկացիները մէկ միլիոն նորարի հանգանակութեան մը ձեռնարկած են, փառաւոր մայրենիները մը շինելու համար Նիւ Եորքի մէջ, առաջնորդարարնով, դարձեցին և յարակից մասերով:

Այս բոլորը այն հասկացողութեամբ թէ ծրարութեամբ հաստատութիւնը պիտի ծառայէ հիւնարան պահանջի մը, ազգայնականութեան:

Այս ծրագրով այնքան խանդավառութեամբ են որ, ճառարարներէն ճիշտը արդ. յայտարարեցին: « Մենք եկեղեցի մը, որուն առջեւ երբ օտարը անցնի եւ հարց տայ թէ այդ ի՞նչ է, Ինչպէս այստեղ կ'ապրենք: — That is an Armenian Church! (Հայկական եկեղեցի մըն է): »

Մենք նախքան կը մտածենք: Ինչպէս Թրանսիլիանի եւ ուրիշ գաղութներու, նոյնպէս Ամերիկայի նոր սերունդին օտարացման, այլապէս փոխադրուողները թէ սահմանափակութիւններ չեն ունենում:

Եկեղեցիները պահած կուզան Ամերիկայի մէջ, որ մէկ միլիոն կը հաւաքեն, հատ մըն ալ կ'առաջնորդեն:

Երբեք չենք, մայր ըլլայ թէ հայր, կրնայ հնազանդութեամբ իր շէնքերէն, իրեն ազգային կամ ճարտարապետական պարծանք: Իսկ, իրականութեան մէջ, պիտի դառնայ էրած օրտէ միլիարդներ:

Եթէ մէկ միլիոն տղաք իրապէս պիտի հաւաքեն, ինչպէս վճռած են, ինչպէս չղոհանայ Զեմար Արքային Տոմարի մը — եկեղեցի ունին արդէն — եւ գումարին պիտաւոր մասը յամակցենք միջնակարգ-վարժարան մը, նոյն իսկ երկու հազարանոց:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար: Երբեք չենք, մայր ըլլայ թէ հայր, կրնայ հնազանդութեամբ իր շէնքերէն, իրեն ազգային կամ ճարտարապետական պարծանք: Իսկ, իրականութեան մէջ, պիտի դառնայ էրած օրտէ միլիարդներ:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

Երբ մեր զորացեալ բարեկամը, Պ. Վահագն Խորանանան կը ձեռնարկէր Մարտի 11-ի մայրենիներէն կատարեցանք, այն ատեն պարտք սեպեցինք ինչպէս թէ լատինոսլոն պիտի ըլլար Տոմարի մը համար:

ԻՆՎԵՍՏԻՆ ՏՆՈՒՆԱԿԱՆ

Պոլսոյ ցոյցերը (4 դեկտ.)

(Մասնաւոր բարակցութիւն ՅԱՄԱՐԻ)

Դեկտեմբեր 4, 5 եւ 6 թուրք թերթերը մասնաւորութեամբ կը հաղորդեն այն ցոյցերու մասին, որ տեղի ունեցան Դեկտեմբեր 4ին, Պոլսոյ մէջ, Համալսարանի եւ բարձրագոյն վարժարաններու թուրք ուսանողներէն կողմէ:

Անկողնէ ճշդէն թէ ոչ ոք, թուրքի մէջ, պիտի կարենար անոնց հրապարակային ցոյցերու առջեւ թալանել: Եթէ Ոստիկանութիւն եւ Պաշտօնական զինակիր հրամանատարութիւն ենթարկուելով կատարական հրահանգի, շարժուէին ինքզինքն առարկայ ելլով: Պոլսոյ մէջ, մասնաւոր, որ ոստիկանութիւն եւ զին. հրամանատարութիւն տեղեկութիւն ունին թե՛ մարդու յետին շարժումները, անկարելի է կազմակերպել որ եւ հաւաքական ցոյց: Երբ. չորս տարեէ ի վեր, տեղեկարարեցաւ Համալսարանի հրապարակին, Անդարա ճառասէնի (Պաշտ Ալի) կամ Թաքսիմի հրապարակին վրայ, հակառակ նստող, որ թողնուէր ներ յայտնուեցան եւ նախաձեռնողներ եղան: Կը թուէ, թէ Անդարա անհրաժեշտ նկատեց արուեստական այս փորձերը, եւ քստ այն հրահանգ տուաւ: Երբ կը կարգաւ այս առիթով թուրք թերթերու խորհրդածութիւնները, կը հաստատուէր արդարեւ թէ ցոյցները մէջ մեծ դեր ունեցած են հրատարակութիւնները « Թան » եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն, եւ մասնաւորաբար մերկացուցողը Զեմար եւ Սալիհա Սերքիշ տոլլի, որ, վերջերս, անյայտ է:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ կ'ուզէին Սալիհի ներքին կոնքները կրկնել թուրքի մէջ » — « Մէջ Փաշական ենք, ոչ համայնական » — « Մէջ մէկ տեղ կարելի է դնել ժողովրդապետութիւն մը հաստատ թուրք ժողովրդապետութեան », եւայլն, եւայլն: Խախտող համակարգի ջոյներ կատարած է « Հալաթի Պոլսոյ Կեդր. Մասնաճիւղին » առջեւ, ապա ուղղուած է Ա. Բ. Բ. դատարան, որ համայնականութեան գրեթէ կը ծախէ: Խորանան է ցուցադրողները, կարելի տուած է դրբերը: Ան ուսարարի պիտեմէ վերջ քաղաքին մէջ, ուսանողները ցրուած է 3—4 ժամ պոռթկումով:

Ցուցարարները, 15—20000 հոգի, հիմնական նպատակ ունեցած են նախ իջնել Անդարա ճառասէնի, եւ քանդել « Թան » թերթին տնտեսութեան իրաւորութեան պատկանող ամէն ինչ, — սեղան, աթոռ, թղթածրարներ, եւայլն, եւայլն: Խոտանող ապա ուղղուած է Թաքսիմի, եւ իշխանականին վրայ դիտարկած ծաղկեպտուկ մը, Աթաթիւրքի եւ Ինձոնի ի նպատակ ճառարար, ուղեւորներով, պոռթկումներով: Մարտի 10,000 հոգի քանակութեամբ են ապա ձև թերթի եւ « Կէօրիւլէր » թերթերուն խորհրդածութիւնները, եւ « Կէօրիւլէր » հանդէս տղարար: Փանդած են, ինչ որ դատած են իրենց առջեւ « Թերթի » հրապարակին վրայ, եւ մինչեւ Պաշտօնական, չորս ժամ ամբողջ, ուսանողներին պոռթկած է: « Անկողնէ Մերթիլեր », անկողն համալսարանները: Ցուցարարները կը կրէին նշանաւորութեան, որ կ'երեւնէին հետեւեալ տողերը: « Զեմարը բոլոր անոնց, որ

Le Populaire, ընկերվարական օրկանը, իր կարգին կը քննադատէ առաւելագոյն պահանջները, եւ կը բացատրէ թէ անոնց հիմը Տարտանայի խնդիրն է: Քանի մը հաստատենք:

« Մեծն Ֆրանսերէք կ'ըսէր:— «Նախանգ մը կը դրաւեմ, յետոյ կը դտնեմ իրաւագէտներ որոնք կ'արդարացնեն իմ աշխարհակալութիւնս: Իմ Միութիւնն ալ հող կը պահանջէ, բայց կը թուի թէ քաղաքական վատահոգիին շուրջ իր միջազգային ճիշտագէտներուն վրայ, քանի որ յղուածութիւն կրած է արդարացումներ նարբելու: Ինչպէս կ'ըսեալ, իր իրաւունքները կը համին ժժ. դատէն անդին եղած չըլնաի մը, օսմանեան աշխարհակալութեանն առաջ... Այս պայմաններուն մէջ, ապահովաբար Յունաստանն ալ ապագայէ պիտի իջնէ, որովհետեւ եթէ ուսական պահանջները ժժ. դատէն անդին կ'անցնին, Յունաստանի պահանջները կը սկսին ժժ. դատէն: Տրապզուն մայրաքաղաքն էր Ալեքսի Կոնստնուլի յունական կայսրութեան »:

Թերթը յետոյ հաւաքական ապահովութեան, միջազգային ժողովրդապետութեան եւ մանաւանդ ազգային ղեկիխառութեան հակառակ համարելով ուսական պահանջը, չի հաստատար անոր յաղորդութեան եւ կ'եզրակայնէ:

« Ռուսական պահանջներուն ահագնութիւնը աւելի շատ պիտի ծառայէ զօրացնելու թրքական զինազորութիւնը Կարսի եւ Արտասանի նահանգներու մասին որոնք սակայն Ռուսիոյ կը պատկանէին 1917էն առաջ »:

Միւսնեմ վիճենա...

Թուրք մամուլը շանթեր կը տեղայ, ուսական նոր պահանջներուն առթիւ: «Եթէ Ռուսերը այդպիսի պահանջներ ներկայացնեն, մենք ալ կ'ըսենք Եւրոպայի պահանջի, մինչեւ վիճենա»: Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց թէ կրնան որ եւ չառնեն տառապատուել պատերազմական երմտացոյցը եւ թէ քանակը պատրաստ է ամէն պատահականութեան առջեւ: Թերթ մը կը գրէ:— «Ռուսերն թող պիտի չտայ որ օտար մրցակից մը ստը կոխէ թրքական հողին վրայ, եւ պիտի կրնայ իր արեւել թափու զայն պաշտպանելու համար »:

Թուրքերը կը վախեան որ լքուին Անգլիոստոններուն կողմէ: Կարգ մը թերթեր կը բարցնեն թէ արեւելք Թուրքիան նոր Զինուորապետ մը պիտի լըլլայ, իսկ Մոսկուայի ժողովը՝ երկրորդ Միւսնի մը:

Ներգաղթը Պոլսէն կը սկսի

Տեղական թերթ մը, Dernière Paris, կը հաղորդէ Մոսկուայէն ըստ ըստ հետազոտմ մը (21 Դեկտեմբեր):—

Մէկ յաջիթուան մէջ աւելի քան հինգ հարիւր Հայեր արձանագրուան են Պոլսոյ ինտերզային հիւպատոսարանը, Խ. Հայաստան երթալու համար: Թուրք մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքէ թէ խորհրդ. իշխանութիւնները զանց կ'անեն թրքական կառավարութեան արժանութիւնն ստանալ այս արտագաղթին համար: Եւ դիտել կուտայ թէ այս ծրագրերը կ'ապ ունի Կարսի եւ Արտասանի հետ զոր կ'անցնէր կ'ուղեն Խ. Հայաստանի կցել:

Ծրանքին նոր գիւր

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը կ'ընթացէ կիրակի օր, որոշելու համար Ֆրանսիայի նոր գիւրը, յարմարեցնելով տուրքի եւ սեփականի նոր սակին: Այս ժողովին առաջ, զոր. Ս. Կոլտերգաղկան էր մեց ինտերզային հետ եւ դանազան զրոյցներ կը շրջէին, — սուրբը 150 Փրանք, անգլիականը՝ 600, միջինը՝ 120 եւ 480 Փրանք: Եւրոպական նախարարը նոր զօտարութեանց մատուցած է, եւ կը հաշուէ թէ հասոյթիւնը որ պիտի պակսին մօտ 8 միլիար, իբրեւ հետեւանը այս կարգադրութեանց: «Իմանիթէ» դիտել կուտայ թէ քանի որ օտար պատուութիւններ են որ կը պարտադրեն Ֆրանքին արեւելքումը, սեղանաւորական շրջանակներու հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

50 ԱՌ. ՀԱՐԻԻՐ պիտի աւելան շողկաւորու (Ա. եւ Բ. կարգ) եւ միթրոյի գինիք (Ա. կարգ): Գ. կարգերու գինիքը կը մնան անփոփոխ: Ապրանքներու փոխադրութեան գինիքն ալ պիտի աւելան 50 առ հարիւր: Յաւելումները պիտի գործադրուին Յունաստան 5էն սկսեալ:

ՓԱՐԻԶԻ ԻՐԻԿՈՒՄԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ լոյս չտեսն չարաթ օր, բանտները զործադու հոշակած ըլլալով:

ԱՆՊԱՐՏ ԱՐԶԱԿՈՒԵՑԱՒ ծովակալ Տարլանի հաւաքելիքը, մէրնա Պոնի, Ալժէրի վերանորոգի: Արեւելի կողմէ: Նախարարը յայտարարեց թէ զկարգ մը փաստաթուղթեր կ'ապացուցանեն որ Տարլան Ֆրանսայի չափերուն զէմ զործած է:

ՏՈՒՐԿԻԱՆ ԱՌԹԻՒՆ ճաշարանները, սրճարանները եւ պրօսարանները բաց պիտի մնան որքան որ

կ'որոշեն, Դեկտեմբեր 24էն 25ի եւ 31էն Յունաստանի գինիքները: Եւրոպական հասանքն ալ անընդհատ պիտի բանի Դեկտեմբեր 25ին եւ Յունաստանի ինք: Սովորական օրերու համար փոփոխութիւններ կատարուած են Գ. շրջանին եւ արտարձաններուն մէջ, գինիքները 23էն Յունաստան 6:

ՅՐԱՄԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԲԱՆԱՅԸ պիտի բաղկանայ 500.000 զինուոր, ծախային բանակը՝ 65.000: 2ինուորութեան շրջանը պիտի ըլլայ 13—14 միլի: 2ինուորացիները զորքի տակ պիտի առնուին 19 տարեկանին: 1946 Փետրուար 1էն առաջ, պիտի արձակուին 1939—3էն 1942ի զօրադասերը՝ 100 հազար հոգի:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԶՈՐ. Փեթեր, որ մեռաւ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, պիտի թաղուի Լիքսինգթոնի մէջ: Կիբալի օր յաղարկաւորութիւն մը կատարուեցաւ Հայտնակընի մէջ, իսկ երէկ՝ Լիքսինգթոնի մէջ: Տարբ զօրաւարները ուսմամբով վերցուցին յաղթական հրամանատարին մարմինը:

ՅՈՒԿԱՍՏԱՆԻՈՅ Հանրապետութիւնը ճանչցուեցաւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Ռեքեմ միապետութիւնը վերջնապէս թաղուած կ'ըլլայ:

ԻՐԱՆԱՆԻ անգլիական եւ Ֆրանսական զինուորները պիտի մնան, ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար, մինչեւ որ Միացեալ Ազգիներ կազմակերպութիւնը վերջնական որոշում տայ: Անգլ. եւ Ֆրանսական պատուիրակները այժմ կը խորհրդակցին Պէրսիոյ մէջ, Մարքիոյ զինուորները միաժամանակ պարպելու համար: Երկու կառավարութեանց միջեւ զոյցացած համաձայնութիւնը հրատարակուեցաւ մամուլին մէջ: Տրամադրութիւնները հաղորդած ենք արդէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեական շրջանի բոլոր անխաճանքերը յանձնուեցան անգլիական իշխանութեանը, որոնք յանձն առած են պաշտպանել Միացեալ Ազգիներու իրաւունքները: Մեկնակալութիւնը որ եւ չհաստատուի պիտի չտեսնան:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՅՈՒՄՆԵՐԸ Ֆրանսայի բաժինը պիտի ըլլայ 76 առ հարիւր ճարտարագործական հաստատութիւններէ (մեքանիկներ են), 228 առ հարիւր անոնք են զերմանական ստացուածք արտասահմանի մէջ: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները պիտի ստանան 28 առ հարիւր, Յունաստան 2 առ հարիւր են:

ԺԱՆԱՍՏԵՆԻԻ Համաճարակ մը ծագած է Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, — Իզմիր (230 հիւանդ), Էսկիշէհր (300) են: Այս վերջին քաղաքին մէջ օրական 2—3 հոգի կը մեռնին: ԹՈՒՐԿԻՈՅ ՄԱՐՍԻԱՄԱՐԻՆ (21 հիւանդ) արդիւնը հրատարակելով, Անգլիայի վեճակաբանական պետութիւնը կը ծանուցանէ թէ քննչաւորութեան թիւն է 18.871.203: Նախքը մարդահամարը, որ կատարուեցաւ 1940ին, կը ցուցնէ 18.820.950 հոգի, որքան հինգ տարուամբ մէջ աւելացած է 1.050.253 հոգի: 1935ի եւ 1940ի մարդահամարներուն միջեւ ամուսին համեմատութիւնը հազարի վրայ 18 էր, հիմա ինչն է 11.8ի: Այս նուազումը կը վերագրուի պատերազմին, քանի որ հազարաւոր երիտասարդներ զէնքի տակ էին: Գաղթիականներու թիւն ալ պակսած է: Պոլսոյ բնակչութիւն թիւն է 844.090:

« Մեի-ժեմ » ՍԵՐԺ ՇԵՐՄԱՆԵԱՆ անուն Հայ մը ձեռնարկուեցաւ, իբրեւ մեղաւորի ինքնաշարժի զոդերու, որ կ'ամբաստանուի թէ անցելու Նոյնմանի գնդակ արձակած է ոստիկաններու վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ կալանաւորը 23 տարեկան է, երկու անգամ դատաւիք եղած օտար Լեզգին է: Այս ձեռնարկութեան շնորհիւ ծուղակի ինկաւ զոդերու խումբ մը, որ կը բաղկանար 10 հոգի եւ զոդուած ինքնաշարժներ կը ծախէր 120.000—200.000 Փրանք:

ՅՐ. Հ. ԿԱՊՈՑՏ ԱՆՁԻ Փարիզի զարգացական տղոց Տօնածախի հանդէսը՝ հինգաբարժի 27 Դեկտ. ժամը 8ը 3.30ին, 1 rue Henri Heine, métro Jamin: Մուտքը ազատ է:

Պ. ՄԵԼԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ, աղակալներ, Պ. Խորեն Շուղուպեան փոխան ծաղկաբանի 500 Փրանք կը նուիրէ Փարիզի Ազգատանին եւ 500 Փրանք ալ մեր. Կ. Ուսչին: Մուտքը ազատ է:

ԳԻՆԵՅՈՒՆ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՄԱՐՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՅԻՆԻՐ: ՄԱՐՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի Մարտիլի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի բոլոր հին, նոր, համալիր եւ պատուոյ անդամները այս հինգաշարժի 27 Դեկտեմբեր, իրիկուսեւ ժամը 7ին, Միութեան հաւաքատեղին, Bar du Globe, ուր նոր տարուան գինեծածնէ վերջ, չքանչանքը պիտի յայտնուին բոլոր Փոթոլոյստներուն, որոնք 1944 — 1945 տարեշրջանին իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ բարձրացուցին Հ. Մ. Ը. Մ. Ի վարկը:— Վ. Տալիսան

Le Gérant: H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՎԵՑ ՀԱՅԵՐ ՏԱԲԱՐԻ ՄԷՔ

ՏԱԲԱՐ, (Յառաջ).— Վեց Հայեր ենք Մենեկայի այս մեծ նաւահանգիստին մէջ: Բոլորը ալ արհեստաւոր: Դերձակ, կոշիկապ, սափրիչ, աւաղաճագործ, կառատուն քանդակող: Ամէնքս ալ ամուսին ենք եւ միասին կ'ապրենք: Զորսը Լիբանանէն, իսկ երկուքը Ֆրանսայէն եկած են:

Տաբարի մէջ Յուլիսէն մինչեւ Նոյեմբերի վերջը չափազանց տաք կ'ընէ, իսկ մնացեալ 7 ամիսներուն Ֆրանսայի մայիս ամսուան կլիման ունի: Պատերազմի միջոցին բնաւ նեղութիւն չուենցանք, միւր, ձուկ, հաւիկթը, հաւը, դիւնին, սուրճը, ըստօսմ, մաքսօսին ազատ կը ծախուէին առանց կտրելի, իսկ հացը, կարագը, օճառը, թրինճը, կաթիլ կտրոնով էին, սակայն. արեւած քանակը բաւարար էր ապրելու համար:

Թարակից

ՏՈՐՈՒՆԻ

«Հայրենիք»էն ցատով կ'իմանանք մահը Տիկին Արաքսի Զարիֆեանի, որ երկար տարիներ ծառայած է հայկական բեմին, իր ամուսնին ողբացեալ Զարիֆեանի հետ: Անոր մահէն վերջն ալ, տիկինը սիրայօժար կը մասնակցէր բարեխրական ներկայացումներու:

ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՌԱՐՆԵՐՈՒ ՆՆԻՐԸ

Ռ. րրաթ իրիկուն ժամը 5ին, Union Fédérale des Engagés Volontaires Etrangers մամուլի անուրիս մը սարքած էր Լիբիլիսայի սրահներուն մէջ:

Ներկայ էին Ֆրանսայի եւ օտար թրթակիցներ եւ պետական անձեր: Հրաւիրուած էր նաեւ «Յատուած» խմբագրութիւնը: Օրուան նախադասը կարճ զեկոյց մը կարդաց որ կը պարզէր բոլոր օտար կամաւորներու դերը Ֆրանսական բանակին մէջ մասնաւորաբար այս վերջին նպատակով ընթացին: Անոնք արդարաւ կուտեցան Ֆրանսայի ազատութեան ուշադրեանակին համար: Դժբախտաբար, ինչպէս չեղանց զեկուցանողը, իրենց ամբողջ զոհաբերութիւնը չէ զնահատուած, քանի որ մինչեւ այսօր միշտ զօտարութիւններ կուտան Նոյն-իսկ պարզ հպատակութեան որ համար: Թիտուն հաղարկէ աւելի է օտար կամաւորներու թիւը: Ժիլը է որ որոշ անհատներու կողմէ դերութիւններ կը յարուին: Այս զործին մէջ կարեւոր դեր մը կ'ընայ կատարել Ֆրանսական մամուլը, յայն սինակներ յատկացնելով:

Անուրիս վերջնապա. «բօթէլլո» մը: Թարակից

ՇԵՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԵՒԼ.— Մէն Ժեղովի արտարձանը քան տարուան մէջ յաջողած է զարդանալ շնորհիւ իր աշխատանքի ժողովուրդին: 1925ին Հայերը սկսեցան են հող պնէլ, հողատիրոջ կողմէ տրուած դիւթութիւններէն օգտուելով: Անոնք անգամ երեք քաղաքներէն սկսած են շինել կոյիկի տնակներ: Եւրոպայի բնակիչներ թուով հայ բնակիչներէն ալ այս թաղամասէն հողեր գնելով, մինչեւ 1930 վաթսու քաղաքին հասած էր բնակչութիւնը: Մեծ մասը Միլիթի Հիւարացի հայրենակիցներ: Կան նաեւ բաւական թիւով Պոլսեցի, Նիկիոսեցի, Ատափաղաքի, Գի, Կեսաբաքի, Ալեքսանդրի, Քէթաֆաֆաքի եւ Գաւաֆաֆաքի, որոնցմէ շատերը շինած են գեղեցիկ իլլաններ, յարակից պարտէզներով:

Աշխատանք է Մէն Ժեղովի ժողովուրդը, Պոլսի հայկական բանիք, երեք հազարգործ, մէկ պատ (Մանուկ), հօշիկի զործարան մը, որ մօծաւորապէս քան ընտանիքներու աշխրուն դործ կը հայթայթէ, մեց նպարաւաճաւ եւ երկու կերպատաւաճաւներ: Ինչպիսիքներուն մեծ մասը քան ուրոներ են, շատերը արհեստաւորներ, մասնաւորապէս դերձակ ու կոշիկապ:

Մինչեւ 1930 թաղին մէջ ոչ ոք զարգ չէր եկել ղեցի կար, բայց բնակչութիւնը աւելցած ըլլալով, եօթը սրտաց հայրենակիցներ ժողովուրդին օժանդակութեամբ յաջողեցան 40.000 Փրանքի գնել թաղին ծիւղ կեդրոնէն: Հայտն մը 575 մեթր բառակուսի հողը: Թարակից երկու տնակները մէկ տնակի վերածուելով, կիրակի օրերը կրօնական պաշտամունքի, իսկ լուր օրին ալ մանուկներ կատարաստութեան յատկացուցաւ:

1931ին նոյ իրաւաւ այդ շէնքը եօթանասունի մօտ փոքրիկներու համար: Հողը զնոյ Կարոցասիրաց Միութեան անդամները հրամարած ըլլալով, ժողովուրդի հասանդակութեամբ ընտրուեցան թաղականութիւն մը, եւ անոր հետ 10 հոգի բաղկացեալ յանձնախումբ մը, որոնք ամէն քանք ի դործ գրին նոր մասուն մանկապարտէզի մը լինութեան համար: Եւ շինուեցաւ վայելուչ եկեղեցի մը, 17 մեթր երկայնքով, 7 մեթր լայնքով եւ 8 մեթր յարձրութեամբ: Վեց ամիս շատերը աշխատեցան ձեռք ձեռք եւ 110 հազարի մօտ գումար մը գոյացաւ, հողին դրամն ալ մէջն ըլլալով: Օժուր կատարուեցաւ: Մեծ հանդիսաւորութեամբ այժմ վախճանակ Տէր Գրիգորի Պալատեան եպիսկոպոսի մէջ: Եկեղեցին կոշուեցաւ Սահակ Մեղրուպի անունով: Յաջորդով՝ ուրիշ տեղեկութիւններ:—

Գ. Գ.

ԾՈՒՎ, ԾՈՒՎ...

Մոսկուայի նոր, թէեւ անուղղակի պահանջներէն վերջը — 9-10 նահանգ — լուրերը ցամաքեցան յանկարծ: Եւ միջազգային մամուլը, ապահար, կը շօնաւորուէր մոթ խորհրդածութիւններ հրատարակելով:

Մեր կարգադատ թերթերուն մէջ, մինչեւ հիմա չհասած թէ մեր պաշտօնակիցը շատ ալ ծանօթ չէ կոլկասի եւ մանաւանդ Մոսկուայի Արեւելի ժամանակակից պատմութեան: Այլապէս, եւս պիտի չներթար մինչեւ ԺԵ. կամ ԺԶ. դարերը, ինչեւի դարձնելու համար եղած պահանջները:

Մենք աչքի առեւ չունինք վրացի երկու տեղականներուն, ձանաղայի եւ Բերձենեւիլի նամակին ամբողջ քննարկը: Եւ հրատարակուած է թերթիկի (Թիֆլիս) «Գեղարար» թերթին մէջ: Փարիզի համալսարանի պաշտօնաթերթը, «Լեմանիթէն» ալ, այդ մասին տպած էր այնքան տեղեկութիւն որքան երեւցաւ մեր թերթին մէջ, առաջին օրէն:

Կիրակի օր, թերթին Մոսկուայի թղթակիցը երկար նամակով մը կը խօսէր նաեւ այդ մասին, չեղտելով թէ ղեկավարներ 21ին «Փրայմ»-ը եւ «Ինքիստի»-ն, կուսակցական եւ հասարակական օրկանները, չարս սխմանի վրայ հրատարակած են երկու գիտութիւններուն նամակը, որ կը պարզէ վրացիներու որոշուող պայքարը Թուրքիոյ դէմ: «Վրաստան» երբեք չէ ճանչցած Թուրքիոյ կողմէ կցումը վրացական հողերու եւ վերջին օր տեղի ունեցաւ 1921ին, — Արտասան, Արդուին, «Թիֆլիս»:

Ինչպէս գիտենք մեր ընթերցողները, պահանջուած նահանգներն են Արտասան, Արդուին, Օլթի, Թուրքուս, Սպեր, Բաքերը, Կիսմիշիանէ եւ արեւելեան Լազիստանը, ամէն ըլլալով Տրապիզոն եւ Կիրասանի շրջանները: այսինքն միայն Թուրքիոյ յալիտական ճակատը:

Անցեալ մարտին, երբ կարս-Արտասանի հարցը յուղուեցաւ, Հայաստանի անունը յառաջ կը բռնէին: Այս անգամ պահանջները կը ներկայացուին յանուն Վրաստանի:

Սակայն պարագայի մէջ, Մոսկուայի է որ հող կը պահանջէ Թուրքիայէն, առանց պաշտօնական բանաձեւ մը ներկայացնելու:

Պիտի արցնէք, — ինչո՞ւ այսպէս կողմնակի, եւ ոչ թէ ուղղակի, պաշտօնապէս: Այս հարցումին պատասխանը շատ հեռուններ պիտի տանէր մեզ:

Կը բաժնէ ըսել թէ՛ հայկական թէ՛ վրացական հողերու պահանջը սերտ կապ ունի Վրաստանի եւ Տրապիզոնի հարցին հետ: Եւ ստոր համար է որ միջազգային մամուլը մեծ մասով, ինչպէս եւ Լեւոնտի եւ Ռուսիայի թերթի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ընդէ ճնշում բանեցնէ, իր ուղած եղանակով լուծելու համար Նեղոսընեւու խնդիրը:

Գաղտնիք չէ առաջական ծրագրերը Նեղոսընեւու մասին, — ռազմական խորհրդները ապահովել, Թուրքիոյ — միայն Թուրքիայ նետ ստանձնելով անոնց հսկողութիւնը: Տարբեր բացատրութեամբ, ապաւ ելք դէպի Ժով: Դէպի տաք Լազիքը: Իրականացումը դարձաւ երազի մը:

Ինքնավար Ատրպատականի խնդրին անգամ կապ ունի այդ հիմնական ծրագրին հետ: — ճամբայ ըսնալ դէպի Պարսից, Ժով: Դէպի Հնդկական ովկիանոս:

Այս ճամբուն վրայ, Մոսկուայի կը դիմացը կը գտնէ Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նահանգները, որոնց հաւատարմութիւնը ուժ կուտան. Թուրքիոյ քաղաքականութեան Ժխտական դիրքը մը բանեցնու համար: Ինչպէս միշտ — կրեւի օրերէն սկսելով — Թուրքիա չ'ուզէ կարտատանէ ռազմաճակատ: «Կիրիս պիտի ճանդըզ» կ'ըսէին երէկ «Նեղոսընեւու» մեր կողմէն: Կարաք՝ մեր օղակալը, — կ'ըսեն — Կարա (Գարա Պէքըր Բեադիմ):

Վերջին լուրերու համաձայն, Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները կ'ողակեն անձնատեղ Նեղոսընեւու խնդիրը, իբրեւ միջազգային հարց, եւ միւս հողային պահանջները կ'աղակ ապահովուելու ռազմաքաղաքական հարցին, որ պիտի քննուի Միացեալ Ազգերու ընդէ՛ Ժողովին մէջ:

Սերիկի «Յանալ»-ը, Նիւթա Նոր չէ — Ազգապահանջում: Այս խորագրին տակ շատ բան գրուեցաւ տարիներէ ի վեր Փրանսահայ թերթերու մէջ, նոյն ժամանակաշրջանին առա սերունդը մը արդէն հասաւ:

Նորահաս սերունդը դժբախտաբար մեծամասնութեամբ հայերէն գրել կարգաւ չի դիտեր, եթէ դիտէ խօսի, ալ ալ անշուշտ ոչ սահուն:

Ինչէ ըսել: Կոչ ուղղուեցաւ ծնողներուն օգնութեան հասնել, անօրուս:

Կազմակերպութեան ամէն զաղուծի մէջ տարիներէ ի վեր, եւ այսօր ալ կը կազմակերպուին դեռ՝ հայերէնի դասընթացները: Արդիւնքը՝ ոչ-դոստադրեցի:

Ազգապահանջում հարցի լուծումը վերապահեցինք ներգաղթին: Ներգաղթով անշուշտ կը լուծուի ծնունդի հարցը, բայց մինչեւ արդէ:

«Յանալ»-ի մէջ կարդացի սրտացու հօր մը տրբաւոր նոյն Նիւթին լուրը — «Գոնէ Փրանսերէն յօդուածներ տպուին, որպէսզի կարենամ ըսել զաւակներուն, — եկէք, կարդանք միասին»:

Իրական լուծումը մը: Միասնահայ երիտասարդին համար պէտք էր Փրանսերէն լեզուով շարաթարթեր մը: Ժողով քուլանդուեցանք, Հայոց պատմութեան դրամապիւսը, — դրամապիւսեան, հայ գաղութներու կենսական պատմութեան լեզու, մարդկան բաժինով: Եւ որպէսզի թերթը ըլլայ աւելի հրապուրելի, միջազգային անցուդարձերու բաժին մը ալ տալ անոր: Եթէ Ամերիկայի մէջ Հայերը ստիպուեցան անգլիերէն թերթեր հրատարակել նորահասներու համար, ինչպէս Hairenik Weekly, անշուշտ պահանջը ալ արդիւնքը չ'ուսուցիչ էին:

Տաք ամառան մէջ հանդիպեցաւ ծառայողապէս յիսուն հայ տղոց, բոլորն ալ ամերիկեան քառակի դիմադրող, Նիւթ մէջ, որ արձակուրդի կայան դարձած է Կիսմիշ Գոնիւտընի մէջ:

Ամերիկայի տղաքը հայերէն գրել: Կարդալ գրեթէ չեն դիտեր, եւ խօսի շատ քիչ: Մեծ դժուարութեամբ եւ ամերիկեան չեղտով կը խօսին հայերէն: Անոնք որ քիչ շատ սահուն կը խօսին, մատի վրայ կը համբուին, ինչպէս կ'ուզէ որ այդ վիճակին մէջ կարենան կարգաւ հայերէն տառերով գրել կամ թերթ:

Բայց, հրաշալի են մեր ամերիկահայ տղաքը: Ընդհանուր առումով մարտը Հայ են, եւ կրթութեան միտքը: Ամէնքն ալ գիտեն Հայոց պատմութեան կարեւոր դրամապիւսը: Hairenik Weekly կը կարդանք, կ'ըսեն: Հ. Յ. Գ. Երիտ-Միութեան անդամ էի, ըսաւ մէկը: «Կուլումներ ունինք, կ'ընթանք թերթը կը կարդանք»: Ուրի մը իբրեւ իշտական նստաւ իմիսանի գործը գծեց:

Հայաբուն են իրենց Հայ անունով: Ոչ մէկը ուզեց ծածկել իր ազգութիւնը:

Եթէ Փրանսահայ տղաքը կ'ամշան իրենք գրեցին Հայ կոչելու, պատճառը այն է որ յեն գիտել իրենց ծննդան, իրենց ազգը, իրենց գրականութեան չեղալ էները:

Տուի՛նք իրենց ձեռքը իրենց հասկացած լեզուով թերթ մը եւ չկարգացնին:

Հայկական Դատի հարցը կ'արժարծուի: Ձեռնարկուած է հանդիսակութեանց: Ինչո՞ւ չ'ընեն ձեռնարկ մը, ծանօթացնելու համար մեր նորահաս երիտասարդութեան իր արդար Դատը, իր հասկացած լեզուով:

Ինքն է ահալը այդ դատին, բայց չի դիտեր թէ ինք ուրի՛ կուգայ եւ ուր կ'ընթան:

Մանց Վերթիլ իր «Մուսա Տաղուի» շատ աւելի օժանդակեց հայութեան՝ օտարին ծանօթացնելով Հայը, քան մենք մեր ամենօրեայ ահալանդով՝ մեր գաղակներուն:

Չորս է հեղինակը՝ անալիզը Վառանց գործնական ձեռնարկի մը:

ՀԵՐՄԻՆԷ

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ Հասած լուրերու համաձայն, զօր. Պրանց կ'աղծ եւ պարտաւոր կը պահէ 600 — 700.000 հոգեկոթ բանակ մը: Պետական կշիռացողքն մէկ երբորդը յաւակացուած է բանակին եւ ուստիկանութեան ծախսերուն: Միւս կողմէ Պրանց կարգ մը քարիքոնուսներ ծրագրած է, Դաշնակիցներուն համակրանքը չ'աւելու համար: Փարիզի մէջ կը պիտեն դիւանագիտական յարաբերութեանց խաղան վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ Սպանիոյ խաղապետական կառավարութիւնը Փարիզ պիտի փոխադրուի:

Թուրք մամուլը
շաւքեր կ'արձակէ

«ՎԱՐԸ ԿՐԵԱՆԻՍ ՍԱՀՄԱՆԷՆ ՎՐԱՅ
ԳՏԵՌԻՆԻ ԶԷՆ Ի ԶԵՆԻՆ

Անգարայէն կը հեռագրեն Դեկտ. 24 քուսկանով: — Ռատիօ - Անգարա եւ ամբողջ Թուրք մամուլը կը յարուսակեն անկուն ընդդիմութիւն: Բոլորն ալ կը շնորհն թէ քաղաքականութեան անկարելի է նոյնիսկ վիճարանել այդ մասին եւ կը յայտնեն թէ Թուրքիա վնաս է գնդի գիւմը, եթէ Ռուսիա պայման ընտելիւ ըստեղծել:

Ռատիօ - Անգարա կը յայտարարէ — «Թուրքիա յարձակում չ'ընէ: Ան ոչ մէկուն վրայ յարձակեցաւ, ոչ մէկէն հող կը պահանջէ եւ ոչ է մէկուն տակից հող չունի: Մեզի համար, շատ դժուար է հաստատ թէ Մոսկուայի խորհրդածրոյովը կրեւորչալի մեր սահմաններուն վերաբերեալ խնդիրներ: Եթէ Ղիզերու պատերազմ է, լաւ կ'ըլլայ որ գիտենան թէ Թուրքերը չեն ճանչնար, եթէ կը կարծեն որ անոնց մէջ, կրնան արդար ամբացած են Անատոլիոյ շրջը, կրնան երբեք տկարանալ »:

«Թատիքը » Թերթը կը գրէ — «Ռուսիոյ կը մնայ կա՛մ հրաժարիլ իր տեղեկէն, եւ կամ վճարական քալ մը տանել եւ ընտելութեան դիմելով փորձել զանոնք իրականացնել »:

«Վաթան» խօսքը ուղղելով Մոսկուայի մէջ Ժողովի նստած անդիմաբաժնի նախարարներուն, կ'ըսէ — «Եթէ Մոսկուայի մէջ նոր Միւնիք մը պիտի ստեղծէ ի միտս մեզի, դիտե՛ք որ մենք Ձերտոյութեան շնորհ եւ չենք կրնար ընդունիլ նուազագոյն սահմանութիւն մը մեր իրաւունքներուն վրայ »:

«Ենի Մալա»-ն կը յայտարարէ — «Եթէ հարկ ըլլայ, Թուրքիա պիտի գիտնայ սուղ ծախել իր անկախութիւնն ու կենսը »:

«Սոն Փոստա» — «Վաղը կրնանք գտնուիլ սահմանի վրայ, զէն ի ձեռին »: «Վաղը» — կը բացատրէ ինչ փնտրելի վրայ փոխուած խորագրով մը — «Թուրքերը պիտի կուսին »:

Միւս կողմէ կը ծանուցանէ թէ Թուրքիան կառավարութիւնը արդէն իսկ գիտութեան միջոցներ ձեռք առած է խորհրդային սահմանի վրայ, դիմադրանքով համար ամենպատահականութիւն: X Զօր. Գարապէթըր Բեադիմ (Կարսի յաղթականը), որուն յայտարարութեանց մէկ մասը հրատարակել էինք, ըսած է նաեւ, Անգ. Ժողովին մէջ:

«Եթէ Ռուսերը պիտեն, տարակոյս չկայ թէ Կարսի պատերազմին: Պիտի կուսինք մինչեւ աշխարհի վերջը, մինչեւ որ մէկ հատիկ Թուրք չ'մնայ »:

Զօրավարը այս անգամ պատճառ է թէ Լէնին եւ Ձիւլերին թանկաց հաստատած էին թէ Կարսի յաղթողը վերջնական է եւ թէ ապագային որ եւ է սահմանային խնդիր պիտի չ'ուզէր Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Ինչ կ'ըսեն հայ թերթերը

Հեռագրի մը համաձայն, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կը մեղադրեն Թուրքիան թէ միշտ երկրորդ աստիճանի քաղաքացիներ նկատուած է Հայիկը: Այդ լուրերներէն մէկը կը գրէ — «Եթէ Հայերը միեւնոյն իրաւունքներ ունենային ինչ որ Թուրքերը, պէտք պիտի չ'ուզէին զաղթելու Թուրքիայէն »:

Իբրեւ պատասխան, «Թանին» դիտել կուտայ որ «Եթէ Հայ խմբագրերը այսպիսի յօդուած մը գրէր Խ. Հայաստանի մէջ, գնդակ մը պիտի ընդունէր ծոծրակին վրայ »:

Հեռագրի կ'ըսէ թէ Պոլսոյ Հայերուն զաղթը դէպի Խ. Հայաստան կը սպառնայ վերաբանալ փոքրամասնութեան խնդիրը:

ՀԱՅԵՐԵՆԻՍ ԳՈՐԾԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Թայիքի» թղթակիցը հեռագրի մը ուղղելով Անգարայէն, կ'ըսէ թէ Թուրքերը վնաս է անպահ իրենց հողային ամբողջութիւնը, որ միաժամանակ երաշխաւորուած է Անգարայի եւ Ռուսիոյ կողմէ, 1941 Օգոստոս 10-ի հաւաքական ծանուցաբերով: Յետոյ կը պատմէ — Պատճառներ կան հաւատարմութեան թէ Հայ եւ քիւրտ յեղափոխական կոմիտէները առնեն որ դրժարեցան են Սուրիոյ եւ Միջին Արեւելի մէջ: Հետեւաբար, կը թուի թէ քրտական եւ հայկական պահանջները կրնան միաժամանակ ներկայացուիլ: Եթէ այդպէս ըլլայ, կրնայ շատ ծանր հետեւաբան ընկնալ:

X Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա պաշտօնապէս դիմում կատարած է Անգարա, հողային պահանջներու առթիւ, խօսելով միայն կարսի, Արտասանի եւ Արզախի, ինչպէս եւ Տարսիսի մասին (ապագական խաղախնդիր):

«Ուլուս»-ը, Անգարայի պաշտօնական օրկանը, հանդարտութեան յորդոր կարգաւոր, կը յիշեցնէ թէ «պէտք է ժողով տարբերութիւն անոնց որ անպատասխանատու են եւ իրենց խելքին փշածը գոչու կուտան եւ այն անձներուն որ պատաւախաւորուած են իրենց երկրի եւ աշխարհի ճակատագրին »:

X Կառավարութիւնը ամբողջութեամբ հրա-

Ազգ. Ժողովրդավարական անկախ անկախ լավագույն էր, ինչպես Մեծամարտի Մուրացիականները, նախորդ անգամ։

Սամառնայ պատմությունն է, ինչպես կրթիչ յայտարարեց, Մարտիկացի բեռնակիր Ժառ Պոստոն, որ իր բաղձնական եւ ժողովրդական հասարակ էր բարձր դիրքի, սակայն չէր յաջողած գրառել իր կնոջ՝ Աննա Մարտիկի սիրտը։ Աննա Մարտիկի անհույս երեսնամյակի ցասակ է եւ իր ծնողները, որոնք իրենց ամուսնացած են զինքը Պոստոնի հետ։ Պոստոն իմանալով որ իր կինը չէր միայն զինքը չէր սիրեր, այլեւ համարձակ էր իր քրոջ հետ իր քրոջ հետ միջին (բարեկամ մը որ իր միջոցով հարստացած էր), սակայն իր խղիւղ մը կը փնտրէր իր ամբողջ հարստութիւնը, կըրճակէր իր հետ իր Կոմիտէին, ինչպէս հին պատմութիւն մէջ Սամառնայ կործանելով տաճարը ուր Փոյապաշտը զինքը կայած էին, կը փնտրէր իրեն հետ յանգանակով իր թշուարները։ Վերջապէս Աննա Մարտիկ ըմբռնելով իր ամուսնոյն հոգեկան մեծութիւնը, կը յանձնէ սիրտը այն մարդուն որ թէեւ կործանած, դեռ եւս կը համարձակէր սիրել զինքը եւ պայքարել։ Այդ սիրտը համար, այն անգամ։

Պարզ ունի յաջող կատարողութեամբ, մեծ հեղինակ հետեւի կուտայ ներքին։ Տեսարաններ կան որ կը յուսնայ պարզապէս միջոցներով։ Չորրորդ արարի վերջին տեսարանը միայն ինծի տկար եւ երբեմն անիրական երեւցաւ։

Գալով բեռնաբերութեան, իմէ նկատի չառնեց մէկ երկու անշնան պատահարներ, անթիւն էր։ Ուստի իր շորս արարներու ընթացքին ջանք անասլիքաւ։ Ինծի վերջին, սեղանի բուռնացեալ արժանի

էր այն ջերմ ծաղիկները, որոնք ներկայէր չափազանց խաղիկ վերջապէս։

Իրապատկերները դուրսը պէտք է դառնի Պ. Ա. Շահաթիւնին։ Երկու ժամ անընդհատ ճաշակեցին յաւաքոյն օրերու Շահաթիւնի մը, սէր իր ամբողջ կարողութիւններով։ Երկու-սուսեղի ի վեր, ան մեղի այլապէս յաջող դեր մը չէր տուած։ Իր արտայայտութիւններուն զօրութեանը մեծագոյն դերասաններուն ծառ միայն կարելի է հանդիպել։ Նկատողութիւն մը. ինչո՞ւ Պ. Շահաթիւնի կարողութիւնները ուսումնասիրեն, մինչդեռ թարգմանութիւնը (Տ. Նշանեան) թրջանակէն էր։

Մեծապէս յաջող էր նոյնպէս Տիկին Ս. Նշանեանի կատարելապէս ըմբռնած իր դերը։ Ան. յուզեղ էր եւ ճշգրիտ։ Նմանապէս հարապատ էր Օր. Ավանի մարմնավարութեամբ մարցիկութիւնը։ Օր. Երեմեան որ կը փոխարինէր Տիկին Աննի (յանկարծօրէն հիւսնողացած ներկայացման նախօրեակին) կատարելապէս չէր կրցած ուսումնասիրել իր Կոմիտէին նախկին սիրունի, Կոստի դերը, սակայն ցոյց տուաւ թէ կրնայ նոյն յաջողութեամբ տանիլ իր արմէ տարերը դերերը։ Պ. Մանուկ մամն ներկայացման ցոյց կուտայ յաւաքողութիւն, յաջող էր իր հարուստի շփացած տղու դերով։ Յայտը էին նոյնպէս Պ. Սվանի (Լը Կոմիտէ) եւ Պ. Պոստոնի որ արժանի է լաւագոյն դերերու։ Դալոյ Պ. Նշանեանի, իր դուրսնային հնարքներով ծիծաղեցաւ երբեմն, խաղիկ ծանր մթնոլորտին մէջ։ Պարս երբեմնային մէքոյ տօքէի վրէժներէ մէջ Պ. Իշխանեանը իր յաղթանակով Փիլիքիականով։ Իր տուած տպավորները միւս յաջող են։

Ներկայացում, մեծապէս զնահատելի, պատիւ կը բերէ խումբին։ Մուշեղ

ԽՄԲ — Ուշ տեսարանը ըլլալով այսօր գեղեցիկ էր. նրա տարակիւն միայն ամփոփումը։

Հ. Մ. Բ. Մ. Պ. Շահաթիւնի շրջանի օգտուող կաններու պատճ. Ժողովը տեղի ունեցաւ անցաւ զեկտեմբեր 9ին եւ 9ին, Միւլիքիայի մէկ արահին մէջ, շրջանի թողոր պատգամաւորներու ներկայութեան։

Շրանապէս շրջ. սկստուական Գործադիր Մարմինը հրաւիրած էր բոլոր նախկին սկստուական անդամները, լսելու իրենց խորհուրդները։ Դիւանին նախագահ ընտրուեցաւ Հ. Մ. Բ. Մ. ի հիմնադիրներէն Պ. Գրառն Շահաթիւնի, որ վարչական մը լուծեցան հրաւիրեց, ի յիշատակ Միւլիքեան թողոր նախագահութեան։ Շրանապէս շրջ. սկստուական զանգի մը յարգանք խօսեց ռազմեց, սկստուական շարժման երեւելի անդամներէն շրջ. լսեցին, Շահաթիւնի եւ Պ. Յակոբեանի։ Յետոյ շրջանին ներկայեան եւ բարոյական վիճակին համարաւորութիւնը բնական, շնորհիւ բոլոր զոհողութիւնները դրաման շրջանին մինչեւ այսօր, ծաղկեցնելու սկստուական շարժումը։ Պարզեց նաեւ այն բոլոր արտաքին յարաբերութիւնները, զորս ղեկավար մարմինը կատարած էր համագործակցութեան ղեկին վրայ։ Բոլոր Ժողովականներուն զօհո՞ւնակութեան անշնան, շրջ. սկստուական շրջ. սկստուական շարժումը, շրջ. սկստուական շարժումը իր հրաժարականը ներկայացուց։

Մուսիկ կանոնադրի շուրջ, կարծեք փոխանակութիւններէ Պերլ, Ժողովը միաժամութեամբ որոշեց նոր ծրագիր կանոնադրի մը պատրաստել։ Շրանապէս համար։ Ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը մշակելու նոր ծրագիր-կանոնադրը։ Մշակուեցաւ զործունէութեան ծրագիրը մը։ Լուծուեցաւ պիտուէն ինքիւրը։ Նմանապէս հարթութեան ուրիշ կարեւոր հարցեր։ Շրանապէս շրջ. սկստուական վերջնական հղարար Ս. Սերոբեան։ Ընտրուեցան նաեւ շրջանի Գործադիր Մարմին մը, ինչպէս նաեւ ընդհ. սկստուական համագործակցող պատգամաւորները։ Ներկայ էին նախկին խմբակներու, վարիչներ, երեց եղբայրներ եւս։ (Դիւան)

Հ. Յ. Դ. Անիէն Պոստ Գործադիր Արամ Կենտրոնական Ժողովը վաղը, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերակցականներու սրահը, Ave. d'Argenteuil։

ԵՐԵՎԱՆԻ, ԱՅՍՕՐ ԱՆԵՐԱԿ

ՄԱՍՈՒՆԻ. Մեր արտաբաններէն Սէնթ Անթուան Գամբարի Յիշիկ Թաղական Խորհուրդը կը խնդրէ ծանուցանել թէ Թաղին Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հաղի շորս պատկեր մնացած է։ Դուռները, պատուհանները եւ ապակիները շարք ու փուշ եղած են, մանապէս պիտի զննակի տարախին տակ փնտցած են։ Գրառման շրջանին դերման հրամանատարութիւնը կատարելով թէ ֆրանսացի կամաւորներ իրենց լուսն եւ Ս. Կարապետ եկեղեցին, ուրախութեամբ ուսում թողանք թով եւ զննակներով։ Եկեղեցին շինուած էր բարձր բլուրի մը վրայ, ամբողջ քաղաքը ու ծովը անշնան։ Թաղին փողարկելու Ժողովուրդը իր Ժողովան յաշտաւորով կատարեցաւ էր թէ աղօթարան եւ թէ զարդ, իսկ այսօր Կողար անդամներուն վրայ։ Անշնան պիտի զննակին զանի մը արտցաւ հայրենակցները, վերալինելու համար այդ աւերակները։ Թաղակից

ՊԵՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, վկայուած։ Իրաւագէտ Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանէն եւ նախկին փաստաբան Պոլոյ դասուցող քաղաքի պատմ. տնտեսական, յետոյ լոյս կ'ընծայէ հրատարակութիւններ, Թի. Ի. Զ. Է. ԶԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԻՒՄԻ ՊԱՆԿԱՅԷ, Փրանսերէն լեզուով, որ պիտի պատկերացնէ։ Հայկական Դատար, ընդհանուր միջոցաւ իրաւաբանական ներկայ, սկզբունքներու համաձայն եւ հայ Ժողովուրդին հողային անփոխելի իրաւունքները, վերաբերեցին։

Կր խնդրէ փաստադրի անդեկութիւնները իրենց հեղինակին, 19 rue Georges Lafenestre, Tél. Rob. 08-87, Bourg la Reine (Seine)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՐ ՀԱՇՄԱՆԱՆ
ՏՅՈՒՄՆԵՐ ԳԼԵՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro-Cadex, Notre-Dame de Lorette. Tél. TRU. 85-47

Առաջնորդող օրէ եւ ամէն օր տակ-ըմպելիներ, ընտիր աղանդներ, պոլարական կերակուրներ եւ անուշեղեն։ Ընդարձակ եւ օդափայլ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7ին սկսած։ Ընտիր հարգանք հայկ. զանոնի Պոլոյ, ուրիշ Ալֆոնս եւ Երիզ։ Արթուրի կը նուազեն եւ կ'երեւն հայկական եւ արեւելեան երգեր։ Գոյ Է Գրեգորիի օրերը։

Դեկտեմբեր 31ի révelation անթիւ ճաշարանը բաց պիտի մնայ մինչեւ լոյս։ Կր խնդրէ նախապէս ապահովել ձեր սեղանները։

տարակց Գարապէտի Բեռնի միջոցով որ կ'ընէ թէ իրենց Բեռնիներէն շատին կարող, ալի հայերէն, որոնք արշաւելով շարժած էին Բեռնը. բնակչութեան կէտը։

ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՍՈՒՆԻ

Մոսկուայի խորհրդակցութիւնը կը շարունակէ իր աշխատանքները լուռ ու մունչ, միշտ մեծեղով տնտես. տեղեկութիւններ հարողով մամուլին, որ, ճարտար, կը գոհանայ եկեղեցիներէն։

Գրանի մը օրէ ի վեր, տեսալ կը լաւատեսութիւն էր տրեւ։ Կը հաւատան թէ Ս. Միւլիքիւնը զոհացում տալուց եւ հիւշելու արդիւն մէջ, որուն շնորհիւ հարթութեան են կարգ մը թիւերի մոտեցումները։ Ս. Նախագահներու արտաքին նախաժամար, որ խորհրդակցութիւնը զարգացաւ յաջորդ, զոր հիմնական միջոցն էր համառ ընտրուած արդիւնները։ Իսկ Անդրիկ արտաքին նախաժամար, ընդհանուր սերակը միջոցաւ զոր լուսնով հանդերձ, այնքան լաւատես չէր կարող որքան իր ամերիկացի պաշտօնակիցը։ Գալով Մոսկովի, անոր ինչպէս եւ Ս. Միւլիքի մոտեցումները անթափանցելի կը մնան։

Իրադեմներու կարծիքով, մինչեւ հիմա ձեռք բերուած ամենին կարեւոր յաջողութիւնն այն է որ, Երեւն Մեծերը վերադառնալու զործակցութեան համաձայն եւ կը խորհրդակցին իրենց Դաշնակցները, վտակ կը խմեն իրենց ընկերներ։ Ս. Նախագահներու նախաժամարին համար անկախ մեծ յաջողութիւն մըն է, եւ եթէ չկարենան Ուրիշ արդիւնք մը ստանալ, Ժողովը պարտք անցած պիտի չըլլայ։ Մոսկովի լաւ կը հիւրանար իր պաշտօնակիցները, որոնք յամայն կը խորհրդակցին անոնց մասնագէտներու ներկայութեան։

Ոչ մէկ որոշ տեղեկութիւն իրաւունք ու բարեփախան հարցերու մասին, որոնք միջոցաւ պղծողներու անարժանեղ ունին, մանապէս Ս. Միւլիքեան հողային պահանջներուն հետեւանով։ Թրքական նախկին կրակ կը տեղայ այդ պահանջներուն յայտարարութիւնէն ի վեր, իսկ Թիւրքիան կատարելութիւնը ի զուր օգնութիւն կը սպասէ Անդրեւաքանութեան։ Իրանի դահլիճը կարգ. մը փոփոխութիւններ կատարեց զահլիճին մէջ, մասնաւորապէս հեռացնելով ներքին նախաժամար։ Միւս կողմէ փակուեցած շորս ձախակողման թիւերէն։ Թէհրանի մէջ կը կարծեն թէ տարակց կարելի է լուծել ռազմիկ քաղաքակրթութեամբ Մոսկուայի հետ։

ԳՐԱՆԻ ՄԵՐ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՄԱՆՔԻՆ ՆՈՐ ԳԻՆԸ պիտի ըլլայ, անդիլականը 480, տողարը 119.10, համաձայն նախաժամարան խորհուրդի որոշման։

ԳԵՐՄԱՆԻՆՑ ԳԵՐՄԱՆԻՆՑ վարչութիւն մը հաստատուելու ծրագրին առթիւ, Անդրիկ եւ Պ. Միւլիքիւնը յայտարարեն թէ այդ ծրագիրը պիտի չզործադրեն անոնց Շրանապէս մասնակցութեան։

ԱՐԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՈՐԹԵԱՆ ընդհ. շարունակար, Ազգայն պէյ, Փարիզ պիտի գայ մօտերը, յարաբերութիւն հաստատուելու համար Փրանսական կառավարութեան հետ։ Առաջին անգամ իր Փրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յարաբերութիւն պիտի հաստատէ այդ կազմակերպութեան հետ, որ կ'ընդգրկէ Մուրիան, Լիւրանա-

նը, Իւրան, Անդրյորդանանը, Եգիպտոսը եւ Արաբիան։

ԶԵՂՈՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Կողարարութեան Գերմանիա փոխադրել իրենց երկիրներուն մէջ դրամաւոր դերման զործակալները, այլապէս պատասխանատու պիտի մնան։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԻՐ Ժողովը ջնջեց 1939 Սեպտ. 9ի օրէնքը, որ կ'արգիլէր Դեմոս տը Գոմեոսներու հաստատումը եւ ընդարձակումը։

ԱՌԻՆԻՔԻՆ կը հեռագրեն թէ կատարելութիւնը լրջօրէն կը վախճայ ընդհ. զործադրութիւնը։ Նախաժամարան խորհուրդը բացառիկ նիստ. մը գումարեց, երբ պետական պաշտօնեաները ամեն աշխատանք զարդեցնելու երկու ժամ, բողոքելով պարտաւոր աղօթական զէմ։ Անհրաժեշտ պիտի լինէր զինքը աննկարագրելի չափերու հասած են եւ տրախմին օրէ օր կ'իջնայ։ Սեւ շուկային մէջ մէկ սեղանը կ'արժէ 1.422.000 տրախմին, մինչդեռ օրինական զինք 4000 տրախմին է։ Համայնաւ վար օրհանդ զիտը կուտան թէ արդուստի դիւներ հարկին 100 անցնած են վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին։ Հարդարակցութիւնները խանդարեւ են։ Պետական պաշտօնեաներու միութիւնը հրահանգած է պարտաւոր դիտել ընդհ. զործադրութիւնը մը համար։

ՅԵՐԵՎԱՆԻՆՑ - ՊԱՐԱՀԱՆԻՄ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ֆարիկ մասնաճիւղին, Յուշուար ին Գլ. օր կ'հօտէ վիճել ժամը 3ին 11, Studio Alemchahh մէջ 19 rue Caumartin, métre Madeleine։ Ընկերական տաք մթնոլորտ, մոնաձառ, նուազ։ Գեղարուեստական բաժին։ Զոյս պիտի։

ՍԱՆՈՒՆԻՆԵՐՈՐԸ ՊԱՐԱՀԱՆԻՄԸ

ՍԵՆՏԻ ԵՐԵՎԱՆ. Կապույտ Ուշի Սանուհիներու պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 15ին։ Հապարակութիւնը նկատի առնելով որ ձեռնարկին հասցիւր ամբողջութեամբ պիտի յաղակուէր Յուշուարանի հայ կարոտեաներուն խումբերում զիմա՞ծ էր սրահ։ Պ. Տիրան Տէր Սարգիսեան իր պատկերներուն մահաւան առթիւ 200 Փրանք նուիրեց վերոյիշեալ նպատակին, ինչպէս նաեւ ընկեր Միհրան Սիւրանմեան 100 Փրանք։ Պարահանդէսէն զուտ շահ գոյացաւ տասը հազար Փրանք։ Հարգանքի

ՍՍՍՍՍՐ

Aventures Vécues de la vie du Séotisme. (Աշխարհի շրջանի ուրախ. 1932-36)։ Գրեց՝ Լուիս Սապոնեան, Թարգմ. Bernard Taron, 246 մեծագիր էջ, զարդարուած թաղմաթիւ. պատկերներով։ Փարիզ, 1945, գին 200 Փրանք։

BAL DES MIMOSAS

Եղանակին ամենին շեղ պարահանդէսը Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, 12 Յունուար 1946, շարքի գիշեր Aéro - Club de France-ի զեղեցիկ սրահին մէջ։ Երկու Երգչախումբ, կը նուազէ Արժանութեան Պաշտօնի խումբը։

Le Gérant : H. ACONEYAN

Մեր ԽՕՄԲԸ

ՄԵԿ ԱՁԲՈՎ, ՄԵԿ ՈՏԲՈՎ

Նրա ընդերքի մեջ բացահայտված հանքանակությունները (մեկ միլիոն տոնայ) ուրիշ խորհրդածություններն ալ կը բնակարգեն մեզի:

Կր զանազան նորոգիչական շարժումի մը առջև: Տեսակ մը դարձ դեպի հին օրերը: Հրատարակուած գեղարվեստի կ'իմաստներն թէ՛ ծրարուած մայր — եկեղեցին պիտի ունենայ զարդեր մը, թէ՛ նոր սերունդին համար եւ թէ՛ հայ նկարչականությանը: Գաղափարապետական համարը:

Այս երկտող լուրին առթիւ, ակնարկ մը — Կը նետենք վերջին մէկ տարւածան անցողական միջոց եւ կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը:

1. Վերաբացուած է կնիքածիր Կեդրոնական Ճեմարանը: Կարգադրող, ուր կ'ընթացողներն պիտի պատրաստուին: Իւրաքանչիւր աշակերտի ծախքը՝ տարեկան 500 տոնայ: Այս լուրը արեւմտեան ոգեւորութիւն պատմականը որ, պատրաստուողներն եւ արհեստի փութացիւն սակեր տրամադրել, անհատական կամ իրենց գաղութներուն անունով:

2. Ծրարապետը ունի ժառանգաւորաց վերջապահ մը, ուր նոյնպէս եկեղեցականներ կը պատրաստուին:

3. Ժառանգաւորաց վարժարան մը ալ ունի կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը (Անթիքիոս) եւ մեծագումար, հանդիսանալիս կը կատարուին, աւելի զարկ տալու համար:

4. Տարբ վարդապետներ մէկ անգամէն եղիւսկոպոս ձեռնադրուեցան էջմիածնի մէջ, Եկեղեցի համաժողովարի առթիւ:

Ոստան չէ՛ պատկերը — արտաբերող աշխատանք եւ երանգը կը շարունակուին: Եւ հակառակ միայն: Միակողմանի դործունէութիւն մը, որ շատերուն ոտը դնուին կտրել կոտորուին:

Ձեռք ժառանգ, ոչ ալ կ'ունենանք միջամտել: Եւ կեղեցին իր պահանջներն ունի, եւ կ'ուզէ զոհաբերել զանազան:

Եւ սակայն, չէ՛ք նկատել որ հետզհետէ կը խրինք ծուռ եւ լրջութիւն ամբողջ մը վրայ, անտեսելով աւելի հիմնական պահանջներ:

Ի վերջոյ երկու կաթողիկոսութիւններ, շարք մը ժառանգաւորացներ եւ Կարգադրողներն եւ բարձրագոյն կղեր մը չեն որ պիտի փոխեն Հայկական Արտասահմանը: Մասնաւոր նոր սերունդը:

Անոնք ալ ունին իրենց դերը: Բայց, ամէն րան չեն: Եւ ժողովուրդը այն չէ ինչ որ երբէկ, հայրենի հողերու վրայ:

Հողերը հովիտներու շրջապատը բաղադրուին մը միայն միտմունքներ կրնայ ոգեւորել, երբ հայրենի գիտնող եւ սորվեցող տարրերը հետզհետէ կը մայրեն, կը հաւանին: Երբ ուսուցչական եւ առհասարակ մասնաւորական առարկաներն ծառայողները կը հոսարանան կամ դիմելու կը հեռանան:

Ահա քառասուն տարի է որ կը տարբերենք օտար ավերու վրայ: Անպիտան ճիւղեր վատնուեցան: Միլիոններ ծախսուեցան ալ ու ծախ: Դրժուար էր քանի մը քայլէն կամ ճեմարան քանի մը քայլէն: Կրնարիկայի մէջ, շարունակուել համար այն գերը որ կատարէին Պոլսոյ Կեդրոնական եւ Պէրսիական, Թիֆլիսի Ներսիսեան եւ ուրիշ բարձրագոյն կրթարաններ:

Միլիոններն են, թէ՛ եւ կրօնական Միաբանութիւն, ճեմարան մը բացին ուր որ գացին:

Անոնք նիւթական միջոցները աւելի լայն չեն քան մեր ազգ. հաստատութիւնաց աղբիւրները: Գանձի՛ք քանի՛ հանդուսնակութիւններ պատկերեցան մեծ յարգութեամբ, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ: Բարեգործականի 250.000 տոնայի հանդակութիւնը հաղիւս փառաւոր, ահա նոր կողմը 500.000 տոնայի, որուն աղբիւրը կը դրանք թերթերու ամբողջ մէկ էջը: Եւ նորապէս ձեռնարկը — Մէկ միլիոն տոնայ: Դիւ չենք խօսիլ: Ուրիշ անհամար հանդակութիւնաց մասին:

Եւ այս բոլորը գրեթէ մէկ ուղղութեամբ — կրօնական կամ բարեգործական: Ընծայարան եւ նպատակ: Լաւագոյն պարագային՝ տարրական դպրոցներ, վատաւարող որբներու մէջ:

Կարծես համաժողովար մը ծագած է եւ մարդիկ մէկ աչքով կը նային: Կը քալեն մէկ ոտքի վրայ: Ինքնապաշտպանութիւն, կ'աղաղակենք աւերակներ, աւերակ: Հայկական Արտասահմանի օտարացման հերանկարէն:

Բայց, երբ միջոցներ փորձենք մասնաւոր սահմանափակելու համար, կը խրինք նոյն կոչիւն կապած համարուն վրայ:

Հայաստանը ինչպէս ուր է

ՈՒՐԲ. — Ամերիկայի առաջնորդ Տիրաք Կլայնը, Ներքոյնում որ էջարածնի գագաթ էր բրքեր. պատգամաւար եւ որուն մէկ տեսակցութիւնը կրնայ արագիւր էրաք աղէ առաջ, խօսելով նրա մարի մէջ բացուած հանգանակութեան առթիւ (մէկ միլիոն տոնայ), հետեւեալ տեսութիւնները պարգաւ է Հայաստանի կացութեան մասին, համաձայն Հայրենիքի բարեկարգութեան:

Ըստ թէ ինչ բաւական լայնօրէն կարողացած էր ինքնուր. իրականութեան մասին՝ թեր ու դէմ: Բաւական յստակ գաղափար մը ունի, թէ հոս ինչ պիտի գտնէր: Եւ շատ ուրախ էր որ իր ակնկալածին աւելի լաւ էր դառած Հայաստանը: Բնական է, Հայաստան չէր կրնար ծանրապէս շարժուիլ: 25 տարուան կէս քառասունութնէ մը վերջ, երբ մասնաւոր այդ տարիներուն ընթացքին տեղի ունեցած ցնցումներուն ալ յաշուրդէր էին՝ ահաբեկ պատմութիւն մը հարկադրուած ներդրութիւնները:

Դուք պիտի կրնաք աւելի լաւ հասկնալ դիւ, եթէ եւս մեր հայրենիքը նմանեցնու մարդու մը, որ սատարի ջնքմէ մը նոր լաւացած՝ կը փորձէ օտար կանգնել: Եւ հաջիւ կրնայ ջալ փոխել զոգրդարով: Ինչու շատ լեցիւր բաղադրող ու զարգացող դործարաններու մասին: Բայց իրական ժողովուրդի ապրած կեանքն է: Եւ այդ կեանքը ուժգնապէս աղուած է այս պատերազմէն: Մենք պէտք չէ փորձենք այդ ժողովուրդի կեանքին ունէրան թաղաւորի՝ կեանքին հետ Ամերիկայի ժողովուրդին, կամ նոյնիսկ Եւրոպայի ժողովուրդներուն:

Հայաստանը իսկութեան մէջ կարեւոր դասերու է աւելի արդար կարծիք կարեւոր կազմելու համար, ինչպէս Հայաստանի ապրողներն ալ կ'ըսեն, պէտք էր հոս երթալ պատերազմի անմիջական խորհրդ տարիներուն կամ առէ քանի մը տարի յետոյ: Անտարակալ, պատկեր տարբեր պիտի ըլլար, տարբեր պիտի ըլլայ: Այսօր, շատ են պատկերներն — ուսուցիչ, հաշմանդ, բնակարանի, եւն: Ժողովուրդը, սակայն, դժգոհ չէ ատոր համար: Ան կը դիտարկէ որ այսօրուան յաղթանակն հնարաւոր եղաւ, շնորհիւ նոյն այդ ծանր զոհողութիւններուն, արեւին մեծ զոհողութիւններէն անկախօրէն:

Մեծ են, սակայն, Հայաստանի կարեւորութիւնները: Հոս չկայ դանդաղութիւն, որ յատուկ է Պարսկաստանի եւ Սուրիոյ շրջաններուն: Կը զգաս որ յուրիշ բան մը կը շարժի ու կ'ուսուցի: Կարծես զորքի ու դործունէութիւն մը տեղի ունին բոլորը: Նպատակի որոշ ըմբռնում մը կարծես կ'ոգեւորէ ու կը շարժէ ամէնը: Եւ ասիկա երեւոյթի մըն է, զոր դժուար է գտնել Արեւելքի շատ մը շրջաններու մէջ:

Մեծ թիւ կը կարծեն երաժշտութեան ընդունակ հետեւորդներ՝ երիտասարդ ու պատանի: Մասնագիտական հասկացողութիւն մը շլատկանալով հանդերձ, ինչ կը թուի թէ մեր Օֆիցրայի կրնն ու դերակատարութիւնը, (զոր տեսայ՝ Քարմէնի մէջ), դժուար թէ՛ եւս մնայ, բաղդատելով եւրոպական ու եւ լաւ ներկայացման հետ:

Մեծ է գրականութեան ծառայը: Ամէն հրատարակութիւն իսկովի կը սպասի: Կը պատմեն որ Իսահակեանի քառասունըութնէն եւս մէկ հատորը՝ հրապարակ գրեւէն ինչ է ժամ վերջ սպասուել է: Թէ ժողովուրդը իր ծանօտմով ուղղակի զանգեր է գրատուն մը: Տպուած են բազմաթիւ գիրքեր, եւ բոլորն ալ սպասած են: Բաւարարութիւն տալու չափ չտուելու արդիւնք է թուղթի պակսօրին:

Գիտութեան եւ Արուեստի Հիմնարկութեան վարչէր իրեն ցոյց է տուել Քէյ մը արժէքաւոր ձեռնարկներ, որոնք տպագրութեան կը սպասեն:

Մեծ է թիւը երիտասարդ ուսանողներու: Այս երիտասարդութեան մէջ նկատելի է ընդհանուր դժգոհութիւն մը՝ նիւթապատ տնտեսութիւններու դէմ: Միայն չհասկցուի: Քրիստոնէութեան կամ ընդհանրապէս կրօնի պահանջը չէ որ կ'անհանդուարացնէ իր երիտասարդները: Ոչ: Սակայն եւս մայրենի փրկարար խոռոչ մըն է, որ կը պատմուի այդ անձնութիւնը, ի խնդիր հոգեկան արժէքներու: Ինչպէս իրենք եւ նիւթապատ աւելի քան մը այդ տնտեսութիւնները ի յայտ կուգան երիտասարդներու մշակուած դժուարութեան մէջ եւս:

Ինչպէս է եկեղեցին: Եւ թէ, արեւելքի ու որոշ աղանդներին. բայց ինչ օգուտն: Կը պակսին միջոց ու մարդ, այդ փոքր աղանդներէն կարեւոր օգուտներու համար: Հոգեկան-միացականին հետ կը

Հայաստանի դաշնագիրներ

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տրիք թուրքերու զորային շարաքերութեան մասին: Թերթերը խոշոր խորագիրներով կը պարզեն հայութեան ծանրութիւնը: Հակառակ Մոսկուայի խորհրդածողովի մասին արուած լաւատես լուրերուն, ընդհ. կարծիքն այն է թէ խոսանալիքները պարզապէս յանգած են ձեռնակերպութեան լուծումին: Ժողովը վերջապէս վրայ է եւ այսօր — վաղը կը սպասուի պաշտօնական զեկոյցին: Դեկտեմբեր 24ի նիստին մէջ, ժողովը հետեւեալ որոշումները առաւ. — 1. Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը պիտի խմբագրուի Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Ս. Միութեան, եւ Ֆրանսիայի արտաքին նախարարներուն կողմէ: — 2. Ռումինիոյ, Պոլիկարիոյ եւ Հունգարիոյ հաշտութեան դաշնագիրները պիտի խմբագրեն Ս. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները: — 3. Եւրոպայի հաշտութեան դաշնագիրը պիտի նշանակուին Ֆրանկոյ եւ Ս. Միութեան արտաքին նախարարները: Բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները պիտի կատարուին արաւելի նախարարներու փոխանորդներուն կողմէ, համաձայն անցեալ Միացումներին Լոնտոնի մէջ արուած որոշումներուն: Երբ նախապատրաստական աշխատանքը լրանալ, ժողովը մը պիտի գումարուի մինչեւ Մայիս 1, հաշտութեան պայմանները ընկնելու համար Իտալիոյ, Ռումինիոյ, Պոլիկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ս. Միութեան հետ: Այս ժողովին պիտի մասնակցին արտաքին նախարարները խորհուրդը (Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ս. Միութեան, Ֆրանսա եւ Ֆրանսաստան), ինչպէս եւ Միացեալ Ազգերու այն անդամները որոնք իրենց պիտուական ուժերով դործունէութեան մասնակցած են թշնամի պատմութեան զէնք մղուած պատերազմին: Ուրիշ խօսքով՝ Աւստրիայի, Պոլիկարի, Պրագայի, Բուխարեստ, Չեխոսլովակիա, Եթովպիա, Յունաստան, Հոլանտա, Նոր Զելանտա, Նորվեգիա, Լեհաստան, Ռուսիա, Նիւ Զիլանդ եւ Սլովակիա Ռումինիոյ խորհրդային հանրապետութիւնները եւ Եւրոպայի:

Այս խորհրդածողովին եւ կանախարկութեան յանձնարարութիւններին վրէժ, դիտաւարար պիտի մասնակցին ստորագրող պետութիւնները պիտի յօդներն հաշտութեան պայմաններու վերջնական բնագիրը, որ պիտի ստորագրուի խորհրդածողովին մասնակցող պետութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Յետոյ այս դաշնագիրները պիտի ներկայացուին Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան միւս անդամներուն, եւ դործադրելու պիտի դառնան անմիջական: Եւ վերջապէս իրենց յարկ պայմանագիրն ստորագրող պետութեանց կողմէ: Ֆրանսան ալ հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելէ Իտալիոյ դաշնագրին համար:

Մոսկուայի պանակցներ եւ Թուրքիա

ԳԱՐԱՊԵՐԻՐԻ ՀԻՔԵԱՐԵՐԸ Լոնտոնի թերթերը խօսելով զօր. Գարապէրի Բեալիմի ճառին վրայ, որուն զիջաւոր մասերը հաղորդած ենք օրիւր օրին, կը ծանրանան անոր հետեւեալ խօսքերուն վրայ: Գարապէրի Բեալիմի արեւելքի կարծիքը թէ Թուրքիոյ բազմաթիւ հարաւոր: Երբ մենք այդ շրջանները մտանք, Թուրքիոյ իրենց երկիրը քաղաւած էին: Մենք այդ շրջանները քաղաւած Հայերէն որոնք արշաւելով շարժած էին Թուրքիոյ բնակչութեան կէտը:

ԵԱՄԱՍ — Քարաքի Հէքաւթ մը, որ ծիծաղ կը կարծէ: Գարապէրի Բեալիմի (այն ատեն փաշա), իր յուշատետրին մէջ արձանագրած չէ՛ 60.000 Հայերու շարքը: Սարգստաւորներ անտարբերութեան մէջ ստաւ: Հազարաւոր երիտասարդներ Թուրքիոյ էին թէ Հայ:

Զօրավար անցուցեր է. — Խորհրդային պատմութիւնները երբ ստորագրեցին կարգի դաշնագիրն:

Այսինքն նաեւ նիւթական միջոցներ — չկան շատ տեղի պարզ պատարագի մը համար անհամաձայն անարկանի անդամ: Բայց, գիտնալով խորհրդային խառնութեան կարգն ու սարքը, բարձրամիտները եւ ուղղութիւններ, պէտք է այդքանին համար ալ շնորհակալ ըլլանք: Յիշելով սա անցնող 25 տարին, չենք կրնար չզննահատել այն տրուածը: Աւելին է մնալ մեզի:

Նկատելի է որ Հայաստանի ժողովուրդն ու կուսակալութեան անդամները կը հետաքրքրուին, մեղ հետ, երկու խնդրով — սահմաններու ընդարձակում եւ ներդաշնակ: Եւ ինչ է, այս մասին ոչինչ կ'ըսուի պայմանապէս: Բայց եւս այնպէս տրամադրութիւն ու փափագ ընդհանուր է: Բոլորն անկախութեան կը սպասեն, որ քաղաքականօրէն նպատակաւ կացութիւն մը երեւան դաշ:

Ժողովուրդը հետաքրքրուած է նաեւ զողովներով: Ինչպէս մենք կ'ունենանք կապուել իրենց, անոնք ալ կ'ունենան կապուել մեզի: Տարբեր են մասամբ շարժապիտները: Անոնք կ'ունենան թարմ օդ — շինում ու կայծ ինչպէս հոգեկան-միացական, նոյնպէս տնտեսական յարաբերութիւններու համար: Երկու կողմն ալ գիտակցութիւն թէ ընդարձակ կը զգան պահանջը եւ քարոզի մանկերու:

նազերը (1921 թվական) յանուն Լենինի և Զիշերի, յայտարարեցին — ՎՄԵԿ-ը ճանաչանք Թուրքիոյ իրաւունքները եւ կը հրաւիրենք միւս եւրոպական ազգերն ալ որ ճանաչան այդ իրաւունքները ։

✕ Ամերիկեան թերթերը կը զբն թէ Մ. Ն. Հանքներու երեսփոխաններն Մընտ անցեալ ամառ Թուրքիա ապցելով, անսուտեր է նախադատ Իսմէթ Ինչէտօղլու հետ, որ բար է — Եթէ Ռուսիա հարձակարի իր պահանջներն, Թուրք ազգը զենքի պիտի դիմէ, հակառակ իր հարեանին զօրութեան ։

Պոլսոյ մէջ ընդհ. կարծիքն այն է թէ Թուրքիա տեղի պիտի չտայ եւ պիտի նախընտրէ կռուիլ ։

✕ Իրիւշոյ Արաս, Թուրքիոյ նախկին արտաքին նախարարը, որ ջերմ կուսակից է անկախ Թուրք համաձայնութեան, բաց նամակ մը հրատարակեց Վաշինգտոն մէջ, ուղղուած խորհրդային մամուլին ։ Ահա նամակի միւտփոխութիւնը ։

— « Ես բազմաթիւ փաստերով ապացուցած եմ թէ որքան կարեւորութիւն կ'ընծայեն Թուրք եւ խորհրդային բարեկամութեան, որ բարեք մըն է երկու երկիրներուն համար ։ Ամէն ժողովուրդը իրաւունք ունի իր ուզած վարչաձեւը հաստատելու, պայմանաւ որ չլինանք ուրիշ ժողովուրդի մը ։ խորհրդային պահանջներու մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները խոր յուշում եւ վիշտ պատճառեցին Թուրքիոյ մէջ ։ Այդ պահանջները հակառակ են Թուրքիայի խորհրդային բարեկամութեան սկզբունքներուն ։ Թուրքիան հայրենիքը անբաժանելի ամբողջութիւն մըն է ։ Անկախութեան պատերազմը արտը ամենակարգին պայցողցն է եւ մինչ քան մոռնար այն թանկագին օգնութիւնը որը ստացանք Խ. Միութենէն ։ Կուղիմ յուսար թէ պիտի հերքուին կարգ մը խորհրդային թերթերու պահանջները եւ թէ խորհրդային ազգին ամբողջութիւնը համաձայն չէ անոնց ։

Իրիւշոյ Արաս այժմ ընդդիմադիր ըլլալով, իր այս նամակը կ'ապացուցանէ թէ Թուրքիան բոլոր շրջանները միճած են որ եւ է հոգ չտալ ։

ԻՆՏ. ԿՐԵՆԵՐ ՓԱՐԻՅԻ ՔԵՐԵՆԵՐԸ

«Իմանիթէ» արձանագրելով Թուրք մամուլին արտայայտութիւնները, դիմել կուսուի ։ — «Անդարաշի մէջ այսպէս ռազմական յեղու չէին դործածեր 1941—1945, երբ դերմանական զրահապատ զորամասերը կը գտնուէին Թուրքիան սահմանին վրայ ։ Այն տան կը նախընտրէին բանակցել պատերազմի ոճադարձ Ծոն Փաիքի՞ Կիթիլ-բական Կիթիլիոյ դեպքանին հետ ։ Մնաց որ, հակառակ անցեալ մարտին մետաղաբերող ծաւառն ըրած պատերազմի յայտարարութեան, Թուրքիան կուսարարութիւնը իր զգացումները չէ փոխած Հիթլերականներու հետեւալ ։ Նոր կ'իմանանք թէ այն վերջին օրերս սղատ արձակած է վեց հազար Գերմաններ եւ շատերը վարձած է իրեն պաշտօնակա ։

✕ L'Ordre, որ առաջին օրէն ընդդիմացած էր ռուսական պահանջներուն, կը զբէ վերջին թիւով ։ — « Որքան «պլիք» կայ Ռուսիոյ բռնած դիրքին մէջ ։ Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ Թուրքիոյ միճած են տեղի չտալ ։ Անոր կը խորհին թէ, նախադրական միջոցներով պիտի կրնան դիմադր մէկ ամիս եւ քէ այդ ժամանակաշրջանին անգլիական օդանոսները օգնութեան պիտի հասնին ։ Դեռ երէկ «Թաքիթ»-ը որ կը շնչէր Թուրքիան հարցին կարեւորութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ կայսերական հաղորդակցութեանց եւ քարիքի շահերուն համար, իսկ «Տէրի թէլէգրաֆ»-ը զրէր — «Եթէ հաստատուի թէ հոգիք պէտք է անունին փոքր ազգերէն, զոհացնելու համար միճենք, կը նշանակէ թէ ժողովրդագիտութիւնները կորսնցուցած են պատերազմը ։

ՅԱՄԱՍՁ — Իսկ երբ իսիպաի փոքր եւ հայաժակամ ազգիկ այնքան պիտի քաջանք ըլլալով հանգերն, կը գրիւնին իրենց տարալակ իրաւունքներէն եւ հայրենի հողերէն, ժողովրդագիտութիւնը շահած կ'ըլլայ պատերազմը... »

Իրան եւ Ասրպասական

Վերջին լուրերու համաձայն իրանեան զօրքը դեռ կը դիմարէ Բըզայէի մէջ (Ուրմիա) ։ Վերջին պահակազօրքը հիւս. Իրանի մէջ ։ Նորութիւն մը — Քիւրտ ցեղապետներ, որոնք Կիւնդիկի մէջ կ'ընդունին իրանեան բանակին, այժմ զօրքնապէս կ'օգնեն Իրանի կանոնադր զօրքին, կուրդի Ստորիններու, Կուրդացիներու եւ ժողովրդապետ տեքուր զէմ ։ Այս փոփոխութեան պատճառը անյայտ կը մնայ, բայց կը հաւատեն թէ Քիւրտները զենքերը եւ ռազմանիւթի պահեստը բաւական չեն, վճռական դեր մը կատարելու համար ։

Գործերը բոլորովին կանգ առած են Թէհրանի մէջ ։ Վաճառականները չեն ուզեր վճարել իրենց դրամադրուիւր կամ որ եւ է երկարատեւ դործառնութեան ձեռնարկել, նկատի առնելով կազմութեան անստանդարտութիւնը ։ Խորհրդարանը չի զգուշացնել երկրագործը, սպասելով Մոսկուայի խորհրդատուի ելլելին ։

ՄԻՋԱՐԱՆԵՐԸ բաց պիտի մնան Թիքին գիւղերուն ժամը 10.30 ։

Պարսկիսին, Իրան, Թուրքիա եւ Իրաք

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հրեաներու ներգաղթը դադարած է բոլորովին ։ Միայն 400 հոգի, որոնք անցաւոր են ազգականներ ունին, արտոնուած են Պարսկիսին մտնելու ։ Տեղական իշխանութիւնները հրահանգի կը սպասեն Լոնտոնէն, որ սպասողական շրջի մը բռնած է, իրքեւ հեռեանք Արաբներու ընդդիմութեան ։

Երկու շաբաթէ ի վեր հանդարտութիւն կը տիրէ Պարսկիսին մէջ, բայց Միտնական վարչիչները դիմել կուտան թէ չեն կրնար երաշխագործել այս անդորրութիւնը, եթէ Հրեաները նոր ձախողանքներու մատչուին ։

« Հակառակ », հրէական յեղափոխական կազմակերպութիւնը, կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ, ի հարկին դործելու համար ։ Լոնտոնի թերթերը կը զբն թէ Պարսկիսին 1.800.000 բնակչութեան մէջ կան 200.000 զինեալ մարդիկ, ինչ որ կը շանակէ թէ երբ Հրեաները, Սպարներէ կամ Անգլիացիներէ մէկը զենք ունի, պատրաստ զարնելու ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Արաբները այնքան չեն հեռադրքորէր Միտնականներու շարժումներով որքան խորհրդային քաղաքականութեամբ ։ Անդորրականանի էմիրը, Ապտուլլահ, տեսակցութեան մը առթիւ խոր մտահոգութիւն յայտնեց Իրանի մասին, ծանրանալով խորհրդային քաղաքականութեան հետեւանքներուն վրայ ։ Իր կարծիքով, Թուրքիա եւ Իրաք ազգային պառնալիք տակ են եւ այս կարգութիւնը կ'ազդէ Միջին Արեւելի բոլոր երկիրներուն վրայ, Սուէզէն մինչեւ Աֆղանիստան ։ Արաք աստիճանադր մը կը ջանայ պաշտպանողական խմբակցութիւն մը կազմել Միջին Արեւելի պետութիւններէն, համախմբելով Աֆղանիստանը, Թուրքիան, Իրաքը, Սուրիան, Անդորրականանը եւ Լիբանանը ։ Եմիրը կը կարծէ թէ եզրկապտո եւ Արաբիա պիտի չմասնակցեն այս խմբակցութեան, իրենց յատուկ պատճառներով ։ Եմիրը Լոնտոն պիտի երթայ փեարտուարին եւ պիտի ջանայ անդլ. կառավարութեան կարծիքն առնել, դաշնակցութիւն մը կազմելու համար Իրաքի, Անդորրականանի եւ Պարսկիսին միջեւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՆՈՅ զանալից վերստուղիք յանձնաժողովը օրէնք մը հրատարակեց, որուն համաձայն ոճիք դործած պիտի համարուէ ո եւ է անձ որ, — 1. Վարած կամ օժանդակած է որ եւ է ոճիքի, հրամայած կամ քաջալերած է զայն ։ — 2. Հաւանութիւն յայտնած է ։ — 3. Կապ ունեցած է որ եւ է ոճիքին ծրարի կամ ձեռնարկի հետ ։ — 4. Քաղաքական, քաղաքային կամ զինուորական դիրք մը գրաւած է Գերմանիոյ, անոր մէկ զարնակից զպատրաստիլ կամ արքանակի երկրին մէջ, կամ բարձր դիրք մը գրաւած է այդ կարգի որ եւ է երկրի տնտեսական, ճարտարագործական կամ սեղանաւորական կանգի մէջ ։ Օրէնքին տրամադրութեամբ, ո եւ է մարդ որ կը դատապարտուի ոճիքով, պիտի պատժուի մահուամբ, ցեղանա կամ ժամանակաւոր բանտարկութեամբ, ինչերու դրաւումով եւ կամ քաղաքային իրաւունքներէ զրկումով ։ Ո եւ է անձ, ըլլալ պետութեան վարիչը, կամ պատասխանատու պաշտօնաւոր մը կատարութեան մէջ, կամ բարձրագոյն հրամաններ դործադրող, չի կրնար խուսափիլ ոճիքի մը պատասխանատուութենէն ։

ՊԱՐՄ կարտիսինի աստիճան տուա 32 եպիսկոպոսներու, որոնց չորսը միայն խալալցի են, ինչ որ յեղափոխական նորութիւն մը կը համարուի ։ Չորս հարիւր տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Իսլաւացիները այլեւս զերակշիւ չեն եւ օտար կարտիսիաները մեծամասնութիւն կը կազմեն կարտիսիաներու ժողովին մէջ որ կը բաղկանայ 70 անդամներէ ։ Նոր կարտիսիաներէն մէկը հայ — հռոմէականներու պարտիաքն է, Աղաջան-Լան արք. ։

Մ. ՆԱՃԱՆԳՆԵՐՈՒ ներգաղթի օրէնքին մասին յանձնարարութիւններ ընելով, նախագահ Թուրքիոյ յայտարարեց թէ պատերազմի ընթացքին հազիւ 10 առ հարիւր օգուտաւ են տարեկան փէն եւ թէ միտք չունի փոխելու ներկայ պայմանները ։

30 ԿԵՏ պիտի տրուի մարդ զուլի, հագուստի համար, իրքեւ կազանդէք ։ Ձեռք մը հողուտով զնկու համար պէտք է ունենալ 120 կէտ ։ Կնոջ մը համար 30 կէտեր կ'արժեն շրջադէպտ մը եւ մէկ զոյգ զուլպայ ։ Արտադրութեանց նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ սովորական շինիչներու բաժինը աւելի. քան պիտի կրնայատուելու ։ Հանդիմանողներ պակասին զիսաւոր պատճառներէն մէկըն ալ այն է որ, ապաստարարութենէ 8 ամիս վերջն ալ, արանկի եւ պետական վարչութիւնը կը սպասեն հուս նիւթերու 60 առ հարիւրը ։

500.000 ԳԵՐՄԱՆԵՐ պիտի արտադրուին շուշուրարիկներ ։ Նախարարական խորհուրդը այս որոշումը տուա վեց ժամ խորհրդակցելէ վերջ ։ Նախագահ որոշուած էր արտադրել միայն 250 — 300.000 հոգի որոնք իրքեւ ։ Գերման արձանագրուած էին վերջին մարդահամարին մէջ, բայց

Պ. ԱՆԻՐԱՆԻԿ ԲԵՇԵՇԵԱՆ և Mlle IDA TRESS Ամուսնացած

15 Դեկտ. 1945 Montferrand (Puy de Dôme)

Համայնավարներու պահանջին վրայ, որոշուեցաւ արտադրել բոլոր անոնք որոնց մարքենի լեղուն գերմաններէն է, — մօտ 500.000 հոգի ։ Այս որոշումը կրնայ դործադրուիլ նաեւ այն Հրեաներու մասին որ դերմաններէն կը խօսին ։ Վտարելի Գերմանները կրնան միասին առնել միայն ուսելիք եւ հագուուս ։ Արտադրութեանը տեղի պիտի ունենան համաձայն Փոցտամի մէջ տրուած որոշումներուն ։ Փէշլալի մօտ ամբողջ գիւղեր պիտի պարպուին ։

ԱՌԵՆԻՔԻՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց գրաւել Պիլիսի քիմիական պարարի եւ սպալիքի դործարանները, ուր 4000 բանուորներ կ'ընկալուին ։ Որոշուած է նաեւ պետական հսկողութեան տակ առնել կրպիկի (սիման) գործարանները ։ Աւելի քան 30.000 ձախակողմեան կուսակիցներ ժողով մը դուստրեցին, պահանջելով ընդհ. ներսւմ, մասնակցութիւն կառավարութեան մէջ եւ պարպաւ անդլ. զօրքի ։

ՍԵՐՎ. ԼԻՅԱՄ, Օմիւրի քառ հոշակաւոր պարողը, որ ամբաստանուած էր թէ Հիթլէր պատգուցած է չէնքին մէջ, գրաւման օրերուն, կարակալման շրջանը լրացալով, Մանթի Բարլո դնաց, ներկայացուցաներ սարքելու համար ։ Անցեալ շաբաթու ներկայացման մը պահուն Թաուցիներ ցրուցին Օմիւրի մէջ, ի նպաստ Սերվ. Լիֆարի, որ տեսակցութեան մը առթիւ օրայտարարեց թէ երբեք չէ տեսած Հիթլէրը, թէ Գերմանիոյ Առաջնորդ Օմիւրա եկաւ, բայց 90 տարեկան հրէշ մըն էր որ զայն պատգուց առանց ճանաչալու, եւ «երբ իմացաւ, մարեցաւ ինկալ թեւերուս ։

ՏԻՐՈՒՆԻ

Պոլսէն ցաւով կը հաղորդեն մահը Պ. Յարութեան Փափաղանի որ, յարգուած, լաւ դիրք մը կը զբաղէր Բերայի միջազգային կեանքին մէջ եւ օգուակար ծոռայութիւնները համեստութեան քողին տակ ծածկելու պարգուութիւնը կը սիրէր ։ Հանդուցեալ եղբայրն էր փարիզահայ ծանօթ դերմակ՝ Պ. Պետրոս Փափաղանի ։ Այս տրվ խոր առթիւ հանդիսաւոր հոգեհանդիսան պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, այս կերպի օր, 30 Դեկտեմբեր, պատարագէն վերջ ։

ՅՈՒՇԱՍԵՐ

Հ. Յ. Դ. Անիւր Պոլս Բոլոմպի Արամ Ենթա կոմիտէին ժողովը վաղը, հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերավարականներու սրահը, Ave. d'Argenteuil ։

ԻՄԻՒՀ. Հ. Յ. Դ. Չաւարեան կոմիտէին ժողովը՝ այս ուրախ ժամը 8.30ին, կ'ընկալուին պահուր ։ ԿՐԸՈՊԳԼ. — ՅԻ. Կ. ԽԱՉԻ/ԿՐԸՈՊԳԼ մասնահիւրին տնտեսաւ — պարահանդէսը՝ այս կերպի 30 Դեկտեմբեր, ժամը 3ին, Exposition սրահին մէջ ։ Հաճելի կազանդ մը մանուկներու համար ։ Մուտքը՝ ազատ է ։

ՎԻԵՆ. — Գեղարւեստական հանգէն, կազմակերպուած Կապույտ Խաչի կողմէ, Դեկտեմբեր 30ին, Կերակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մէքըր Կաթիլի սրահին մէջ ։ 50էն աւելի անուններէն բեմին վրայ, զանազան դերերով եւ երգերով ։ Աւանդական կազանդ Պոլսան եւ տնտեսաւ ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵՐ

15ԻՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԸ
Կերակի 3 Մարտ, 1946, ժամը 14ին Salle de la Chimie, 28bis rue St. Dominique ։ Կր խնդրուի Հայ Միութիւններէն նկատի առնել այս թուականը ։

ՓԱՐԻՉԻ Կ. ԽԱՉԻ բուժարանը որ կը գտնուի Հայոց եկեղեցիի շրջափակին մէջ, բաց է ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, առաւօտեան ժամը 9—12 ։ Անոնք որ չեն կրնար դալ բուժարան, պէտք է գրեն, որպէսի բժիշկ զրկուի ։

ԹԱՅԱՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախածնունդեմբ ՅԻ. Կապույտ Խաչի Սէնթ Եթիէնի մասնահիւրին, 29 Դեկտեմբեր Եւրաթի երկիր, ժամը 8.15 Եթի Ռեփուլիկանի քաղաք, 16 rue J. B. David ։ Տէր Ե. Տիկին Յ. Յոլմիսիաներու զիկապարտեմբ կը ներկայացուի ՏԱՅԸ ԿԱՐԱՅԵՏ կամ ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՅ ՓԵՍԵՑՈՒՆ (3 արար) ծիսադաշտ օգուտաւ ։ Մուտք 30 ֆր. ։

ՀԱՅԱՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅԻՆ

ՀԱՅԱՐԱՆ ՉԵԶ ԱՐԹՈՒՐ (ՅԱՐՈՒԹԻՆ) 28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47 Արեւիկեան եւ երապական համալ կերակուր, միք, ընտրի օդի եւ նալ պաղմըր ։ Հիմզաբքի օւլերը ցոց է ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՄԵՐ ԽՈՍՐԷ

Փայտը որի՞ գլխին զարնեց...

1945 — Ա. — ԸՆԴՀ. ԱՎՆԱՐԿ

Մոլորակներն մը յարգած ըլլալու համար չէ որ դրի կ'առնենք նա իր իրերը:

Անհրաժեշտ է տարեկան տեսութիւն մը մանաւանդ այս տարի, քանի որ թերթին հրատարակութիւնը դադարած էր 1940 Յունիս 10-էն մինչեւ 1945 Ապրիլ 8:

Գիտենք թէ ինչ անցաւ դարձաւ այս երկրին մէջ, դրաման շրջանին: Բայց Թրանսպարենտ չէր, — Եւրոպայի միւս մասերուն մէջ եւ աւելի հետոյ:

Ռոտտոմանին: Եստ մը անցքեր դեռ անձաւ կը մնան, եւ հետզհետէ կ'իմանանք: Հարկ է թղթատել Թրանսպարենտութիւնն եւ յարաբերութեանց խղճումն մինչեւ 1940 օգոստի ազատագրումը հրատարակուած թերթերու հաւաքածոները, լրիւ զաղափար կազմելու համար: Իսկ այդ կը պահանջէ Խոր Ժամանակ եւ համընդհանուր աշխատանք: Ձախտաւոր դժուար դործ մը, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Արտասահմանէն թերթ ստանալ սկսածը ազատագրումէն աւելինք վերջը: Այն ալ դեռ անկատար է: Գալով հին թերթերուն, անոնց իւրաքանչիւրը պէտք է սերտել տեղին վրայ, քանի որ անկատար է փոխարինելը:

Ուրեմն, արժանադրենք ինչ որ գիտենք հետոյէն հետոյ, — քանի մը ընտրել երեւոյթներ:

Անգլիա: Աննշան զաղութ մը, իբրեւ համընդհանուր անգլիայ չէ համապատասխաներ իրականութեան, քանի որ եղած-չեղածը կը բաղկանայ մեծ մասով առեւտրականներէ, փողոթնիւրանուորներէ, ուսանողներէ եւ մտաւորականներէ: Իրենց միութեան դիրքը եկեղեցին է: Երբեմնի դործուն Միութիւնները կը պատկանին պատմութեան, թէ եւ Լոնտոն եւ Մանչեսթը անտարբեր չեն հարաբերին կարօտութեանց հանդէպ: Մայրուական բարեկեր կը տիրապետեն երկու. զաղաքներուն մէջ ալ:

Պելժիա: Ինչպէս Լոնտոնի, նոյնպէս Պրիւսիայի եւ Անվերսի մէջ մեր հայրենակիցները դրեթէ անվատ անցուցին պատերազմի տարիները: Չենք խօսիր նիւթակն կոտորատներու մասին:

Պելժիայի Գաղթ: Վարչութիւնը կը շարունակէ դործել, առանց ներքին ցնցումներու: Ունին ազատ, հայրենիքի դարձեթղթներ եւ ուսանողներ: Դժբախտաբար տեսալ մը թուրքիւն վարկած է 7—800 հոգեկոտ յայ դադութը, հակառակ զանազան ճիշդերու եւ Փարիզի մոտաւորութեան:

Պելժիա. Եւրոպա: Գերմանահայ գաղութը, որ 400 հոգեկն կը բաղկանայ, մեծ մասով Պելժի հաստատուած, այսօր կը ներկայացնէ անճանաչելի պատկեր մը:

Գերմանի, ամէն կողմէ բռնի փոխադրուած աշխատաւորներ, փախտականներ իրար խռովեցան: Մեծ մասը վերադարձաւ, մնացեալ 2—3000ը անստոյգ լինելու մը մտածուած են զըլխաւորաբար ամերիկեան շրջանին մէջ:

Նոյնը կարելի է ըսել Աւստրիայ մասին, ուր պատերազմէն առաջ 250 հոգի կը հաշուէին, մեծ մասով վիճակաւ հաստատուած:

Մոնթր տեղեկութիւնները կը պակսին նաեւ Իտալիայ հայ գաղութի մասին (750—1000 հոգի): Գիտենք միայն որ վենետիկի Միսիթարեանները կըրցած են շարունակել իրենց դործունէութիւնը, որքան թույլ կուտային պայմանները (ինչպէս վիճակային վանքին մէջ):

Պալատներ: Աղատադրութիւնէն աւելին ամերիկեան վերջը, պատկերը տակաւին պարզ չէ Ռաւմալի եւ Պալատի մէջ: Խորհրդային բանակներուն ժամանումէն առաջին պահէն, նոր կարգուող մը հաստատուեցաւ երկու երկրներուն մէջ ալ, խորապէս ազդելով բոլոր փոքրամասնութեանց հանրային կեանքին վրայ: Հազարաւոր թիւները դեռ չեն կանխատեսուած եւ նիւթեր կը պակսին, բուն կացութիւնը պարզելու համար:

Դժբախտաբար, ռիսակալութիւնը աւելինք դործած է երկու դադութներուն մէջ ալ, անյայտ ճակատաբար մը մասնակցելով խռով մը մտաւորականներ: Անշուշտ արդարութիւնը երեւան կ'ըլլէ որ մը: Պուկարահայ գաղութին մէջ, իբրեւ հաստատութեան քոյց, խռով մը տիրացուներ որդաւ են պարտադրել Ներսիսի ուղղադրութիւնը (Թերեւս Ռուսմանի մէջ ալ):

Ե.

Ամէն ազգ մտահոգուած է իր նոր սերունդի ապագայի խնդրով:

Մասնաւորապէս մեզ, Հայերիս, նոր սերունդի ապագայի խնդրը ոչ մէկ զարաշընաւում այնքան անհանգստութիւն չէ պատճառով, որքան ներկայիս, քանի որ բնականաւոր ազգերի եւ օրէնքների բերած ուժը ցրել է մեզ աշխարհի չորս դիւ եւ թոյլ չեն տալիս վերադառնալու հայրենիք: Հայ տարրը փոքրիկ կղզիներ կ'ապած մշակոյթով հզօր ազգերի ուժէն անոնցին մէջ: Միւս եւնթակայ նրանց բազմապիսի հարուածներին, պիտի չկարողանայ իր գոյութիւնը երկար շարունակել, եթէ չլարէ իր բոլոր պաշտպանողական միջոցները:

Այդ, փաստը այն է որ մեր նոր սերունդի մեծագոյն մասը մատնուած է օտարացման: Նա ոչ միայն հայ գրին ու զրապանութեանը չի տրակուտու, այլեւ լեզուին: Եթէ խնդիրը սահմանափակուէր միայն չզրեանալով, այնքան տարաքիչի չէր լինէր երեւոյթը: Մարաքիսիւն այն է, որ զգուշացնելու համար, ցանկութիւն էլ չունի տվելու: Ոչ միայն ցանկութիւն չունի տվելու, այլեւ ուղղակի առում է, արեւմտաբան իր մայրենի լեզուն եւ ամօթանք համարում անոր դործածութիւնը:

Ո՞վ է քուն մեղաւորն այս ողբերգութեան: Երջապատ: Ո՞վ: Ներթակաւ պայմաններ: Ո՞վ բոլորովին: Դրանց միայն կեղծ պատճառաբանութիւններ են: Իրական եւ իրմիական մեղաւորները հանցիմանում են միայն՝ հայ մայրերը եւ յետոյ՝ հայրերը: Հեռեւեալէս, առաջին եւ ամէնէն ուժեղ հարուածը նրանց զլիկի պէտք է իջնել, քանի որ՝ Հայրենիք, ազգ, մայրենի լեզու եւայլն, առաջին մոտացողները նրանք են եւ ապա նոր սերունդը:

Թուրքիոյ մոլթ ու խուլ դեղերից եւ թաղաքներից, լուսնակա Պալատներից եւ արեւան թաղերներից ազատուելով, նրանք յանդիման դառնեցան Թրանսպարենտ կամ Ամերիկայի պէս թաղաքակիրթ երկրները ու շրջան պալից... Տատերի եւ պապերի պատմած Հէքեմալայի աշխարհը թուրք նրանց, եւ անոր փալից կուրացան ու խալացան նրանք, մոռանալով ամէն ինչ: Մոտացութեան մասունք եւ իրենց արեւմտաբան մոլորներն ու զանաւները, ժողովրդի ու եղբայրները եւ տասնեակ հազարաւոր եղակի հերոսները, որոնք ինչպէս ճարտարութեան ճանապարհի վրայ, յանուն Հայրենիքի եւ ազգի յարստեւելութեան ու յարգաւածման:

Ապացոյց, բաղդատեցէ Յունաստանի, Պուկարիայի, Եգիպտոսի, Սուրիայի եւայլ նման հայ գաղութներում աճող նոր սերունդի ազգային բարոյական միճակը՝ վերջինների հետ: Նոր սերունդի անել է ամենուրեք, բայց ինչո՞ւ վերջիջեալ երկրներում սերունդի աշխարհման հետանկարեմանը այնքան նախապահեցում, որքան Թրանսպարենտ եւ Ամերիկային:

Երկրորդ հարուածը պիտի իջնել ազգային-քաղաքական օրհանգների եւ կազմակերպութիւնների զլիկին, որոնք ձեւակերպութեան համար շատ կը սիրեն խօսել, ճառել, գրել, բայց վտանգը կանխելու արամադրութիւններ չեն ցուցնել:

Ամէն մայր, որ ինչ ամենամեծ պատասխատուն է երեխայի դաստիարակութեան համար, եթէ տան մէջ թույլ շտապ երեխային օտար թուով խօսի եւ խախտուող պարագային անմիջապէս լռել ազգեցիկ միջոցների, մայրենի լեզուի բանաւոր վարժութիւնը նոր սերունդի համար ապահովուած էր լինի: Այդ պարագային երեխան թէ եւ չլիսէ մայրենի լեզուով զրկ կարգով, բայց խօսիլը զրկել, իսկ այդ ամենակարեւորն է: Եթէ երեխան օրական դուի երկու ժամ Հայերեն խօսի, երբեք չի մոռնար իր մայրենի լեզուն:

Մական այլապէս սկսած է եւ շարունակուած է Հին սերունդից: Երեխան դեռ նոր կը սկսի ջանք եւ հայերէն թաղեր թրթոյլ, անմիջապէս օտար լեզուն մէջնող կը բերն: Այդ իսկ շրջանից երեխային կը սովորեցնեն օտար լեզուով խօսիլ, անազմ եղբէր եւ աղայիսով սղբի օրից կը ներարկեն աշխարհման թոյլը:

Ամենապարզեալ եւ օրինակելի հայ երեխաներում անշուշտ օրորական երեւոյթ է դարձել մի շարք ֆրանսեան բառերի դործածութիւնը, ինչպէս «պայպա», «մամա», «պոպոպ», «օ քոքոպ», «օ քոք», «օ քոք», «օ քոք»... Եւայլն: Ինչպիսի պատկերած այդ պարոնները մեր գեղեցիկ հայկական թաղերը՝ «Մայրիկ», «Մայրիկ», «Քարեւ», «Մնաց բարով» եւայլն փոխարինել են օտարով:

ՄԻՆԶԵՆ ԿԵՐԱՆ ԹԻՒՄԷԼ

Միւսիւ Կերպի Դաստաւում...

Թուրք թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ, օտաւակաւ պահանջներուն առթիւ: «Ազգամ» կը յայտարարէ իր վերջին խմբագրականին մէջ. — «Սենք չենք կընար Ռուսիոյ քարեկամութիւնը չաչել, անոր դէմը վարելով մեր հողերով»: Յետոյ կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ դործերը երբեք չեն կընար Իրանի դործերուն վիճակին ստանալ: Շեղծէն ազատ ըլլալու համար, ոչ թէ մենք, այլ Ռուսիան է որ փոփոխութեան պէտք ունի, յանուն աշխարհի խաղաղութեան:

Իսկ Անգլաբայի անթեր կ'աղաղարարէ.

— «Մենք պիտի կուտենք մինչեւ վերջին թուրքը, պիտի կուտենք մինչեւ վերջին Դաստաւուն: Թուրքիոյ ամբողջ հարաւային կարծիքը օտար տիրապետութեան երազներուն պատասխանից իր անխախտ հաւատով: Իրանիակ թուրք ազգը իմեծայն վճռած է յայտարարել ի լուր աշխարհի թէ կարելի չէ դաշինք Թուրքիոյ ազգային տան, անոր հողերունը:

Թուրքիոյ ազգ. Ժողովին մէջ, ելմացոյցի վիճաբանութեան առթիւ երեսփոխան Հիւսէյն Պալուր յայտարարեց թէ կատաւարութիւնը չի կընար ապրուստի սղուէթեան առաջն: անել: «Վիսապահան պիտոյցներու դիւերը աւելցած են հարիւրն 400, բաղդատելով նախապատերազմեան դիւերուն հետ: Փոքրիկ մը կը պատրաստուի զոր կարելի չէ անտեսել»:

Երեսփոխանը միւսին առնէ դիւիւ տուաւ թէ Թուրքիոյ երեսփոխանները չեն ընտրուի, այլ կը նշանակուին միակ արտօնակ կուսակցութեան, «Հալալ» կողմէ: (Թաւ):

600 ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆԵՐ պիտի հսկին Յունաստանի երեսփ. ընտրութեանց վրայ:

Մոլորական տարրութիւնների հետ. միասին (չըլլալաւոր, ներթակաւ պայմանները) լուսած են նաեւ այն մասին թէ երեխան չի ենթարկուած ծնողների: — Որքան կը խնդրեց, կ'աղանչեց, որ հայերէն խօսին, չեն խոսի մեզի, ինչ ընենք... Այս առաւելութեան մէջ կայ որոշ ճշմարտութիւն, երբ դասակարգէն շափահատ է դաժնել, այսինքն տասնհինգ վեր է: Սակայն ինչ կը մտածէին այդ կեղծութիւնի արցունքը Թափող ծնողները մինչև դասակարգ շափահատ դառնալը: Ինչո՞ւ մոռանալիկ, երբ դեռ երեսփոխաներ փոքր էին, շախմատեան չարիքը խախտել իր բոլորն մէջ:

«Ձեռքիտեցաւ ամառը, ասա՛, ինչ է պատճառով»: Ճիշդ եւ ճիշդ անմիջապէս անմիտ ճշմարտերի կը նմանին այսպիսիները:

Նոր սերունդը աշխարհումից փրկելու համար, բայց ծնողներից, անհրաժեշտ է, որ հայ թաղաքական հոսանքներն ու զանազան կազմակերպութիւնները արթնան իրենց թմրութիւնից եւ անցին ետանդուն աշխատանքի: Անշուշտ այդ ուղղութեամբ կան որոշ ձեռնարկներ, բայց նրանք շատ դժուար են, թույլ եւ երեսի վրայ ձգուած: Անհրաժեշտ է փորձել բոլոր միջոցները, եւ ոչ թէ բաւականաւոր չոր ու ցամաք Ա եւ Բ սովորեցնելով եւ մի քանի դաստիարակութիւններ կազմակերպելով:

Նախ եւ առաջ անհրաժեշտ է ամէն մէկ քաղաքական մ խորագրակն զլիսուր յանցաւորներին՝ ծնողներին, պախարակել, քարոյական պատասխանատուութեան կանչել: Երկրորդ՝ զարկ տալ եւ ուժեղացնել երիտասարդական կազմակերպութիւնների բարձրագոյն ձեւերով: Երրորդ՝ անհրաժեշտ է օգտագործել երիտասարդութիւնը, չօչափել նրա զոհամտութիւնը բոլոր լարերը: Փաստ է, որ երիտասարդութեան մեծագոյն մասը կը սիրէ յաճախել դուստնութեան վայրերը եւ հակումը շուրջ դէպի չոր ու ցամաք դաստիարակութիւնները: Հետեւապէս երիտասարդութեան ձեռնապաշտ փրկելու համար, պէտք է դործել համաժայի նրա ցանկութիւնների: Երգ, երաժշտութիւն եւ պարի երեկոյներ, աւաւ այն դործուն աւել, որ ամենից շատ համակրողները կը համախմբէ իր շուրջը: Լարել բոլոր միջոցները, զարգիւցնել հոգեւոր թափում եւ ամէն մէկ անկիւնում ուր կը դառնան անգամ 10—15 հայ երիտասարդներ, կազմակերպել՝ երգեցողութեան, երաժշտութեան խմբակներ: Գնիլ երաժշտական դործերներ, ստեղծել խմբերում ջերմ ընկերական միջոցաւ եւ հայ երիտասարդութեան ձգի սովորեցնել հայկական երգերն ու պարերը: Այն ատեն երիտասարդութիւնը շահաւորուելով, հանգիս կը զգայ եւ կը լաւատէ նման խմբակներու, հետզհետէ կընտելանայ, կը սկսի սիրել իր ազգային երգն ու երաժշտութիւնը, ինտոյ աստիճանաբար սկսի եւ հետագործելով իր ծագի նրա մէջ դէպի իր մայրենի լեզուն, գիրն ու զրապանութիւնը: Դաստաւորութիւնները, Ա. եւ Բ. օւսուցումը, շատ քիչ համաբողջութեամբ, բայց եւ այնպէս նոր սերունդի զգալի մասը փրկած կը լինիցէ աշխարհումից, որի բուն մեղաւորները հանցաւորութեան ենք մենք, Հին սերունդի ներկայացուցիչներ:

Փայտի առաջին հարուածը իջնցնելը նախ մեր զլիկին, եւ շտապեցէ ուղղել մեր սխալները:

ՀՅԲ - ՆԵՐ

Այս նոր արժեզրկումն վերջը, կարելի պիտի ըլլա՞յ պահել ապրուստի զինները — ահա ինչ որ մեծ մասնաշուկան իր պատճառէ։ Ամէն արժեզրկումն վերջը, զինները իմ բարձրանային։ Մասնազէտներու կարծիքով, այս բարձրացման պատճառները ոչ թէ մատնառակն են, այլ հազարաւոր կանն։ Միջին փրանսիական իր խորհի թէ քանի որ Փրանսի զաւկա կ'արժէ, իր ապրումները ոչ առէ՞ն աւելի առջեւ ծաղի։ Ճարտարոյս չկայ թէ այս անգամ աւ առջաջն պիտի ըլլայ, ճակատակ ինչ իրը զուրկանաւ որ Փրանսիէն անկումը շատոնց աղքատ է զիններուն փրան, վերջին տարուան ընթացքին կարգ մը չըջանակներու մէջ իր զահանջէին անգլիականն 600, տուար 150 ճարուէ, դիւսն տարած

1945. — Բ. ՈՒՐԻՇ ԳԱՆՈՒԹՆԵՐ

Արեւելեան Մարտիայի մէջ, ապահովարար ա-
մէնէն դժբախտ եղաւ յունական գաղութը:

Գրաւման սարսափներէն եւ գրկանքներէն
վերջն ալ, դադուիթը, ինչպէս ամբողջ երկրորդ կը
տասկուէր անկարգութիւն թշուառութեան մը մէջ,
— անթոթութիւն, հիւժախտ, զանազան համաճա-
րակներ եւ քաղաքական անստորութիւն: Հազա-
րաւորներ ծիրած են բառին բովանդակ նշանա-
կութեամբ: Մահերու թիւը՝ անհաշիւ:

Եւ սակայն կը տոկան, Ազգ. վարչութեամբ,
դպրոցներով եւ մարդասիրական հաստատութիւն-
ներով: Երբեմն հակահայ հոսանքը մեղմացած է,
եթէ ոչ դադրած եւ բազմաթիւ անմեղ կարիս-
տորներ արձակուած են քանդակներէ:

Թիւրքմանցութիւնները ծագած էին մասնա-
բաժնի թրակիոյ եւ Մանկուրիոյ պրելիարական
գրաւման շրջանի գկպերէն: Խորհրդայնութեան
կառավարութիւնը կըցաւ անհնէ ամբողջարա-
կան ելոյթներով, թէ եւ ունեցանք անմեղ զոհեր,
անսխալագոյն 1944 Դեկտեմբերի ներքին խո-
մբանքները հետեւանքով:

Եգիպտոս.— Այս գաղութին ալ անցուց շատ
ծանր օրեր, երբ գերմանական ուժերը մօտ
անցած էին անմահին եւ կը ուղարկային դրամի
Ալեքսանդրիան: Արշաւանքը խախտուեցաւ եւ
Ալյամէնի յաղթանակով (1942 Հոկտ.), եւ ամ-
բողջ երկրին հետ մեր գաղութին ալ սիրկուեցաւ
անստոր մղձաւանջէ մը:

Դադուիթը կը պահէ իր բոլոր ազգ. հաստա-
տութիւնները, հանդիսանալով տոկուն փարոս մը
ամբողջ Միջին Արեւելի համար: Նախանձիք էր,
մասնաւոր, ներքին գործակցութիւնը, թէ «հո-
սանքէ հոսանք» եւ թէ ազգ. իշխանութեանց հետ,
ինչպէս կը լեւէր ատաշնորդը, հանդիսաւորա-
մէն: Դժբախտաբար պաղ հնարքի փշիկ անսան հե-
մաճանքի պաշտպանութեան վերաբերմէն անմի-
ջական վերջը, ինչպէս հարեան դադուիթներուն
մէջ: Մարքի բան-գործը բրած են արին պղտորել,
սարքէն — ձորին պատմութիւններով:

Սաւրիա — Լիբանան — Ամէնէն բազմահայ եւ
աշխուժ գաղութը՝ Միջին Արեւելի մէջ: Նախ-
կին Պոլսին է որ կը վերածնին, բազմաթիւ հաստա-
տութիւններով, դպրոցներով եւ զինքներով:

Ամէնէն տաշնապալի օրերուն ալ, դադուիթը
կըցաւ անվթար պահել արար ժողովուրդին բարե-
կամութիւնը: Տեղական իշխանութիւնները, թէ եւ
յարափոփոխ, անխախտ կը պահեն իրենց վստա-
հութիւնը, հակառակ ներքին եւ արտաքին դաւե-
րուն: Թանկագին երաշխիք մը՝ այս իրողութիւնը,
քանի որ դադուիթը անմահանալից է Թուրքիոյ:
Հանրային գործունէութեան հետ գոյութիւնը
գրական — հրատարակչական աշխատանք մը, Եր-
մայակ գնահատելի:

Երկու գաղութներուն մէջ լոյս կը տեսնեն 15
թիւթեր: Հինգ օրաթիւներ, եօթը ամսաթիւ եւ
միասեղան՝ պարբերական: Կաթողիկոսարանն ալ
ունի զանազան ամսագրութիւններ՝ մշակոյթի
ճակատին վրայ: Հայ ձեմարանը կը շարունակէ
գարգանալ:

Ուրիշ միջթարակայն պարտադր մը՝ Սանճուրի
տարաբերութեան տեղադրումը Միջնաւոր մէջ:
Դժբախտաբար մեծ համարը մը կորսուած է,
Զուրի, աստիտի եւ պատասպարման, դժուարու-
թեանց հետեւանքով: Ինչ որ դուրս հանուեցան
որոշ բարեօրոշումներ:

Պաշտպան եւ Կիպրոս.— Նիւթեր կը պակօին
այս երկու գաղութներէն:

Նրաւագէտը նոր տաշնապալի անցուցած է,
տեղի տալով զրքի մը հրատարակութեան: Լուսա-
ւոր կէտ մը հրատարակչական ձեռնարկները
(մասնաւորապէս Յ. Օշականի գրական ուսումնա-
սիրութիւնները): Կիպրոսը ծանօթ է Միջերո-
սեան կրթութիւնով, որ կըցած է զիմանալ պատե-
րազի երեւելիներուն:

Իրաւ.— Նոյնպէս կը պակսին վաւերական
տեղեկութիւններ: Գիտենք, միայն, որ ազգ. իշ-
խանութիւնները կը զօրծնեն անխափան:

Իրաւ.— Յարաբերութիւնները նոր վերահաս-
տատուած էին եւ թերթերը հապիւ հասած, պար-
թեան Ատրաքսոսական լեզուափոխական շարժու-
մը: Ազգ. գործունէութեան եւ մշակոյթի զխաւոր
մասաւոր թուրքիէն էր, որ հիմա կը գտնուի նոր
կարգաւորման մը տակ: Որոշ բարեօրոշում՝ հայկա-
կան դպրոցներու մասին նորեք զրկուած էին ամէն
իրաւունքէ, աւելի քան տասը տարիէ ի վեր: Ե.

Ուղղագրութեան մասին

Արտասահմանում եւ հանդիպեցայ զանգուա-
ծային հայաժողովի եւ յանդիմանութեան մեր լե-
զուի նոր ուղղագրութեան դէմ: Ձախճուած (մաս-
սա) կըսեմ, մասն զի այստեղ քաղաքներում հան-
րութիւնը քիչ չէր ընդունում մշակոյթի
գործիչներէն, լայն իմաստով՝ մտաւորականնե-
րից 42^{րդ} դարէն կամ կիսադարէն տառերական-
ներէն: Մասսա, ժողովուրդը մեր իմաստով դժ-
բախտաբար այստեղ գոյութիւն չունի, որպէսզի
մեր լեզուի ժողովրդականացման անհրաժեշտու-
թիւնը խորապէս զգացուի:

Լեզուի ժողովրդականացում՝ նշանակում է
նախ եւ առաջ մտնել լեզուն ժողովուրդին,
մտնել զարմնելով անոր ուղղագրութիւնը ժո-
ղովրդական լայն խաւերէն: Ամէն լեզուի ձեռնա-
նորայայտումը հնչարանութեան (ֆունդմէնթ) եւ
ուղղագրութեան իմաստով յանգիւ պահանջում է
հիմնական վերափոխում եւ պարզացում: Այդ ան-
խառնութիւն պահանջ է, եթէ լեզուն օգտուող ժո-
ղովուրդը կաղում է ոչ միայն մշակոյթի ներ-
կայացուցիչներէն կամ, ինչպէս այստեղ, դադուի-
հայութեան յատուկ վերջինեւայ տարբերից, այլ
եւ աշխատանքութեան անհրաժեշտ խաւերից, ա-
նոր երկու հիմնական դասակարգերից, — գիւ-
ղացի եւ բանուոր:

Ուսը չի կարող լինել, որ այս դժուարին դու-
ր կատարողները, լեզուի իսկական բարեկարգիչ-
ները պէտք է լինեն ժողովուրդի մասնագէտ ներ-
կայացուցիչները, նրա մտաւորականները:

Յեղաշրջման պահանջը լեզուի մէջ առաջ է
գալիս, դիւստարապէս փոփոխութեան վարդա-
զոյն պայմաններում, ժողովրդական իշխանու-
թեան շրջաններում, ուր լեզուի ժողովրդականա-
ցումը անհրաժեշտ դարձնէ համարում ժողով-
րդայնութեան, ժողովուրդի ու պետութեան ան-
միջական պահանջների համար:

Այս տեսակէտից, ինչ թուում է, որ մեր լեզուն
մասնագիտական իմաստով դժուարաւոր լեզու-
ներից մէկն է մի ժողովուրդին համար, որ ու-
սական երկու մեծ յեղափոխութիւնների վերջ
կեսից է հրաւիրուած իրաւաստան միւս ժողո-
վուրդների հետ միասին իր զանազան մաս-
նակցութիւնը զերկու նոր պետականութեան
դժուարագին գործի կատարման:

Այսօր 10. Միութեան հանրապետութիւննե-
րում մշակոյթի ներկայացուցիչները կամ ու հա-
սարակ մտաւորականները չեն, որ այդ աղգային
հանրապետութիւնների կառուցումների ուղիւ
ծուծ են կազմում, այլ նրանց հետ միասին ժողո-
վուրդային լայն զանազանները:
Այս համոզումն եմ որ երկէ էլ «Իրանակա-
կան» Հայաստանում անհրաժեշտօրէն պիտի կա-
տարուի նոյնաշխատանքը ուղղագրութեան մասին:
Գաղութների հայութիւնը այդ անմիջական
անհրաժեշտութիւնը չի բնորոշ, որովհետեւ օ-
տար ամբողջ վրայ նա հեռու է համապետական
գործունէութիւնից, որովհետեւ նրա այսօրուայ
մշակոյթը ու լեզուն շարունակում են մնալ մինչեւ
օրս այստեղի մտաւորականութեան մենաշնորհ,
հեռու պահելով լեզու ժողովրդական խաւերը մեր
աղգային մշակութիւն լուսաւորյալ նուաճումներից:

Ուղղագրութեան վերափոխութիւնը բնական ե-
րեւոյթ է, եթէ կը կատարուի գիտականօրէն,
հիմնելով մեր նորագոյն ու հին գրականութեան
ու այսօրուայ իրականութիւնէն բխած առողջ պա-
հանջների վրայ: (Իրաւ լեզուն ուղղագրութեան
անսակցութից փաղուց է որ անհրաժեշտ է անվիճե-
լի փոփոխման է ենթարկուել): Ձախճականը այն
է, որ վերջին տարիների ընթացքում մեր հարուստ
եւ դրանքի լեզուն միջակում է եւ եւ վերջով
ծածկում «նորելով» բառապաշարով, սրի իսկա-
կան այդ էր գիտական ու նոյն իսկ յեղափոխա-
կան աշխատանքութեան լահերի տեսակետից
միանգամայն կասկածելի է եւ որ զանազան կար-
գաղութիւնների հետեւանքով շարունակում է
մինչեւ այսօր սրագործել մեր լեզուի լուսաւոր-
եւ մեծագոյն զոհարանք: Եւ զարմանալի այն է
որ, այդ բաների մեծ մասը վերցուած է առաւե-
լային մի ժողովուրդի լեզուից, որ իր պատմական
անցաւորումն ու լեզուի քաղաքական քաղաքացարկով
(անկախ նրա հարուստ մշակոյթից) մեզից աւելի
բան երիտասարդ է: Նրա համար դեռ եւս քաղա-
քացիութեան նորութեան ինքնատրեքիա, «նովէտ»
եւ այլ հարիւրաւոր խօսքերին մեր լեզու ու հա-
րուստ լեզուն փաղուց պատասխանել է «հարապե-
տութիւն», «խորհուրդ» եւ այլ հնարք ու մի թա-
ղարթէ ու իմաստուն բաներով: Մ. ՄԱՍԿԻԱՆ
ՆՍՐ.— Պիտի անդրադառնամ:

«Մէկ քիչ քրիստոնէական հոգի համար
պատրաստ եմ կրակը անուշիկ»

Անստորին զործակալութիւնը կը ծանուցանէ
Դեկտ. 26 Թուակիր զեկոյցով մը.— «Երաթի ա-
կաղեմականներուն յօդուածները կարգալէ վերջ,
փորձեցինք իմանալ երեսփոխաններու, լրագրող-
ների եւ ձեռնհաս շրջանակներու կարծիքները:
Արդեւնքը կարելի է ամփոփել հետեւեւ կարճ
նախադասութեան մէջ.— Մէկ թիղ թրքական
հոգի համար ամբողջ Թուրքիա պատրաստ է կրա-
կը անուշիկը:

Քիչի մը Ուրան, Թուրքիոյ ներքին գործերու
նախարարը, Անգարայէն մեկնեցաւ դէպի արեւելե-
ան նահանգները, քննարկ պատրաստ կատարե-
լու համար մասնաւորապէս կարծի Արտասանի եւ
Արդեւնքի նահանգներուն մէջ: Ամբողջ Թուրք մա-
սուրը կը պահանջէ մերձի ուսումական պահանջնե-
րը, իրեն ձեռնադրելի կատակները:
Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ ուսու-
թեան յարաբերութիւնները հեղհեղեւ կը լար-
ուին:

Մուսուլայի խորհրդածոյութիւնը

Մուսուլայի խորհրդածոյութիւնը վերջացաւ հինգ-
շաբթի առտու: Մ. Նահանգներու արտաքին նա-
խարարը յայտարարեց թէ ժողովը շատ շինարար
կալաւ:

Սպասելով խորհրդածոյութիւնը պատշաճակա-
ն զեկոյցին հրատարակութեան, թերթերը զանազան
նախադրութիւններ կ'ընեն անոր իրական արդիւն-
քի մասին:

Արդէն հաղորդած էինք Իտալիոյ, Ռումա-
նիոյ, Պոլիարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի
հարուստեան դաշնագրիներու պատրաստութեան
մասին տրուած որոշումները: Յրանաւ վերապահ
զիրը մը բռնած է այդ մասին, քանի որ միայն
խալայական դաշնագրին մասնակցելու իրաւունք
տրուած է: Անհամբեր կը սպասուի իր ծանուցա-
գրին:

Իրազեկները կը հուսատեն թէ համաձայնու-
թիւն զոյգացած է հիւլէական ուսման մասին եւ թէ
քննուած են նաեւ Միջին եւ Մուսուլ Արեւելի
խնդիրները: Մուսուլայի թերթերը եւ անթիւր
լայիքները կը յուզին Ատրաքսոսական խնդիրը,
Հայաստանի եւ Կրասնովոյ հողային պահանջնե-
րը ժողովի զուգարան պահուն, իսկ անդիւստե-
սան մեծուրը կը գտնանք օրը օրին արժանապե-
լով անդիւստեանը, առանց սակայն ծածկելու
իր փաճութիւնը:

Կըսուի թէ համաձայնութիւն զոյգացած է
նաեւ ձափոխ մասին, որ պիտի ենթարկուի բոլոր
Դաշնակիցներու հակողութեան, ինչպէս կը պա-
հանջէր Մուսուլայ:

Մ. Նահանգները Գաղութները Անգլիոյ եւ
Ֆրանսոյի թէ պատրաստ են մասնակցելու որ եւ է
խորհրդածոյութիւնը, լուծուած համար սպանական
խնդիրը: Ինչպէս կը յիշուի, Ֆրանսա ծանուցա-
վել մը ուղղած էր, առաջարկելով ոչ միայն խղի
դիւստարական յարաբերութիւնները զօր-
ծարձելու հետ, այլեւ ծանցնալ Մուսուլայի հանրա-
պետական կառավարութիւնը, որ կաղծուած է
Մեքսիկայի մէջ:

Ֆրանսիան արժեզրկումը
եւ ուրիշ հոգեր

Մասնաւոր ժողովը դիւերային նիստ մը
գումարելով, զրքեմ միաձայնութեամբ զուարկեց
Ֆրանսիայի արժեզրկումը եւ Պրէթեր Ռուտուր դա-
մական դաշինքը: Ի պատասխան զանազան քննա-
դատութեանց, երմական նախարարը, Պ. Փլէվէն
յայտարարեց.— «Ֆրանսիայի նոր ղեկը՝ չի կրնար
փոփոխել ապրուստի մակարդակը: Պիտի կրնա-
լինել բոլոր անարգարանալի բարձրացումները՝
նախարարը բացատրեց թէ անխառնափոխի՝ էր
Ֆրանսիայի արժեզրկումը: Մեր փոխանակութեան
սակը չէր համապատասխանէր օտար գիններուն, եւ
մեր արտածումները կանգ առած էին: Ազգ.
տնտեսութեան նախարարն ալ, Պ. Պիյու (համա-
նովար) անհրաժեշտ գտնելով արժեզրկումը, լա-
ստեսութեամբ արտայայտուեցաւ ապագայի մա-
սին: Արժեզրկումը երբեք պիտի չխախտարէ նա-
խանիւթերու, մասնաւորապէս անդրիսի եւ ցորենի
ներածումները: Բայց, ամէնէն աւելի մեր արտա-
դրութեանց աման շնորհի է որ պիտի կրնաք
պահել դիւերը եւ իստոյ սեղմել զանոնք»:

Իհրապետութեանց, մասնակցեցաւ նաեւ զօր-
տը Կոլ, ազգաբարեկար.— «Մեր տնտեսութիւնը
կառուցանելու համար, պէտք է թափենք տաժա-
նելի, լաւ մեծ եւ կարծեմ երկարատեւ հիւք մը:

Մասնաւոր ժողովը նոյն նիստին մէջ
վաւերացուց նաեւ օրինադիւ մը, որուն համա-
ձայն պիտի ընդադրուէին օտար դրամներն ու
ոկիւնները, արժեթղթերը եւ արտասահմանի մէջ
եղած արտադրանքները: Կաւեցուցուց նաեւ ամե-
րիկեան փոխառութիւնը:

Երեւ ՄԻԼԻՄ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՌՆԵՐ պիտի
հրաւիրուին Ֆրանսա, համաձայն աշխատանքի
նախարարին յայտարարութեան:

Լիճնի Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը, վաղը
կիրակի, կէս օրէ վերջ. ժամը 3ին, 130 rue Tête-
d'Orի «C» սրահին մէջ, (Cours Lafayetteի անկիւնը):

1945. — Գ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Պարզապէս կը ճնշուինք, ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ խօսելու ամերիկացւոյ — գաղութի մասին:

Հակառակ իր բարդաւամբ եւ հանրօրոյտ, բեզուս զործունէութեան, որը մը կը բանի այս բաղմամբ զգողութիւն մէջ, 1933ին ի վեր:

Նիւ Եորքի ցաւալի դէպքէն առաջ ալ, կուսակցական պայքարը պիտի մթնոլորտ մը ստեղծուէր: Բայց անկէ ի վեր, մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին, միջավայրը դարձած է անշնչի: Մարդիկ չափ ու սահման չեն ձանշար, արին պիտի տեսնուին համար:

Գաղափարական պայքար: Ինչէն հեղուկութիւնը իսկ եւ իսկ ռոչայական բարձր է որ կը ցուցադրեն կարգ մը թերթեր, բանավէճը հասցնելով մինչեւ մատուցման, մինչեւ թրքալարի բանաւորութեան: Ո՛ր միայն հայերէն, այլեւ անգլիերէն: Այս միայն թերթերով, այլեւ թուրքիկերէնով, զբոսիկներով: Մինչեւ կառավարութեան եւ օտար դեսպանատուներու դուռներն ալ առնելով, անասելի յորտեսութեամբ:

Ապագայ պատմաբաններ ժամանակ ունենալ պիտի տան ամերիկացի թերթերը, անկապական բառ առ բառ պիտի ընդօրինակէ իտերիկայի Ողբը, ան մըն ալ իր կողմէ անցնելով:

Այս արտաքինական երեւոյթի զլուար մէկ պատճառը անշուշտ այն է որ, անսահման ազատութիւն կը տրի Ա. Նասանդներուն մէջ: Ուրիշ պատճառ մըն ալ այն որ, շատ հեռու գտնուելով Հայաստանէն եւ հայրենի հողերէն, բուն հայկական միջավայրէն, մարդիկ ինքնուրոյն աշխարհ մը կ'ապրեն ինքն ինքն համար, եւ իրերը կը դառնան Համաձայն «ամերիկական» անդամակի մը:

Բարեբախտաբար անողջ տարրերը մեծամասնութիւն կը կազմեն, եւ զարեւի, պատմաբանականութեան ասպետները ամէն բանէ առաջ իրենք զիրենք եւ իրենց ներկայացուցած խմբակցութիւններն են որ կը խայտառակեն: Այսպէս, դժուար թէ յաջողին այն բոլոր ձեռնարկները որ իսկապէս կը ծառայեն հայ ժողովուրդի բարեբեմ:

Այդ պօղալի մթնոլորտին մէջ էր որ կատարուեցան Հ. Յ. Դանիկոյութեան հանգանակութիւնը՝ Հայկ. Դատին համար, (165.000 տոլար), Կ. Պաշի բարձրագոյն ձեռնարկները (վերջինը՝ աւելի քան 100.000 տոլար), Բարեգործական Ս. եւ Բ. ձեռնարկները (250.000 եւ 500.000 տոլար), Ամերիկա-Հայկական Մշակույթի ընկերակցութեան կազմութիւնը, նոր Անուամերիկայի դուռը կամ չի-նոթիւնը են:

Դարձեալ, այդ նոյն մթնոլորտին մէջ էր որ, երբ «Իսլամիկները» կը բնակային կամ ընդդէմէն, Հայկ. Դատի Յանձնախումբը ներկայացաւ Սան Ֆրանցիսկոյի խորհրդածոյցին, փաստայի յուշարկով մը: Եւ շատ չանցած իր օրինակին հետեւեցան քննադողները, յանուն ինքնակոչ «Այգ. Խորհուրդի» մը: (Եւ հիմա ձեռնարկներն են 100 հազար տոլարի հանգանակութեան մը):

Դրական — հրատարակչական զործունէութիւնը կը շարունակուի անխափան, դուռն ըլլալով «Հայրենիքը» (օրաթերթ), ամսագիր եւ անգլիերէն շաբաթաթերթը):

Կը թուի թէ տուն — տեղ ըլլալու հոգեբանութիւնը հետզհետէ կը տիրապետէ Ս. Նասանդներուն հայ գաղութին մէջ, ինչպէս Կ'ապացուցանէ մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան ծրագիրը, որու մասին խօսած ենք արդէն:

Հարաւ. Ամերիկա — Մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ մթնոլորտը աւելի պայծառ է այս նոր զաղութին մէջ, որ կը թաղկանայ 30.000 տարագիրներէ, մեծ մասով հաստատուած Արժանութիւն մէջ:

Այս դաղութիւն ալ ունի դպրոցական եւ մարդասիրական հաստատութիւններ, թերթեր, եկեղեցիներ եւ ակումբներ: Կազմուիլը պատկեր մը կը ներկայացնէ Պոլիտո Այլթսի Հ. Յ. Դ. «Արմենիա» ճրիւղ. Միութիւնը, Հաղարի մօտ անդամներով, ինչպէս կը հաղորդէր մեր թղթակիցը: Ինքնապատկանութեան միջոց մը՝ այլասերման վտանգին դէմ որ սպառնալից հանգամանք ստացած է մասնաւորապէս Պրագիլիոյ դաղութին մէջ:

Հայկ. Դատին առթիւ, զաղութիւնը ներկայացաւ իրեն մէկ մարդ, հեռագիրներ. ուղղելով Սան Ֆրանցիսկո, Լոնտոն եւ ուրիշ ուր որ անհրաժեշտ կը համարուէր:

«Յառաջ»ի Մասնագրարար

Օրաթերթերու կամ պարբերականներու մէջ փորձեր կատարել գրական քննադատութեան, — աշխատանք մըն է, զոր միշտ գիտեր եւ արժամարհանքով, կամ անտառան անտարբերութեամբ վասնդի մարտիքի տես մըն է, հասակով՝ քանի մը հարիւր տող, օրաթերթերու կամ պարբերականներու շատ սիրական այդ աշխատութիւնը, որ կը յաւանքի բացառելի դարձնուի մը երկունքին բնաստութիւնը եւ հոգեբանութիւնը: Դիշդ է թէ ստեղծութիւն է նուազ յաւանքաւ ըստ մը, «գրախօսական», որ կը նշանակէ խօսել նոր լոյս տեսած գիրքերու մասին, այսինքն համառօտակի ներկայացնել անոց բովանդակութիւնը՝ լեզուին եւ խորքին մասին արդէն նշմարով մը: Այս սահմանումով՝ գրախօսականը կ'ընթացէ գրական լրատուութեան կալուածին մէջ, տանց երբեք աղիւր ունենալու գրական քննադատութեան հետ, հակառակ այն յաւանքութեան զոր երբեմն ստորագրողը ցոյց կուտայ գրախօսականին վառուէ տուրբուն մէջ նետելով քէֆիքի, գրական հոսանքներու եւ արուեստի փիլիսոփայութեան իր կասկածելի ծանօթութեանց սպառնալիքը: Ուրեմն դարձանալի չէ, էթէ հայերէն որ եւ է թերթ, — եւ Հայոց մէջ թերթը կը հրատարակուի՝ ճիշդ ինչպէս ստեղծ կը բուսնի անձրեւների վերջ, խնայ դաշտերու վրայ, առանց պարտիպարին մը հոգածութեան — իր ազգային ու քաղաքական լուրերու անակնկալութեան ըստ ի վեր, կամ «գետնայարկին» մէջ, դարձաւ մըն ալ կը բանայ գիրքերու մասին զրոյց ընելու համար: Դիտում էք, Հայոց ամէնէն անշնչի թերթին անդամ, որուն խմբագիրը Հայոց լեզուի շարքարար մըն է յաճախ, նախադաս պարտականութիւն կը համարի գրախօսականները հրատարակել, մինչ եւրոպական քաղաքական մեծագոյն թերթերը քանց կ'առնեն այդ օրակէզ սեղը, անշուշտ ի յարգանս գրականութեան:

Աւելի խաղաղութիւն մըն է նաեւ քննարկութեան ուսումնասիրութիւնը մեր պարբերականներուն մէջ, — ամէնէն բարխաւորը՝ տպագրութեան քննադատութեան եղանակ մը, որ պարտապէսական ծագում ունի, երբ միօրինակ երաժշտութեամբ՝ մտաւորական ծուլութեան իր դուլը կը հիւսէ, անա քաղաքի դարձ ի վեր: Եթէ ստորագրողը թեւաւոր լեզու ունի եւ գրական dialectique (ատիկա ինծի կը յիշեցնէ ընկերաբանական մարդանկրութեան սիրահար երիտասարդութեան մը dialectique, նրբաբանով մը schizophrénique, որ մեր քաղաքական մամուլը լեզուի Հիւրիշխմէն վերջ), այլեւս տէր է հրապարակին — կընայ էջեր լեզուն նկարագրելով գրագէտի մը դործին հոսող այսինչ կամ այսինչ պայտիւնները գոյր, ջերմութիւնը, կոշտութիւնը. ասիկա կը կոչուի գրականութեան գրականութիւնը, որուն նմոյշները տեսնեն, ժամանակին, քրիստոնեական մատնադրութեան կամ եկեղեցադատութեան հեղինակները՝ իրենց անսպաս մեկնութիւններով, ճոռոճութիւններով եւ մտաւորական մակարածութիւններով:

Մեր գրական քննադատութեան հրապարակին մասին այս իր գծով թեւեւ զատ, կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ խորհրդածոյցը որ ինծի կը պատճառէ գրական քննադատութիւնը բառը, — այդ քննադատութիւնը գրական սեռ մըն է, որ զգալիաբար համապարփակ եւ յատկանշական անուն չունի, ոչ մեր մէջ, ոչ ալ օտարներու մօտ: Յրանապիտեան, ժամանակ մը ուղեցնէ ընդհանրացնել essay բառը՝ պահ մը վերջի ընտելելով այդ բառին տրուած իմաստին ծագման մասին, երբ ամանք տարակցին թէ անգլիական արտադրութիւն է, մինչ ուրիշներ կը պղնչին թէ Փրանսական: Ի վերջոյ բառը միշտ ենթախորհրդիք համեստութեան մէջ, իսկ essayiste չկրցաւ երբեք արժեքներ ինքնինքն բառարաններու մէջ: Հայերէն, գրախօսութիւնը իսկ չունի, որ իր համառոտ նշանակութեան պարունակին մէջ չի կրնար չլիարել պայտիւրի մոտեմոտիկն պատմութեան, ունիք նաեւ գրադատութիւնը բառը, ասիկա լատին արեւելահայ գրականութեան սիրելի, որ յաջող չէ դարձեալ, պարզապէս անոր համար որ դատում է գրական քննադատութեան նպատակը: Ուստի քննարկութեան որ դժուար է գտնել բուն բառը, թերեւս անոր համար որ տակաւին վէճ կայ գրական այս սեռին դիմադրեւ ճշգրտութեան եւ յաւանքութիւնները սահմանելու մասին: Թերեւս անոր համար, որ շատ երիտասարդ է եւ շատ... հին: Հին՝ արժեքներ եւ գրական քննադատութեան պատմութեան սիրելի դիպրոսիքներականութեան պատմութեան հին բաղնիքներուն մէջ, ու գրականութեան պատմութեան գաղափարն ընդհանրապէս անոր կուտան տարբեր տարբեր դիմադրեւ: (Վերջերս

Անգարայի կը հեռագրեն — Ռուսական պաշտօններուն հետեւանքով, երկու վարչական միջոցներ ձեռք առնուեցան, Անգլիոյ պաշտման ճակի երկարաճումը կարգ մը չընթանալու: Անցեալ աշնան կը սպասուէր որ ջնջուի պաշտման վիճակը եւ կը կարծուէր թէ սովորական զոյգութիւնը պիտի վերահաստատուէր Նոր Տարւան հետ:

Երկրորդ վարչական տնօրէնութիւնն է մէկ արի եւս շարունակել գինեւորական բացառիկ արդուարքը Փոնճէլի (Տէրքիմ) շրջանին համար, ուր մեծ մասով Գիւրքեր կը բնակին: Այդ ջանքը բացառիկ օրէնքներով կը կառավարուէր 38էն ի վեր, քրտական ապստամբութեան հետեւեցումը եւ անդորրութիւնը վերահաստատուած էր: Ինչպէս որ կ'առավարուէին Նաղդարաւէն էր թէ աշարման վիճակը պիտի ջնջուի մօտերէ: Բայց ընդին դէպքերը փոխել տուին այս մտադրութիւնը:

Այս որոշումներով, Թրքական կառավարութիւնը կ'ուզէ պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահանութեան առջեւ, էթէ քրտական խրտուները ըսկսին:

Անգարայի պաշտօնական շրջանակներուն վեր կ'առնեն թէ Վրաստանի հողային պահանջները Լադիսանի մասին ուրիշ նպատակ չունին: Եւ ոչ սակարկութեամբ գտնուի մը գտնուի, արժեքները համար խորհրդային պահանջները արեւելի ինքնակազմութեան եւ նեղուցներու մասին: Այս պիտի Անատոլիոյ դորմակալութիւնը կը յայտարարէ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ: «Ամբողջ երբեք պատրաստ եւ կրկն չեմունելու», մէկ ինչ Թրքական հողի համար: Կաշուքները աւելի արդէ է այսօր քան երբեք. Թուրքիա իր հողէն եւ ազգային կտոր որ իսկ պիտի չձգէ եւ պիտի չամակնրուի որ եւ է ճշունմի, իր դաշնակիցներն կողմէ ըլլալ թէ հակառակորդներուն:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը խորհն թէ Թուրքիոյ վերաբերեալ դէպքերը չափանշուած են: Եւ ոչ աղբիւրին համաձայն, Խ. Խոսիւրիս գաղափարն պահանջները զինելով, պարզապէս ուզած է արձագրութիւնները շուտով ըստ իր լիարժեքի մոլորակի գործողութեամբ մեղաբարկել:

Պոլսէն կը հեռագրեն — Վրաստանի հողային պահանջներուն առթիւ ցոյցեր տեղի ունեցան Տրապիզոնի մէջ եւ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ որ դրան թէ Թուրքիոյ կը նախընտրեն իրենց մինչեւ վերջին մարդը, փոխանակ տեղի տալու:

Անատոլիոյ դորմակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վրացի երկու պաշտօնականներուն հողային պահանջները — Արտասանէ մինչեւ Տրապիզոն եւ Կիրասան — մեծ ջգրադրութիւն պատճառած են Տրապիզոնի մէջ, որուն բնակիչները դանդաղ մերձեցին շարք մը ցոյցերով, իրենք «անարդար»:

Թրքական բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ: Պոլսոյ շրջանին մէջ ալ պաշարման վիճակը վերահաստատուեցաւ վեց ամսուան համար:

Մոսկուայի գինեւորական օրկանը, «Կարմիր Աստղ», իր կարգին խօսելով Պոլսոյ ցոյցերուն վրայ, դիտել կուգայ թէ անոնք «սկզբնաւորութիւնն են Խ. Խոսիւրիսի դժմ արարած թշնամական պայքարի մը: Այս խայտառակութիւնը, այս փոշալան ցոյցը քանի մը տասնեակ ուսանողներու տղայական խաղը չէր, ինչպէս կ'ըսէ Թուրք պաշտօնական մամուլը: Թաղամայրերը կ'աւելցնէ թէ Թուրք ծանօթ Յարպարակաբիւր, Հիւսիսին ձահիտ Շալլը, ինչպէս եւ կարգ մը ուրիշ խմբագիրներ եւ երեսփոխաններ բաց ի բաց սպառնալիքներ կ'ուղղեն Խ. Խոսիւրիս, թէ «Աղաւթ» թերթը դրոշմի վիճաբանութիւնները կը հրատարակէ, նախատեսելով «արարդան պատերազմ մը Խ. Խոսիւրիսի դժմ արեւմտեան աշխարհին կողմէ»:

(Շարունակութիւնը կարգալ Դ. Ե)

ձեռնարկեցի զրեւի: Դրական քննադատութեամբ պատմութիւն մը, որ թերեւս տառջին աշխատանքը ըլլայ նման ձեռնարկի մը համար, — արդարեւ ինծի ծառիք չէ այդպիսի գործ մը եւրոպական գրականութեան մէջ, որովհետեւ երկար պարբերութեան վերջ մէջ ձեռք ձգած եմ քանի մը հատուկ ներ միայն, որոնք մասամբ ալ նիւթին կը վերաբերին՝ առանց ամբողջովին նիւթին նուիրուիլու: Երիտասարդ՝ որովհետեւ գրական քննադատութեան արդի յաւանքութիւնները կը ծաղկն մասնակցից շրջանին:

Ինչ են այդ յաւանքութիւնները, կատարելիք ինչ գեր ունի գրական քննադատութիւնը, կամ վերջապէս ինչ կը նշանակէ գրական քննադատութիւն — յաջորդով կը ներկայացնեմ արդի տեսակետները իրեն ներածութիւն «Յառաջ»ի Մասնագրարին տնօրէնի, ուր պիտի գտնէք զի, ժամանակ առ ժամանակ, գրագած՝ գրքեր քննելով կամ գրագէտ դիմադրեւելով, անխնայ եւ անողորմ, համակիրաբար համար ընկերներու հրապարակելու:

Երկուշաբթի, 1 Յունուար 1945

Այսօր, Կաղանդ, ահա կապույտ եւ լուսածնանշան առաջ տնային որ պայծառութիւն եւ յոյս սրտէն սիրտերու մէջ:

Բնութիւնը նուրբ երգիծաբան մըն է որ դիմերէն չանդիմաւոր պահերու պարտքը մեր յուս խաղաղութիւնները: Այսպէս, վշտահար դէպքեր կը ծանախեցին արտասուք թափելով երկինքէն, բայց տարեգրութիւն մը, նոյնիսկ, մարան մէջ, արեւ թափուկ մը կ'երեւարէ մեզ, քաղաքէն, իսկ մեր ցոցերուն կը մասնակցի ընկերացնելով, քամի մը դրոշմները բարտէ:

Այսպէս, իր այսօրուան զուարթ ծագում մեզ կը արամադէ յաւատեալութիւն դատելու ահա որ միշտ եւրոպական վախճան:

Իրականին մէջ, ժամանակը իր չափերը փոխէ. մէկ թիւ աւելի կը հաղնի, 1945: Ան, որ մեզի, 365 օրը անգամ մը միայն կը փոխուի մի, գիտնալով ու բնաւ նիւթաւորելով: Մինչ մենք ըրաքն մէկ - երկու կը փոխուինք. մեր չափը, մ'նաւանդ միջ տարիէ ի վեր աւելան պակասած է. ձեռք կը մտնէ օձիքներէն ներս:

Մեր չափերին ու ժամանակի չափերին մէջ ուրիշ մեծ տարբերութիւն մըն ալ կայ: Մենք փոխութիւններ տեսնենք որ օձիքը պատուոյն իսկ տարին անտարբեր է նման ճգնմը բանիւր իր չափերը կրնայ պատասխանել թնդանութիւն հաւանական, արեւնաբար ըլլալ զապառանգին սպաննեթէ, ալիք մը կը չորհնէրէ, եթէ նոյնիսկ դեմք մը կը չմտնայ անկէ, Տարին, անխաբի ու անտալով կը սպառէ մինչեւ վերջնադրոյ մասնակցորդը եւ ապա կը նորոգի, թիւ մը փոխելով:

Մարդիկ — ուրիշ ինչ կարելի է ընել — մարթն 1945 ի չափերը ճերմակ մաս մը կարեւոր պահել փոխուելէ առաջ եւ այսպէս անցնի երթալ:

Կաղանդ, ամանոր, ինչեւ երազ երբ փոխէինք, ինչ յիշատակ՝ երբ ձեր ենք ու մեր սիրտին մէջ խաղաղատեսներ ջրոտած է այլեւս: Կոնկան մասնակցին փակցուցած, աչքերը փակ, մտիկին մէջ իր տեսնած շարժանկարի մի թրթուռն անցըր, մեր Գոյոյն տունին սեղանէն մինչեւ...:

Բայց մինչեւ ո՞ր միտք իմ, մինչեւ ո՞ր, եթէ կէս մը վրայ չմտնուիմ ժողովներ:

Այսօր երբ կ'ողբեցնէմ հին Կաղանդի փրկանքներ, անմիջապէս կը յիշեմ Մանգուլի մեր իրաւաբարձութիւնը ուր Գաղա խաղաղութիւնը Գաղա իր պատանջներ, որ կը ջլախանայէր զիս իր պայծառարարութիւններէ: Իսկ ամէն Կաղանդի «բացառիկ թիւ» մը տարբերու յանձնառու էր մեր զորացեալ թէղիւրը — Ամենու Տարեգրոյնը աննախորդ եւ անյաւոր — որու ձեռքէն ճողովարկելու անկի դժուար էր քան թրքական ոստիկանին: Կուգար զովս, ձեռքը ուսին, միտքով կ'զգայ շոյիկով, աղանդները թուր ծալքերը այտին վրայ, «բան մը» կ'ուզէր: Կը դժկամայիմ — «Մ'ներ պէ՛, ինծի, ամօթով մի՛ ձգեր»: «Եւս»: Համբոյր մը եւ ձեռքը ուսին սեղանում մը շնորհակալութեան: Բայց երբ երկու քայլ հեռացաւ, մեկնած պահուն, մատի սպանակաւ շարժում մը կ'երկարի դէպի ինձ եւ ուսից ձայն մը կը զոգէ կ'ապակի դրան տեսէ: — Կ'ուզեմ չա՞... խոստացար այլեւս, վաղը կ'ուզեմ, ապա թէ ոչ...:

Հանդիսական առիթներով դժկամօրէն ու հարկադիր կերպով դուրսէն էլէր կան որ երբեմն աւելի յաջող են քան հեղինակին խանդավառութեամբ գրածները):

... Ո՞ր տայր ինձ, այո՛, ո՞ր տայր գերեզման Ամանորայ:

Պաշտոն մեր տնակին մէջ ահա կը տեսնեմ արդէն յարգարաններ ընկուցներէ բոլորակ սեղանին ուր իրենց պատկանելի դիրքերը դրած են փէլթէն, գէրմէն, անուշադուրբ, պահուած պտուղի պնակներով: Օրեր առաջ դժադրութեան թուղթերու վրայ դեղադրած ու ծակոտած ենք Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ բարի Կաղանդ» բառերը, համեմի փոշիներով արտագրելու համար դանդաղ օրուան թաղցրութիւններուն վրայ:

Բայց այս բոլորին վեր մեր այտուցներուն թուրք կուտար ուրիշ պնակ մը՝ քանիմով պրտաւ լիցուկը որ Կաղանդի Կաղանդ միայն կը շինուէր, մասնաւոր մայրիկին շինածը համարաւոր էր թաղին մէջ եւ անգամ մը ճաշկողոր չէր ստանար դայն:

Եւ բարի Կաղանդ», այո, բարի էին այն տանն կաղանդները:

Բարեկից լամբարին լուր մինչեւ հեծկտար, կ'ուզէր ինչ ու կը գրծուէր մեր նուէրներուն հետ, ու կը պատկէին անուշտան միջնադրի ողջունելու համար կանչը փոխադրամասներուն:

— Գուրար, Գուրար...

Կ'ուզէի լինել մի անհագ մանուկ, Անխուկ սրտով՝ եւ միշտ անսպաս, Մոռացած ամէն վիշտ ու արտասուք, Խայտալ արեւի ընթացողութիւն տակ:

Հայրենի ազատ երկնքի ներքոյ, Կուսակաւ գրկով մեր բնաշխարհի, Ապրիլի հեթեալ փառքի վայելքով, Ազատ օրերի բոլոր ընթացիկներ:

Հանգերն ընկնէի գիշեր ու ցերեկ, Մի անհուն փառքի հեթեալ մէջ պահած, Կրճիւն սեղանով կամայ ու ծաղիկ, Զերմ արցունքներով բիւրեղ արանց:

Տեսնէի անոնց դժբերք կրած, Ողջուն լուի արտից ու փառքի, Պարգեւով անխիղճ որ սիրտս նրանց, Բաժին ուզէի վիշտ ու բերկրանքից:

Վաճենք ինկած բոլոր շնչէի, Անցնի աւեր բերդերի մտով, Արագածով տայր բոլոր կանչերին, Յուրան հեծէի նրանց կարտով:

ԳՈՐԵԱՆ

Կաղանդի առթիւ թուանքն փոխելու էին տանք, չաղանդը համար պարկերու մէջ փաթաթուած, որոնց թուրք ու համը ուրիշ ոչ մէկ օր կրնայինք գտնել եւ որոնց անուշադուր լոյսին կարծես հիմա դեռ կ'արբեցնէ թիւք:

Ա՛, ո՛ր տայր ինձ... Բայց ո՛չ ոք...:

Ինչ եղան այս բոլորը: Ինչ մնաց տունէն: Երբ 1914 թ. պատերազմը ծագեցաւ հայրենիքը որ ճարտար էր աշխատանքէ, վախճանով որ դիմաւոր պիտի մեկնէր, ձեռք առաւ իր հին գործը, լրագրականութիւնը Գուր - Գաղաի կայսրանք ուր օր մը կ'առաջարկէր մը հարուածին կը զոհուէր:

Եւ արտորւած էի, կրտսերներս՝ Արտաշէն եւ Արմենակ թրքական բանակին առնուած էին, կրտսերագոյն Միսրոպը անհետ էր: Գուրս գլխի անտէր ու անմիջեղ մնացած էին խեղճ մայրիկու ու դեռանքի բոլոր ջարձերին որ չարաչար կ'աշխատէր ապրեցնելու զինքն ու մայրը:

1918 թ. զինքն: Զմայրիկ աչքերով եւ թրեւս մեր բոլորին տաղանդաւորը, բայց չար ընկերներէ տարուած մեր փոքրագոյնը: Մեքորայ անհետ կորած էր աւտորի ճամբարներուն վրայ:

Նկարչական գեղեցկութեամբ անուշիկ մեր բոլոր հարս ուղարկեցինք բարեկամ ընտանիքի մը: Ամերիկայի մէկ անկիւնը ուր ան ունի հիմա բաղմամբիւ հարսնացու աղջիկներ:

Եւ հայիւ ամուսնացած, հայիւ անդրանիկ ծնած Փարիզ կ'իյնայի ուր այժմ երկու «փեսացու» տղաք ունիմ:

Արտաշէն ու Արմենակը ճերմակ մայրիկը քաղցրէին տարին նախ Բորֆով եւ ապա Աթէնք ուր Արտաշէն միտաւ հիմարտէ՛ Պալատներուն եւ մեծ պատերազմներու ամբողջ ընթացքին զինուորական մէջ հայած ըլլալով:

Եւ այս պատերազմին երբ Յունաստան ապրեցաւ ամէնէն զարուհի թշուառութիւնը, մայրս փոխած է առաջաւ իր աչքերի վրայ հեռակայ սիրելիներուն սպասման տեսիլքին իրաջ. իսկ Արմենակ եթէ ողջ մնաց, իր կեանքը հրաշք մը մնացորդն է պարգապէս:

... Գուրս, Փարիզ, Աթէնք, Ամերիկա, Մուրիս եւ դեռ ո՞ր...: Զարի՛ տարածութիւնը անսահման եւ անմեքենայ կարտին:

Առաջ, դոնէ մեր ոսկորները իրարու մօտ էին եւ ամանակն օրերուն՝ մեր ստուերները անոնց ջուրիկ կ'իջնէին գիշերանց, ծառերու չուքին տակ իրար տաքցնելու եւ կարծես խօսքեր փոխանակելու համար, չըմտելի հուրերու կերպարանքով:

Այսօր, սրբուած էրիմ մը Գալլիքի մէկ լուստիկ տակ, անհետ փոս միջնորդի բացատմաններուն վրայ, երկու իրարմէ հեռու հողակոյտ Յունաստանի մէջ, հոս կ'ապրաց փոս մը ստերերու ստղիւ եւ անխառնափոխ հեռակար մը անձալարածի Ամերիկայի մէկ անկիւնը:

... Բայց, բա՛ւ է ժապաւէն:

Աչքերս կը խօլորին, սիրտս վրայ կ'աթիւնել կը նետուին ինչպէս կ'ապիւնէր հորին մէջ, բաւական է, կը խցեմ հոսանք, քանի ձեռքերս դեռ չեն ստանալ պակուցումէ:

... Բայց ո՞վ էր որ գրութիւն մը կ'ուզէր ինձէ: Թէղիկի ողբին թէ Միսրոպէն Շարալը: Ահա՛ մեզի հայ ընտանիքին կաղանդի Նոր պատմութիւնը:

ՅԱՅՈՐ ՏԵՐ - ՅԱՌՈՐԵԱՆ

1945 տարին պատմութեան յանձնելէ առաջ, կ'արժէ ակնարկ մը նետել աշխարհի քաղաքական կացութեան վրայ այնպէս ինչպէս կը ներկայանայ այս տարիներին:

Տարին սկսած էր լաւ պայմաններու մէջ: Փրանսա պատմագրութեամբ էր աւելի քան չորս տարի թշնամի դրաման տակ տառապելէ վերջ: Գերման բանակները չարաչար պարտուած՝ կը նահանջէին արեւելեան եւ արեւմտեան ճակատներէն: Տեղ տեղ յուսահատական ճակատաբանութիւն կը զորոյնէին ճակատակարար դիմերուն մէջ ճեղքմը բանալու յոյսով: Միւս կողմէ կը սաստիկացնէին նոր գէներալ զործածութիւնը մասնաւորապէս ռաբակներու համար Անգլիոյ մայրաքաղաքը եւ Ամսթըրդամ: Նահանգապետ: Գաղանդի նոր գէներալ պապականիւնով ալ կ'ուզէին բարձր պահել բարոյական կոմիքը զանազան ժողովուրդներին, որ սկսած էր յուսահատի՝ իր յաղթական բանակներուն նահանջը տեսնելով բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ատոնք բոլորը ու եւ օգուտ պիտի չունենային, որովհետեւ պատերազմի ճակատագիրը վրձնուած էր 1944 Յունիս 6ին՝ երբ դաշնակից բանակները ցամաք եւ նաւ Ֆրանսայի եզրերէն եւ դերման զորավարները չկրցան ծով թափել զանոնք՝ ինչպէս կը սպասուէին տարիներով:

Այլ թուականին վերջ պատերազմին շարունակելը իսկական ազդու մը եղաւ ամբողջ Եւրոպայի, մասնաւոր Ֆրանսայի, Պեճիքայի, Հոլանտայի եւ Գերմանիոյ ժողովուրդներուն համար: Կոնկերը աւելի կատաղի կ'երկուր առաջ տարուեցան, իսկ օդային յարձակումները դաշնակիցներուն կողմէ գերազանց տարիներին հասան, քարտեզներով Գերմանիոյ շէն ու ծագեցաւ քաղաքները:

1945 թ. սկիզբին իսկ որոշ կ'երեւար պատերազմին մօտալուստ վախճանը: Տարիներէ ի վեր խորհրդային դաշնակցին կողմէ պահանջուած երկրորդ ճակատը իր բարեկար պարկերը տուած էր: Մարդկութիւնը՝ նոր տարուան սեմին վայ՝ խաղաղութեան եւ լաւադրոյ օրերու անուշ յոյսերով կ'օրորուէր: Համբերութեամբ կը տանէր այն բոլոր սեղմումները, որոնց եկնարկուած էր պատերազմի սկիզբին ի վեր:

Միայն 6ին անձնատուր եղաւ Գերմանիա, երբ արդէն մայրաքաղաքը դառնաւ իր կարիքի բանակին կողմէ եւ Հիթլերն ու Կչոպէսը անձնատան եղան:

Այլ պատմական օրը իսկայից իրախանութիւններով տօնուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ, որ վերջնական կ'ապառք տարիներ տեսող միջնաւանդէ մը: Զիչը երեք ամիս վերջ, օգոստոս 6ին իր կարգին անձնատուր կ'ըլլար Ճափոն, որ թէեւ իր գերման զինակցին պէս բոլոր ճակատներու վրայ չէր պարտուած, սակայն տեղի կուտար նոր գէներալ մը՝ հիւլէական ուժերին տալու:

Ճափոնի պարտութեամբ, պատերազմը իրականութեան կը վերջանար: Գրեթէ ութ ամիս անցած է անկէ ի վեր:

Վերջնապէս պատերազմը, բայց կարելի չէ ըսել թէ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը:

Եւրոպայի մէջ մենք չառաք չենք գիտեր թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ հեռուոր Զինաստանի, Հնդկաստանի եւ Հոլանտայի կղզիներուն մէջ: Մարտանակներ, օդանւորն ու հրատայելը չեն լուծ գեղ Մայր: Արեւելքի ջուրերուն ու ցամաքներուն վրայ:

Մայր: Արեւելքի վերջ կը խորտի նաեւ Մեր ճաւոր Արեւելքը, որ գրեթէ գերմ մնացած էր պատերազմի արեւելքներէն: Իրաքի եւ Սուրիոյ 1941 թ. դէպքերը միջադէպի մը հանգամանք կը ներկայացնէին:

Սուրիոյ մէջ անգլիաֆրանսական մրցակցութիւնը այս ամառ ցուցիկ դէպքերու տեղի տուաւ: Հետեւեցին այն եղաւ, որ 1918 թ. Զինադադարէն ի վեր հոգաւորութեան ենթակայ այդ երկրները վերջնապէս դառան իրենց անկախութիւնը եւ մասն Միացեալ Ազգերու շարքին մէջ: Արաբական երկրներու դաշնակցութեան դադարաւոր հետզհետէ հող կը գտնէ, մինչ Պաղեստինի մէջ հրեական խորտանները նոր ողորդութիւն կը ստանան:

Աւելի վեր բարձրանալով, կը տեսնենք որ Արեւելեան ինքիւր տաւալ քան երբեք օրակարգի հարց է: Իրանիւ Արաբականիւր իրեն հեռուանք ներքին յեղափոխութեան մը ինքնաշարժութիւն հուշակց, հոլանտաւոր ունեւայով Խորհրդային Միութիւնը: Այն պահուն, երբ Մոսկուայի մէջ երեք մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով դուստարած են՝ աշխարհի նոր քարտէսը պէտքը համար, Խորհրդային Միութիւնը մէջնադրաւ իր ծրագրերը: Արեւելք, մասնաւորապէս Իրանի եւ թուրքի մասին: Արաբականի կառավարած իրողութեան վերջ, յանուն Վրաստանի պահանջները դա՛ւ խորհրդային սահմաններուն մէջ անեղուն համար Աւ. Մովսէս եղբերները՝ Գաթիւնի մինչեւ Կիւրասը՝ համապատասխան ներքին շարժումով մը, որ պահանջ չի պարփակէր Հայերու պահանջած Ուիլսոնեան սահմանները՝ Վանի, Պիթիւի եւ Էրզրումի նահանգներուն մէջ: Թուր

Տարեկուրի տարիւն ..

Ուղեցի ոտնակոխ ընել սովորութիւնը եւ տարբեր չիւթ մը մատուցանել ընկերացողին: Չեղաւ ու չեղաւ:

Որ դուռը որ դարկի զոյգ դուռայ: Կաղանդ պապիկը եկաւ տնկուեցաւ սեղանին առջեւ, պարտադրեալով, որ դոնէ քանի մը բառով անուշեմ զննէր:

Մարդիկ հազար ձեւեր ստեղծած են իրենք զիրենք եւ իրար խաբէրու համար: Տօներ, հանդէսներ, տարբերակներ եւ շնորհակալութիւններ:

— Եստ տարիներու, բարով խեղճ կամսիք: Յաղաղ եւ երջանիկ տարի կը մտադրեմ:

— Ենթադրեալ եմ: Կամսալիս, դուք ալ բարով գաւազնեմով, քոսներով երջանիկ ըլլա՞ք...

Կաղանդարէ ելած, մաշած, հիցցած քանակներ բայց միշտ ի դուռ:

Եթէ, դուրսիւն ունենար կաղանդացոյց դուրսի մը: Գրուէր մաղթողին բերանը, զիտէ՞ք ինչ դուրս պիտի դար: «Երկար կամ կարճ ապրիլդ եղա՞ւ, քան իմ քանակս: Երբեք իմ քանակս չի ետապրէրք զիս, քան իմն է որ քան»...

Այսպէս, բոլոր քաղաքավարական արտայայտութիւնները, իրենց արտաքին շարժման տակ, բոլորովին հակապատկեր են իրենցին: Եւ պիտի ներկայանային վերոյիշեալ գործիքին միջոցաւ:

— Տարիներ նման, այժմ լուս, խոր տեսնաւ հարսիդ, նմանաշունքը (տարս) միւս մանչերուդ...

— Եստ շնորհակալ եմ Տիկին Զարդիկ: Եստ ուրախ եմ, էն երջանիկ օրս է, վերջապէս մանչուս այսպէր տեսայ...

Վերի աշուտական արտայայտութիւններուն տարբերակները թարգմանութիւնը պիտի ըլլար — «խորով» բարով չհասնէր շան աղջիկը, ո՞րքէ ուր տղուն օճիքին փակաւ, տակաւին պատանի է

քերը՝ յայտնի Գեորգի Գաբրիէլի բերնով կը սպասուէին պատերազմ յայտարարել իւր Միութեան գէժ, անուշտ կոթնած բրիտանական կայսրութեան վրայ, որ պատերազմի սկիզբէն ի վեր տէր ու պաշտպան կանգնէր է Անգլիայի կառավարութեան:

Հայկական հարցին դատ, կը խօսուի նաեւ քրտական պահանջներու մասին: Թուրքոյ, իրանի եւ Իրաքի Գիւրուքը միացնելով Գիւրուքտունի խորհրդային հանրապետութիւն մը կազմելու ծրարք մը կը վերադարձնէ Մոսկուային, թէ եւ միջին եւ հիւսիս արեւելքի թան մը չէ ըստած այդ մասին:

Այսպէս թէ այնպէս, Մերձուր Արեւելք մէջ շատ մը բարդութիւններ կը սպասուի զեւ եւ խաղաղութեան մասին կարելի չէ խօսիլ առ այժմ:

Գալով Եւրոպայի, երկար վէճերէ եւ սակտրկութիւններէ վերջ, ժամանակաւոր խաղաղութիւն մը հաստատուած է հոն: Խորհրդային Միութիւնը իր հովանաւորութեան տակ աւած է Գերմանիային դէպի արեւելք դառնող երկիրները: Լեհաստան, Չեխոսլովակիա, Եւրոպայի, Ռումանիա, Պոլսի, Գաբրիէլ, մասամբ ալ Աւստրիա եւ Հունգարիա խորհրդային շրջագծին մէջ կը գտնուին:

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ դժգոհ է մասնաւորապէս Ֆրանսա անոր համար որ երբ մեծ դաշնակիցները կ'աջակցին վերականգնող Գերմանիան անտեսապէս եւ նկատի չեն առնել Ռուսի եւ Հունաստի շրջանները կեդրոնական զեւրպի կառավարութեան մը գտնուելու Ֆրանսական առաջարկները: Փոքրամասն մէջ որոշած են Գերմանիայի արեւելեան սահմանները, իսկ արեւելք կը մնան արեւմտեան սահմանները, որ մեծապէս կը շահագործեն Ֆրանսան:

Անցեալ պատերազմէն վերջ, նախագահ Ռիւրնը յայտարար էր «Ազգերու Դաշնակցութիւն»ը համաշխարհային եղբայրակցութեան հիմը դնելու եւ պատերազմներու առաջն անգամ համար:

Արդիւնքը տեսնել: Ամէնէն առաջ Ամերիկան ինք մերժեց մասնակցել այդ կազմակերպութեան, որ յետագային մասնաւորապէս բրիտանական կայսրութեան շահերուն ծառայէ եւ չկրցաւ առաջն անգամ նոր պատերազմի մը, որ թիւ տեւողութեամբ, թէ՛ ժառանգումով եւ թէ՛ առաջ քան թանկութեամբով զինք անցաւ նախորդը:

Այժմ «Միացեալ Ազգեր»ու Կազմակերպութիւնը առաջ կը ընեն, նոյն ձեւով եւ նոյն յոյսերով: Դաշնակիցները շահեցան պատերազմը, սակայն չկրցան հաստատել զեւ խաղաղութիւնը:

1946-ի սեպտեմբր ամսին Կազմակերպութիւնը ի տես յաղթանակ Դաշնակիցներու ներքին անհամաձայնութեան՝ այսօր չունի այն խաղաղապետ զգացումներն ու լուսաշող երազները, որոնք կ'ոգնէին զինքը մէկ տարի առաջ:

ՀԱՐԱՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՂԱՆԴԱՅԻՔ ԿԸ ՓԵՏՈՒԷԼ

«ԱՐԱՄԱՆԻ» մը նուիրեցէք (Գ. հատոր), եւ մէկ տարեկան «ԱՅՍ. ԲՈՅՈՅ», երկուքն ալ նոր լոյս տեսան:

մանչ: Եւ ինչը զիտէն առին եւ իրենց աղջիկը փաթեթեցին տղուն գլխուն ...»

Բացատրութիւնները թող ներս քայուին... Տակաւին կարելի է շարիւղ, այս տեսակի բաղմաթիւ պատմաբանութեան մաղթանքներ, մէկը միւսին սրտով արտայայտութիւնով:

Տարեկուրի է: Ուղեկողաւ նկարներով թղթիկներ իրար կը խաչաձեւեն, բոլորն ալ հոգեկոյզ եւ երջանակներ մաղթանքներով բռնուտուր: Եթէ, այդ շինիչ խօսքերը անկեղծ սրտերէ բխէին, իրական զգացումներու թարգմանը ըլլային, միսօր երկրի վրայ խաղաղութիւննու համբաւախութիւնը պար պիտի ընէին...

«Սովորութիւն ու օրէնք այսպէս կը պահանջեն» պիտի ըսէք: Այո, անգիր օրէնքները պիտական օրէնքներէն աւելի զօրաւոր են...

Թերեւս իսկ գերծ չեն այս պարտադրութիւններ, «սեղանաւորութիւն», կը ընդհանրէ մեր տարիքի՝ իր բնոր ընթերցողներուն՝ կը փակցեն թերեւս ճակտի մասնաւոր շրջագծով:

Հայ մամուլը, սրտի վրայ թաք գրած, կը հետեւի այս սովորութեան, թէ եւ շատեր թերթի մը դրածը խնայելու համար, ամէն միջոցի կը դիմեն:

Եւ տակաւին կայ անգիր տարեկուրի պատճառով, ինկանդ սիրտը շինելու խնդիր:

Անգիր երեք հարիւր վաթսու չորս օր կը կերցնեն, կը խմցնեն, կը հաղուեցնեն, բայց տարուան վերջին օր եթէ չպարզեւտորեն զննէր, ամբողջ տարուան թափած քորինքը չուր կը կարի...

«Տարազան» մուր մը իսկ չքերի իմնի, ալ ինչի՞նչ էրիկն եւ զան: Տես ալ խորհրդի Գաբրիէլ, ինչ աղար մուշտակ մը մուրիւր է իր կնոջը: Այո, աղիք մէկ օրէն գիտէի որ գծալիս եմ...

Կատարել մէկ կողմ: Ինքնախաբէութիւնն ու քաղաքավարութիւնը կանգի դառնութիւններուն վրայ ցանուած շարժարտիւնն է: Եթէ չկենար այդ փոշին, մարդիկ ազած ձուկերու պէս պիտի կոծնէին:

Ուրեմն, շնորհաւոր եւ բախտաբեր ըլլայ նոր տարին՝ աշին եւ ձախին հաւատարապէս ...

Գ. ՊԵՏՈՒԷ

Կ'ԱՂԱՆԴԱՅԻՆ ԵՂԵՐԵՐԳ

Աստուծոյ մի երկնացի ի վայր կու սիրէր ձկնակն ի ծովուն:

Ուչ աստուծոյ մի վայր գալու Ուչ ձկնակն վեր գնալու:

Ու ամէն երեկոյ, երբ զպրոցականի պայուսակը կ'ունակին դուրս կու գայի թաղանձ վարժարանին, զայլեր կը յամենային ցուցափայտէին երկնայինքն ու պատանեկան, երկնային, զաղաւթաղէ անկարկներով նայուածքս կը փնտռէր այն պղտիկ, համալ երազային աղջնակը, որ ինքն ալ ծանրաբեռնուած քանի մը դասաղիւրդներու ծրարի կովը, ամէն երեկոյ ճիշդ որոշ ժամուն կ'արձակուէր զարգէն ու եղնիկի մը բալունով զանցնէր: Կանգնուէր մտալ, կը շարժուէր ու արագացնէր զայլերը կ'երթար անհետանալ փողոցին դարձն ի վայր: Մեր այս մէկն օր կ'ընկնուէր հանգիստները այդ պատանեկան շրջանին ամբողջ էութիւնը կը թրթրացնէր ու քաղցր էր ինձ համար ընկնելու այդ զիւրիչ գիտնովութեան մէջ: Նախ քան զիւրիչ նշանակ, սեռուած էջերու պէս արդէն զոյգ գիտէի իր նայուածքին, մանկուսակ արդարապէս եւ այդ ժամներու ձեւի բերուած իր մաղի յարգարանները բոլոր մանրամասնութիւնները: Սեւ շրջագծեալ մը, որուն կուրծքին վերեւը կարմիր դերձանով հիւսուած երկու գիւրի կը խորհրդանշէին իր պրոցին անունը, կ'ընէր միջին ծունկերը ու աւելի վար պիտակի գուլպաներ քիչ մը եւս կը շեշտէին իր տարբեր պարզութիւնը: Գուցէ տանուէր տարեկանը նոր էր թեւակոխուէր ու առակին մազերու խոպապները սանձարձակ կը ծիպային, որուն մէկ զովին ազուցուած ժապաւենի ծուկն մը անմեղութեան, ամբարութեան ծաղկոյցը կը արակէր սիրով առակին հպուստեղէն շատագուցող իր այտերուն: Ու այսպէս մեր ամբարկուտ նայուածքները հեռագծեալ կը ձեւափոխուէին մպտախան նայուածքներու, մունջ բառերու եւ աւելի վերջ սրտակցութեան մը՝ որուն ընթացքին կ'օրորուէ իր արդարութեանը, բոլորմին եւ օրորիկ աղջկան շրջաններուն մէջ: Ձիւնոտ օրերուն կը հետեւէին քայլերուն եւ իրմէ բացուող պղտիկ զպապները կը քրքրէին անիշխան թափով մը: Եւ ուրիշ որ ուրիշ օտար տղերք գային միախառնուի իր հետքերուն:

×

Յուրի եւ տարուութեան աղջիկ. օր մըն ալ չեմ գիտեր ինչպէս զայտի մը եղծեք, վերջապէս, երբ յամբ երաժշտութիւն մը կը ծիպէր մեր շուրջը, երբ երեւցնէին կը վազէին բոլորն ի վայր, երբ ծառերը աղօթքի էին կանգնած ու վերջապէս երբ հեռուն խորհրդաւոր ստուերներ կ'երկարէին հանգարար ընթերցում վրային, երբ շրջաններու տակ՝ աչքերը փակ է երկու կաթիլ արցունքներ ալ կու պերուղ ծայրը ու ըսիք տղերքէն — խոտացիլ որ պիտի չփորձես պարպել ուրիշ շրջաններ տակ այն՝ որով այսօր լեցուն ապրեցանք: Այո, տոտա-

պանքի եւ քաղցրութեան աղջիկ, ինչքան զուր էին հող զաղաւթաղի փափուած մեր պղտիկ երգչուներն ու նոյնքան ալ պղտիկ խոտաւները: Զոր երբ դժբախտ հողիներ կան որոնց միայն եւ միայն վիճակուած է երթալ ու միւր լուսինն ստուցութիւն տակ...

×

Տարիներ վաղուց անցեր եւ տեղ տեղ սպիտակ մազեր արդէն սկսեցին եւ սողոսկիլ քունքերու վերին: Այսպէս Կաղանդի մը դիւրեմով Մէնք եղբորին երկարող ամառի քաղաքներուն եւ համարներուն վրային մշտնջին եւ բարակ անձրեւին մէջէն երբ միշտ միւս - միւսակ սա տիտուր ստուեր կը պտըտնեն կենցիկը դառնարկութեան մէջ, ո՞վ առաջին համարոյս, այս զիւր յիշատակներս քեզի, միայն քեզի կը վերադառնան: Ահաւոր եւ չար հողմը մեզ աշխարհի չորս կողմը տարածեց, եւ այժմ դուն երբեմն պղտիկ աղջիկ, ո՞վ դուռ որ անտանօթ մէկ քաղաքին անձնանք մէկ տաքուկ սենեակին մէջ դուցէ բնտանիք բարի մայր մը, չընթալաւորուած դաւակնեղ, երբեմն սիրոյ աղանդը այսօր ալ կառնցուցած Կաղանդի ծառի պղտիկ եւ խախտացող լոյսերուն, բու երանութիւնը կ'աղարկէ մայրական համարը զնոյնեղով երախայի աղջերուն: Եւ կամ ո՞վ պիտէ, ինչի եղբայրակցող դժբախտ, մահուան կառք մը քու այդ շնորհալուր մարմինը դուցէ վաղուց տարանջողած է փոսի մը խորը, երբ այս զիւր այսպէս մոռնին մէջ պատանեկան լոյսէ յիշատակը կ'ոգնէ կոյն, դուցէ ներկայ եւ մօտ, դուցէ սա միմոզային շիւղն եւս եւ կամ սա խնդրուկ հովի որ կարծես հիւսի նման թեւեր կը փնտռէ՝ բնտարկուելու համար:

Ո՞վ անմոռանալի եւ անփոխարինելի առաջին համարը...

Հ. ԲԱՆՈՒԵՆ

ԹՐԹՈՒՀԻ ՄԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎԵՍՅ

Վերին ջերմութիւններն են: Միջազգային խայտարան բաղմութեան մէջ, խուճ մը Հայեր քով ըլլի կուգանք բնտանեկան մտերմութեամբ: Մեծ մասը Near East Relief բնտանիքէն՝ այսօր չափազանց գաւազնեղ տէր դարձած:

Պատու մը, մեր ընկերակիցներէն մին կ'իմացնէ թէ Թրքուէի մըն է եկեր:

— Թրքուէի՞ մը... Բոլոր զէմքերը յանկարծ ցաւաւանջ պրիւմով մը կը դառնան ցոյց տրուած կողմը:

Արդարեւ, քանի մը միջր տնդին, կարճահասակ, զէն կեն մը, պարտու կապուտ զանցեղ մը մէջ սեղանի մէջը ծրար մը պէս կը կենար աղբիւրին մօտ:

Խոր հառաչանքով մը բոլոր զէմքերը գետին կը յառնէ: Եւ իւրաքանչիւրին զիմաց արեւան ծով մը կը բացուի...

Թրքուէին մօտէն ճանչնալու անդիմադրելի հետաքրքրութիւն մը կը համակէ զիս: Եւրոպացիներու խաժամութիւն մէջ զայն անտանջ զբոսած ըլլալու երջանկութեամբ, ան ինքնաբերական մը մօտ կուգայ եւ համարձակօրէն աթոռ մը առնելով կը նստի:

Ընդհանուր փանդական տրամադրութիւնը կը մեղմանայ: Հազիւ քառասունամեայ այս կինը կրնար անմեղ մը եղած ըլլալ: Արդարեւ, ինքն ալ ժպիտով մը կը սկսի յորդորել մեզ որ անցեալը մոռնանք:

— Տարօրինակ էք, կ'ըսէ, այս օտարութեան մէջ, նոյնիսկ ձեր տղոց կը փոխանցէր ռիսկալուութիւնը:

Դիտել կը արուի թէ այդ զգացումը մեր բոլորին կենցիկը խորանկող ողբերգութեան մը բնական արդիւնքն է:

— Տեսէ՛ք, հոս նստողներն շատերը որբեր են: Ամբողջ ազգ մը մեծ մասով որբերէ կազմուած է, աւաղ...

— Օ՛, Հայերն ալ Թուրքերը ջարդեցին, վրայ կը բերէ անձիմ հայրս ալ անոնք պապանքին: Ես «Հաբի»-ի գաւակ եմ, նոյնիսկ Եւրոպին հետ սեղանակից եմ եղած, որով խորապէս տեղեակ եմ այդ խնդիրներուն: Հայերը պարզապէս տանձաւորութիւն ընելով, Անդրիւսին կաշտուեցան եւ իրենց զլիւնը փորձանք բացին: Թուրքերը տանուտէր էին, վերջապէս տանուտէր իրաւունք ունի երբեմն երբեմն իր ստրակները գանակուծելու...

Մէկէն տղի կը ցատկէմ:

— Ուշադրութիւն, հանրմ, եւ Ուրֆայի եմ: Սնալէ, հիւսիս, կը տեսնուի:

Արդիւնքի մօտ հանդարտութիւն գտած կը վերադառնամ: Կ'ըսեմ իրեն որ մենք Թուրքեր պապանք ենք միայն ինքնապաշտպանութեան առիթներով: Յետոյ, հազար Թուրք վրայ մէկը հազիւ ջարդուած է, միջնորդ մեղմէ հազարէն մէկն է ողջ մնացեր... Թէ եւ մեր պաշտպանական պարզաբար երազական զիւսանդեղութեան զոհ դարձաւ, սակայն այդ Դատին նուիրումները ոչ թէ կաշտուած «տանձաւորութիւն», այլ հերոսներ են եղած: Պարտական ժողովուրդներ միեւնոյն համարել չէ՞ր որ իրենց անկախութեան տիրացան:

Եւ կը խնդրեմ հարցումք մը ընել իրեն, որուն պիտի պատասխանէր «այո» կամ «ոչ»: Կը հասկնային: Ենթադրեմք թէ, իրենք, զոն եւ Հայր, եւ ալ թուրքը: Եւ, փոխանակ երկրի մը՝ սենեակ մը ունենալ, զոր կուգամք բռնի դրամել, քեզ ստորակեր դարձնել, ասեմք մէջ մըն ալ... ասնուտորի պանդոկումներս չորհրդի քնդի: Հա՛, կ'աղաչմ, ճար մը, ճարակ մը պիտի չմտածե՛մ, որպէսզի այդ սենեակին մէջ հանգիստ չունէ մը կարեւորութիւնը: Եւ չան քարոզը կը վերակսի, նոյն անպատկառ ժպիտը չըբոնքին:

Կը լռեմ: Ակոսներս կատաղի կսկիծով մը իրարուն կը սեղմուին: Չափահաս տարիքիս մէջ աստիճանի անգամն է որ դէմ առ դէմ կը դանուէի քարաքարներով շատաւելի մը հետ: Թրքական սպարաւորներով թրծուած հոգիի մը հետ է որ կը ծանօթանայի: Այ, այլեւս տարեց Հայրերու երբեք պիտի չհարցնեմ թէ մեր յեղափոխականները իսկուհիներ են եղած իրենց շարժումին մէջ: Բանի մը վայրկեանի մէջ, հոգիս չափեց անոնց ապրած ողորդութեան խորութիւնը: Եւ անարդարութիւնը ժամոգետ դաշտին մը պէս սիրտս խրցեցաւ: Այդ սիրտը պայծառներուն մէջ, եթէ մեր աղատադրական շարժումը սկսած իսկ չըլլար, եւ պիտի սկսէր:

Մինչեւ ուշ գիշեր, Հայրերից Մարտիրոսներու արհեստագործական կարասիքներու թիւններուն կը տանջէ: Յանկարծ վիշտերու թանձր ծուխին մէջ, կանացի լուսնոյն պատկեր մը կ'ուրուագծուի, որ զորովազին վրաս հակելով սիրտս խոցողով թռնաւոր դաշտին կը խլէ: Ա՛հ, կը ծաննեմ գայի մեր հայրերին ներկայ աշխարհագրական շրջափոխէն, որ քանակազին տարիներէ ի վեր, կարծես հրաշքով մը, Մայր Հայաստանի չորհրդի կիսողէմն առած՝ անձկութեամբ եւ կարօտով աշխարհ:

Հի չորս հոգիներուն ցրած զաւակներուն կը նայի: Լայն լունք մը կ'առնեմ: Վէշ զարեքու փոթորկալից ճամբորդութենէ վերջ, մեր հողմակոծ յատար փրկութեան ամուսնի է հասեր: Արարտութեան արցունքներով խաղաղ բուն կը մանեմ:

Յաջորդ ատու, երբ ընկերներուս մօտ կ'երթամ, մեր անքմն ալ կուգայ իր երանելի ժպիտով մը զարեքու: Ձեռքս եւս կը բաշեմ, կը սկսի մանուկ մը ողորդելու փաղաքական խօսքերով համոզել որ իրեն նայիմ:

— Մենք իրարու նայելու մարդիկներ չենք, կը պատասխանեմ: Ես քեզմէ կը խորշիմ ոչ թէ թուրք ալ մարդկային ազատութեան թշնամի մը ըլլալով համար: Հակառակ ամբողջ գերդաստան կոտորուած ըլլալուն՝ ես կը հաստատմ որ այս պահուս կան յայտիս թուրքեր, որոնց ձեռքը շատ սիրով պիտի ուզէի սեղմել: Այդպէս յորհուրդին մի քաշեր, մեր սիրտերէն զէնք վանելու համար: Եւ յայտնի թրծուած ստեղծագործ հայ հոգիին՝ որակալութեան օժր բուծանքէ աւելի վսեմ գործեր ունի ընելիք: Դուն երկրիդ զարեքի ոճիւրները բացէ ի բաց արդարացնելով հանդիմա՛ զեռ կը յամառու ներկայութիւնդ, բարեկամութիւնդ պարտադրել: Քչիկ մը արժանապատուութիւն հաւորմ: Ձե՛ս տեսնել որ մեր միջեւ հասկացողութեան եզր չկայ: Ի՞նչ պիտի խօսնէք միասին: Դուն կ'ուզես ասնուէր թուրքիս մը որ իր հպատակներուն «Փայախա»ները կը բաշի, իսկ ես կ'ուզեմ արդար Հայաստան եւ արդար թուրքիս, որպէսզի իրաքանչիւր իր մշակութիւն կարելի սահմաններով ծխի, ծաղկի: Եթէ քիչի մը լուսամտութեան ունեցած ըլլայիք 1914էն առաջինս թուրք եւ հայ զարդներու բողոքատուութիւնն ընկու՝ թեւս քեզի հետ խօսակցելու կը նստէ: Բայց զուն, հակառակ հախի՛քի աղչել ըլլալով, ես լեզուդ ալ հացիդ հետ կ'երած ըլլալով՝ կաս ու կը մնաս վայրի տանձ մը: Հեռացիր...:

ՊԱՐԳԵՆԻՆԻ

Պաշտօնական գեկոյց Բուսկուայի խորհրդատուի մասին

Վերջապէս մամուլին հաղորդուեցաւ Մոսկուայի խորհրդատուի պաշտօնական գեկոյցը, որ կը բաղկանայ 5000 բառերէ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն չգոյցած է բոլոր հարցերու մասին, որոնց ճիշդութիւնը դրանց 12 նիստ:

Զեկոյցին առաջին մասը կը պարզէ Բուսկուայի, Ռուսիայի, Պուլկարի, Հունգարիայ եւ Ֆինլանդիայի հայտարարած զանազան պատգամները: Պատգամներէն եզանակը, որուն ծանօթ է մեր ընթերցողները: Երկրորդ մասը կը վերաբերէ Մայր Աթոռին: Արդեւած է կազմել միջազգային յանձնաժողով մը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Անգլիան, Ռ. Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Չինաստան, Թրանսիլանի, Հունաստան, Բալանտա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Հնդկաստան եւ Փիլիպպինս կողմները: Յանձնաժողովը պիտի ճշդէ այն քաղաքականութիւնը եւ սկզբունքները որոնց համաձայն ձգտուի պիտի գործադրէ իր պարտաւորութիւնները, իրեն պարտաւոր պիտի ըլլան: Այս առթիւ ճշգրտած են յանձնաժողովին եւ ձգտուի ամբողջական սպարապետութեան յարաբերութիւնները: Ամերիկեան սպարապետութիւնը պիտի մնայ նորէն գործադիր իշխանութիւն: Միջազգային պարտաւորութիւնը մէջ, ամերիկեան կառավարութիւնը կրնայ զործել իր նախաձեռնութեամբ, սեղեկութիւններ հաղորդելով միջազգային յանձնաժողովին, որուն որոշումները պիտի որոշին մեծամասնութեամբ: Վերջին իրաւունք ունին Ռ. Միութիւնը, Անգլիան, Չինաստան եւ Մ. Նահանգները: Յանձնաժողովին կեդրոնը պիտի ըլլայ Ռուսիայի, բայց կրնայ փոխուի: Միեւնոյն ատեն դաշնակից խորհուրդ մը պիտի կազմուի Թուրքի մէջ, նախագահութեամբ զաւակից սպարապետին:

Արդեւած է թառանգած ինստակուութիւն մը հաստատել Գարեւայի համար: Զինուորային պիտի կազմէ միացեալ եւ ժողովրդավար պետութիւն մը, զաղերքով իրեն պատկանող: Ռ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները յանձն առած են իրենց զինուորները քաշել կարելի եղածին չափ չուտ:

Ռուսիայի մասին, երեք նախարարներ որոշած են որ իրենց կառավարութեան ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբ մը անմիջապէս Պուրքէ իրթի, կազմակերպելու համար տակի լայն կառավարութիւն մը եւ ազատ ու գաղտնի ընտրութիւններ, ապահովելով մամուլի, խօսքի, կրօնի եւ քննադատութեան ազատութիւններ: Գաղով Պուլկարի, Ռ. Միութիւնը պիտի յանձնարարէ ընդարձակել կառավարութիւնը, երկու ներկայացուցիչներ անելով ժողովրդապետական հոսանքներէն, որոնք այժմ չեն մասնակցի պուլկարական դաշինքին:

Ինչ կ'վերաբերի իւլիական առաքին, գեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն մը չգոյցած է, որով պիտի առաջարկուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին յանձնաժողով մը կազմել, քննա-

լու համար հիշակալն ուժի վերաբերեալ խնդիրները: Այս յանձնաժողովը իր թելադրութիւնները պիտի ներկայացնէ Ազգայնութեան Խորհուրդին: Զորս առաջարկները պիտի ներկայացուն յանձնաժողովին: 1. Գիտական տեղեկութիւններ հաղորդել փոխադարձաբար: 2. Արգելիլ իւլիական թաղ զինքը, ինչպէս եւ այն զէնքերը որ զանդուածային քանդումներ յառաջ կը բերեն: 3. Քննիչներ նշանակել այդ աղելը գործադրելու համար եւն: Ինչպէս կ'երեւայ, տրամադրութիւն կայ օրէնքէ դուրս հռչակելու հիշակալն ուժը: Զեկոյցը որ եւ յանդիմութիւն չի պարտաւորել Մոսկուայի Աթոռի ինքնիշխանութիւնը: Թուրքիայ, ռուսական պահանջներն եւ իրաւի մասին: Կը կարծուի թէ զիտամբ յետաձգուած են այս հարցերը:

Թերեքը կը գրեն թէ Անգլիայ արտաքին նախարարը այսօր - վաղը ճաշասիրու ճառ մը պիտի խօսի խորհրդատուի արդիւնքներու մասին:

Հայրեր եւ Բիւրեղեր կը խրոխն...

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ շօշուփալի լուրեր հաղորդել հայ եւ քիւրտ գործակցութեան մասին: Այս անգամ ալ Le Monde-ն որ Անգլաբանի ուղղուած հեռագրով մը (28 Դեկտ.) կը ծանուցանէ թէ հեռու չէ այն ժամանակը ուր հայ եւ քիւրտ յեղափոխական կռիւները գործի պիտի անցնին, իրենց պահանջները ուղղուել թէ թուրքիս եւ թէ Իրանի եւ աստիճաններով խառնակութիւնը Միջին Ա. րեւելքի մէջ թրքական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ ոռոսական ազդեցութիւնը դեր կը կատարէ այս շարժումներուն մէջ: Գրանի մը հազար թրքապատկառ հայեր արձանագրուած են Ռուսիա սեղանելու համար՝ նորէն արթնցած են հին ռուսկալութիւնները Հայերու եւ թուրքերու միջեւ, ինչ որ պիտի ծանրացնէ կազմութիւնը: Գիւրդերն ալ կը պատրաստուին անկախութիւն պահանջելու ի վրաս Իրանի, Իրաքի եւ Թուրքիոյ: ԵՄԲ — Ինչպէս կ'երեւայ, Անգարա կ'ուզէ միտքերը պզտուել, նոր անակնկալներ սարքել լու համար փոքրամասնութեանց զիտուի:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԻ ՌՈՒՄԱՆԱՅԻ ՄԸ, որ Մահմադարի ժողովի գեկանական ամպիւնը կը զբաղեցնէ, յանկարծ վար նետուելով ինչպէս ժողովարարին մէջ ձեռքը սուր մը բռնած եւ յայտարարեց:— «Ես շատախոյն եմ Իսահակի եւ Փարսաւանի: Ես Լուի Ժ-Բ թոնն եմ»: Փառաւոր ապտակ մը լեցուց ինչպապը, որ դուրս հանուած ատեն կ'ազդարարէր կառապանին:— «Զոր» տը Կօլի լուր տարէք ձեռք: Իր շար բախտէն յիմարանց փոխադրեցին:

«ՀՐԱՇԱԳՐՈՒՄ» ԱՌԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Թեւորմի Ալիքիմ մէջ կը կարգաւմ (12 Նոյն.) — «Ահա» թերթը իր վերջին համարում ղեկով Աւաղի վերջին նկարը, ի միջի ալոյց հետեւեան է հաղորդում:—

Աւաղի Դարանցից փոխադրելով Թալիք, Հայերը նրա համար մի տեղ են վարձել Թալիքի ուսողականատու դիմաց, տարեկան 70 հազար բիւլլով, որտեղ հաստատուել է Աւաղի եւ ցայժմ շուրջ երկու հազար հոգի — Անգլիացիներ, Ամերիկացիներ, Ռուսներ, Լեհեր, Արաբներ, Հրեաներ, Զրադաշտականներ, Հայեր եւ Մուսուլմաններ, մինչեւ իսկ Հնդկներ զիմել են նրան: Աւաղի ամէն օր, բացի ուրբաթ եւ կիրակի օրերից, 30 հոգի հիւանդ է ընդունում: Ուրբաթ օրը 700 հոգի է ընդունել, իսկ երէկանից մինչեւ մէկ ամիս աչլեւս հիւանդներ պիտի ընդունուի:

Միտքուած տեղեկութիւններէ համաձայն, Աւաղի առողջական փիճակը լաւ է, միայն մի քիչ թուլ է: Նրա տեղիքը նոյնն է — կաթ, սոխ, հաց եւ տանձ: Մեծ թիւով հիւանդներ ապաքինման համար Թէհրան են եկել Արապատականից, Սպահանից, Քիւրմանշահից եւ Աւաղից: Մինչեւ իսկ Իրաքից, Սուրիայից եւ Նեղապոսից տեղեկութիւններ են պահանջել, որպէսզի նրա մասին եղած լուրերը ճշգրտուին: Դպրեւում պիտեղից եւս հիւանդներ զան եւ որովհետեւ ցայժմ մենք չենք կարողացել ճշդել նրա շուրջ տարածուած լուրերը, հետեւաբար ասելին ասել չենք կարող:

Իրանի Հոգեբանական Հիմնարկի առաջադրաբով մի խումբ իրանցի եւ օտար բժիշկներ արձանագրութիւններ են կազմում նրա կատարած բժշկութիւնների մասին, որպէսզի հետադարձին ներկայացնեն հանրութեան:

ՅԱՌԱՋ — Կարճամազերեմ իրեն հետաքրքրական տեղեկութիւն: Մեր գաղութէն ալ շատ մը զօրախումբ մեկի կը ղիմեն, յանձն առնելով իրենց անդամալայծ գաւալը կամ հիւանդ ազգականը մինչեւ Թէհրան փոխադրել, զարման մը գտնուի: Դժբախտաբար ի վիճակի չենք որ եւ Կատալանապատուութիւն տալանք:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԻ ԺՈՂՈՎԸ տարեկան 240.000 350.000 բարձրացուց երեւոյթաններուն թաւակը, հակառակ համայնապարներու ընդդիմութեան: Օրինալիքը թուրքական 151 դէմ 393 ձայնով:

ԵՐՈՒՍԱԼԵՄԻ մէջ նոր դէպքեր պատահեան ուժով, հրացանաձուլութեամբ եւ հրեշտներով: Երթեւեկը դադարեցաւ եւ ամբողջ քաղաքը ցնցուեցաւ: Եօթը ուժերը պայթեցան քաղաքի կեդրոն, հրկիզելով ոստիկանութեան կեդրոնական շէնքը: Եօթալի մէջ ալ խառնակութիւն կատարուեցաւ: Ռոտիկանական շէնքին վրայ: Զոհեր կը հանուին աւերակներուն տակէն: Վերջին խռովութիւնները ծագած էին հոկտեմբերին եւ նոյեմբերին:

ՓԱՐՍԻՋԻ Տարոցները իրենց ցուտկութիւնը կը յառնեն հայրենակից Փրկու Մարդիկներին, իր կողմ՝ ՏԻԿ. ԱՎԱՍԱՆԱ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ գառնադէտ մահուան առթիւ:

Այրի Տիկին Ազապի Տուրպախ, ազնիւ եւ թոնիկը խորին ցաւով կը ծանուցանեն զանազատ մահը ՌԱՄԱ ՍԵՎԱՆԻՆԻ, իրենց զաւակին, եղբոր եւ մօրեղբոր, որ տեղի ունեցաւ կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ, 42 տարեկան հասակին մէջ, Տիւրքի հիւանդանոցը, դեկտեմբեր 22ին:

Յուդապատուութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ 28 Դեկտեմբերին, ժամը 9ին հիւանդանոցին մէջ:

«SINGER SALES LIMITED»

Անգլիական հաստատութիւնը կը փնտռէ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար, ընդհ. ներկայացուցիչ մը: Դիմել՝ Mr. Harry, 32 Place St. Georges, Paris:

ՏՆՈՒՄԻՆ. — Պրէկանի հիւանդանոցին մէջ մեռած է Գ. ՆՆԳԻՎ ԲԱՐԱՆԵԱՆ (Սէօլէզի), 63 տարեկան: Իր հարցեակիցները պարուք սեպած են մարմինը փոխադրել Իսի գերեզմանատունը, ուր թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի փաղը, երկու շաբթի ժամը 1ին:

CHEZ SASSOUNI

ՋԱՄԱՆԱՆ Շ. ՍԱՍՈՒՆԻ
ԲՈՒՐ ՆՐԱՆԱՆԱՆԵՐԻ ՓԱՄԱՐԱՊԱՅՈՐԸ
31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur
Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերպարներ, ընտիր օգի եւ պատկեր: Հարսնիկ, նշանուէր, հիւնքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7ին սկսելով արեւելեան նաւալ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սեփա Գաբաշա: Կերակր օրեք ցօց է:

Le Gérant H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17. Rue Damesno